

Миколаївський інститут розвитку людини
Миколаївський фаховий коледж
закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку
людини «Україна»

НАУКОВІ
ДОСЯГНЕННЯ МОЛОДИХ
– ШЛЯХ ДО ПРОФЕСІЇ:
*тези міжвузівської науково-практичної
конференції 15 грудня 2021 р.*

Миколаїв 2021

УДК 371: 387

ББК 72 + 74

Наукові досягнення – шлях до професії: Тези міжвузівської науково-практичної конференції 15 грудня 2021 р. / За заг. ред. А.М. Старевої. Миколаїв: МІРЛ та МФК ЗВО Університету «Україна», 2021. 288 с.

Друкується за рішенням Вченої ради Миколаївського інституту розвитку людини закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (№ 3 від 28 грудня 2021 р.)

Випуск вміщує тези виступів з актуальних питань педагогіки та психології, інклюзивної освіти, тенденцій розвитку фізичної реабілітації та ерготерапії, економіки, підприємництва в умовах європейської інтеграції, інформаційних технологій та соціальних комунікацій, права та соціального забезпечення суспільства тощо.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

Розвідки, що публікуються в поданому збірнику, є тезами міжвузівської науково-практичної конференції і відображають наукові та практичні здобутки учасників.

Розвідки подані в авторському варіанті. За достовірність поданих у них даних відповідальність несуть автори.

© Миколаївський інститут
розвитку людини ЗВО
Університету «Україна», 2021
© Миколаївський фаховий коледж
ЗВО Університету «Україна»,
2021

ЗМІСТ

Секція І АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЇ, ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Артъомова Я.І.	8
Теоретичні аспекти вивчення розвитку дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення	
Бадалов А.М.	11
Теоретичний аналіз психологічних особливостей керівників середньої ланки	
Болібрух І.О.	14
Застосування арттерапевтичних методик у корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	
Бучко Г.В.	17
Особливості комунікативного розвитку молодших школярів із затримкою психічного розвитку	
Василівна М.П.	21
Динаміка показників фізичного розвитку дітей хворих на ДЦП при застосуванні методу Бобат у курсі фізичної терапії	
Волошина О.А.	27
Особливості створення ділового іміджу вчителя як вимога сучасності	
Гагарінова Т.А.	31
Особливості прояву аутизму у дітей дошкільного віку	
Ганущак П.Є.	35
Теоретичні підходи до проблеми медико-психологічних особливостей якості хворих при депресивних розладах	
Гладун О.Ф.	39
Сучасний стан проблеми корекції психофізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення засобами логоритміки	
Демчишина Л.І.	42
Позакласна діяльність дітей з порушеннями інтелектуального розвитку	
Дмух Ю.М.	45
Професійне вигорання особистості як соціально-психологічна проблема	
Довгаль О.В.	49
Психологічні особливості жіночого лідерства	
Єрмоєнко В.А.	53
Теоретичні аспекти дослідження проблеми аутизму	
Жидких М.О.	56
Вплив колективу та сім'ї на формування морально-етичних норм поведінки учнів у процесі соціально-побутового орієнтування	
Заворотня І.М.	59
Фізична терапія при переломах хребта	

Канюка І.В.	61
Фізична реабілітація та аналітичні методи дослідження	
Карасовська О.А.	64
Фізична реабілітація при урологічних хворобах	
Коваленко В.В.	66
До проблеми формування креативності у дітей старшого дошкільного віку із особливостями психофізичного розвитку у практиці роботи сучасних закладів дошкільної освіти	
Когуч М.Р.	70
Теоретичний аналіз вивчення особливостей психологічного супроводу соціальної адаптації військовослужбовців	
Кравченко Л.П.	73
Деякі особливості застосування засобів фізичної терапії у пацієнтів після перенесення травм опорно-рухової системи	
Матковська І.А.	75
Розвиток емоційної сфери студентів у процесі навчальної діяльності	
Обримба С.О.	78
Теоретико-методологічні засади дослідження соціально-психологічної адаптації воїнів АТО	
Пеняєв А.П.	82
Психологічна сутність харчових розладів у жінок	
Погорнець О.А.	84
Стан сформованості зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку з ТПМ	
Рекка О.С.	88
Особливості готовності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення до навчання у школі	
Сімоніді Д.Ю.	91
Особливості фізичної реабілітації хворих на мозковий інсульт	
Соловйова В.І.	94
Теоретичні підходи до проблеми подолання порушень письма і читання у дітей молодшого шкільного віку	
Фагіна Г.Р.	97
Попередження міжособистісних конфліктів у студентському середовищі	
Фанта О.Г.	100
Детермінація смислових життєвих орієнтацій у підлітковому віці	
Худар К.М.	103
Теоретичний аналіз сутності психологічної готовності та визначення в ній місця мотиваційного компоненту	
Чорна О.М.	107
Тренінгова діяльність особистісного зростання людини	
Чорна Я.І.	109
Роль рефлексії у соціалізації засуджених	
Чурсанова Л.М.	113
Особистісно-орієнтований підхід у корекційно-логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку з ЗНМ	

Яркіна І.Г.	116
Показники та рівні сформованості навички читання у дітей з інтелектуальними порушеннями	
Яхимюк К.Д.	120
Теоретичний аналіз вивчення проблеми розвитку діалогічного мовлення дітей з ТПМ	

Секція II

ЕКОНОМІКА, УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Бакай О.А.	124
Цифровізація – стратегічний вимір інноваційно-інвестиційної діяльності	
Богданов М.О.	128
Мотиваційна політика банків в Україні: стан та перспективи удосконалення	
Вовченко Ю.А.	132
Управління формуванням прибутку підприємства	
Глушенкова А.В.	135
Методичні засади визнання та оцінювання витрат операційної діяльності підприємства	
Доля Ю.О.	138
Основи управління діяльністю підприємства	
Домбровська Д.Д.	141
Сучасні тенденції щодо продуктивності праці в ІТ-галузі України	
Заболотний Д.О.	144
Маркетингове середовище підприємства	
Завгородня К.Ю.	147
Організаційне забезпечення стратегічного управління корпоративною соціальною відповідальністю	
Ковальов О.М.	149
Підходи до вибору джерел фінансування оборотних активів підприємств	
Кононенко Н.Ю.	153
Проблематика розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні	
Кузьменко В.В., Пипкіна Л.С.	156
Організація бухгалтерського обліку неприбуткових організацій: законодавчо-правові основи	
Кучерява К.В.	158
Інформаційний простір та маркетингово-логістична система підприємства	
Левицький Т.В.	162
Розвиток маркетингу та соціальної відповідальності суб'єктів господарювання	
Марценюк О.А.	165
Маркетингові послуги у фінансових установах	

Попов О.О.	169
Облік та аналіз фінансових результатів сільськогосподарського підприємства	
Савчук Є.В.	172
Економічна сутність, поняття та класифікація виробничих запасів	
Самойленко А.С.	175
Аналіз виробництва одягу в Україні та світі протягом 2015-2022 років	
Судібор С.С.	178
Розвиток інституційної системи соціальної відповідальності бізнесу	
Татаренко К.В.	181
Маркетингова стратегія сучасного підприємства	
Толмач С.Ф.	183
Особливості формування ефективності операційної діяльності підприємств торгівлі	
Усатенко А.В.	188
Автоматизований аудит поточних зобов'язань господарюючих суб'єктів	
Фіногенова Н.І.	191
Пропозиції щодо раціональної організації складання фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності	
Ходоровський М.М.	194
Стратегія конкурентоспроможності підприємства на засадах дизайн менеджменту	
Цибуля С.А.	199
Організаційна структура підприємства	
Чуланова О.І.	201
Розвиток Інтернет-маркетингу на підприємствах малого бізнесу	

Секція III.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ

Борозняк А.О.	206
Роль соціальних мереж у період пандемії	
Васильєв А.В.	209
Використання методу групового урахування аргументів в економіці	
Вінницький Б.О.	213
Промислові роботи: призначення і область застосування	
Гевчук Х.І.	216
Журналістика, інвалідність і суспільство – реалії та перспективи	
Горєлова А.А.	218
Вплив соціальних мереж на емоційний стан користувачів	
Каїра А.М.	224
Архітектура клієнт-сервер	
Корженко Є.В.	228
Метод аналізу лог-файлів веб-сервера	

Кришень І.М.	231
Наукові Інтернет-конференції	
Мельник В.А.	235
Проблеми обробки таблиць експериментальних даних	
Полуектова Д.В.	239
Перспективи та проблеми захисту споживачів в Інтернет-торгівлі	
Степаненко А.М.	242
Реплікативні нейронні мережі	
Тютюник О.Ю.	245
Аналіз загроз інформаційній безпеці України	
Шаплай В.В.	248
Проблеми, переваги та спільне використання SQL і NOSQL-систем	
Яковлєв Є.С.	251
VPN-технологія	

Секція ІV.

ПРАВО ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬСТВА

Белан Ю.Р.	255
Категорія зловживання правом за цивільним законодавством України	
Варібрис Д.Л.	258
Прийняття спадщини малолітньої та неповнолітньої особи (дитини)	
Гулий П.І.	261
Правовий статус біженців	
Куц К.О.	264
Захист прав споживачів при придбанні товару через мережу Інтернет	
Кучерова З.Ю.	268
Щодо деяких питань повноважень суддів КСУ	
Осадчук Д. О.	271
Завдання і функції державної судової адміністрації	
Петкова І.В.	273
Принципи адміністративного права	
Попович Г.В.	276
Основні складові іміджу юриста	
Пушкаренко Д.С.	281
Деякі аспекти визнання правочинів недійсними	
П'явка С.Ф.	284
Деякі аспекти правової охорони інтелектуальної власності, що порушуються в мережі Інтернет	

Секція І.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЇ, ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Я.І. Артгомова,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Проаналізовано теоретичні аспекти розвитку дітей з ФФНМ, надана характеристика фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дітей. Особливості розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями.

Ключові слова: мовленнєві порушення, фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення, звуковимова, корекційні методики

У теперішній час вади звуковимови в комплексі з недорозвиненням фонематичних процесів вважаються надзвичайно розповсюдженими мовленнєвими порушеннями у дошкільників. Про це свідчать праці багатьох вчених, зокрема таких, як І. Дьоміна, Л. Єфіменкова, Н. Місаренко, М. Савченко, Л. Фомічова.

Твердження, що в нашій країні з року в рік спостерігається значне зростання кількості дітей з порушеним мовленнєвим розвитком, зокрема фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення (ФФНМ), спонукає зайвий раз переглянути методи, форми виховання та навчання зазначеної категорії дітей (В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет та інші).

Як стверджують Н. Варенцова та Л. Ткачова, тільки п'ята частина дітей п'ятирічного віку вдало виділяє окремі звуки в словах, а серед дітей шестирічного віку тільки 20 % здатні визначати звуковий склад слів без помилок.

Крім цього навіть несуттєві відхилення у мовленнєвому розвитку дошкільника викликають труднощі під час засвоєння навчальних програм,

особливо предметів мовного циклу (Є. Дранкіна, І. Прищєпова, В.Тарасун, М. Шевченко, А. Ястребова).

Проаналізовані результати досліджень Р. Левіної, М. Савченко, Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Трофименко, Н. Чередніченко, М. Шеремет присвячені проблемі порушення мовлення. Вони засвідчують, що саме ці діти відчують значні складнощі, коли намагаються засвоїти програмний матеріал з української мови.

Питанням мовленнєвого та пізнавального розвитку старших дошкільників з порушенням мовлення займалися такі дослідники, як А.Бородич, Є.Дмитрієва, В.Калягін, О.Мастюкова, В.Обухівська та інші. Д. Богоявленська, Д. Ельконін, А. Тамбовцева, Г. Тумакова та інші дослідити вплив елементарного усвідомлення фонетичних особливостей звуків слова на загальномовленнєвий розвиток і на засвоєнняграматичної будови слова, словника, артикуляції та дикції.

Проблема зі звуковимовою, зокрема несформована її звукова сторона, що характеризується фонематичними і фонетичними дефектами має назву фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (ФФНМ).

Головний фактор виявлення ФФНМ є незавершене формування процесів сприйняття фонем, які близькі по акустико-артикуляційних характеристиках, і їх вимові.

Діти з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення зустрічаються з серйозними проблемами при навчанні читання та письма, є схильними до ризику формування дислексії і дисграфії, будучи дошкільниками «Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (ФФНМ), як і загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ), виокремлено у психолого-педагогічної класифікації мовленнєвих порушень на основі психо-лінгвістичних критеріїв. Ці критерії відображають рівень сформованості засобів спілкування і дозволяють вибудовувати відповідну логопедичну роботу».

Дітям з тяжкими розладами мовлення притаманні невпевненість у собі, нестійкість інтересів, знижена мотивація, підвищена дратівливість,

агресивність, образливість, проблеми під час спілкування з оточуючими, у налагодженні контактів зі своїми однолітками. У дітей з тяжкими порушеннями мовлення відмічаються труднощі формування саморегуляції та самоконтролю.

Усвідомлення власних труднощів під час спроб спілкування зазвичай призводять до змін дитячого характеру з виявленням замкненості, бурхливих емоційних проявів, порушень поведінки у вигляді загальмованості (апатія, млявість, нестійкість довільної уваги) або навпаки – розгальмованості залежно від локалізації органічного ураження кори головного мозку та від тих умов, у яких виховують дитину.

Оскільки дошкільний період – найбільш відповідальний етап формування мовлення у життєвому циклі людини, то пошук інноваційних шляхів корекції мовлення у дошкільників з ФФНМ набуває особливо актуального значення в сучасних умовах. Кінцевим результатом логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з ФФНМ є підготовка до школи.

При правильній організації педагогічних умов та підходів, використанні адекватних корекційних методик у мовленні дітей, спостерігаються позитивні зрушення і, як правило, в результаті зникають чи суттєво зменшуються й вторинні зміни психічного розвитку.

Розвиток особистості зумовлено не тільки суто мовленнєвим порушенням, але і тим фактом, що дитина усвідомлює свою ваду і відчуває особливе ставлення до неї з боку інших людей. Пристосування дитини до своєї вади через внутрішні відчуття та поведінку дитина формує певні захисні механізми, які накладають відбиток на формування її особистості.

Таким чином, розвиток особистості зумовлено не тільки суто мовленнєвим порушенням, але і тим фактом, що дитина усвідомлює свою ваду і відчуває особливе відношення з боку інших людей до неї. Через пристосування дитини до своєї вади вона формує певні захисні механізми, що накладають відбиток на розвиток її особистості. Разом з тим, застосування спеціальних форм психологічної допомоги, поряд з корекційною логопедичною роботою, спрямованою на виправлення мовленнєвих вад, значно згладжує прояви

вторинних порушень та сприяє повноцінному розвитку особистості дитини.

Література

1. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Київ: Вид. Дім «Слово», 2010. 374 с.
2. Журавльова Л.С. Розвиток мовлення у старших дошкільників із заїканням засобами музично-дидактичних ігор: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.03. корекційна педагогіка / НПУ імені М.П.Драгоманова. Київ, 2009. 25 с.

А.М. Бадалов,
здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.псих.наук, доцент Мазур В.М.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КЕРІВНИКІВ СЕРЕДНЬОЇ ЛАНКИ

Аналізуються необхідність удосконалення управлінських знань та умінь керівників середньої ланки. Проблема є актуальною для професійної діяльності сучасних керівників середньої ланки. Виявлено недостатній рівень розвитку управлінських знань та умінь досліджуваних керівників.

Ключові слова: *управління, управлінська діяльність, психологічна готовність, ланки управління, управлінські функції.*

На сьогоднішній день Україна має унікальну можливість використовуючи потенціал своєї країни та вивчаючи закордонний досвід досягнути значних успіхів у своєму розвитку за короткий термін. Сучасні керівники формуються здебільше у стихійному порядку, більша частина керівників не здобула спеціальної освіти в напрямку управління людьми, менеджменту та лідерства та приступаючи до ролі керівника не володіє спеціальними знаннями та навичками, не завжди усвідомлює свою роль та необхідність у вихованні особистісних рис характеру для успішного управління та лідерства. Разом з тим, на практиці ми можемо бачити недостатній рівень оволодіння управлінськими навичками та знаннями, а також недостатність уваги, яку приділяють компанії відносно розвитку та покращення лідерського потенціалу своїх керівників.

Сучасні темпи суспільного розвитку на шляху становлення нової української державності висувають підвищені вимоги до керівників, їх рівня

підготовки й особистих якостей. У зв'язку з цим особистість та професійна діяльність керівників розглядається у різних наукових аспектах – психологічному, соціальному, філософському, управлінському та ін.

Широке коло питань, пов'язаних із визначенням природи керівництва розглянуто в працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Дослідження у сфері лідерства та управління здійснювали О. Брюховецька, І. Герчикова, Л. Карамушка, П. Лушин, А. Урбанович, Л. Орбан-Лембрик та ін.

Професійні особливості керівників вивчалися у значній кількості психологічних досліджень, зокрема було описано творчий потенціал керівників (С. Максименко, І. Семенов, С. Степанов, О. Філь, О. Чебикін); індивідуальний стиль діяльності та управлінська позиція (А. Журавльов, Л. Карамушка, А. Кітов, В. Корольчук, О. Сафін, А. Філіппов та ін.); особистісно-професійні якості та вміння керівників (В. Клименко, А. Коваленко, Р. Кричевський, Н. Кузьміна, С. Максименко, В. Осьодло, В. Петрусінський, О. Самойлов, О. Ситніков та ін.).

Разом з тим мало уваги приділяється психологічним особливостям керівників середньої ланки, які знаходяться в ієрархії між вищим керівництвом та підлеглими і відповідають не тільки за результат виробничого процесу, а й за якість комунікації між всіма елементами системи управління.

Якщо керівники вищої ланки управління визначають загальний напрям виробництва (всю сферу взаємин між людьми), її мінливість і напрям розвитку, то керівники середньої ланки створюють і забезпечують життєздатність структури організації, а керівники низової ланки забезпечують стабільність певних параметрів елементів системи і їх відтворення та їх стійкість (І. Кулініч, А. Урбанович та ін.).

За ствердженням О. Делії, сьогодні відчувається гостра потреба у підготовці нового покоління керівників, менеджерів, здатних володіти не тільки інтелектуальним і професійним потенціалом, а також – бути архітекторами соціальних процесів, що передбачає набуття ними насамперед людинознавчих та комунікативних компетентностей, розвинутих психологічних якостей та

властивостей [1, с. 187].

Незважаючи на певну розробленість проблеми професійних та психологічних характеристик особистості та діяльності керівника, проблема психологічних особливостей керівників середньої ланки досліджена недостатньо, що й обумовило вибір актуальної теми.

На основі теоретичного аналізу психологічних особливостей діяльності керівників у психологічній, управлінській та соціологічній літературі встановлено, що зміст управлінської діяльності полягає в реалізації управлінських функцій: планування, прийняття управлінських рішень, здійснення організаційної діяльності, укомплектування штату, ефективної комунікації, стимулювання та мотивації, керівництва і контролю.

Наведено ряд психологічних характеристик управлінської діяльності керівника: соціотехнічний, творчий та неалгоритмічний характер діяльності; висока психічна напруженість; прогностичність вирішуваних завдань; гострий дефіцит часу та необхідної інформації для прийняття рішень; значна роль комунікативних функцій. При цьому успішний керівник має вдало поєднувати виконання управлінських функцій та психологічних ролей.

Виділено три основні групи соціально-психологічних ролей, які керівники виконують у різних ситуаціях управлінської діяльності: міжособистісні (номінальний керівник, лідер, посередник), інформативні (приймач інформації, розповсюджувач, представник), вирішальні (підприємець, ліквідатор порушень, розпорядник ресурсів, посередник).

Керівниками середньої ланки вважають начальників відділів, їхніх заступників, у підпорядкуванні яких є керівники низової ланки. До керівників вищої ланки управління належать директори підприємств, об'єднань та їхні заступники. Керівники вищої ланки управління, насамперед, визначають загальний напрям виробництва (всю сферу взаємин між людьми), її мінливість і напрям розвитку. Керівники середньої ланки створюють і забезпечують життєздатність структури управління організацією. А керівники низової ланки працюють над стабільністю певних параметрів елементів системи і їх

відтворення та їх стійкістю.

Серед важливих характеристик успішної управлінської діяльності керівників знаходиться їх адекватність використовуваного стилю керівництва – авторитарного, демократичного, чи ліберального. Кожен із зазначених стилів керівництва може бути ефективним у конкретних умовах, однак найбільш сприятливим і гармонійно впливовим на підлеглих та атмосферу в колективі є демократичний стиль, за допомогою якого підвищується продуктивність виробничої діяльності працівників та ефективність організації. Також останнім часом оптимальним вважається комбінований стиль, що передбачає оптимальне поєднання демократичного з авторитарним стилями управління.

Література

1. Делія О. Особистість керівника як чинник ефективного управління. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 11. Ч. 2. С. 187-189.
2. Євдокимов В.О. Особливості стилю керівництва в системі публічної служби. *Державне будівництво*. 2009. № 1. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2009-1/doc/3/02.pdf>

І.О. Болібрux

здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук Шевченко О.А.

ЗАСТОСУВАННЯ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ МЕТОДИК У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Визначено, що арттерапія є ефективним видом корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, яка сприяє гармонійній інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в соціум.

Ключові слова: арттерапія, корекційна робота, діти з особливими освітніми потребами, ізотерапія

Сьогодні існує тенденція збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами, що вимагає актуалізації питання їх всебічного та гармонійного розвитку, пошуку ефективних форм, видів і засобів корекції.

Проблеми у соціально-емоційному та інтелектуальному розвитку негативно позначаються на розвитку комунікативних навичок дітей, призводять

до значних труднощів у формуванні уявлень про оточуючий світ, у встановленні контактів, в адаптації до мінливих умов. Діти постійно зустрічаються з важкими ситуаціями, знаходяться у стані тривоги, яку не можуть подолати.

У зв'язку з цим виникає необхідність пошуку ефективних видів корекції, які б сприяли гармонійній інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в соціум. На думку багатьох дослідників (Л.Вардус, Т. Добровольська, М. Євтушина, В. Литвиненко, Л. Нікішина, Н.Некряч, О.Образцова, В. Соловйова, Л. Федоткіна, та ін.) таким видом корекції є арттерапія, яка використовується у корекційній та терапевтичній практиці як сукупність методик, які побудовані на застосуванні різних видів мистецтва та дозволяють через прояв творчого потенціалу здійснювати корекцію психосоматичних та психоемоційних процесів у особистому розвитку дитини. Використання методів арттерапії забезпечує формування відносин взаємного прийняття й емпатії; можливість вільного самовираження та самопізнання; підвищення адаптаційних здібностей, зниження втоми та напруженості; створення позитивного емоційного настрою (В. Соловйова) [3]. Крім того, через малюнок або інший вид творчої діяльності дитина може проявити негативні емоції та поділитися позитивними (Н.Дідик, В.Литвиненко, О. Мішкуленець) [1].

Також сучасні дослідження (С.Березка, В.Литвиненко, О.Мішкуленець та ін.) показали, що використання арттерапевтичних методик для корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами має певні цілі [1]:

виховні – навчання ефективній взаємодії, коректному спілкуванню та взаєминам з однолітками дорослими; створення довірливих та доброзичливих стосунків з педагогом; розуміння себе, своїх почуттів, думок та бажань;

корекційні – покращення самооцінки; корекція небажаних форм поведінки; налагодження взаємодії з іншими;

психотерапевтичні – створення атмосфери теплоти та доброзичливості, емпатійного спілкування; визнання цінності особистості;

діагностичні – спостереження за дитиною у самостійній діяльності для

отримання інформації про її розвиток та індивідуальні особливості, виявлення проблем, які підлягають корекції;

розвивальні – створення умов, що дозволяють дитині пережити успіх у тій чи іншій діяльності, самостійно справитись із ситуацією, навчитись вербалізації емоційних переживань тощо.

У сучасній практиці корекційної роботи використовуються різні види арттерапії: музикотерапія, пісочна терапія, ізотерапія, казкотерапія, лялькотерапія, танцювально-рухова терапія тощо. Одним із найбільш поширених та ефективних методів арттерапії є ізотерапія, який використовується у корекційній роботі з будь-якою категорією дітей з особливими освітніми потребами. Сутність методу полягає у використанні образотворчого мистецтва – малювання, ліплення, декоративно-прикладного мистецтва тощо. Образотворча діяльність спрямована на корекцію мотиваційної, моторної, когнітивної, емоційної сфер дитини, а також сприяє підвищенню соціальної адаптації.

Останнім часом дедалі частіше використовуються такі напрями арттерапії:

- пісочна терапія – розвиває тактильно-кінетичну чутливість і дрібні моторику рук, стабілізує емоційний стан тощо;
- лялькотерапія – застосовується для діагностики емоційного стану, подолання страхів у комунікації, стимуляції мовленнєвої активності тощо;
- казкотерапія – допомагає підвищити самооцінку дитини, сформуванню активну життєву позицію, розвивати самостійність і упевненість.

Отже, сучасна практика корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами характеризується широким застосуванням арттерапії. Арттерапія використовується для роботи з дітьми, які мають проблеми емоційного характеру в поведінці та спілкуванні: підвищену тривожність, агресивність, замкненість, знижену самооцінку. Використання методів арттерапії дозволяє здійснити ефективний вплив на формування емоційної сфери, спонукає до подальшого розвитку особистості, покращує соціальну адаптацію дитини [3].

Література:

1. Бугера Ю., Дідик Н. Арттерапевтичні методи у роботі корекційного педагога. *Актуальні питання корекційної освіти*. С.36 – 46. <https://aqce.com.ua/vipusk-n16-tom-22020>
2. Вознесенська О. Особливості арт-терапії як методу. *Психолог*. 2005. № 39. С.5
3. Серета І., Збишко Є. Використання технології арттерапії в корекційно-виховній роботі. *Корекційна педагогіка*. Випуск 10. Т. 1. 2019. С. 63 – 66.

Г.В. Бучко,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук, доцент Нікора А.О.

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Проаналізовані теоретичні підходи до проблеми комунікативного розвитку дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку. Формування компонентів комунікативної діяльності є не лише важливою, а й обов'язковою складовою при організації корекційної допомоги дітям із ЗПР.

Ключові слова: *комунікативний розвиток, затримка психічного розвитку, інтелектуальна норма і розумова відсталість.*

Сучасний період характеризується зміною процесів в системі освіти України, реформуванням спеціальної освіти та впровадженням інклюзивного навчання. З одного боку ці зміни викликані інтеграцією України в європейське суспільство із забезпеченням цінностей рівних можливостей розвитку, індивідуального підходу та створення умов задоволення особливих потреб для кожної особистості. З іншого, соціально економічна криза в Україні призводить до згорання традиційних соціальних програм й запровадження нових, серед яких особливого значення набуває інклюзивна освіта. Впровадження інклюзивної освіти викликано необхідністю вирішення важливих питань щодо забезпечення права на якісну освіту дітей з особливими освітніми потребами та обумовлено багатьма факторами. Одним з них є включення дітей, зокрема, із затримкою психічного розвитку в загальноосвітні заклади, яке здійснюється без забезпечення належної підтримки (належного психолого-педагогічного супроводу відповідними фахівцями та наявності необхідних навчально-методичних матеріалів і обладнання). Стихійна інклюзія є досить поширеним

явищем в нашій країні. Взагалі освітній процес, орієнтований на типовий розвиток дітей, не задовольняє потреби дітей з порушеннями психофізичного розвитку, що ускладнює засвоєння знань та особистісний розвиток, створює умови для формування у них негативного ставлення до навчання (В. Синьов, М. Шеремет, Е. Данілавічюте, Л. Руденко).

У сучасний період впровадження інклюзивної освіти підтримується на державному рівні. Внесені зміни до Закону України «Про загальну середню освіту», відповідно до яких загальноосвітні навчальні заклади отримали дозвіл на створення спеціальних та інклюзивних класів для навчання дітей з особливими потребами. Затверджено Концепцію розвитку інклюзивної освіти та визначено «Порядок організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах». В той же час впровадження інновацій потребує вирішення питань наукового супроводу, втілення сучасної методології, що базується на необхідності вирішення проблем виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами, зокрема із ЗПП, комплексно та системно.

Аналіз наукових праць засвідчує, що існує значне різноманіття підходів щодо визначення дефініції «затримка психічного розвитку». В. Ковальов у межах клінічного підходу до даної групи розладів відносить різноманітні за етіологією, патогенезом, клінічними проявами та особливостями динаміки стани легкої інтелектуальної недостатності, які займають проміжний стан між інтелектуальною нормою і розумовою відсталістю.

В педагогічних джерелах до групи дітей із ЗПП відносять дітей які мають складнощі при формуванні однієї або декількох навичок навчання – читання, письма, лічби. Для характеристики цієї групи дітей використовується наступна термінологія – «діти зі складнощами у навчанні» (children with learning disabilities), «діти, що мають складнощі в набутті шкільних навичок», «діти зі специфічними складнощами у навчанні» та ін. В галузі спеціальної психології І. Мамайчук пропонує розглядати ЗПП, як один з типів дизонтогенезу, «при якому спостерігається затримка темпу формування пізнавальних процесів та емоційної сфери з їх тимчасовою фіксацією на більш ранніх вікових етапах».

Саме, психічний дизонтогенез, є патологією психічного розвитку, яка характеризується зміною послідовності, ритму та темпу процесу дозрівання психічних функцій [3].

Дослідники збігаються в думці, що група дітей із ЗПР різноманітна за своїм складом та поєднує такі варіанти затримки психічного розвитку, при яких немає підстав вважати їх незворотними. ЗПР характеризується нерівномірним або затриманим дозріванням вищих психічних функцій, недостатністю пізнавальної діяльності, зниженням рівня працездатності, недорозвиненням емоційно-особистісної сфери, що в свою чергу обумовлює виникнення загальних та специфічних складнощів у навчанні. Автори підкреслюють, що в результаті надання своєчасної комплексної (медичної, психологічної та педагогічної) допомоги більшу частину проблем можна подолати, а саме: відхилення у психічному розвитку дітей стають менш вираженими або діти досягають рівня розвитку умовної норми [2].

Аналіз наукових джерел, які висвітлюють питання визначення етіології та особливостей прояву затримки психічного розвитку, організації допомоги дітям із ЗПР свідчить про те, що вже багато зроблено у даному напрямку. Так, клінічні уявлення щодо затримки психічного розвитку описані у роботах Т. Власової, К. Лебединської, В. Лубовського, Т. Марковської, М. Певзнер, Т. Сак та інших вітчизняних і зарубіжних вчених. Особливості психічного розвитку дітей із ЗПР та питання корекційної допомоги висвітлені у дослідженнях У. Ульяновської, Н. Бастун, В. Назаревич, Є. Соботович, В. Тарасун, О. Хохліної, С. Шевченко, Н. Ципіної та ін

Науковці, що проводять дослідження пов'язані з теорією та практикою спеціальної психології та педагогіки, наполягають на важливості спілкування з дорослими та однолітками для розвитку дітей із ЗПР та їх повноцінної інтеграції до суспільства (О. Дмитрієва, Т. Князева, О. Слепович, С. Шевченко). Вони вважають, що формування компонентів комунікативної діяльності є не лише важливою, а й обов'язковою складовою при організації корекційної допомоги дітям із ЗПР. Комунікативне недорозвинення дітей цієї категорії

ускладнює процес спілкування з оточуючими людьми, створює несприятливі умови для їх розвитку, «живить» дефект (Л. Виготський).

Аналіз наукових праць (І. Мартиненко, І. Омельченко, Т. Сак та ін.) свідчить, що процес спілкування дітей із ЗПР з однолітками потребує додаткового вивчення. Для процесу виховання та навчання дітей із ЗПР важливо вдосконалювати методи та прийоми діагностики та корекції, розробляти та впроваджувати в практику роботи спеціалізовані програми, що сприятимуть розвитку комунікативної діяльності дітей із ЗПР.

Проаналізовані теоретичні підходи до проблеми комунікативного розвитку дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку. Аналіз показав, що комунікація – це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами. Комунікативна діяльність передбачає оволодіння розвиненим мовленням і вміннями застосовувати мову в конкретній ситуації спілкування, тобто комунікативно-мовленнєвими вміннями. Становлення форм комунікації відбувається поступово, при цьому в розвитку комунікативного мовлення важливу роль відіграють взаємовідносини дитини з дорослими та однолітками.

У спілкуванні з іншими людьми дитина вчиться взаємодіяти, оволодіває комунікативними вміннями і навичками, що послідовно відображаються в емоційно-практичній, ситуативно-діловій та поза ситуативно-діловій формах. Особливою категорією дітей є діти із ЗПР, характерними для яких є відставання в мовленнєвому розвитку, низький рівень комунікативної активності, уповільнений темп становлення регулюючої функції мови. Вказане вимагає вдосконалення змісту освіти дітей із ЗПР, спрямування їх до комунікативного розвитку.

Література

1. Войтко В.В. Психолого-педагогічний супровід дітей з затримкою психічного розвитку. Кропивницький: КЗ «КОІППО ім. В. Сухомлинського», 2017. 48 с.
2. Дмитриева Е.Е. Коммуникативное развитие детей с легкими формами психического недоразвития на ранних этапах онтогенеза: монография. Н.Новгород: НГПУ, 2004. 259 с.
3. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии. СПб.: Речь, 2006. 400 с.

М.П.Василівна,
здобувач освіти спеціальності 227 «Фізична терапія,
ерготерапія» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»

ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ХВОРИХ НА ДЦП ПРИ ЗАСТОСУВАННІ МЕТОДУ БОБАТ У КУРСІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ

Незважаючи на наявність традиційних та різноманітної кількості авторських підходів в фізичній терапії, виникає проблема вибору та застосування найбільш ефективних методів фізичної реабілітації.

Фізичний розвиток як комплексна характеристика є однією з провідних оцінок морфофункціонального стану дитини, її розвитку у процесі зростання. Важливою складовою розвитку дитини є будова тіла, яка характеризується низкою антропометричних параметрів, що визначають особливості пропорційності розмірів, свідчать про фізіологічність розвитку опорно-рухової, м'язової, нервової та інших систем організму, а також можуть сигналізувати про появу та розвиток патології дитини. Зважаючи на простоту антропометричних вимірів та оцінки, більшість з них входять до процедури реабілітаційного обстеження пацієнтів з різною патологією. Проте, публікацій, які б висвітлювали динаміку їх змін в процесі фізичної терапії дітей дошкільного віку, обмаль. Особливо актуальними ці дослідження є при різних патологіях опорно-рухової та нервової системи дітей, коли виникає доцільність встановлення ефективності впливу різних методів фізичної реабілітації. Звичайно користуються високоінформативними інструментальними методами діагностики, низкою рухових тестів, методами психофізичної діагностики, оцінкою неврологічного статусу. Проте, на нашу думку, нехтувати методами оцінки фізичного розвитку у даному випадку недоцільно, адже вони надають можливість більш повно оцінити вплив застосовуваних підходів до корекції, фізичної реабілітації, лікування тощо.

Серед існуючих інноваційних та ефективних методів фізичної терапії, відзначається Бобат-терапія, вплив якої на показники фізичного розвитку дітей хворих на ДЦП у курсі фізичної терапії останнім часом не досліджувався. Хоча добре відомо, що діти з ДЦП суттєво відстають у ФР від однолітків. Нагадаємо, що метод Бобат був створений у 30-ті роки двадцятого сторіччя практикуючим фізіотерапевтом Бертою та лікарем психіатром Карлом Бобатами. Концепція методу була обґрунтована в 40-х роках, а у 50-ті роки крім лікування положенням та виконання комплексу спеціалізованих фізичних вправ збагатилася напрямками логопедичного впливу, ігрової діяльності, навчання самообслуговуванню й догляду за дитиною з пошкодженням ЦНС.

Метою даного дослідження було визначити вплив фізичної терапії з використанням методу Бобат протягом 6 місяців на параметри фізичного розвитку дітей дошкільного віку хворих на ДЦП. До основних показників фізичного розвитку (ФР) дітей дошкільного віку відносяться маса тіла (МТ, кг), довжина тіла стоячи (ДТ, см) та сидячи (ДТС, см), охват голови (ОГ, см), охват грудної клітки (ОГК, см) та її екскурсія (ЕГК, см). Інші показники фізичного розвитку не знайшли широкого застосування в практиці. Всі показники ФР досліджувались із використанням традиційних методів. Для визначення фізичного розвитку (ФР) дітей дошкільного віку з різними ураженнями ЦНС (табл. 1) за впливу фізичної терапії з використанням методу Бобат були обстежені 35 дітей віком ($4,1 \pm 1,1$) роки (на момент початку курсу), які склали основну групу (ОГ). Всього було проведено по 72 процедури.

Таблиця 1.

Розподіл дітей з ураженнями ЦНС за формою ДЦП
абс. кількість та %

<i>Форма ДЦП</i>	<i>ОГ</i>	<i>КГ</i>
Спастична диплегія	18 / 51,4%	16 / 47,1%
Двійна геміплегія	6 / 17,1%	7 / 20,6%
Право-, або лівобічний геміпарез	7 / 20%	7 / 20,6%
Гіперкінетична форма	4 / 11,4%	4 / 11,8%
Всього:	35/ 100%	34 / 100%

У якості контрольної групи (КГ) були проаналізовані результати

дослідження фізичного розвитку 34 дітей віком ($3,8 \pm 0,9$) років, які проходили реабілітацію з використанням стандартних методів. Курс Бобат-терапії передбачав: лікування положенням з використанням спеціалізованих укладок для тіла дитини, що сприяють зменшенню впливу дії патологічних рефлексів (АСШТ, хоботковий, смоктальний, пошуковий, Моро, перехресний рефлекс екстензорів і т.п.) на опорно-руховий апарат та виконання комплексу вправ для формування елементарних рухових навичок та розвитку основних фізичних якостей.

Під лікування положенням, розуміється, «укладання», кінцівки чи кінцівок, а іноді і всього тіла дитини у визначене коригуюче положення за допомогою спеціалізованих пристосувань чи їх імітацій. Основними показаннями для використання цього напрямку є: попередження або блокування дії патологічних рефлексів, що призводять до патологічних позицій в суглобах та групах м'язів та ускладнюють формування елементарних рухових навичок; попередження утворенню контрактур та деформацій; адаптація встановлення тіла до різних положень відносно сили гравітації. Виконання спеціалізованих вправ, які зменшують або блокують вплив патологічних рефлексів, сприяють формуванню елементарних рухових навички та ін., здійснюється під час рухової активності, спеціаліста з фізичної реабілітації та дитини і направлений на пригнічення (блокаду) чи усунення патологічних рухових моделей, стереотипів, стимулювання розвитку більш правильних рухів, шляхом стимулювання, інгібування, фасилітації, ротації, а так само використання позицій, які пригнічують дію патологічних рефлексів. Під інгібуванням розуміється – блокування патологічних рухів (тремор, співдружні і атетоїдні рухи без використання дисоціації), положень тіла (флексія або екстензія) і рефлексів, які перешкоджають розвитку нормальних рухів (які відповідають біологічному віку дитини). Фасилітація -- полегшення виконання правильних (нормальних) рухів та взаємозв'язок між дитиною та спеціалістом з фізичної реабілітації й сприяє здійсненню фізіологічних рухів. Фасилітація включає в себе пропріорецептивні, когнітивні, перцептивні й емоційні аспекти та є активним сенсомоторним процесом навчання. Стимуляція здійснюється за

допомогою тактильних і кінестетичних стимулів, необхідних для того, щоб дитина краще відчувала правильні рухи і положення власного тіла в просторі. Вправи виконувались з урахуванням індивідуальних можливостей дитини. Стандартні підходи до реабілітації дітей дошкільного віку з ураженнями ЦНС передбачали проведення занять з лікувальної фізичної культури та лікувального дитячого масажу.

У табл. 2 представлені результати дослідження показників ФР дітей з ураженнями ЦНС досліджуваних груп перед початком та після курсу лікування у Дитячому реабілітаційному центрі імені Бориса Литвака (м. Одеса, Україна).

Таблиця 2.

Зміни показників фізичного розвитку дітей з ураженнями ЦНС за впливу піврічного курсу реабілітації

Показник	ОГ		КГ	
	на початку	наприкінці	на початку	наприкінці
ДТ, см	102,0 (97,0; 110,0)	106,0(102,0; 114,0)**	103,0 (95,0;107,0)	105,0 (97,0;108,0)
ДТС, см	44,0 (43,0; 50,0)	48,0 (45,0; 52,0)**	50,0 (45,0; 52,0)	51,0 (47,0; 53,0)
МТ, кг	14,0 (12,0; 16,0)	16,0 (14,0; 18,0)**	15,0 (14,0; 16,0)	15,0 (15,0; 17,0)*
ОГ, см	47,0 (44,0; 48,0)	48,0 (45,0; 50,0)	49,0 (48,0; 50,0)	50,0 (49,0; 51,0)*
ОГК, см	50,0 (50,0; 52,0)	51,0 (50,0; 53,0)*	52,0 (50,0; 52,0)	52,0 (51,0; 53,0)*
ЕГК, см	3,0 (2,0; 4,0)	3,0 (2,0; 4,0)	3,5 (3,0; 4,0)	4,0 (3,0; 5,0)*

Діти ОГ та КГ, не дивлячись на незначну вікову різницю, не відрізнялись за ДТ (см), проте за показниками ДТС (см) та ОГ (см) діти КГ значуще переважали дітей ОГ ($p < 0,05$ та $p < 0,01$, відповідно). Значуще більшою в КГ, ніж в ОГ була також рухливість грудної клітини ($p < 0,05$). Зважаючи на останнє важливою обставиною була оцінка індивідуальних варіантів змін з урахуванням центильних таблиць вікових розподілів показників ФР. Тому на рівні з аналізом змін абсолютних значень показників ФР нами був застосований центильний метод оцінки з побудовою індивідуальних та групових профілів ФР, який застосовувався на початку та наприкінці курсу фізичної терапії.

Були проаналізовані зміни показників ФР дітей з ураженнями ЦНС за впливу піврічного курсу реабілітації (табл. 2). Значущі зміни у дітей ОГ, в яких серед засобів фізичної терапії використовувався метод Бобат, відзначались у суттєвому збільшенні ДТ ($p < 0,05$), ДТС ($p < 0,01$) та МТ ($p < 0,01$). Позитивний ефект застосованої методики стосувався також показника ОГК ($p < 0,05$), проте

рухливість грудної клітки не збільшилась. У дітей КГ також відзначалась позитивна динаміка параметрів ФР, серед яких значущі зміни ($p < 0,05$) спостерігались за показниками МТ (кг), ОГ (см), ОГК (см) та ЕГК (см). Для більш прискіпливого аналізу важливо було оцінити отримані дані з урахуванням центильних статевих-вікових розподілів з побудовою профілів фізичного розвитку. Достатньо інформативними виглядають дані центильного аналізу, які стосуються змін ДТ (см), МТ (кг), ОГ (см) та ОГК (см). За всіма перерахованими показниками відзначається позитивна динаміка. Найбільш значущі зміни стосуються показника ДТ, який у 51% дітей ОГ після закінчення курсу реабілітації відповідає популяційним значенням, а у 29% - перевищує такі, що майже відповідає нормативному розподілу. За показником МТ (кг) початкові значення вираженого дефіциту маси у 60% дітей після курсу зберігаються тільки у 23%. Такий перерозподіл відзначається в основному за рахунок збільшення дітей з незначним дефіцитом, проте нормативні значення МТ (кг) та її помірне збільшення відзначаються у 40% дітей на відміну від таких значень на початку курсу у 29% дітей з ДЦП. Більш активно відбувається розвиток грудної клітини, виражено низькі значення охопту якої (ОГК) зменшуються з 54% випадків на початку курсу до 37% випадків. Варіанти популяційних нормативних значень збільшуються з 23% до 34%. В той же час у ОГ абсолютно відсутня динаміка за показником рухливості грудної клітини. Позитивна динаміка відзначалась за показником ОГ (см), який після курсу реабілітації у 31% дітей відповідав нормативним значенням на відміну від 17% випадків на початку, а у 40% дітей знаходився в межах виражено низьких значень на відміну від 69% випадків на початку. Аналізуючи показники ФР дітей КГ можна стверджувати, що певне покращення індивідуальних параметрів у порівнянні з популяційними відзначалось за показниками ДТ (см), ОГ (см), ОГК (см) та ЕГК (см). Тобто, можна констатувати, що ефект традиційної методики реабілітації, який відображався у абсолютних значеннях показників ФР, у співвідношенні з нормативними популяційними значеннями нівелювався за винятком показника ДТ (см).

Достатньо чітко останнє припущення підтвердилося даними аналізу змін

профілів ФР дітей ОГ та КГ. Якщо у ОГ профіль ФР піднявся в межах популяції на 0,3 – 0,6 балів за показниками ДТ (на 0,6), МТ (на 0,6), ОГ (на 0,4) та ОГК (на 0,3), то у КГ тільки на 0,1 - 0,4 бали за показниками ДТ (на 0,4), ОГ (на 0,2), ОГК (на 0,1) та ЕГК (на 0,1).

Питанню дослідження ФР дітей дошкільного віку, а тим більше з ураженнями ЦНС та ще й за впливу різних лікувальних та реабілітаційних заходів приділяється недостатня увага, адже виникає суттєва проблема адекватної оцінки змін. Насамперед, пов'язаних з індивідуальними особливостями розвитку дитини, які суттєво варіюють у дошкільному віці. Не менш значущим при оцінці ФР дітей з ураженнями ЦНС є варіативність перебігу патології, її проявів, механізмів компенсації порушень тощо. Проте, створення уніфікованих центильних таблиць різних показників ФР дозволяє в межах популяційних розподілів знаходити місце конкретного індивідууму з урахуванням віку та статі (як правило в межах тримісячних коридорів), а у подальшому оцінювати їх, що суттєво зменшує помилку оцінки.

Виходячи з результатів дослідження можна чітко визначити переваги та певні недоліки застосування методу Бобат в курсі фізичної терапії дітей з ураженнями ЦНС. В першу чергу необхідно пояснити збільшення абсолютних значень ДТ, яке, на нашу думку, пов'язано із зменшенням тонусу напружених м'язів тулуба та нижніх кінцівок. При цьому ефект використання методу Бобат, у порівнянні з традиційними підходами, є більш вагомим при тривалому застосуванні, що дозволяє стверджувати його суттєвий вплив на нормалізацію м'язового тонусу у уражених відділах нервово-м'язового апарату. У даному випадку можна припустити більш оптимальну аферентну пропріоцептивну імпульсацію, яка може сприяти відновленню рухової функції. Не менш вагомим є вплив застосування методу Бобат на показник МТ, який не спостерігається при традиційних підходах до реабілітації. Звичайно, на гіпотетичному рівні певних ефектів обміну речовин, можна припустити, що використання активно-пасивних прийомів методу Бобат, сприяє активізації вісцеро-моторних та моторно-секреторних механізмів у внутрішніх органах та залозах внутрішньої секреції дітей з ураженнями ЦНС, що, на нашу думку, може забезпечувати

тенденцію до відновлення МТ до популяційного рівня. Проте, дане припущення вимагає більш точної аргументації, адже є достатня кількість інших чинників, які можуть впливати на збільшення МТ. Як приклад, покращення апетиту, стимуляція центральних механізмів тощо. Аналогічно можна пояснити покращення таких показників ФР, як ОГ та ОГК. Дещо неочікуваною на цьому фоні виглядає динаміка показника ЕГК, який за абсолютними та оціночними значеннями залишається, при застосуванні методу Бобат, незмінним. Окремим питанням, в зв'язку із неоднорідністю груп, є вплив методу Бобаті на ФР при різних нозологічних формах ДЦП, проте це питання подальшого аналізу.

У цілому можна стверджувати, що застосування методу Бобат-терапії у курсі фізичної терапії дітей дошкільного віку з різними формами ДЦП, більш ефективно, у порівнянні з традиційними підходами, впливає на ФР дітей та сприяє оптимізації вагозростових та охватних показників будови тіла.

Отримані результати дозволяють більш об'єктивно обґрунтовувати критерії ефективності різних засобів та методів фізичної терапії дітей з ураженнями ЦНС, що може бути досягнуто у подальшому.

О.А. Волошина

здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»

Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – старший викладач Кандюк-Лебідь С.В.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ДІЛОВОГО ІМІДЖУ ВЧИТЕЛЯ ЯК ВИМОГА СУЧАСНОСТІ

У тезах розглянуто сутність поняття «імідж учителя» як складової системи його педагогічної майстерності. Особливу увагу приділено питанню зовнішнього вигляду сучасного вчителя.

Ключові слова: *учитель, педагогічна майстерність, імідж.*

Реформування освіти, перехід до гуманізації та демократизації шкільного життя, орієнтація на розвиток особистості учня, а не тільки на просту передачу

знань, пред'являє принципово нові вимоги до особистості вчителя. Імідж – це дослівно образ. Наш образ, наше « Я», наш зовнішній вигляд ми формуємо з народження до глибокої старості.

Кожна людина має свій статусний образ. Інакше його можна назвати іміджем. Імідж (від англ. Image – образ) – це сукупність представлення суспільства про те, яким повинен бути індивід у відповідності зі своїм статусом. Невідповідність статусу – це виклик суспільству, це протиставлення себе соціуму, що деструктивно для психіки людини, який соціальний за своєю природою. Формування іміджу, турбота про нього дає можливість саморозвитку і психологічну гармонію.

У повсякденному розумінні слово «імідж» вживається по відношенню до людини в двох значеннях: як зовнішній вигляд людини і як його репутація. Насправді ці дві грані образу злиті. Ми спостерігаємо зовнішній вигляд, а оцінюємо репутацію! Можна сказати, що імідж – це образ, що включає внутрішні та зовнішні характеристики. Процес побудови іміджу залежить як від самого вчителя, так і від індивідуальних особливостей учня, його статі, віку, а також від досвіду, знань, національності та інших чинників. Сучасними вітчизняними дослідниками виявлено протиріччя в значущості особистісного іміджу педагога для учнів і вчителів. За даними Є. Руської, в списку десяти професійно значущих якостей вчителя імідж займає друге місце з точки зору дітей, і лише восьме – з точки зору самих вчителів. Імідж вчителя проявляється в деякій узагальненій формі, яка може містити наступні структурні компоненти: індивідуальні характеристики, особистісні та комунікативні. В образі конкретного вчителя з'єднуються індивідуальний, професійний і віковий іміджі. Оточуючі виносять судження як про особистісні, вікові, статеві, так і про суто професійні якості педагога. Зовнішній вигляд викладача, безумовно, може створити робочий або неробочий настрій на уроці, сприяти або перешкоджати взаєморозумінню, полегшуючи або утруднюючи педагогічне спілкування.

Таким чином, імідж вчителя містить такі структурні компоненти як:

індивідуальні та особистісні якості, комунікативні, особливості професійної діяльності та поведінки. У суспільній свідомості існує, у першу чергу, імідж професії вчителя, який узагальнює найбільш загальні характеристики, властиві різним педагогам, і закріплює їх в вигляді образі-стереотипу.

Принагідно слід наголосити на важливості здійснення кожним педагогом індивідуального підходу до свого одягу, свого зовнішнього вигляду. Зрозуміло, що вибір одягу – власна справа кожної людини. Вбрання, що ви купуєте і носите, відображає вашу індивідуальність. Багато хто помилково вважає, що підбір ділового одягу/компонування ділового гардеробу – справа нудна і передбачає малий елемент творчості та польоту фантазії. Насправді ж, у рамках професійного вбрання існують численні можливості та варіанти вибору. Дехто вважає, що при стрімкій зміні течій та напрямків сучасної моди вибір ділового вбрання за складністю схожий на створення нового механізму. Але насправді підбір одягу для роботи зовсім не такий уже і складний. Головне, слід пам'ятати, що ваш вибір не може базуватися лише на вашому власному смаку та уподобаннях. Ваше рішення щодо того чи іншого елемента гардеробу насамперед має базуватися на таких ключових моментах: Ваш одяг повинен «вписуватися» у робочу атмосферу місця вашої роботи. Ваш одяг має відповідати очікуванням та уявленням про нього осіб, які з вами працюють (начальство, колеги, клієнти, ділові партнери). Очевидно, що багато у чому ваш вибір залежить від конкретних обставин. Одяг учителя й доповнення до нього мають добиратися відповідно до виконуваних ним професійних функцій та індивідуальних особливостей. Але певні закономірності, які стосуються ділового одягу, є незмінними:

- Люди завжди оцінюють вас по одягу, який є основним елементом у створенні вдалого позитивного першого враження і важливим елементом у подальшій його підтримці.

- Вибір вбрання, що відповідає одягу, прийнятому на місці вашої роботи, але водночас є трохи більш стильним, надає вам перевагу, незалежно від того,

де саме ви працюєте.

Перше твердження підкреслює важливість одягу в сучасних ділових відносинах; друге визначає роль одягу в створенні професійного іміджу, який допоможе вам рухатися у вашій кар'єрі вперед. Уявлення про сучасний діловий одяг сьогодні є більш складним або більш простим (залежно від того, як підходити до цього питання), ніж звичайне протиставлення традиційного – формального і нетрадиційного – неформального вбрання. Сучасну ділову людину у питаннях одягу можна порівняти з хамелеоном. Те, що ви одягаєте на роботу в певний день, залежить від того, що ви робите у цей день (якими саме є ваші сьогоднішні плани).

Учителеві потрібно також подбати, щоб взуття було зручним помірно елегантним та охайним. Інколи педагогові, особливо в сільській місцевості, доводиться працювати в дещо ускладнених побутових умовах: пішки далеко добиратися до школи, ходити в несприятливу погоду по ґрунтовій дорозі. Тому треба вдягати теплий одяг, із взуття віддавати перевагу старим туфлям, чоботам чи валянкам. Та в школі у спеціально відведеному місці вчитель повинен мати красиві туфлі, іноді навіть костюм, щоб перевзутися й переодягтися.

Щодо інших компонентів зовнішнього вигляду вчителя – зачіски, косметики, прикрас (каблучок, персні, брошок, намиста, сережок, кліпсів тощо) , то й тут варто дотримуватися почуття міри, скромності, простоти, охайності й краси.

Робота педагога альтруїстична, а значить, імідж вчителя – це не тільки індивідуальна мета. Особистість педагога сприяє формуванню особистості учня. Повсякденний безпосередній вплив ефективніше шаблонного виховання. Турбота вчителя про свій імідж – це важлива задача педагогічної діяльності. Навчання дітей – це сутність праці вчителя. Отже, турбота вчителя про свій імідж – це також професійна вимога.

Т.А. Гагарінова,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук, доц. Нікора А.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АУТИЗМУ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проаналізовані особливості прояву аутизму в дітей дошкільного віку. В аутичних дітей відзначається своєрідність моторики та мовлення. У багатьох з них наявні тяжкі порушення мовлення, зокрема, порушення звуковимови, дизартричні розлади, порушення темпу і ритмічної організації мовлення, загальний недорозвиток мовленнєвої системи.

***Ключові слова:** аутизм, ранній дитячий аутизм, розлад психічного розвитку, порушення мовлення*

Останнім часом Україна, як член міжнародної спільноти, переходить до нової світоглядної парадигми, а саме «Єдине суспільство», яке водночас збирає людей і з різноманітними проблемами. Формується нова культурна і освітня норма – повага до людей фізично і психічно хворих, яка закріплена міжнародним законодавством на рівні Організації Об'єднаних Націй.

З-поміж викликів, що постали перед нашим суспільством, надзвичайно гострим є забезпечення рівного доступу до освіти всіх дітей, а особливо тих, хто потребує спеціальних умов виховання, корекційного навчання та розвитку особистості у форматі соціальної інтеграції її у реальне життя.

Означена проблема стосується всіх дітей із психофізичними порушеннями, зокрема дітей з аутистичним спектром порушень, виховання яких, важким тягарем лягаючи на плечі їхніх батьків. Саме інклюзивний процес стає підґрунтям для здійснюваної психологічної корекції порушень особистісного розвитку аутичної дитини, розуміння її проблем із боку оточення. Його допомога стимулюватиме формування довіри аутистів до інших людей, які трапляться їй згодом на життєвому шляху.

На сьогоднішній день дитячий аутизм розглядається не тільки як клінічна, але і як психолого-педагогічна проблема у зв'язку із потребою суспільства щодо введення дітей з даною нозологією до освітнього процесу. Це загострює актуальність проблеми в науковому обґрунтуванні та емпіричному дослідженні.

Проблемі дитячого аутизму присвятили свої праці багато лікарів та психологів. Серед вітчизняних науковців дану проблему досліджували О. Аршатська, В. Башина, Є. Баєнська, Я. Бікшаєва, О. Богдашина, О. Дружинська, І. Карвасарська, В. Каган, К. Лебєдинська, І. Марценковський, О. Нікольська, К. Островська, Т. Скрипник та інші.

Зарубіжні дослідники С. Барон-Кохен, Л. Вінг, І. Ловаас, М. де Маєр, П. Рендел, М. Руттер, Ю. Фріт, Б. Шелдон, Е. Шоплер та інші також приділяли значну увагу вивченню особливостей дитячого аутизму.

На сучасному етапі розвитку психологічної науки зацікавленість даною проблемою спостерігається серед таких українських вчених, як Т. Ілляшенко, С. Конопляста, М. Мушкевич, М. Рождественська, М. Химко. При цьому дане питання розглянуто переважно на теоретичному та методологічному рівнях, а практично на рівні дошкільного навчального закладу виявляється недостатньо розробленим.

У ряді країн були проведені дослідження з виявлення поширеності дитячого аутизму. Установлено, що даний синдром зустрічається приблизно в 3-6 випадках на 10 000 дітей, при чому в хлопчиків у 3-4 рози даний синдром частіше, ніж у дівчаток [1, с. 4].

Як вказує М.Б. Химко, показник поширеності аутизму в Україні, за офіційними статистичними даними, становить 2 на 10 тис. осіб (0,2%) [2; 3].

Отже, проблема аутизму є більш поширеною, ніж це здається, і недостатньо вивченою у спеціалізованій психолого-педагогічній літературі.

Аутизм у спеціальній та психологічній літературі розглядається як крайня форма психологічного відчуження, яка виявляється у відході дитини від контактів з навколишньою дійсністю і заглибленням у світ власних переживань.

З'ясовано, що за міжнародною класифікацією хвороб дитячий аутизм трактується як загальний розлад психічного розвитку, при якому відзначаються якісні порушення комунікації й соціальної взаємодії, обмежені, повторювані й

стереотипні форми поведінки, діяльності, інтересів, ігор і активності. Вираженими при аутизмі також є й порушення емоційного розвитку, когнітивних процесів та мовленнєвого розвитку.

Причини аутизму можуть бути різними: спадкова схильність до шизофренії, її початкова стадія; органічна патологія мозку; вроджені розлади обміну речовин, порушення діяльності ендокринної системи, емоційна депривація – недостатність теплих стосунків з людьми, нехтування дитини близькими людьми.

В аутичних дітей відзначається своєрідність моторики та мовлення. У багатьох з них наявні тяжкі порушення мовлення, зокрема, порушення звуковимови, дизартричні розлади, порушення темпу і ритмічної організації мовлення, загальний недорозвиток мовленнєвої системи.

У дітей з проявами аутизму також виявлено недорозвинення мислення, що суттєво впливають на інтелектуальний розвиток дитини, який, звичайно, відстає від вікової норми. Також відзначено, що в аутичної дитини дезорганізована сама система пристосування до світу, включаючи організацію адаптативної поведінки.

Навчання і виховання аутичних дітей мають специфічні особливості, які варто враховувати для встановлення контакту з ними, налагодження успішної навчальної роботи, розширення світогляду та комунікативного розвитку аутичних дітей. Система неперервної спеціальної допомоги, яка охоплює всі етапи життя, забезпечує найкращі результати.

Важливим у педагогічній роботі є принцип візуалізації. Аутизм позначається на якості спілкування. У цих дітей часто спостерігається ехолалія – постійне повторення слів. Воно не є безглуздом. Це спотворений засіб комунікації. Для включення дітей у спілкування можуть бути використані комунікативні картки, на яких є малюнки, що дозволяють висловлювати бажання, думки. Спочатку спілкування відбувається при мінімальній вербальній комунікації, яка для аутичних дітей надто абстрактна й важка у

використанні.

Проблема реабілітації у загальній проблемі раннього дитячого аутизму залишається наріжною. Враховуючи, що за відсутності корекційної роботи більш ніж в 70% випадків РДА спостерігається глибока інвалідність, це положення не вимагає особливих доказів. Цей факт стає ще більш переконливим, якщо сказати, що потреба в лікарняній допомозі дітей-артистів скорочується з 34-76% до 8% при правильній організації реабілітації.

Для цілей реабілітації дітей з РДА необхідні нестандартні установи, в яких би можна було поєднувати лікувальну, педагогічну, логопедичну та іншу корекційну допомогу. Реабілітаційні підходи базуються на тому, що в клініці РДА основне місце належить аутичним порушенням мови, моторики, затримок психічного розвитку. Зазначене коло розладів сприяє вторинному поглибленню психічного недорозвинення.

Корекційно-реабілітаційна робота повинна проводитися комплексно, групою фахівців різного профілю, включаючи дитячих психіатрів, невропатологів, логопедів, психологів, педагогів-вихователів, музичного працівника, а також батьків

Література

1. Лебединский В.В., Никольская О.С., Баенская Е.Р. Эмоциональные нарушения в детском возрасте и их коррекция. М.: Изд-во МГУ, 1990. 197 с.
2. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Аутичный ребенок. Пути помощи. М.: Теревинф, 2007. 288 с.
3. Нікішина Л.Т., Кірилейза Т.В. Психологічні особливості дітей з раннім дитячим аутизмом. *Аутизм та розлади аутистичного спектру у дітей. Питання та відповіді: VI міжрегіональна науково-практична конференція, 7 грудня 2011 р., м. Херсон. Херсон, 2011. С. 52–57.*

П.Є. Ганушак,
здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.псих.наук, доцент Мазур В.М.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ХВОРИХ ПРИ ДЕПРЕСИВНИХ РОЗЛАДАХ

Розглянута актуальність проблеми депресивних розладів. Наголошено на діагностику депресивних станів, нащо треба звернути увагу лікарю, поради хворим на депресію.

Ключові слова: *депресія, діагностика депресії, соматоневрологічні захворювання, суїцид*

Незважаючи на розвиток знань у галузі медицини, спеціальної психології, психіатрії, проблема діагностики та лікування депресивних розладів не втрачає актуальності.

Депресія настільки поширена в сучасному світі, що одні називають її хворобою XXI століття, інші – «психічним нежитем». Це захворювання вийшло за межі психіатрії, з ним зустрічаються лікарі всіх спеціальностей.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), депресією страждає близько 300 млн людей по всьому світі. В Україні депресія є найбільш поширеною проблемою серед усіх психічних розладів. Українці страждають депресією значно частіше, аніж жителі країн Європейського Союзу. І показники захворюваності на депресію у нашій країні продовжують зростати. Частота суїцидів є одним з найбільш об'єктивних індикаторів громадського психічного здоров'я, соціального благополуччя і якості життя людей. Показник суїцидальної активності є найбільш об'єктивним критерієм психічного здоров'я нації (ВООЗ, 2019). Попередження суїцидів віднесено до числа п'яти пріоритетних завдань в галузі охорони психічного здоров'я в XXI столітті. Згідно даних ВООЗ, до 15% депресій закінчуються самогубством.

Зростаюча актуальність проблеми депресій обумовлена їх поширеністю,

пояснюється істотним впливом хвороби на якість життя і соціальне функціонування людини, а також найбільшим серед психічних розладів рівнем викликаних ними суїцидів. Все це обумовлює важливість вивчення медико-психологічних особливостей якості життя у хворих на депресивні розлади.

Депресія призводить до несприятливих наслідків як медичного, так і соціального характеру (А.В. Герасимова Т.М. Жигалова, Т.В. Решетова та ін.). Вона є найважчим з афективних розладів, так як широко поширена, схильна до затяжного перебігу і хронізації. Це одна з найбільш частих причин самогубства. Депресивний стан є провідною причиною непрацездатності серед осіб 20-44 років, а непрацездатність при депресії практично така ж, як при хронічних соматичних захворюваннях, таких як артрит або ішемічна хвороба серця (ІХС). Хворі депресією за місяць мають в середньому в 5 разів більше днів непрацездатності, ніж пацієнти з радикулітом, цукровим діабет (ЦД) і артеріальною гіпертензією (АГ). Крім того, депресія може провокувати розвиток соматичного захворювання (особливо АГ, ІХС, ЦД 2 типу), а у соматичних хворих – ускладнювати його клінічну картину і терапію захворювання, а також погіршувати перебіг і прогноз. Наявність депресивного розладу негативно впливає на якість життя і істотно знижує адаптаційні ресурси пацієнта. Частка хворих, у яких депресія порушує звичний спосіб життя, досягає 52,3% (І.А. Новикова, В.В. Попов, М.В. Трохова).

На жаль, депресія має виразні медико-соціальні наслідки, як-то схильність до рецидивування, резистентність, суїцидальна поведінка, зниження соціального функціонування та якості життя хворих, а також є відчутним соціально-економічним тягарем для суспільства (рання смерть, непрацездатність, значні витрати на лікування та соціальне забезпечення).

Незважаючи на те, що депресія є поширеним станом, який може розвинутися у будь-якої людини на різних етапах життя, як і раніше, її не завжди розпізнають, та не завжди лікують. Отже, депресію часто не діагностують належним чином. Цей діагноз встановлюють лише у 21% пацієнтів, що звернулися по медичну допомогу, інші – соматичні, неврологічні,

кардіологічні – у 19%, імовірну депресію або депресивний синдром – у 34%. У 26% випадків депресія залишається недіагностованою (за її наявності).

Навіть коли необхідні послуги є доступними, багато осіб із депресивними розладами уникають лікування або відстрочують його через страх перед упередженим ставленням чи дискримінацію з боку оточення. Зазначена ситуація у поєднанні з низьким рівнем державного фінансування стала причиною значних прогалин у діагностиці й лікуванні депресії та призвела до того, що лише невелика частка осіб, що потерпають від депресії, отримують належну допомогу, яка відповідає їхнім потребам. Вочевидь, це спричиняє суттєві негативні наслідки.

Нині уніполярні та біполярні депресії завдають значних збитків у різних сферах життя людини. Розлади настрою, крім руйнівної дії на соціальну, професійну та сімейну сфери, лягають тяжким психофізичним тягарем на самого пацієнта, його родичів, практику охорони здоров'я та державу.

Депресію діагностують запізно через низку причин. Зокрема, депресії зустрічаються у значної частки пацієнтів соматичної мережі, де їх розпізнавання нерідко ускладнене через атиповість клінічної картини та «маскування» під ті чи інші соматичні захворювання. Крім того, супутня депресія часто чинить несприятливий вплив на перебіг соматоневрологічної патології, підсилюючи її та ще більше приховуючи симптоми депресії, що призводить до погіршення прогнозу. До того ж пацієнти з депресією у загальній соматичній практиці зазвичай намагаються уникати консультації психіатра чи психотерапевта, тому тривало спостерігаються у лікарів-інтерністів.

Несвоєчасна діагностика депресивних розладів зумовлена недостатнім рівнем усвідомлення пацієнтами хвороби та недостатньою мотивацією щодо відвідування лікаря, низьким виявленням, діагностичними помилками та відсутністю лікування, браком досвіду лікарів загальної практики щодо діагностики депресій.

Насторожити лікаря та спонукати запідозрити депресію має:

1. Наявність численних, часто суперечливих та мінливих скарг, що не

відповідають конкретному соматоневрологічному захворюванню.

2. Невідповідність між скаргами, які висуває пацієнт, та даними, які було отримано при огляді та за допомогою додаткових методів обстеження.

3. Ранні вранішні пробудження (на 2-3 години раніше, ніж зазвичай) із відчуттям розбитості та браку відпочинку після сну, туги.

4. Очевидний позитивний ефект навіть при випадковому застосуванні психоактивних речовин (транквілізаторів, антидепресантів, седатиків, антипсихотиків, антиконвульсантів).

Отже, депресію слід розглядати як безперервний ряд від важких форм до незначних за силою емоційних проявів, близьких до звичайних характерологічних реакцій. По-перше, необхідно прибрати негативне мислення, перестати зациклюватися на негативних подіях у житті і почати бачити в майбутньому хороше. Потрібно зрозуміти через що з'явився такий стан, і найголовніше клієнт сам повинен зрозуміти, що стало причиною. Важливо змінити тон спілкування в сім'ї на доброзичливий, без критичних засуджень і конфліктності. Підтримувати і налагоджувати теплі, довірчі контакти, які будуть виступати для вас емоційною підтримкою. Потрібно допомогти знайти інтерес до життя, то, заради чого людині захочеться змінитися і рухатися в перед.

Позбавлення від депресії, це в першу чергу робота над собою: коли ви розумієте, що треба щось змінювати, що вам не подобається цей стан. В першу чергу це суспільна допомога – твої друзі та сім'я.

Потрібно знайти те, що вас надихає. Це може бути спорт, людина, робота, тварина та ін. Наш світ різноманітний і в ньому є безліч неймовірних речей.

О.Ф. Гладун,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук Шевченко О.А.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЇ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ЛОГОРИТМІКИ

У статті розкрито загальний стан проблеми використання логопедичної ритміки як основного засобу корекційного впливу на психофізичний розвиток старших дошкільників з порушеннями мовлення та структуру заняття з логопедичної ритміки.

Ключові слова: *логоритмічне виховання, логоритмічне заняття, корекція психофізичного розвитку, діти старшого дошкільного віку, мовленнєві порушення.*

Питання застосування логопедичної ритміки, як однієї з форм активної терапії для поліпшення стану фізичного, психічного та емоційного розвитку дітей із порушеннями психофізичного розвитку, зокрема із мовленнєвими розладами було різнопланово досліджено сучасними науковцями Р. Бабушкіною, Г. Волковою, М. Гоголевою, В. Грінер, М. Картушиною, С. Коноплястою, З. Ленів, Л. Лопатіною, І. Марченко, Н. Пахомовою, О. Приходько, В. Тарасун, В. Тищенко, Г. Шашкіною, С. Школьник та Д. Шульженко.

С. Школьник зазначає, що «перед сучасними логопедами все частіше постає питання підбору оптимально ефективних засобів, методів та форм логопедичного впливу, які повністю відповідали б не лише віковим та особистим особливостям, а й психолого-фізіологічним можливостям дошкільників». За твердженням вченої, корекційна робота логопеда з дітьми дошкільного віку передбачає такі напрями логопедичного впливу, як: розвиток когнітивної та емоційно-вольової сфер; регуляція процесів збудження та гальмування; формування навичок конструктивної діяльності; виправлення наявних у дітей мовленнєвих порушень в процесі логопедичних занять. На її думку, сприяти повноцінному мовленнєвому розвитку дитини може лише комплексний всебічний вплив. Саме логопедична ритміка, музично-ритмічні

мовленнєві заняття, побудовані на ігровій діяльності в основі якої лежить поєднання слів із рухами та музикою, і є найбільш ефективним засобом всебічного розвитку дітей [7, с. 3].

Запропонована автором «Логопедичної ритміки для дошкільників» В. Грінер структура заняття з 7 етапів, логічно послідовно спрямована на: 1) нормалізацію мовленнєвого дихання, відпрацювання співочих навичок, розвиток мелодійності мовленнєвого висловлювання, вміння вимовляти звуки рідної мови плавно та протяжно під час виконання пісень; 2) регулювання м'язового тону під час виконання вступної серії вправ; 3) розвиток мовленнєвих умінь та навичок під час мовленнєвих вправ без елементів музичного супроводу; 4) активізацію уваги в ігрових вправах; 5) розвиток відчуття ритму під час виконання ігрових вправ; 6) розвиток навичок ігрової діяльності під час різних видів ігор; 7) розвиток релаксаційних умінь під час виконання заключної серії вправ [4, с.10-25].

М. Гоголева вважає, що логоритмічні заняття надають можливість виправити у дітей наявні мовленнєві порушення шляхом поєднання цілеспрямованого корекційно-розвивального впливу на рухову сферу зі словом та музикою, позитивно впливають на темп занурення дітей до ігрової ситуації та розвиток їх творчих здібностей, створюють сприятливу атмосферу засвоєння нової інформації. Засвоєння дітьми знань відбувається швидше, оскільки їх подача супроводжується руховими діями під музичний супровід, що сприяє одночасній активізації всіх видів пам'яті (слухової, рухової та зорової) [3, с. 41].

М. Картушина зазначає, що логоритмічне заняття включає такі структурні елементи, як: логопедична гімнастика, чистомовки, музичні вправи, вправи на розвиток артикуляційної моторики та фонопедичні вправи, пісні та віршовані твори, комунікативні та музичні ритмічні ігри із використанням музичних інструментів, вправи на розвиток мімічних м'язів для розвитку емоційної сфери, вправи на розвиток навичок танцювальної діяльності [5, с. 3].

Велике значення на логоритмічних заняттях Р. Бабушкіна та О. Кіслякова

надають мовленнєво-руховій ігровій діяльності та вправам, до яких входять: тренінг дихальної артикуляції, ігровий масаж та пальчикова гімнастика, що сприяють розвитку координаційно-регулюючих функцій мовлення [1, с. 3]. На думку вчених до структури логоритмічних занять доцільно включати елементи психологічної гімнастики. Вона рекомендує проводити емоційно-вольові тренінги, до яких входять ігри та ігрові вправи, метою яких є розвиток умінь висловлювати основні види емоцій (радості, печалі, здивування, страху, злості, інтересу, горя, спокою) за допомогою вербальних та невербальних засобів [1, с. 23–24].

Г. Волкова зауважує, що процес впровадження логоритмічних засобів в логопедичну роботу буде відбуватись оптимально ефективно, якщо здійснювати його відповідно до чотирьох етапів: 1) «підготовчий» (створення умов для стабільного й змістовного контакту; формування та корекція навичок виконання основних видів рухів; розвиток сенсорних та сенсорно-моторних компонентів відчуття ритму дітьми); 2) «формування базових рухових умінь та навичок дитини» (вправляння у основних видах рухової активності: бігові, ходьбі, лазінні, стрибках, метанні м'ячів тощо); 3) «розвиток вищих психічних функцій» (корекція мовлення, розвиток процесів пам'яті та тактильно-кінестетичних відчуттів); 4) «заключний» (удосконалення мовленнєвої діяльності; розвиток навичок аналізу слів у реченні; збагачення словника; стимуляція музичної діяльності) [2, с. 78-79].

Г. Шашкіна пропонує іншу структуру логоритмічного заняття, яка передбачає: підготовчу частину (ходьба спокійного характеру під марш, вправи на різні види ходьби та бігу, з рухами рук, зі зміною напрямку, зі зміною рухів, з перешикунням), основну частину (вправи на розвиток діафрагмального дихання та сили голосу, вміння чітко промовляти голосні звуки та склади, мовні та мовленнєві ігри на розвиток уваги, загально-розвиваючі рухові вправи на розвиток рухових умінь та навичок, вправи на розвиток загальної, мовленнєвої, мімічної та дрібної моторики) та заключну частину (вправи на відновлення дихання та релаксацію, різні види спокійної ходьби) [6, с. 9].

Аналізуючи запропоновані вченими схеми занять, можна відзначити: логічність побудови структури занять, їх направленість на розвиток рухової сфери (загальної, дрібної, артикуляційної та м'якої моторики), вищих психічних функцій та орального праксису, безпосередньо під час рухової та мовленнєво-ігрової видів діяльності. Таким чином, ми можемо дійти висновку, що логопедична ритміка є одним з найефективніших засобів логопедичної роботи зі значним корекційно-розвивальним потенціалом.

Література

1. Бабушкина Р.Л., Кислякова О.М. Логопедическая ритмика: методика работы с дошкольниками, страдающими общим недоразвитием речи. Санкт-Петербург: Каро, 2005. 175 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика: учеб. для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Владос, 2002. 272 с.
3. Гоголева М.Ю. Логоритмика в детском саду. Старшая и подготовительная группы. Москва: «Академия Развития», 2006. 107 с.
4. Гринер В.А. Логопедическая ритмика для дошкольников. Москва, 2001. 341 с.
5. Картушина М.Ю. Конспекты логоритмических занятий с детьми 6-7 лет. Москва: Творч. центр Сфера, 2006. 191 с.
6. Шашкина Г.Р. Логопедическая ритмика для дошкольников с нарушениями речи: учебное пособие для вузов. Москва: Издательство Юрайт, 2021. 2-е изд. 215 с.
7. Шкільник С.Я. Подорож до країни гра: збірник мовних музично-ритмічних занять для дітей 3-4 років. Харків: Світ дитинства, 2003. 72 с.

Л.І. Демчишина,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук, доцент Єрмакова І.П.

ПОЗАКЛАСНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Автор розкриває особливості мети і завдань організації позаурочної діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку

Ключові слова: діти з порушеннями інтелектуального розвитку, позакласна робота.

Особливості організації освітнього процесу дітей з порушеннями інтелектуального розвитку розкриті в працях вітчизняних і зарубіжних фахівців (В. Баудіш, Г. Блеч, В. Бондар, Л. Вавіна, Л. Виготський, І. Войтюк, Г. Дульнев, І. Єременко, Л. Занков, А. Капустін, О. Ковальова, М. Козленко, В. Липа,

М. Матвєєва, Г. Мерсіянова, С. Миронова, В. Синьов, Б. Тупоногов, О. Хохліна та інші). Дослідниками наголошується на необхідності чіткої організації не лише навчання дітей у межах виконання навчальних програм, але і в ході організації їх позаурочної роботи.

Традиційно поняття «позаурочна діяльність» розглядається як освітня діяльність школярів у різних позаурочних формах, що дозволяє їм освоїти освітню програму. Під позаурочною діяльністю для учнів з інтелектуальними порушеннями розуміємо освітню діяльність, що здійснюється у формах, відмінних від класно-урочної, та спрямовану на досягнення запланованих результатів освоєння адаптованої основної освітньої програми учнів із розумовою відсталістю.

Позаурочна діяльність дозволяє ефективно вирішувати завдання виховання та соціалізації учнів, сприяє ефективній адаптації до школи, оптимізації навчального навантаження з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей.

Педагогічна цінність позаурочної роботи дітей з порушеннями інтелектуального розвитку полягає у багатоаспектному впливі на розвиток особистості з метою досягнення ближніх і дальніх перспектив, можливості своєчасного виявлення індивідуальних можливостей і потенціалу людини.

Основною метою позаурочної діяльності школярів з порушеннями інтелектуального розвитку є створення умов, що дають можливість кожній дитині отримати соціальний досвід, що дозволяє їй повноцінно жити у суспільстві; формування в учня системи цінностей, що склалася у соціумі; всебічний розвиток та соціалізація, створення корекційно-розвивального середовища, що сприяє розвитку соціальних, інтелектуальних інтересів дітей у вільний час.

Серед основних завдань, які здатна успішно вирішити позаурочна робота учнів з інтелектуальними порушеннями виділимо:

- корекція всіх компонентів психофізичного, інтелектуального, особистісного розвитку з урахуванням вікових та індивідуальних

особливостей;

- розвиток активності, самостійності та незалежності у повсякденному житті;

- розвиток можливих окремих здібностей та інтересів у різних видах діяльності;

- формування основ моральної самосвідомості, вміння правильно оцінювати оточуючих і себе, формування естетичних потреб, цінностей і почуттів;

- розвиток працьовитості, здатності до подолання труднощів, цілеспрямованості та наполегливості у досягненні результату;

- розширення уявлень про світ і про себе, соціального досвіду;

- формування позитивного ставлення до базових суспільних цінностей;

- формування вмінь, навичок соціального спілкування людей;

- розширення кола спілкування, вихід за межі сім'ї та загальноосвітньої організації;

- розвиток навичок здійснення співпраці з педагогами, однолітками, батьками, старшими дітьми у вирішенні спільних проблем, зміцнення довіри до інших людей;

- розвиток доброзичливості та емоційної чуйності, емпатії.

Позаурочна діяльність спирається зміст основної освіти й інтегрується з нею. Позаурочна діяльність спрямована на створення умов для: розширення досвіду поведінки, діяльності та спілкування; творчої самореалізації школярів з інтелектуальними порушеннями у комфортному розвиваючому середовищі, що стимулює виникнення особистісного інтересу до різних аспектів життєдіяльності; позитивного ставлення до навколишньої дійсності; соціального становлення учня в процесі спілкування та спільної діяльності в дитячому співтоваристві, активної взаємодії з однолітками та педагогами; професійного самовизначення, необхідного для успішної реалізації подальших життєвих планів учнів.

Успішна реалізація позаурочної діяльності передбачає узгоджені зусилля

різних соціальних суб'єктів: сім'ї, закладу освіти, установ додаткової освіти, культури та спорту, дитячо-юнацьких об'єднань та ін.

Водночас відзначимо, що організація позаурочної діяльності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку у спеціальній (корекційній) школі передбачає вирішення низки основних питань, ключовими з яких є теоретичне осмислення змісту позаурочної діяльності; кадрове, програмно-методичне, матеріально-технічне та фінансове забезпечення її реалізації.

Література

1. Дидактичні основи навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку: Методичний посібник / Укл: Л.О. Прядко, О.О. Фурман. Суми: РВВ СОППЛ. 2015. 114 с.
2. Маллер А.Р., Цикото Г.В. Воспитание и обучение детей с тяжелой интеллектуальной недостаточностью: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2003. 208 с.
3. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 260 с.

Ю.М. Дмух,

здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – канд.псих.наук, доцент Мазур В.М.

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Здійснено теоретичний аналіз причин, чинників, форм і рівнів професійного вигорання особистості, окреслено шляхи та засоби діагностики. Обґрунтовано негативний вплив дії феномена професійного вигорання на психічне здоров'я особистості, її становлення і подальший професійний розвиток.

***Ключові слова:** професійне вигорання, емоційне виснаження, синдром вигорання, деперсоналізація.*

Інформаційний динамізм, притаманний ХХІ століттю, та змінність соціально-економічних, суспільно політичних, морально-духовних цінностей суспільства ставить перед особистістю безліч проблем. Одна з них – це обґрунтований професійний вибір, становлення і розвиток особистості професіонала. Від його позитивного вирішення залежить не тільки фізичне життя людини, але й особистісне самоствердження, психічне здоров'я та

досягнення особистістю вершин «акме». Але, на жаль, часто професійна діяльність вносить свої негативні корективи у професійну діяльність людини.

Монотонність інженерних і динамізм професій соціономічного типу часто специфічно впливають на взаємини у сфері «людина – людина» і за 5–10 років професійної діяльності професійні деформації викривляють і деперсоналізують особистість. Вона стає байдужою до раніше улюбленої професійної діяльності, знижується ефективність праці, знецінюється спілкування із професійною групою, професійні завдання виконуються на репродуктивному рівні, підвищується тривожність і переважають негативні емоційні переживання. Психологи констатують: дія поля професійного вигорання внаслідок внутрішнього накопичення особистістю негативних емоцій призводить до виснаження особистісних, емоційних та енергетичних ресурсів. Емоційне благополуччя фахівця є одним із визначальних факторів професійного життя, а повноцінне психічне здоров'я – важливою умовою професійної діяльності.

Цю проблематику досліджували зарубіжні та вітчизняні психологи, а саме: М. Буриш, Г. Діон, К. Маслач, С. Джексон, Г. Сельє, В. Бойко, Н. Водоп'янова, Г. Ложкін, Н. Левицька, Л. Карамушка, Т. Зайчикова, В. Орел, Т. Форманюк, С. Максименко [1; 4; 5; 6; 7; 9; 11].

Професійне вигорання як стресова реакція є наслідком тривалих напружень середньої інтенсивності, тому, синтезуючи визначення стресового процесу за Г. Сельє (стадій тривоги, резистентності, виснаження), погоджуємося, що цей синдром можна вважати третьою стадією зі стійким і не контрольованим рівнем збудження. У психологічній літературі проблема професійного вигорання розглядається у межах трьох основних напрямів: що це явище є виявом синдрому хронічної втоми, стану фізичного, психічного, емоційного виснаження, який є наслідком тривалого перебування в емоційно перевантажених ситуаціях спілкування; професійне вигорання – це двовимірна модель, що складається з емоційного виснаження та деперсоналізації; трикомпонентна система, що охоплює емоційне виснаження, деперсоналізацію;

редукцію особистісних прагнень [1].

Синтезуючи загальновідомі наукові підходи, вважаємо, що професійне вигорання – це синдром емоційного, розумового і фізичного виснаження через тривале емоційне навантаження. Його негативними проявами є депресивні стани, почуття втоми, спустошеність, негативна професійна установка, небажання передбачати позитивні результати у власному житті та професії.

Як соціально-психологічний феномен, синдром професійного вигорання є стереотипом емоційної, а частіше всієї професійної поведінки. Частково вигорання – це функціональний стереотип, оскільки дозволяє особистості дозувати і економно використовувати енергетичні ресурси, а з іншого – це дизфункціональний наслідок вигорання, який негативно впливає на виконання професійних ролей, професійну діяльність, психічне здоров'я та психологічне благополуччя особистості.

Система консультацій, семінарів і тренінгів – це цілеспрямована профілактика професійного вигорання, діагностика наявних психічних станів, підбір дієвих психологічних прийомів, які може самостійно використовувати кожен фахівець, допомагати друзям, знайомим.

Профілактичні, лікувальні, реабілітаційні заходи вияву та подолання професійного вигорання особистості повинні сприяти обмеженню дії чинників стресу: зняття психічної напруги, підвищення професійної мотивації, вирівнювання балансу між витраченими зусиллями, матеріальною, моральною винагородою, соціальним схваленням.

З метою подолання професійного вигорання пропонуємо фахівцям використовувати технічні перерви, тайм-аути, ділові ігри для збереження психічного і фізичного здоров'я; оволодіти вміннями і навичками саморегуляції, релаксації, розширити коло спілкування за межі професійного, підтримувати хорошу фізичну форму, змінювати види діяльності на непрофесійні.

Цілеспрямована профілактика професійного вигорання передбачає розвиток умінь і навичок рівномірного розподілу професійних навантажень;

швидке перелаштування з одного виду діяльності на іншій; конструктивне вирішення конфліктів, підвищення професійної майстерності та кваліфікації шляхом самоосвіти та короткострокового навчання, вивчення досвіду успішних фахівців. Однією із важливих умов також є сформованість умінь адекватно розподіляти обов'язки у професійному та приватному житті. Вигорання посилюється лише тоді, коли межі між професійним та власним життям розпочинають стиратися, а професійна діяльність потребує значної частини часу [2]. Для збереження психологічного здоров'я фахівця слід обмежувати професійну діяльність і не поширювати її на життя у сімейному чи родинному колі, взаємодію із друзями.

Особливості синдрому професійного вигорання найбільш яскраво виявляються у так званій групі ризику – професії у системі «людина – людина». Фахівці цієї системи повинні постійно виявляти комунікативну компетентність, інтенсивно спілкуватись з іншими, бути відповідальними. Щоденні емоційні навантаження потенційно несуть небезпеку тяжких переживань, пов'язаних із професійною діяльністю [3, с. 39]

Отже, професійне вигорання особистості – це соціально психологічний феномен, зумовлений синдромом фізичного, розумового та емоційного виснаження, що призводить до розвитку негативної самооцінки, байдужого ставлення до професійної діяльності, деперсоналізації. Нами виокремлено групу чинників, які безпосередньо чи опосередковано зумовлюють професійне вигорання: організаційні та індивідуально-особистісні фактори діяльності, зокрема її ефективність, задоволеність нею, ідентифікація із професійною групою, мотиви діяльності, стан здоров'я. Професійне вигорання особистості – це результат негативного впливу професійної діяльності на поведінку та мислення, порушення їх психологічної структури, що призводить до звуження кола інтересів і потреб до суто професійних; це домінування у певній професійній групі особистісних якостей та оцінювання об'єктивної дійсності крізь призму професійних інтересів. Водночас професійне вигорання особистості – це індивідуальний процес, причинами якого є поєднання

комбінації суб'єктивних та об'єктивних чинників, які залежать від особистісних якостей людини, індивідуальної системи професійного розвитку та соціальної взаємодії.

Література

1. Занкова Т.А., Огнев А.С. Професійне «вигорання» керівників. *Управління персоналом*. 2003. № 11. С. 64–75.
2. Маслач К. Професійне вигоряння: як люди справляються. URL: <http://www.top-personal.ru>
3. Профілактика професійного вигорання працівників соціальної сфери: методичні рекомендації / за заг. ред. М.Л. Авраменка; Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів. Львів, 2008. 53 с.

О.В. Довгаль,
здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук, доцент Старєва А.М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА

Тези присвячені виявленню психологічних особливостей жіночого лідерства в українському суспільстві.

Ключові слова: лідер, лідерство, жінка-лідер.

У сучасному суспільстві помітно зростає кількість жінок, які обіймають керуючі посади в організаціях, достатньо вагомою є їхня роль у політиці, бізнесі, освіті. Зарубіжні дослідники розглядають різноманітні аспекти цього питання (Ш. Бьорн, Е. Іглі, Я. Джорстед, Дж. Роузнер та інші). Активний розвиток гендерної психології лідерства дав поштовх для активізації численних вітчизняних досліджень (С. Аль-Гафрі, Д. Беспалов, О. Діса, А. Єрмолаєва, Є. Засядкіна, Н. Мінаєва, І. Панарін, О. Титовата та інші), аналіз яких дозволяє дійти висновку про те, що жіноче лідерство – це статус особистості, який пов'язаний з її розвитком в різних аспектах, з пріоритетом на самореалізацію, розкриття власного потенціалу, досягнення особистісної незалежності.

Існують різні моделі лідерства, які з різною частотою зустрічаються у чоловіків та жінок. Для перших більш характерна конкурентна модель (домінантність, агресивність, впевненість у собі, егоцентризм, прагнення до

влади) у поєднанні з маскулінністю, для жінок – поєднання конкурентної моделі з кооперативною (спрямованість на спілкування, альтруїзм, екстраверсія) та переважання фемінінності (лідерська роль приймається тільки при вакуумі лідерства, коли немає представника, що відповідає маскулінній моделі). Співвідношення цих моделей лідерства у чоловіків і жінок може змінюватись у зв'язку з етнічними особливостями.

Жінка-лідер у чоловічому діловому світі грає одну з чотирьох неформальних ролей: 1) «матері» – від неї чекають емоційної підтримки, а не ділової активності; 2) «спокусниці» для начальника, що викликає обурення у колег-чоловіків; 3) «іграшки, талісмана» - милої, але не ділової жінки, яка приносить удачу; 4) «залізної леді», що має ніжну жорстокість, внаслідок чого вони бувають найбільше ізольованими від групи (К. Бартолд. Мартін). Всі ці ролі заважають жінкам зайняти рівне місце серед чоловіків та знижують їх можливості службового зростання [2].

Чоловіки роблять більше спроб домінувати над представниками своєї статі. Жінки ж у присутності протилежної статі менш активні, ніж чоловіки, які претендують на роль стихійного лідера. Окрім цього, лідерство не входить до системи життєвих цінностей багатьох жінок. Звідси думка, що жінки лідери програють лідерам-чоловікам в ефективності керівництва, оскільки мають меншу владу, вплив і ресурси. Чоловіки, порівняно з жінками, високо цінують якості, що забезпечують ефективність професійної діяльності та організації взаємодії в колективі; керівники-жінки вище оцінюють моральні якості та якості, що визначають інтерактивну функцію спілкування. Чоловічий стиль ефективніший або в структурованих ситуаціях і за простих завдань, або в ситуаціях з високим ступенем невизначеності, а жіночий стиль дає найбільшу ефективність у рутинних умовах.

Скептичне ставлення суспільства до можливості жінок бути керівником змушує їх вдаватися до захисних стратегій («гендерний менеджмент»): а) витратити більше часу, зусиль на роботі; б) використовувати суто жіночі способи ведення ділових переговорів із чоловіками (кокетство, приниження

своїх здібностей); в) застосовувати «маску» – прагнення приховати своє емоційне та особисте життя, щоб не отримати ярлик неефективного працівника. Однак така поведінка може становити загрозу їхньому психічному здоров'ю [1].

Сучасні дослідження щодо особливостей жіночого лідерства досить суперечливі. Одні автори не виявили відмінностей між лідерами чоловіками та жінками. Водночас у деяких працях виявлено, що жінки-лідери відрізняються від чоловіків, але у бік, протилежний очікуваним гендерним відмінностям. Так, жінки-лідери перевершували чоловіків за мотивацією досягнення та прагненням до лідерства. Жінки, які виконують «чоловічі» професійні обов'язки, керівництво, мають маскулітніший стиль мислення і чоловічі риси характеру. Жінки-керівники відрізняються від інших жінок домінантністю, емоційною стійкістю, прагненням до самовираження, соціальною сміливістю та проникливістю. Жінки-керівники можуть встановлювати високі ділові відносини не лише з жінками, а й із чоловіками-підлеглими. Вони здатні мотивувати підлеглих на високі досягнення, так само орієнтовані на завдання, як і чоловіки-керівники. Відрізняються наполегливістю, чуйністю, бажанням доходити до меж можливого, спостерігається велика соціальна орієнтація.

У жіночих колективах найбільше цінуються добрі міжособистісні стосунки. Ефективність виконання лідерської ролі чоловіками та жінками залежить від багатьох факторів. Чоловіки були ефективнішими: а) під час вирішення завдання, б) за керівництва чоловіками, в) у військових організаціях й у ролі спортивних тренерів, г) на нижчому рівні управління, що потребує технічних здібностей.

Жінки-лідери ефективні: а) при встановленні міжособистісних відносин; б) у сфері освіти, бізнесу, на соціальній та державній службі; в) на середньому рівні управління, де потрібно встановлювати міжособистісні відносини. У жінок-керівників виникає конфлікт між гендерною та лідерською роллю, оскільки остання вимагає маскулітної поведінки. Пом'якшенню цього рольового конфлікту можуть сприяти: 1) реальні досягнення жінок; 2) вибір ними тієї області занять та посади в тих організаціях, де лідерська роль за

стереотипами не надто маскулінізована, а, швидше, андрогінна; 3) демонстрація щодо фемінінного лідерського стилю, орієнтованого на взаємини [3].

Жінки, які мають якості лідера, зазвичай погоджуються ризикувати і часто стають переможцями. Хоча жінки бояться процвітати у справі чи політиці, бо підозрюють негативну оцінку з боку близьких чи далеких чоловіків. Страх перед лідерством спостерігається не тільки у дорослих жінок, що може визначатись особливостями життєвого досвіду, але й у здібних та обдарованих дівчат.

Незважаючи на всі труднощі, сьогодення ситуація в Україні свідчить, що жінки все частіше стають лідерами та досягають успіху. У сфері підприємництва можна відзначити великий відсоток жінок, які очолюють фірми, дуже багато жінок є лідерами у малому та сімейному бізнесі. Хоча питома вага жінок серед керівників різного рівня управління набагато менша.

На основі теоретичного аналізу наукових джерел з проблеми психології жіночого лідерства нам вдалося визначити критерії професійно успішної жінки, за якими у подальшому буде здійснено відбір жінок для проведення емпіричного дослідження: наявності кар'єрного зростання, задоволеністю своєю роботою, матеріальним забезпеченням, систематичним саморозвитком..

Література

1. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. СПб.: ПИТЕР, 2003. 567 с.
2. Лозинський О. М. Політична психологія : навч. посіб. Вид. 3-тє, допов., випр. Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 228 с.
3. Майерс Д. Соціальна психологія. Інтенсивний курс. СПб.:Прайм-ЕВРОЗНАК, 2000. - 512 с. (Секрети психології)

В.А. Єрмоєнко,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ АУТИЗМУ

Розкриті теоретичні основи неповторності цілісної психічної організації аутичних дітей, розумінню дійсного змісту їх проявів. зможу зрозуміти унікальність сприймання світу кожною такою особою, а також - ті шляхи, за якими можна налагодити контакт з нею, і що може стати істотною частиною ефективної програми розвитку цієї людини.

Ключові слова: аутизм, аутичні діти, патологія розвитку, діагностичний інструментарій.

Аутизм – це важка форма патології розвитку, хворобливий стан психіки людини, що характеризується порушеннями соціальних, комунікативних і мовленнєвих функцій, зв'язків з реальністю, виявляється в зосередженості на власних переживаннях, створенні свого світу марення, а також наявністю нетипових інтересів і форм поведінки.

Аутизм є загадкою, особливим, малозрозумілим розладом, який ставить багато запитань і викликів для всіх, хто з ним стикається. Тому й не дивно, що навколо явища «аутизм» існують численні міфи і недоречності, це поняття викликає безліч різнопланових асоціацій. Психіатри старого покоління й досі вважають, що такого діагнозу взагалі нема, а сам аутизм – розумова відсталість або рання шизофренія; а на рівні побутової психології таких дітей ототожнюють з явищем усамітнення та відчуження, характерним для більшості людей нашого часу.

Упродовж майже всього ХХ століття аутизм і шизофренію вважали однією з форм психічної патології, і лише нині встановлено, що вони є проявами різних розладів.

Сучасне уявлення про аутизм ґрунтується на висновках про поліетіологію і поліозологію цього порушення розвитку, водночас підтверджують, що за різних форм поведінкової, біологічної чи когнітивної дефіцитарності сам тип порушення психічного розвитку має особливий характер.

Труднощі розуміння аутизму полягають у тому, що й досі нема узгодженої ґрунтовної теорії щодо цього порушення розвитку, натомість є понад десять

різноманітних підходів, які можна об'єднати в поведінкову, біологічну та когнітивну концепції. За цими концепціями порушення аутичного спектра мають різні пояснювальні моделі та різноманітні підходи до його вивчення й корекційних заходів.

Діти з розладами аутичного спектра суттєво вирізняються як від дітей з нормальним типом розвитку, так і від дітей, які мають інші психофізичні вади. Їм незрозуміло й нецікаво те, що роблять звичайні люди. Навколишня дійсність для них - розмаїття непов'язаних між собою, мінливих звуків, образів, подій, що зумовлюють тривогу і страх.

Навколо явища «аутизм» існують численні міфи і недоречності, це поняття викликає безліч різнопланових асоціацій. Українські психіатри старого покоління й досі вважають, що такого діагнозу взагалі нема, а сам аутизм – розумова відсталість або рання шизофренія; а на рівні побутової психології таких дітей ототожнюють з «окультною сенсацією» – т.зв. дітьми індиго, або – з явищем усамітнення та відчуження, характерним для більшості людей нашого часу.

У багатьох наукових працях стосовно проблем аутизму, що належать авторам з різних країн, можна знайти певні недоречності, які стали атрибутами осіб з порушеннями аутичного спектра. Так, наприклад, йдеться про те, що аутисти...

- не хочуть спілкуватися;
- плутають живі й неживі предмети;
- мають інтелект нижче/вище/відповідний до норми;
- є емоційно сліпими тощо.

Подібні характеристики свідчать про некритичність авторів у їхньому ставленні до наукових визначень, їхню погану обізнаність щодо аутичних дітей, брак досвіду роботи з ними та бажання заглибитися у сутність цього розладу розвитку. Ретельне вивчення неповторності цілісної психічної організації аутичних дітей допомагає розумінню дійсного змісту їх проявів.

Щодо осіб з розладами аутичного спектра є також вислови, які зумовлюють певні асоціативні ланцюги і все далі відводять від сутності аутизму. Насправді

особи з порушеннями аутичного спектра живуть у нашому світі, але сприймають його відмінним від нас способом. Зовнішню (зорову, слухову, тактильну) або внутрішню (відчуття болю, вібрації) інформацію вони схоплюють фрагментарно і непослідовно, при цьому окремі враження докільки настільки захоплюють усі їхню увагу, що роблять їх нечутливими до сприймання всього іншого, а передусім – до здатності синтезувати фрагменти дійсності у повну реальну картину. Аутист перебуває не у своєму внутрішньому світі, а у світі своїх чуттєвих вражень (образів, звуків, дотиків тощо) від навколишнього світу.

Таке уявлення про особливості осіб з аутизмом продуктивне тому, що дає змогу зрозуміти унікальність сприймання світу кожною такою особою, а також - ті шляхи, за якими можна налагодити контакт з нею, і що може стати істотною частиною ефективної програми розвитку цієї людини. Адже головна проблема, яку гостро відчувають родини з такими дітьми – їхня непристосованість і безпорадність у світі людей.

Особливі зусилля, починаючи з 90-тих років ХХ століття, спрямовано на вивчення специфіки психічного дизонтогенезу аутичних дітей, пошуку першопричин і логіки аутичного розвитку, що дало змогу виявити «первазивний» (наскрізний або спектральний) характер цього порушення (L.Wing, E.Omitz, B.Hermelin&N.O'Connor, F.Volkmar, H.Tager-Flusberg, C.Lord). Все більше дослідників схиляються до тієї думки, що аутизм позначається на усіх рівнях психічної організації.

Такої самої думки притримуються й українські дослідники, які займалися і продовжують займатися проблематикою аутизму (Багрій Я.Т., Марценківський І.А., Островська К.О., Романчук О.І., Смоляр Г.Г., Тарасун В.В., Хворова Г.М., Чуприков А.П., Шульженко Д.І. та ін.). При цьому слід зазначити, що на сьогодні немає загальноприйнятих теоретико-методологічних підстав стосовно вивчення особливостей порушень різних структур та функцій психіки у разі аутизму, а також - взаємозв'язку між ними.

На сьогодні можна констатувати не тільки наявність суперечностей, що виникають у розумінні природи та сутності аутизму, але й брак надійного

діагностичного інструментарію, який би уможлилював дослідження розладів аутичного спектра дитини у контексті її цілісного розвитку, брак чітких критеріїв застосування численних корекційних методик, а також системної підтримки родин таких дітей.

Ситуація невизначеності найгіршим чином позначається на родинах, які виховують таких дітей. Найгірше те, що фахівці і досі не виявляють таких дітей у ранньому віці, при цьому все частіше трапляється і таке явище, як гіпердіагностика (розповсюдження діагнозу на подібні випадки). За висловом доктора медичних наук В.Є.Кагана, можна з прикрістю констатувати, що термін “аутизм” став розпливчатим діагностичним ярликом з украй невизначеним змістом.

Література

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук.праць. № 6(8). Київ:Університет «Україна», 2009. 484 с.
2. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. / Л. Вавіна, В. Засенко, А. Колупаєва, Т. Сак, Н. Софій, О. Таранченко. Київ: Центр цифрового друку, 2004. 152 с.

М.О.Жидких,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»

ВПЛИВ КОЛЕКТИВУ ТА СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ

Проаналізовано педагогічний вплив колективу та сім'ї на формування морально-етичних норм поведінки учнів у процесі соціально-побутового орієнтування

***Ключові слова:** морально-етичні норми, діти з особливими потребами, морально-етичні норми, заклади спеціальної освіти, соціально-побутове орієнтування.*

Колектив закладів спеціальної освіти відіграє досить важливу роль у процесі соціалізації учнів з особливими освітніми потребами (далі – ООП). Шкільний колектив відзначається розмаїттям видів, форм суспільно корисної праці. Залежно від призначення, функцій, складу учасників виділяють такі різновиди колективу:

первинний колектив. Об'єднує школярів, згуртованих у порівняно невелику соціальну групу, учасники якої перебувають у постійних ділових, товариських, побутових стосунках. Ним може бути колектив класу або позашкільна компанія, учасники якогось гуртка, спортивної секції тощо. За кількісним складом нараховує 10–15 осіб. За більшої кількості в ньому відбувається розподіл на мікро колективи. Якщо в соціальній групі менше 7–8 осіб, вона не є колективом у соціально-педагогічному сенсі. За якісним складом у колективі має бути приблизно однакова кількість осіб обох статей. Класний колектив справляє великий вплив на особистість учня. Оскільки кожен учень щодня перебуває в класі, то й клас (свідомо чи несвідомо) впливає на нього, виступає потужним фактором соціалізації;

загальношкільний колектив. До його складу належать усі учні і педагогічні працівники закладу спеціальної освіти. У такому колективі всі знають один одного, час від часу збираються разом. Розмір колективу є важливим чинником соціалізації. Якщо цей колектив нараховує більше 500–600 осіб (а деякі сучасні школи нараховують понад 1500 осіб), то колективу по суті не стає. Особа в такому великому соціальному об'єднанні є анонімною, що вкрай негативно впливає на процес соціалізації;

тимчасовий колектив. Складається з осіб, які належать до постійних колективів для виконання тимчасових завдань, задоволення своїх пізнавальних і соціальних інтересів (танцювальний гурток, хор, туристська група, спортивна секція тощо). Чисельно вони невеликі, згруповані на основі соціальних інтересів. Такі колективи є дуже ефективними у процесі соціалізації учнів закладів спеціальної освіти, оскільки вони є групами за інтересами, дитина може розкрити тут свій творчий потенціал, продемонструвати фізичні та розумові здібності. Саме різноманітні гуртки і профільні секції сприяють підвищенню самооцінки школяра, стають для нього важливим фактором соціалізації;

сімейний колектив. Його формують члени однієї родини, він виник історично як важливе соціальне утворення, що є головним фактором соціалізації дитини з ООП.

Колективи можуть бути одного віку і різновікові. У традиціях народної педагогіки, на думку М. Г.Стельмаховича [1;2; 3], виховання особистості в різновіковому колективі, де старші за віком і соціальним статусом передають свій досвід молодшим, турбуються про їх захист, допомагають долати труднощі. Молодші прагнуть оволодівати соціальним досвідом старших, відчують відповідальність перед ними.

Виховний колектив виконує такі функції:

– залучення дітей з ООП до системи суспільних відносин, набуття ними досвіду таких відносин. Колектив передає практичний досвід використання існуючих соціальних норм, цінностей, суспільних відносин;

– організації самостійної діяльності дітей з ООП: навчальної, трудової, громадської, ігрової. Колективна діяльність сприяє формуванню моральних рис особистості учня, як-от: взаємозалежності, відповідальності, контролю, взаємодопомоги, керівництва, підлеглості, дружби тощо[4]. Чим міцнішою є організаційна-ділова структура колективу, тим ефектніше проходить процес соціалізації;

– формування моральної сутності особистості, її морально-естетичного ставлення до світу й до себе. Колективістські стосунки сприяють формуванню гуманістичних якостей особистості;

– ефективного педагогічного засобу впливу на особистість, групу дітей. Сформована в колективі громадська думка є дієвим інструментом педагогічного впливу, сила якого залежить від рівня розвитку колективу.

Отже, колектив закладу спеціальної освіти як певна освітня спільнота є основним чинником розвитку особистості дитини з ООП, розвитку її індивідуальності й формування відповідних морально-етичних норм поведінки для успішного входження дитини до соціуму.

Література

1. Стельмахович М.Г. Українська родина педагогіка. Київ: Либідь, 1996. 435 с.
2. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. Київ: Либідь, 1985. 425 с.
3. Стельмахович М.Г. Народне дитинознавство. Київ: Либідь, 1991. 356 с.
4. Стригунова А.І. Соціально-побутове орієнтування як засіб формування комунікативних умінь у дітей з порушенням розумового розвитку. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2017. Вип. 9. С. 232–242.

І.М. Заворотня
здобувач освіти спеціальності 227 «Фізична терапія,
ерготерапія» Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ ПЕРЕЛОМАХ ХРЕБТА

У роботі розглядаються засоби фізичної реабілітації у хворих після переломів шийного відділу хребта. Крайній результат відновлення в період після ліквідації загрози життю пацієнта залежить від терміну початку реабілітації.

Ключові слова: фізична реабілітація, лікувальна фізична культура, переломи хребта.

Лікувальну гімнастику призначають на 2-3-день після травми з метою профілактики можливих ускладнень, пов'язаних з тривалою іммобілізацією. У заняття включають елементарні загальнорозвиваючі вправи для дистальних відділів кінцівок і дихальні вправи (статичні і динамічні) в співвідношенні в перші дні 1:2, в подальшому -3:1 і 4:1. Рухи ногами виконують тільки в полегшених умовах, оскільки підняття прямої ноги може викликати больовий синдром у зв'язку з натягненням довгих м'язів спини [1, с. 40].

Зразковий комплекс фізичних вправ в період витяжіння:

I. п. лежачи на спині, руки уздовж тулуба.

1. Діафрагмальне дихання (4-5 разів);
2. Тильне і підшвинне згинання стоп;
3. Стискання і розгинання пальців кисті;
4. Кругові рухи стопами;
5. Згинання і розгинання рук в ліктьових суглобах;
6. Попереднє згинання ніг в колінних суглобах, ковзаючи стопою по площині ліжка;

7. Діафрагмальне дихання;

8. Згинання і розгинання в лучезап'ясних суглобах;

9. Поперемінне відведення і приведення ніг, не відриваючи їх від площини ліжка;

10. Кругові рухи в лучезап'ясних суглобах;

11. Діафрагмальне дихання.

Вправи виконують в спокійному темпі з паузами для відпочинку. Кожен рух повторюють не більш 4-6 разів. Заняття проводять 2-3 рази протягом дня.

Показані трудові операції: скачування і розкочування бинтів і марлевих серветок, ліплення з пластиліну, в'яже і т.д.

Через 15-30 днів після травми витяжіння замінюють гіпсовим напівкорсетом з ошийником. Гіпсовий напівкорсет носять 8-10 тижнів. З того часу, об'єм занять і тривалість їх збільшуються, розширюється руховий режим хворого. Йому дозволяють: сидіти на ліжку, спустивши ноги на низеньку лавку, пересуватися спочатку по кімнаті, потім по відділенню[2, с. 123].

Лікувальна гімнастика направлена на поліпшення кровообігу в області пошкодження, з метою стимуляції процесів регенерації, попередження атрофії м'язів шиї, плечового поясу і верхніх кінцівок, зміцнення м'язів тулуба, відновлення правильної постави і навику ходьби. У заняття включають загальнозміцнюючі вправи, що охоплюють всі групи м'язів, виконання в початковому положенні лежачи, сидячи і стоячи (з опорою об спинку стільця, ліжка). Використовують вправи з легким опором. Для зміцнення м'язів шиї і плечового поясу рекомендуються ізометричні напруги м'язів тривалістю спочатку 2-3 с, потім - 5-7 с. Процедуру виконують 3-4 рази протягом дня. Тривалість заняття складає 15-20 хвилин.

Протипоказані рухи тулуба вперед.

Через 8-10 тижні знімають фіксуєчу гіпсову пов'язку. Лікувальна гімнастика в цей період направлена на зміцнення м'язів шиї, плечового поясу і верхніх кінцівок, відновлення рухів в шийному відділі хребта.

У перші дні після припинення іммобілізації, для усунення додаткового

вертикального навантаження на шийний відділ хребта, заняття проводять тільки в початковому положенні лежачи, потім сидячи і стоячи. Використовують ізометричні напруги м'язів шиї, плечового поясу і верхніх кінцівок, статичне утримання кінцівок (5-7 с), активні динамічні вправи для всіх суглобів і м'язових груп. Призначають масаж комірної зони м'язів спини і верхніх кінцівок[3, с. 15].

Надалі в заняття включають вправи, направлені на збільшення мобільності хребта (нахили, повороти голови і тулуба), виконувані хворим в початковому положенні лежачи і сидячи. Широко використовують вправи на координацію рухів, на вироблення відчуття рівноваги, нормалізацію постави і ходу[4, с.227].Проводять заняття в басейні і трудових майстернях (машинопис, столярні і слюсарні роботи, гончарна справа і т. д.).

Література

1. Бісмак О.В., Мельник Н.Г. Основи фізичної реабілітації: навч. посіб. Харків: Вид-во Бровін О.В., 2010. 120 с.
2. Коган О.Т. Реабілітація хворих при травмах хребта і спинного мозку. М: Медицина, 1975. 240 с.
3. Фізична реабілітація: Підручник для академій та інститутів фізичної культури / Під загальною ред. проф. С.Н. Попова. Ростов н/Д: вид-во «Фенікс», 1999. 608 с.
4. Федяй І., Федяй О. Підвищення ефективності організації процесу реабілітації хворих з ускладненою травмою хребта. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*. 2016. № 3. С. 227-232.

І.В. Канюка
здобувач освіти спеціальності 227 «Фізична терапія,
ерготерапія» Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ТА АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі розглядаються аналітичні методи дослідження фізичної реабілітації. Аналітичні методи дослідження у фізичній реабілітації класифікуються деякою методологією за різними ознаками, рівнем пізнання, точністю припущень, функцією та конкретної області дослідження.

Ключові слова: аналітичні методи дослідження, фізична реабілітація.

Цілеспрямована діяльність по формуванню і розвитку наукового знання реалізується за допомогою вироблених засобів, способів та аналітичних методів.

Роль аналітичних методів у науковому пізнанні проблематики фізичної реабілітації дуже великі. Методу найзагальнішому значенні – це певний спосіб дослідження якоїсь проблеми чи завдання, тобто метод являє собою систему правил, принципів і прийомів підходу до вивчення явищ і закономірностей розвитку природи, суспільства і мислення або практичної перетворюючої діяльності людини [1, с. 46].

Методи дослідження у фізичній реабілітації класифікуються деякою методологією за різними ознаками: за рівнем пізнання - емпіричні й теоретичні; за точністю припущень - детерміністичні й стохастичні, або ймовірнісно-статистичні; за функціями, які вони здійснюють у пізнанні - методи систематизації, пояснення й прогнозування; від конкретної області дослідження - фізичні, біологічні, соціальні, технічні. З ширшого погляду методи дослідження поділяють на загальнонаукові (тобто вони можуть бути методами й емпіричного, і теоретичного дослідження) і спеціальні, що застосовуються в конкретній галузі науки [2, с. 12]. У будь-якому дослідженні звичайно ж суміщаються і загальнонаукові, і спеціальні методи дослідження. Загальнонаукові методи дослідження поділяють на три великі групи: методи

емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, вимір, експеримент, моніторинг); методи теоретичного дослідження (сходження від абстрактного до конкретного, ідеалізація, уявний експеримент, формалізація, аксіоматичний метод або дедуктивно-аксіоматичний); загальні методи, використовувані як на емпіричному, так і на теоретичному рівні дослідження (абстрагування й конкретизація, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абдукція, моделювання, аналогія, історичний і логічний методи, метод графів). Методи наукових досліджень Але в останні роки ці методи обслуговують й емпіричні, і теоретичні дослідження, але з різним ступенем глибини. Крім вищезгаданих загальнонаукових методів дослідження в методології деяких наук виділяються й спеціальні методи. До них належать: морфологічний аналіз, синектика, метод Монте-Карло, метод найменших квадратів, тестування, моніторинг. Не варто до методів дослідження відносити вивчення (літератури, досвіду, документації) – це методологічна помилка. Вивчення може бути лише етапом дослідження, пізнання. Цей процес супроводжує всі дослідження. З вивчення літератури, об'єкта може початися дослідження, до нього можна повертатися на різних етапах пізнання для більш глибокого осмислення проблеми, тобто воно може бути вихідним або супроводжувати весь процес дослідження. Більше того, вивчення, у свою чергу, припускає застосування як спостереження, аналіз, порівняння. Характерним є використання в фізичній реабілітації кваліметричних методів (або кількісних). У цей час активно розвивається цілий науковий напрямок, орієнтований на кількісний опис якості предметів, який має назву "кваліметрія". Це область наукового знання, що вивчає методологію й проблематику розробки системних кількісних оцінок якості предметів, явищ, процесів. Розрізняють дві групи кількісних методів, щодо їх використання: перша - для обробки результатів спостережень і експериментів (особливо відомий серед них - статистичний метод); друга - для моделювання, діагностики, прогнозування, комп'ютеризації досліджуваного процесу[3, с. 18].

Можливості метода спостереження обмежені. Він дозволяє виявити лише зовнішні ознаки, зовнішні прояви фактів. Внутрішні процеси залишаються для

спостереження недоступними.

До порівняння, як методу пізнання, висуваються певні вимоги: порівнюватися повинні лише такі об'єкти і явища, між якими може існувати певна об'єктивна спільність; порівняння повинне здійснюватися за найбільш важливими, істотними ознаками. Для порівняння можна використовувати наступний алгоритм: розглянути кожен досліджуваний об'єкт або явище окремо; виокремити ознаки, за якими можна їх порівняти; - порівняти об'єкти або явища по всіх ознаках відносно одного об'єкта або явища; визначити спільне; визначити відмінності[4, с. 26].

Аналіз передбачає роздроблення цілого на складові елементи, тобто виділення ознак предмету для вивчення їх окремо як частини єдиного цілого. Строго проведений аналіз є серйозною гарантією логічності викладу матеріалу дослідження.

Методи аналізу й синтезу в науковій творчості можуть приймати різні форми залежно від ступеня пізнання об'єкта, від глибини проникнення в його сутність, звідси розрізняють: прямий або емпіричний аналіз і синтез; зворотний або елементарно-теоретичний аналіз і синтез; - структурно-генетичний аналіз і синтез.

Література

1. Медицинские приборы: Разработка и применение. / Авт. Кол.: Джон В. Кларк мл., Майкл Р Ньюман, Валтер Х. Олсон и др.; Ред. Джон Г. Вебстер. Киев: Медторг, 2004. 620 с.
2. Олейник В.П., Кулиш С.Н. Аппаратные методы исследований в биологии и медицине: учебное пособие. Харьков: Нац. аэрокосм. ун-т, 2004. 110 с.
3. Канюков В.Н., Стадников А.А., Трубина О.М., Стрекаловская А.Д. Методы исследования в биологии и медицине: учебник. Оренбург: Оренбургский гос. ун-т., 2013. 192 с.
4. Нолтинг Б. Новейшие методы исследования биосистем. М.: Техносфера, 2005. 256 с.

О.А. Карасовська
здобувач освіти спеціальності 227 «Фізична терапія,
ерготерапія» Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ УРОЛОГІЧНИХ ХВОРОБАХ

Розглянуто сучасні погляди на реабілітаційні заходи у відновному лікуванні хворих на сечокам'яну хворобу, засобами лікувальної фізичної культури, лікувального масажу, санаторно-курортного лікування.

Ключові слова: *фізична реабілітація, лікувальна фізична культура, лікувальний масаж.*

У багатьох дослідженнях підтверджується, що лікування сечокам'яної хвороби є однією з актуальних проблем сучасної урології [4, с. 12].

Найбільш поширеним способом лікування цих хворих є хірургічний. Однак при цьому спостерігаються значний відсоток післяопераційних ускладнень і рецидиви. Враховуючи це більшість урологів рекомендують спочатку використовувати всі види консервативної терапії. До таких способів відносять застосування спазмолітичних та діуретичних препаратів, лікарських розчинників каменів, питво мінеральної води, призначення мінеральних ванн, підводних кишкових промивань, електротерапію [3, с. 200].

Дослідники зазначають [5, с. 18], що, лікувальну фізичну культуру необхідно поєднувати з катетеризацією і введенням в сечовід лікарських речовин (масел, гліцерину, новокаїну) з метою зробити камінь більш слизьким або з метою зрушення перистальтики та ослаблення рефлексорного спазму стінок сечоводу. Спеціальні фізичні вправи рекомендують застосовувати у поєднанні із прийомом сечогінних засобів і великої кількості рідини [1, с. 34].

У працях Мокрій Т.Б., Зайцева В.П. [1, с. 36] вказується на те, що лікувальну фізичну культуру при каменях сечоводів необхідно застосовувати з урахуванням як загального впливу на організм, так і місцевого, спрямованого на відходження конкременту з сечових шляхів. Рекомендується *три групи фізичних вправ*: 1) вправи загального впливу; 2) вправи для м'язів черевного преса і тазового дна; 3) спеціальні вправи, які посилюють скоротливу здатність гладкої мускулатури верхніх сечових шляхів.

До вправ загального впливу входять елементи ранкової гімнастики, різні види спортивних ігор (біг, стрибки, гра у футбол, баскетбол, веслування, їзда на велосипеді), туристичні походи, екскурсії, прогулянки по нерівній дорозі тощо. Друга й третя група вправ направлені на те, щоб змінювати внутрішньочеревний тиск і ємність черевної порожнини, що покращує перистальтику сечоводу, сприяючи відходженню конкременту.

При лікуванні сечовивідної системи позитивний ефект дає сегментарно-рефлекторний масаж. Порядок проведення сегментарного масажу при лікуванні хронічних запальовальних захворювань сечовивідної системи:

1. Хворий лягає на живіт, і масажист починає впливати на поверхню спини за допомогою всіх класичних прийомів.

2. Потім масажується область таза, хрестця, гребеня клубової кістки за допомогою всіх прийомів класичного масажу в сполученні з окремими прийомами з'єднанотканного і періостального масажу.

3. Після цього хворої лягає на спину, і масажист приступає до впливу на передню поверхню грудної клітки, живота, передньої і задньої поверхні нижньої кінцівки з посиленням тиску на стегні і колінному суглобі. При цьому він використовує всі прийоми класичного масажу, окремі прийоми сполучнотканинного масажу, а на окісті проводить періостальний масаж с акцентом на надколінник.

4. Завершується масаж впливом на тазостегновий суглоб за допомогою пасивних рухів, струшування і погладжування. Курс лікування складає 10-15 сеансів, проведених щодня або через день. Тривалість одного сеансу – 25-30 хвилин. Якщо в процесі масажу хворий відчує себе гірше, те процедури варто проводити рідше – 2 рази в тиждень. Повторний курс масажу можна проводити тільки через 1,5 місяця після попереднього й у сполученні з іншими видами лікування [3, с. 56].

Встановлено, що реабілітація хворих на сечокам'яну хворобу є актуальною проблемою сучасної фізичної реабілітації. Вона повинна бути комплексною та диференційованою, із застосуванням різних реабілітаційних

заходів та санаторно-курортного лікування.

Література

1. Зайцев В.П., Манучарян С.В., Хагнер-Деренговска М., Ермаков С.С. Основные положения лечебной физической культуры при заболеваниях органов мочевого выделения в послеоперационном периоде. *Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта*. Харьков, 2011. № 1. С. 33-37.
2. Мокрій Т.Б., Постолюк Ю.М. Обґрунтування консервативного лікування сечокам'яної хвороби. *Урологія*. 1997. № 3. С. 33-35.
3. Основи реабілітації, фізіотерапії, лікувальної фізичної культури і масажу / за редакцією В.В. Клапчука, О.С. Полянської. Чернівці: Прут, 2006. 208 с.
4. Пономаренко Г.Н. Приватна фізіотерапія. М., 2005. С. 192-193.
5. Тиктинский О.Л. Мочекаменная болезнь: Виды этиологического и патогенетического консервативного лечения; комбинированное, консервативное и экстракорпоральное лечение. *Материалы IV Всесоюзного съезда урологов*. М., 1990. С. 11-19.
6. Шологон Р.П. Лікувальна фізкультура при сечокам'яній хворобі. Монографія. Дрогобич: «Коло», 2004. 146 с.

В.В. Коваленко,

здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд. пед. наук Шевченко О.А.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті окреслено основні шляхи та сучасні методи формування креативності дітей старшого дошкільного віку із особливостями психофізичного розвитку в процесі творчої діяльності.

Ключові слова: *творчі здібності, креативність, творча діяльність, креативна особистість, діти старшого дошкільного віку із особливостями психофізичного розвитку, сучасні заклади дошкільної освіти.*

Характерним для сучасної епохи є орієнтація на розв'язання складних інтелектуальних проблем у різних сферах суспільства, що вимагає застосування інноваційних та нестандартних методів до процесу пізнання нової інформації, її засвоєння та навичок практичного застосування. Відтак, перед українською освітньою системою постає завдання: переосмислити особливості психолого-педагогічного впливу на процес особистісного становлення дітей з

особливостями психофізичного розвитку. Одним зі шляхів розв'язання даної проблеми є творча освіта, яка передбачає розвиток уяви та нестандартного креативного мислення.

За твердженням І. Молодушкіної, дошкільний вік є важливим періодом психічного й фізичного розвитку дитини. Вчена вважає, що саме у даному віці закладаються основи «стійкого внутрішнього світу» особистості здатної надалі розвиватись та самовдосконалюватись, відбувається не тільки інтенсивний розвиток усіх необхідних людині психічних функцій та формування такого складного виду діяльності, як мовленнєво-ігрова, а й закладаються основи інтелектуальних та творчих здібностей особистості, її креативності [5, с. 5].

Згідно з Новою редакцією Базового компонента дошкільної освіти: «дошкільне дитинство – період активного пізнання довкілля, розвитку психічних процесів, таких властивостей дитини, як самостійність, відповідальність та креативність» [1, с. 16].

Теоретико-практичні аспекти проблеми креативності, її природи та створення спеціальних умов для творчої самореалізації особистості протягом тривалого часу привертають увагу дослідників минулого та сучасних науковців. Психолог І. Біла стверджує, що практична значущість даної проблеми та відсутність можливості її розв'язання в рамках певних наукових парадигм стимулювали процес взаємного збагачення не лише теоретичних та концептуальних, а й експериментальних підходів для створення єдиної теорії творчості [2].

Сучасні науково-методичні дослідження І. Білої, В. Богат, І. Дичківської, Л. Кисельової, І. Молодушкіної, В. Мостепанюк, К. Пасічної та інших науковців, описують безліч шляхів формування креативної особистості дошкільників із особливостями психофізичного розвитку, основними з яких є: облаштування у закладі дошкільної освіти предметно-розвивального середовища, що передбачає високий рівень варіативності та необмежені можливості для експериментально-дослідницької діяльності; активне користування педагогічними працівниками (педагогами, практичним психологом, дефектологом та логопедом) закладу дошкільної освіти

різноманітними формами (фронтальна, колективна, індивідуальна, за підгрупами), засобами (продуктивна діяльність та ігрові технології теорії розв'язання винахідницьких завдань Г. Альтшуллера) та методами (проектний метод Дж. Дьюї та В. Кілпатрика, що включає такі групи методів, як ознайомлювально-орієнтовні, дослідницькі, творчі, ігрові, рольові, літературно-творчі) організації дитячої творчої діяльності (продуктивної, ігрової, мовленнєвої).

Українським науковцем І. Молодушкіною до базових умов розвитку креативності дитини було віднесено наявність сприятливого оточуючого середовища та умов виховання в родині, а також якісний психолого-педагогічний супровід. Дані фактори стали основою розробки комплексу психолого-педагогічної роботи з формування креативності дошкільників, що передбачав підвищення рівня педагогічної компетентності не лише педагогічних працівників закладу дошкільної освіти, а й батьків дітей щодо особливостей діагностування, стимулювання, розвитку та повноцінної реалізації креативної особистості дошкільника [5, с. 6].

Л. Парамонова констатує, що важливим засобом розвитку креативних здібностей виступає продуктивна діяльність дошкільників, що передбачає отримання цілісного «продукту» з окремих частин (ліплення, малювання, аплікація, конструювання) [7, с. 24]. Так, ЛЕГО-технології використовувались для розвитку творчих здібностей В. Близнюком, Ю. Грицьковою, Л. Парамоною, Т. Пеккер, І. Резніченко, О. Рома, І. Сухенко, О. Терещенко та іншими сучасними дослідниками.

Ігрові технології теорії розв'язання винахідницьких завдань Г. Альтшуллера були адаптовані до вікових особливостей розвитку дошкільників із нормальним та аномальним розвитком В. Богат, І. Дичківською, А. Страунінг та О. Нікашиним [3, с. 36].

На думку В. Мостепанюк та К. Пасічної ефективність даної технології обумовлена доцільністю використання таких методів, як: системний відеооператор; синектика; метод «контрольних запитань»; «біном фантазії»; фантастичне віднімання; метод «навпаки»; оператор РЧШ (розміру, часу,

швидкості); метод продуктивних проб та помилок; метод «мозкового штурму»; метод фокальних об'єктів; метод морфологічного аналізу [6, с. 17].

Наукові роботи Т. Данілова та Л. Кисельової розкривають особливості застосування проектного методу в сучасних закладах дошкільної освіти, як один з варіантів інтегрованого методу навчання та спосіб організації педагогічного процесу, заснований на взаємодії педагога із вихованцем, поетапну практичну діяльність досягненню певної мети. Основою даного методу є стимулювання дитячого інтересу до проблем, що потребують наявності у дитини певних знань та демонстрацію особливостей практичної реалізації даних знань в проектній діяльності [4, с. 25].

Таким чином, дошкільне дитинство – початковий етап формування творчої діяльності особистості, що характеризується розвитком здібностей до реалізації власних задумів дитиною, вміння систематизувати власні знання та щиро виявляти власні почуття.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Авт. група: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнеєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С; Під кер. Т.О. Піроженко. Київ, 2021. 38 с.
2. Біла І.М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс, 2014. 140 с.
3. Дичківська І.М. Основи педагогічної інноватики: навчальний посібник. Рівне: Зелент, 2001. 222 с.
4. Кисельова Л.С. Проектний метод у діяльності дошкільного закладу: Посібник для керівників і практичних працівників ДНЗ. Москва: Аркти, 2005. 3-е изд. 96с.
5. Молодушкіна І.В. Розвиток креативних здібностей у дітей дошкільного віку. Харків: Видавнича група «Основа», 2011. 204 с.
6. Мостепанюк В., Пасічна К. Розвиток креативності методами ТРВЗ. Палітра педагога, 2007. № 4. С. 17.
7. Парамонова Л.А. Конструирование как средство развития творческих способностей детей старшего дошкольного возраста. Теория, практические рекомендации, конспекты занятий для слушателей курсов повышения квалификации и читателей, интересующихся темой детского конструирования. *Дошкольное образование*. 2008. № 18. С. 23–29.

М.Р. Когуч,
здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Розкриті особливості строкової служби, соціальна адаптація майбутніх військовослужбовців до умов військової частини, до обраної спеціалізації, до індивідуально-психологічних якостей товаришів по службі та офіцерів, формування мотивації до професійної діяльності.

Ключові слова: соціальна адаптація, військовослужбовці, психологічний супровід, мотивація

В умовах сучасних змін українці є безпосередніми учасниками локального військового конфлікту. Тому наше суспільство потребує створення армії нового зразка. Армії, яка буде оптимальна за чисельністю, солдати якої будуть професіоналами власної справи, володітимуть новою зброєю та зможуть критично мислити в екстремальних ситуаціях.

Однією з ключових особливостей строкової служби є соціальна адаптація майбутніх військовослужбовців до умов військової частини, до обраної спеціалізації, до індивідуально-психологічних якостей товаришів по службі та офіцерів.

Психіка солдата зазнає суттєвих змін через вплив військової служби.

Новобранцю необхідно вже з перших днів пристосуватись до умов військової служби, виконання вимог командирів, умов життя в казармі, значних психічних та фізичних навантажень, оволодіння знаннями, які потрібні за військовим фахом. Все це потребує певного часу. Адаптація до військового регламенту уособлює в собі докорінну зміну індивідуального стилю життя, так як вільний час та побут в умовах армії контролюється Статутом внутрішньої служби, наказами командирів та сталим розпорядком дня. Протягом певного часу спосіб служби стає усвідомленою необхідністю.

Також на адаптацію впливає докорінне обмеження контактів з попереднім оточенням: батьками, друзями, близькими. Замість цього у солдата

з'являється нове закрите оточення, що постійно поряд та вимагає спілкування за статутом. У результаті можуть утворюватись мікрогрупи за соціальним статусом, за інтересами, за віросповіданням, тощо. Це може в подальшому негативно вплинути на учасників певної групи, через цькування товаришами по службі.

Виникає необхідність у покращенні та полегшенні проходження такого важливого етапу у житті кожного військовослужбовця. Досягнути позитивного результату соціальної адаптації можливо при належному психологічному супроводі, який не закінчується на періоді адаптації новобранця, а продовжується далі, що забезпечує в майбутньому ефективне виконання поставлених завдань.

Психологічний супровід забезпечує новобранця впевненістю у власних силах, можливістю поділитись переживаннями, надати підтримку поза статутними відносинами, так як солдат може поспілкуватись із психологом, без прямих наказів від офіцерів, а за власним бажання чи ініціативою. Проте відсутність організованої системної психологічної допомоги, що має бути впроваджена у військових частинах, призводить до ускладнення як процесу соціальної адаптації, так і в подальшому виконання бойових завдань.

Першочергове завдання психолога у військовій частині на будь-якому етапі служби є психологічна допомога всім, хто її потребує в рамках військової частини. Психологічний супровід соціальної адаптації військовослужбовця строкової служби є одним із основних завдань психолога, так як від її успішності залежить подальша професійна робота.

Значну увагу адаптації приділяли, як зарубіжні так і вітчизняні психологи.

Серед закордонних психологів проблему адаптації досліджували: Я. Стреляу, К. Роджерс, М. Раттер, К. Грос, М. Зайдель та ін. Вітчизняні психологи, що вивчали адаптацію: П. Анохін, Г. Андреева, Б. Ананьєв, Ф. Березін, Л. Виготський, Т. Дичев, В. Казначеев, О. Леонтєв, Б. Ломов, А. Петровський, С. Рубінштейн та ін.

Адаптацію особистості до військових умов досліджували ряд психологів,

а саме: Ліпатов І.І. Шестопалова Л.Ф., Афанасенко В.С.[1], звернувши свою увагу на процеси психічної адаптації військовослужбовців до бойових умов. Розроблені заходи психологічного супроводу адаптації військовослужбовців до строкової служби у роботах Г.В. Ложкіна, В.М. Невмержицького [2].

У сучасних умовах, армія – це команда, яка працює на досягнення спільного результату. Вивчення особливостей психологічного супроводу військовослужбовців дасть можливість більш глибокого розуміння процесу соціальної адаптації, що в свою чергу суттєво вплине на її ефективність. Саме це обумовило вибір теми дипломної роботи: «Психологічний супровід соціальної адаптації військовослужбовців строкової служби».

Проаналізовано теоретичні підходи до проблеми психологічного супроводу соціальної адаптації військовослужбовців строкової служби. Підсоціальною адаптацією військовослужбовців визначають пристосування до нового соціального середовища, включення в систему військово-професійних міжособистісних зв'язків та стосунків, засвоєння нових соціальних ролей, норм поведінки, групових норм та цінностей, ідентифікацію себе з військово-професійною групою. Виокремлені чинники, які найбільше впливають на соціальну адаптацію особистості: психологічні чинники (ціннісні орієнтації особистості, особливості характеру, темпераменту, емоційний компонент, тощо); особистісні чинники (сімейний стан, життєвий досвід, вік, стать, тощо); чинники, що знаходяться за межами процесу (можливість кар'єрного зростання, заробітна платня, умови, які вимагає робочий процес тощо).

Психологічний супровід військовослужбовців – це сукупність психологічних заходів, спрямованих на підготовку військовослужбовця до професійної діяльності, усунення проблем, які заважають здійснювати поставлені завдання. Виділили наступні етапи психологічного супроводу військовослужбовців строкової служби: перший етап – соціальна адаптація; другий етап – формування мотивації до професійної діяльності; третій етап – саморозвиток військовослужбовця.

Психологічний супровід військовослужбовців перш за все зосереджений на успішній соціальній адаптації особистості, так як вони постійно взаємодіють

з певною групою. Завдання психолога полягає в усуненні негативних факторів, які впливають на адаптацію, допомозі у вирішенні проблем військовослужбовця, які негативно впливають, як на адаптацію так і на взаємодію з групою, офіцерами, тощо. Зробити службу солдата якомога комфортною – основне завдання психологічного супроводу військовослужбовця.

Великий вплив на успішну соціальну адаптацію військовослужбовців строкової служби мають умови, що надає військова частина, адже під час теоретичної та практичної підготовки новобранця до виконання бойових завдань відбувається соціальна адаптація військовослужбовця, із впливом: психоемотивного, акцентуаційного та темпераментального компонентів.

Література

1. Кузнецов П. С. Концепция социальной адаптации. Саратов: Сарат, 2000. 246 с.
2. Мозговий В.І. Дослідження поняття психологічного супроводу військовослужбовців на різних етапах службової діяльності. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Психологія». Вип. 63. 2017. С. 58-63

Л.П. Кравченко

здобувач освіти спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія» Миколаївського інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ У ПАЦІЄНТІВ ПІСЛЯ ПЕРЕНЕСЕННЯ ТРАВМ ОПОРНО-РУХОВОЇ СИСТЕМИ

У роботі розглядаються основи методики ЛФК як складової частини фізичної реабілітації хворих котрі перенесли травми опорно-рухової системи. Використання різноманітних методів ЛФК доцільно виконувати у комбінованій дії.

Ключові слова: фізична реабілітація, лікувальна фізична культура.

Методика ЛФК визначається завданнями, що ставляться перед цим методом лікування та засобами і формами ЛФК, що добираються для їх вирішення на етапах реабілітації. Методика може видозмінюватись залежно від загального стану хворого, перебігу захворювання, рухового режиму, відповідних реакцій організму на фізичне навантаження[^] що поступово збільшується. Величина його залежить від характеру, загальної кількості вправ і

їх повторень, вихідних положень, темпу, ритму, амплітуди рухів, складності і ступеня силових напружень, інтенсивності фізичних вправ, щільності і тривалості занять, емоційного рівня їх проведення[1, с. 6].

Застосовуючи фізичні вправи, необхідно дотримуватись основних дидактичних принципів (свідомість і активність, наочність, доступність і індивідуальність, систематичність і поступовість підвищення вимог). Особливо ретельно слід дотримуватись принципу розподілу навантаження між різними м'язовими групами, чергувати напруження з розслабленням м'язів і поєднувати рухи з фазами дихання. При диханні звертають увагу на те, щоб вдих відповідав випрямленню чи прогинанню тулуба, розведенню або підняттю рук і моменту найменшого зусилля у вправі, а видих згинанню тулуба чи ніг, зведенню або опусканню рук і моменту найбільшого зусилля у вправі.

Методика передбачає застосування вправ малої, помірної, великої і максимальної інтенсивності, що залежить від рухового режиму, періоду використання ЛФК на етапах реабілітації.

До вправ малої інтенсивності відносять рухи невеликих м'язових груп, що виконуються переважно у повільному темпі, статичні дихальні вправи і вправи на розслаблення м'язів. Фізіологічні зрушення при виконанні цих вправ незначні[2, с. 12].

У вправах помірної інтенсивності залучають до роботи середні і великі м'язові групи кінцівок, тулуба, застосовують динамічні дихальні вправи, ходьбу в повільному і середньому темпі, малорухливі ігри. При цьому фізіологічні параметри серцево-судинної та дихальної систем відновлюються до стану норми через 5-7 хв.

Вправи великої інтенсивності змушують працювати велику кількість м'язових груп і виконуються вони у середньому і швидкому темпі. Це, в першу чергу, гімнастичні вправи на приладах, з медичними болами, швидка ходьба, біг, рухові і спортивні ігри та ін. Після виконання цих вправ тривалість відновного періоду у показниках ЧСС, артеріального тиску, легеневої вентиляції становить понад 10 хв. [3, с. 19].

Вправи максимальної інтенсивності характеризуються одночасною роботою великої кількості м'язів, яка виконується у швидкому темпі, що викликає істотні зміни у діяльності серцево-судинної і дихальної систем, обміну речовин. Ці вправи переважно використовуються у реабілітації спортсменів.

Література

1. Коган О.Т. Реабілітація хворих при травмах хребта і спинного мозку. М: Медицина, 1975. 240 с.
2. Основи реабілітації, фізіотерапії, лікувальної фізичної культури і масажу / за редакцією В.В. Клапчука, О.С. Полянської. Чернівці : Прут, 2006. 208 с.
3. Спортивная медицина, лечебная физическая культура и массаж: Учеб. для техн физ. культ. / под ред. С.Н. Попова. М.: Физкультура и спорт, 2015. 351 с.

І.А. Матковська

здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»

Вінницького соціально-економічного
інституту ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – канд.пед.наук, професор Заброцький М.М.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дослідження впливу негативних психічних станів на прояви акцентуацій характеру та навчальну діяльність в юнацькому віці. Особливості розвитку емоційної сфери в юнацькому віці у процесі навчальної діяльності.

Вивчення психічних станів як однієї з важливих характеристик психічної сфери в силу особливостей їх прояву та впливів на особистість набувають дедалі більшого наукового та практичного значення. В нинішніх складних соціально-економічних умовах розвитку, люди різних вікових категорій відчують на собі вплив багатьох емоціогенних факторів, які призводять до дезадаптації, зниження продуктивності діяльності і навіть до погіршення здоров'я.

Типові риси характеру за своєю інтенсивністю проявляються по-різному, індивідуально. У деяких людей ці окремі риси виявляються настільки яскраво та своєрідно, що це робить їх оригінальними. Загостреність таких рис виникає спонтанно, як тільки людина потрапляє в адекватні цим рисам умови. Такі

умови провокують прояв загостреної реакції особистості. Крайню інтенсивність певних рис характеру людини називають їх акцентуацією.

Різні за модальністю та особливостями впливу на особистість психічні стани поділяються науковцями на позитивні та негативні. Така їх характеристика має як об'єктивну так і суб'єктивну сторони. На рівні об'єктивному, негативні психічні стани – це саме ті, які призводять до дезгармоній в особистісному розвитку, до помітних негативних зрушень в поведінці, в діяльності, у міжособистісних взаєминах. Порушення поведінки у випадку закріплення окремих негативних психічних станів може проявлятися у певній спрямованості особистості на їх уникання, недотриманні соціальних та правових норм, у девіантній і навіть у асоціальній поведінці [1, с.115].

Негативно позначаються такі стани на процесах спілкування та міжособистісної взаємодії. Найчастіше наслідками цього є прояви у людей конфліктності, протистояння у стосунках з іншими, вербальна і навіть фізична агресія, аутоагресія, нонконформізм тощо. Подібні стани можуть призводити також до деструктивних проявів в емоційній сфері, що може привести до зниження навчальної діяльності, до порушення в сфері спілкуванні з ровесниками та дорослими, до порушення процесів емоційної саморегуляції, до підвищення рівня емоційної збудливості, афективності, емоційної неврівноваженості, тривожності, ригідності особистості тощо.

Кращому розумінню сутності даних явищ, сприяє теорія Д.О.Хебба. На її основі можна прослідкувати механізми появи та перебігу психічних станів, в тому числі і негативних. Вчений експериментальним шляхом виділив характер залежності між рівнем емоційного збудження особистості та успішністю її практичної діяльності [2, с. 91].

До певного моменту підвищення сили емоційного збудження не призводить до початку діяльності. Далі досягається точка емоційного пробудження і початку організованої продуктивної діяльності. Потім, до певної критичної точки, підвищення емоційного збудження збільшує успішність діяльності. Після досягнення певної пікової, оптимальної точки подальше

підвищення емоційного збудження починає негативно впливати на діяльність та її продуктивність і може призвести до повної її дезорганізації і зупинки. Таким чином, переважна більшість навіть стеничних емоційних станів у випадку підвищення сили емоційного збудження можуть стати демобілізуючими, можуть впливати на прояви астеничними, негативними психічними станами. Наприклад, стан тривоги у випадку помірного емоційного збудження є достатньо стеничним, викликає максимальну мобілізацію всіх потенційних можливостей особистості на досягнення поставленої мети, активізує поведінку та діяльність людини. Однак у випадку значного збільшення емоційного збудження, посилюючи його, психічний стан може набути астеничного характеру, викликати часткову або повну демобілізацію та дезінтеграцію особистості, призвести до появи страху, жаху і навіть паніки [1, с. 134].

Чіткі критерії, за якими можна відносити той чи інший психічний стан до позитивного чи негативного стану наводить також М.Д. Левітов на прикладі стану схвильованості та тривоги. Відповідно до його концепції психічний стан має негативний вплив на особистість, а отже, є негативним психічним станом у випадку: 1) неадекватності інтенсивності та сили такого стану об'єктивним ситуаціям, що їх викликали; 2) коли цей стан приймає такі форми, котрі свідчать про певну втрату самоконтролю; 3) у випадку наявності різких, афективних форм реакцій; 4) коли подібний стан набуває форм ригідності і особистість застрягає на певних емоційних переживаннях чи об'єктах, що їх викликали [1, с. 87].

Ситуація, коли в особистості можуть спостерігатися ті чи інші вищевказані прояви або їх вся сукупність може свідчити про певний рівень невротизації особистості і, як наслідок, може призвести до значного порушення її адаптаційних можливостей, до дизгармонії у спілкуванні, навчанні, праці, до деструкцій у поведінці тощо.

Література:

1. Вильюнас В.К. Психология эмоциональных явлений. М.: Пресса, 2012. 218 с.
2. Левитов Н.Д. О психических состояниях человека. М.: Просвещение, 2014. 344 с.

С.О. Обримба,
здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВОЇНІВ АТО

Наданий аналіз соціально-психологічної адаптації воїнів АТО. Визначені особливості першочергових заходів соціальної та психологічної допомоги воїнам АТО. Розглянуті навчання навичкам саморегуляції; соціально-психологічні тренінги з метою підвищення адаптивності військовослужбовця і його особового розвитку; допомогу в професійному самовизначенні, профорієнтацію в цілях перенавчання і подальшого працевлаштування.

***Ключові слова:** соціальна адаптація, військовослужбовці, психологічна проблема ветерани війни, тренінг*

Життя людини від самого початку і до кінця є адаптацією до середовища. Соціальна адаптація – це інтеграція людини в суспільство, у процесі якої відбувається формування самосвідомості й рольової поведінки, здатності до самоконтролю й адекватних зв'язків та стосунків. Психологічна адаптація здійснюється шляхом пристосування людини до наявних у суспільстві вимог у процесі узгодження індивідуальних цінностей і переконань та суспільних норм. Соціальна адаптація – активний процес пристосування до соціального середовища, спрямований на збереження й формування оптимального балансу між особою, її внутрішнім станом і навколишнім середовищем тут і тепер та з перспективою майбутнього.

Успішність адаптації залежить не стільки від особливостей та об'єктивних властивостей ситуації, скільки від особливостей та наявності індивідуальних ресурсів, адекватності й ефективності стратегій їхнього застосування: здатність до адаптації є водночас інстинктом власне життя та набутими навичками [3].

В умовах соціально-економічної кризи успішність, адекватність і конструктивність соціально-психологічної адаптації визначають тенденції

соціального та економічного розвитку суспільства. Адаптивність є одним з визначальних і діагностичних критеріїв психічного здоров'я й самоактуалізації й чинників успішної самореалізації. Соціально-психологічну адаптацію, її чинники та механізми різноаспектно й багатопланово вивчають з огляду на соціальну та соціально-економічну значущість проблеми. Науковці досліджували особливості адаптації в умовах звичайних життєвих ситуацій, стресу, життєвої кризи, однак різні психологічні концепції розглядають різні чинники соціальної адаптації.

Проблема адаптації є надзвичайно актуальною як у науці, так і в суспільному житті. Психологічна адаптація визначає оптимальну збалансованість людини і середовища на особистісному рівні, що дозволяє їй реалізувати актуальні потреби, пов'язані з ними значущі цілі і професійне становлення. Під соціально-психологічною адаптацією розуміється пристосування індивіда до нових умов соціального довкілля та його результат.

Особливості соціально-психологічної адаптації проявляються у кожній людини по-різному, залежно від її ресурсів, мобільності, здатності до пристосування. При цьому на швидкість та успішність адаптації впливають соціальні умови середовища, економічний стан суспільства, складні життєві обставини індивіда.

Особливо складною є проблема соціально-психологічної адаптації воїнів АТО до суспільного життя у мирних умовах після демобілізації з лав Збройних Сил України, під час перебування в оперативному запасі.

Участь у бойових діях загально визнано вважається стресовим чинником найвищої міри інтенсивності. Саме тому проблема збереження здоров'я і працездатності осіб, що беруть участь у військових конфліктах, що супроводжуються веденням активних бойових дій останнім часом привертає увагу великого числа дослідників. Проблема соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій особливо актуальна сьогодні, коли триває антитерористична операція, що проводиться Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України на території Донецької і Луганської

областей, в ході якої вже загинуло, отримало поранення і стали інвалідами значна кількість військовослужбовців. Масштабність цього явища у межах українського суспільства вимагає активного вивчення психологічних проблем ветеранів війни, створення по всій країні спеціальних центрів для надання соціальної, психологічної і медичної допомоги колишнім учасникам бойових дій і особливо тим, хто отримав бойові поранення і каліцтва, набувши особливих потреб. (О. Числіцька).

Соціокультурні процеси, що відбуваються у суспільстві у зв'язку з військовим конфліктом, одночасно виступають і умовами, в яких відбувається соціальна адаптація демобілізованих учасників АТО (Л. Берездецька).

На сучасному етапі проблему соціальної та психологічної адаптації військовослужбовців, які приймали участь у бойових діях, воїнів АТО досліджують науковці Л. Берездецька, О. Буряк, М. Гіневський, В. Кондюкова, О. Тополь, О. Числіцька та ін. Психологічні особливості особистості воїнів АТО висвітлені у працях П. Волошина, Н. Марути, Б. Михайлова, О. Сердюк та ін. Засади соціальної реабілітації та надання допомоги воїнам АТО розкрито у роботах Н. Дембицької, А. Руденко, В. Шевченко, Т. Яблонської та ін.

Теоретично проаналізовано психологічні та соціальні характеристики воїнів АТО, особливості їх соціалізації та соціально-психологічної адаптації у суспільстві.

Під соціально-психологічною адаптацією розуміється активне пристосування індивіда до нових умов соціального довкілля за допомогою різних соціальних засобів та його результат. Основним способом соціально-психологічної адаптації є прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм взаємодії з людьми, а також форм предметної діяльності (професійної, сімейної, побутової тощо).

Особливою категорією населення, яка має специфічні особливості соціально-психологічної адаптації, є воїни АТО, які внаслідок участі у бойових діях та антитерористичних операціях отримали значні психологічні травми, бойовий стрес, посттравматичні стресові розлади та ін. Встановлено, що для

воїнів АТО часто характерні розлади адаптації і посттравматичні стресові розлади.

У попередженні дезадаптації та вирішенні проблем соціально-психологічної адаптації воїнів АТО важлива психологічна підтримка та соціальна допомога. Якщо не надати своєчасну психологічну підтримку, без індивідуального підходу, реадаптаційних заходів, інтеграція воїнів АТО, ветеранів бойових дій в сучасне суспільство значно ускладнюється.

Допомога військовослужбовцям – учасникам бойових дій, воїнам АТО повинна включати декілька напрямів: діагностику синдрому соціально-психологічної дезадаптації у військовослужбовця; психологічне консультування (індивідуальне і сімейне); психокорекційну роботу; навчання навичкам саморегуляції; соціально-психологічні тренінги з метою підвищення адаптивності військовослужбовця і його особового розвитку; допомогу в професійному самовизначенні, профорієнтацію в цілях перенавчання і подальшого працевлаштування.

Отже, необхідними є заходи державної соціальної політики в галузі соціального захисту учасників бойових дій, воїнів АТО. Доцільною є розробка цілісної моделі соціальної адаптації військовослужбовців, в якій повинні знайти своє місце такі організаційні структури, як: органи соціального захисту, що займаються питаннями матеріального забезпечення (грошових виплат, пільг) і правового захисту учасників бойових дій і їх сімей; органи охорона здоров'я; служба зайнятості, в компетенцію якої входить вирішення питань професійної підготовки і перепідготовки колишніх військовослужбовців, а також сприяння їм в працевлаштуванні; організації самих учасників військових дій, що вирішують передусім проблему моральної підтримки ветеранів і членів їх сімей.

А.П. Пеняєв
здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Рівненського інституту ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – викладач Тимошенко І.С.

ПСИХОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ ХАРЧОВИХ РОЗЛАДІВ У ЖІНОК

Проаналізовано психологічні особливості харчових розладів у жінок. Автор характеризує причини появи розладів харчування та харчової поведінки.

Ключові слова: харчова поведінка, здоров'я, суспільство, психосоціальний, розлади, порушення.

Суспільна значущість проблеми розладів харчової поведінки та їх психокорекції обумовлена низкою факторів. За даними ВООЗ, у світі підвищується кількість осіб з ожирінням, а розлади харчової поведінки спричиняють найвищий рівень смертності серед людей з психічними захворюваннями. Крім того, харчова поведінка значною мірою впливає на якість життя. Проблема розробки науково обґрунтованих технологій збереження здоров'я – це важлива задача сучасної науки.

Увага багатьох науковців зосереджувалася на різних аспектах харчової поведінки, зокрема психологічних особливостях розладів даної сфери (О. Богучарова, Д. Вербіц, Р. Міланезе, Л. Найдьонова, Ж. Нардоне, В. Шебанова та ін.).

Порушення харчової поведінки – група розладів поведінки з схожими механізмами розвитку, об'єднаних хворобливою заклопотаністю з приводу маси і форми тіла, що проявляються порушенням стереотипу харчування. Вони охоплюють поведінковий діапазон від виражених обмежень в живленні (аж до повної відмови від їжі) при нервовій анорексії до епізодів переїдання, коли людина зазнає виражені утруднення в контролі над об'ємом поглиненої їжі (при нервовій булімії і компульсивному переїданні). Порушення харчової поведінки призводять зазвичай до виражених порушень соматичного здоров'я і рівня психосоціального функціонування.

Дівчата і молоді жінки в 10 разів частіше захворюють на порушення харчової поведінки в порівнянні з чоловіками і юнаками [3, с. 18]. Це дає

основу вважати жіночу стать чинником ризику в розвитку порушень харчової поведінки. Розлади виникають, як правило, в підлітковому і ранньому дорослому віці, коли зазвичай велика увага приділяється власній зовнішності. Порушення харчової поведінки часто є способом контролю тих змін в тілі, які приносять з собою статеве дозрівання і дорослішання. Проживання в західному суспільстві – стійкий чинник ризику розвитку порушень харчової поведінки, оскільки частенько в такому суспільстві робиться акцент на взаємозв'язку соціальної успішності і привабливої зовнішності. Засоби масової інформації чинять виражений соціальний тиск відносно схуднення [2, с. 92].

Порушення харчової поведінки виникають частіше у тому випадку, якщо у родичів відзначалися такого роду розлади, а також розлади настрою (депресія), залежності від психоактивних речовин (особливо алкоголю), а також ожиріння (для нервової булімії). Розвитку порушень харчової поведінки сприяють дезадаптивні умови сімейного виховання, сексуальне насильство, прихильність діетам членів сім'ї і самого підлітка (у 18 разів вище у тих дівчаток-підлітків, які використовують жорсткі дієтичні програми і в 5 разів вище, – при помірних дієтичних обмеженнях в зіставленні з тими підлітками, які дієт не дотримуються). Провокувати розвиток порушень харчової поведінки можуть критичні зауваження відносно маси і форми тіла з боку членів сім'ї і найближчого оточення. Ризик розвитку розладів вище у осіб, що займаються специфічними видами спорту, або професія яких вимагає відповідності жорстким стандартам зовнішності (наприклад, легка атлетика, танцюристи балету, модельний бізнес і ін.). Для людей, що страждають порушенням харчової поведінки, властива знижена самооцінка, перфекціонізм (задоволеність від досягнення дуже високих результатів, невиправдано високі стандарти, інакше – переживання приниження і поразки) як риса характеру.

На відміну від нервової анорексії і булімії розлад за типом переїдання лише в 1,5 разу рідше зустрічається серед чоловіків, чим серед жінок, і вік більшості пацієнтів складає від 30 до 50 років [1, с. 12].

Отже, можемо констатувати, що проблема харчування і харчової

поведінки у сучасному світі дуже актуальні, особливо для жінок. У той же час високий темп життя ускладнює правильне харчування, а це призводить до порушення системи харчування і є перспективи ризику.

Література

1. Кулайкин В.И. Социально-психологические параметры качества жизни в различных социальных группах: автореф. Дис. ... канд. психол. наук. Кострома, 2006. 21 с.
2. Лапина Ю. Тело, еда, секс и тревога: Что беспокоит современную женщину. Исследование клинического психолога. Москва: Альпина нон-фикшн, 2018. 229 с.
3. Смоляр В.І., Петрашенко Г.І., Голохова О.В. Контамінація харчування, ендоекологія і здоров'я населення. *Проблеми харчування*. 2015. №1. С.18-22.

О.А. Погорнець,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Єрмакова І.П.

СТАН СФОРМОВАНOSTІ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТПМ

За результатами емпіричного дослідження представлено стан сформованості зв'язного мовлення у дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення, визначено його рівні.

Ключові слова: діти дошкільного віку, зв'язне мовлення, тяжкі порушення мовлення.

Цілеспрямований розвиток зв'язного мовлення має важливе значення у загальній системі роботи з дітьми з мовленнєвою патологією. Дошкільники з тяжким порушенням мовлення (далі – ТПМ) одночасно характеризуються і відставанням у розвитку ряду психічних функцій, що вимагає особливого комплексного підходу до вибору методів і прийомів розвитку самостійних зв'язних висловлювань. З іншого боку, корекційна робота повинна ґрунтуватись на розумінні ступеню вираженості мовленнєвого порушення у кожної дитини і рівня розвитку у неї зв'язного мовлення. На основі дослідження В. Глухова [1] розрізняємо такі варіанти порушення зв'язності:

- нерізко виражені порушення зв'язності (пропуски важливих у сенсовому відношенні слів, фраз, поодинокі випадки відсутності міжфразового зв'язку);
- значні порушення (повторна відсутність міжфразового зв'язку, пропуски

слів та частин тексту, порушення логічного зв'язку між фрагментами тексту);

- різке порушення зв'язності (пропуск кількох фрагментів, відсутність смислового зв'язку між рядом послідовних речень, незавершеність тексту).

З метою визначення рівня сформованості зв'язного мовлення у дошкільнят з ТПМ нами проведено констатувальний експеримент на базі Дошкільного навчального закладу № 68 Миколаївської міської ради. Усього у дослідженні взяли участь 20 дітей (по 10 в контрольній та експериментальній групах).

Обстеження зв'язного мовлення проводилося за адаптованою системою, сформованою із завдань, запропонованих у методиках В. Глухова [1] та В. Воробйової [2], складеної на основі базових показників зв'язного мовлення.

Комплексне дослідження включало чотири послідовні завдання:

1. складання речень з трьох картинок, пов'язаних тематично;
2. переказ знайомої казки;
3. складання оповідання-опису тварини з опорою на картинку;
4. складання оповідання із заданим початком з опорою на картинку.

Критеріями оцінювання були: ступінь самостійності; адекватність поставленого завдання; семантична наповненість; зв'язність та послідовність викладу. Особливу увагу приділяли останньому критерію.

Оцінка результатів здійснюється за системою балів, що відповідає рівню виконаного завдання: задовільний рівень - 5, середній - 4, недостатній - 3, низький - 2, завдання виконано неадекватно - 1. У підсумку на кожну дитину складено профіль стану зв'язного мовлення.

Узагальнені результати проведеного обстеження в контрольній та експериментальній групах (таблиця 1, рисунок 1) дають можливість зробити наступні висновки про рівень сформованості зв'язного мовлення у дошкільнят з ТПМ.

Узагальнені результати сформованості зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку з ТПМ

	Задовільний рівень	Середній рівень	Недостатній рівень	Низький рівень	Завдання не виконано
Контрольна група	1	1	6	2	0
Експериментальна група	0	2	7	1	0

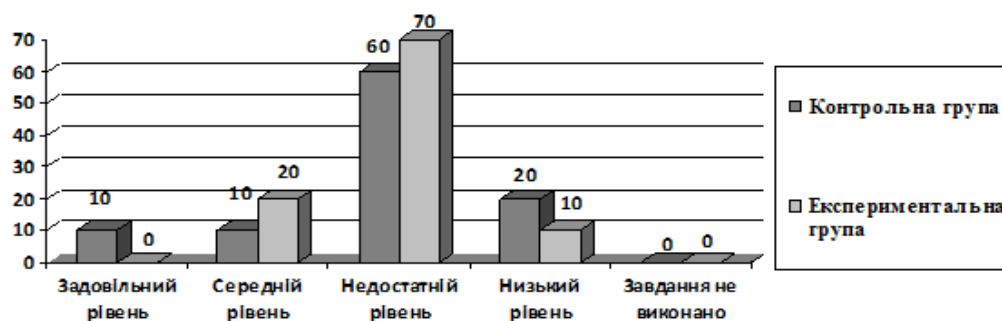

Рис. 1. Рівень розвитку зв'язного мовлення у дошкільнят з ТПМ

Лише одна дитина (Тетяна О.) з контрольної групи показала задовільний рівень розвитку зв'язного мовлення. Переказ тексту вона виконала самостійно, відповіла на запитання логопеда коротко, але змістовно. Окремі труднощі викликало завдання щодо придумування власного оповідання із заданим початком: дитина намагалася перенести розповідь у вже відомі казкові сюжети, тим самим порушуючи власну лінію.

Діти з ТПМ із середнім рівнем розвитку зв'язного мовлення склали 20% в експериментальній групі та 10% у контрольній. При виконанні завдань у цих дітей була присутня менша кількість тих же порушень і помилок, що й у дітей з недостатнім рівнем, а також, було явним бажання виконувати завдання та виявляти увагу до слів та навідних питань педагога.

Більшість дітей в обох групах продемонстрували недостатній рівень розвитку зв'язного мовлення: в експериментальній – 70 % (7 осіб), у контрольній – 60% (6 осіб). У цих дітей встановлено обмежений словниковий запас, про що свідчить незнання назв предметів; спостерігається порушення актуалізації слова та пов'язані з ними форми помилок – відсутність слова, його

заміна. Одним і тим самим словом діти називають предмети, які схожі зовні або близькі за призначенням. У цій категорії дошкільнят також спостерігаються невеликі труднощі при переказі текстів. Діти не змогли самостійно або за допомогою логопеда переказати текст та відповісти на допоміжні запитання.

Один дошкільник експериментальної групи (Іван К.) та два дошкільники контрольної групи (Оксана Р., Назар К.) показали низький рівень сформованості зв'язного мовлення, що склало 10% та 20% відповідно. Діти вагалися у самостійному плануванні відповіді на запитання, в граматичному оформленні мовленнєвого матеріалу. Розгорнуті смислові висловлювання цих дітей характеризуються незв'язністю, акцентом на зовнішні, поверхневі враження, не пов'язані з сюжетом тексту, уривчастістю.

Дітей, які б не виконали запропоновані логопедом завдання, не виявлено ні в контрольній, ні в експериментальній групах.

Таким чином, за підсумками проведеного дослідження, ми з'ясували, що дошкільнята з ТПМ недостатньо володіють зв'язним мовленням і потребують спеціально організованої корекційно-логопедичної роботи. Застосована методика обстеження дозволяє оцінити мовленнєву здатність дитини в різних формах мовленнєвих висловлювань – від елементарних (складання фрази) до найбільш складних (складання оповідань з елементами творчості). Бальна система оцінок дозволяє проводити якісне спостереження за розвитком зв'язного мовлення дітей у процесі корекційної роботи.

Література

1. Глухов В.П. Формирование связной речи детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи. Москва : Аркти, 2002. 144 с.
2. Воробьева В.К. Методика развития связной речи у детей с системным недоразвитием речи. Москва : Астрель, 2006. 158 с.

О.С. Рекка,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук, доцент Єрмакова І.П.

ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Автор конкретизує структуру та особливості психологічної, соціальної і мовленнєвої готовності до навчання у школі старших дошкільнят з порушеннями мовлення.

Ключові слова: готовність до навчання у школі, старші дошкільнята, мовленнєві порушення.

Вступ до школи – важливий етап у житті кожної дитини, адже він кардинально змінює ситуацію її розвитку. Зміна закладу освіти, соціального оточення, підвищення загальних та інтелектуальних вимог призводять до значного особистого стресу, а відтак, дитина потребує цілеспрямованого зовнішнього впливу і підтримки щодо формування готовності до навчання.

Особливо актуальним це є для дітей дошкільного віку з порушенням мовлення. Враховуючи те, що грамотне мовлення – це один з показників готовності до навчання у школі, запорука успішного засвоєння читання і письма, дошкільнята з мовленнєвими порушеннями у загальноосвітній школі зіштовхуються з різноманітними труднощами навчального та особистісного характеру. Саме тому питання формування готовності дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення до навчання у школі залишається актуальним у теорії і практиці спеціальної педагогіки і психології.

В основі вивчення готовності дитини до навчання у школі лежать дослідження психологів та педагогів Л. Виготського, Л. Божович, Л. Венгера, О. Запорожця, Д. Ельконіна, Г. Капчеля, М. Лісіна, О. Смирнова та ін. Результати досліджень М. Хватцева, Р. Левіної, Р. Лалаєвої, Г. Чиркіної, А. Ястребової та ін. дозволяють дійти висновку, що несформованість мовленнєвої діяльності у дошкільному віці призводить до порушення усієї подальшої пізнавальної і мовленнєвої діяльності.

Готовність дитини до шкільного навчання розглядається О. Кравцовою

як цілісна система властивостей і якостей, що характеризують досягнення дитиною нової, більш високої стадії загального фізичного, розумового, морального й естетичного розвитку [4]. Л. Божович вказує, що готовність до навчання у школі складається з певного рівня розвитку розумової діяльності, пізнавальних інтересів, готовності до довільної регуляції своєї пізнавальної діяльності і до соціальної позиції школяра [1]. Звідси, можна виділити два види готовності дитини до навчання у школі: психологічну і соціальну [5].

Психологічна готовність дитини до школи складається з: мотиваційної (прагнення, бажання вчитися), інтелектуальної (розвиток пізнавальних процесів пам'яті, уваги, мислення; уявлень про простір і час, про тваринний і рослинний світ, про суспільні явища), вольової (розвиток самоконтролю, вміння слухати, вміння підкорятися) та соціально-психологічної готовності.

Соціальна готовність до навчання в школі виражається у готовності дитини до нових форм спілкування, нового ставлення до навколишнього світу і самої себе, обумовленими ситуацією шкільного навчання. Цей компонент готовності включає формування у дітей якостей, завдяки яким вони могли б спілкуватися з іншими дітьми, дорослими. Таким чином, даний компонент передбачає розвиток у дітей потреби у спілкуванні з іншими, умінні підкорятися інтересам та звичаям дитячої групи, здатності справлятися з роллю учня в ситуації шкільного навчання [5].

Важливим, у контексті нашого дослідження, є виділення окремої форми готовності дошкільнят до навчання у школі, а саме – мовленнєвої. Її недостатній рівень призводить до стійких і виражених труднощів при засвоєнні навчального матеріалу, обумовлює недорозвинення регулюючої та комунікативної функції мовлення. Л. Волкова та С. Ісмаїлова на основі комплексного діагностичного обстеження дітей дошкільного віку із мовленнєвими порушеннями, виділити та описати рівні мовленнєвої готовності до школи даної категорії дітей: I – діти з дуже низьким рівнем мовленнєвої готовності, що не забезпечує можливість навчання у школі. Вони потребують навчання у спеціальних закладах; II – дошкільнята, рівень мовленнєвої готовності яких низький. Вони можуть освоїти шкільну програму, але за умови

додаткової корекційно-педагогічної допомоги; III – дошкільнята із середнім рівнем мовленнєвої готовності, у яких виражених і стійких труднощів у процесі засвоєння шкільної програми не відзначено; IV – діти з високим рівнем мовленнєвої готовності. Вони успішно навчаються та засвоюють програму масової освітньої школи [2].

Дослідження у сфері логопсихології показують, що неповноцінна мовленнєва діяльність накладає відбиток формування у дітей як психологічної, так і соціальної готовності до навчання у школі. Для дітей із мовленнєвими порушеннями характерний знижений рівень загальної поінформованості про навколишній світ. Спостерігається недостатній рівень розвитку пізнавальних процесів, їхня довільність; страждає на продуктивність запам'ятовування; маючи загалом повноцінні передумови для оволодіння розумовими операціями, діти відстають у розвитку словесно-логічного мислення [6].

Дослідження Р. Лалаєвої показують, що порушення мовлення негативно впливають на формування розумових операцій аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення, абстрагування. У дітей із мовленнєвою патологією виявляються недостатня гнучкість і динамічність розумових процесів, уповільнений темп інтеріоризації розумових дій, підвищена психічна виснаженість, недостатня оперативність мислення [3].

Діти з мовленнєвою патологією відзначаються своєрідністю особистісної сфери: занижена самооцінка, нестабільність рівня домагань, підвищений індекс тривожності, порушення вольової регуляції поведінки. Мовленнєві порушення відбиваються на рівні сформованості спілкування та співробітництва: діти не вміють звертатися з проханнями, ставити питання у процесі пояснення. Діапазон ігор дітей обмежений, найчастіше це ігри на побутову тему.

Отже, у дітей із мовленнєвою патологією спостерігається порушення всіх компонентів готовності до шкільного навчання. Недостатній рівень психологічної готовності поєднується з проблемами фізіологічної готовності, що визначається рівнем розвитку основних функціональних систем організму дитини та станом її здоров'я. У багатьох дітей із мовленнєвими порушеннями спостерігаються соматична ослабленість, відставання у руховій сфері.

Зазначені особливості у розвитку дітей із порушеннями мовлення спонтанно не долаються. Вони вимагають спеціально організованої корекційної роботи, яка повинна ґрунтуватись на врахуванні психологічних особливостей, ступеню мовленнєвих порушень, особистих якостей дитини. Таким чином, готовність до шкільного навчання дошкільнят з мовленнєвими порушеннями є комплексною психолого-педагогічною проблемою, яка вирішується за участю психологів, логопедів, вихователів та батьків.

Література

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте: учебное пособие. Москва : Просвещение, 1968. 385с.
2. Волкова Л.С. Диагностика готовности к школьному обучению детей с речевой патологией. *Дети с проблемами в развитии*. 2004. №1. С. 12 – 18.
3. Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе. Москва : Академический проект, 2000. 184 с.
4. Кравцова Е.Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе. Москва : Педагогика, 1993. 152 с.
5. Пантелеева Л.А. Психологическая готовность к школьному обучению детей с речевыми нарушениями. *Логопед*. 2004. №4. с. 61
6. Преснова О.В. Особенности словесно-логического мышления у детей 6-летнего возраста с ОНР. *Ребенок. Раннее выявление отклонений в развитии речи и их преодоление*. М., 2001. С. 117 – 125.

Д.Ю. Сімоніді

здобувач освіти спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія» Миколаївського інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ НА МОЗКОВИЙ ІНСУЛЬТ

В роботі розглядаються окремі засоби фізичної реабілітації у хворих котрі перенесли мозковий інсульт. Крайній результат відновлення в період після ліквідації загрози життю пацієнта залежить від терміну початку реабілітації.

Ключові слова: фізична реабілітація, лікувальна фізична культура, мозковий інсульт.

За характером розвитку розрізняють два види інсультів: ішемічний (інфаркт мозку) і геморагічний (крововилив в мозок), але більше розповсюдження має ішемічний [1, с. 43].

На думку деяких авторів, значний відсоток інвалідизації дає саме ішемічний інсульт. У зв'язку з цим, проблема рухової реабілітації

постінсультних хворих є вельми актуальною.

Основними принципами постінсультної реабілітації є:

- максимально ранній початок реабілітаційних заходів (якщо дозволяє стан здоров'я пацієнта, то починають з перших днів);
- систематичність і тривалість;
- адекватність і комплексність «завдяки синхронній роботі міждисциплінарної команди можливе найбільш повноцінне відновлення утрачених функцій після перенесеного інсульту». У перебігу інсульту виділяють декілька періодів: 21 день від початку захворювання складає гострий період, у межах якого виділяють найгострішу фазу – перші сім днів, протягом яких хворий повинен знаходитися в палаті інтенсивної терапії спеціалізованого інсультного центру. Основна мета – збереження життя, початок реабілітаційних заходів за стабілізації життєво важливих функцій «може ковтати, стабільний кров'яний тиск і ЧСС, самостійно дихає, при свідомості».

Пацієнтів у цьому періоді найбільш швидкі, максимально ефективна в цей час рухова реабілітація. Відбувається відновлення рухів у кінцівках. Крім цього, продовжується робота з відновлення мови, читання, мислення, емоційно-вольової сфери. Від шостого місяця до першого року – період залишкових явищ протягом якого не припиняється профілактика повторного інсульту і відновлення втрачених функцій[4, с. 20].

Рання реабілітація в гострому періоді є попередження розвитку патологічних станів і ускладнень, вироблення активних рухів, корекція порушення ковтання, початок роботи з відновлення мови, психологічна реабілітація. Із першого до шостого місяця – ранній відновлювальний період. Завданнями цього періоду є попередження повторного інсульту і максимально інтенсивна реабілітація.

Мета цього періоду – розвинути і закріпити досягнуті успіхи відновної кінезітерапії. Резерви все ще зберігаються, але відновлення суттєво сповільнюється. Після одного року – період залишкових явищ «продовжується профілактика повторного інсульту». Таким чином, всупереч наявній думці, що

при інсульті реабілітація повинна розпочинатися після виписки зі стаціонару, – починати кінезітерапію після інсульту потрібно після ліквідації загрози життю пацієнта. І чим раніше розпочати, тим кращих результатів можна досягнути [2, с. 9].

Масаж після інсульту спрямований:

1. поліпшення циркуляції крові та лімфи по всьому тілу пацієнта;
2. поліпшення відновних функцій проблемних суглобів та м'язів;
3. зменшення зон або ділянок з контрактурами, що утворюються внаслідок скорочення волокна м'язу;
4. боротьбу з м'язовим тонусом, спазмами м'язів, пролежнями;
5. зниження больових відчуттів, на запобігання виникнення пневмонії;

Для осіб, які перенесли інсульт, необхідно вирішити проблему боротьби з паралічем і порушенням координації руху, виконати головну задачу, яка полягає у розслабленні затверділих м'язів. Важливо домогтися повернення їм можливості здійснювати плавні рухи. Це необхідно для того, щоб повернути життєві функції уражених кінцівок [3, с. 22].

У зв'язку з тим, що доводиться заново вчитися рухатися, володіти і управляти своїм кістковим скелетом, виникає необхідність звертатися за допомогою до фізіотерапевтам, масажистам. Масаж допомагає людині повернути втрачені навички і вміння.

На підставі аналізу джерел літератури встановлено, що реабілітація хворих на мозковий інсульт є актуальною проблемою сучасної фізичної реабілітації. Вона повинна бути комплексною та диференційованою, із застосуванням різних реабілітаційних заходів та відновлювальних процесів.

Література

1. Белова А.Н. Нейрореабилитация: Руководство для врачей. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Антидор, 2012. 736 с.
2. Білянський О.Ю. Фізична реабілітація осіб другого зрілого віку після мозкового ішемічного інсульту: Автореф. дис... канд. наук з фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.03 «Фізична реабілітація». Львів, 2007. 20 с.
3. Спортивная медицина, лечебная физическая культура и массаж: Учеб. для техн физ. культ. / под ред. С.Н. Попова. М.: Физкультура и спорт, 2015. 351 с.
4. Чернецький О. Характеристика порушень у післяінсультних хворих під час відновного періоду лікування. *Спортивна наука України*. 2012. №2 (46). С. 28-32.

В.І. Соловйова,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ПОРУШЕНЬ ПИСЬМА І ЧИТАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розкриті теоретичні підходи до проблеми подолання порушень письма і читання в дітей молодшого шкільного віку. Порушення читання і письма є однією з найбільш частих проблем шкільного навчання. Раннє виявлення, профілактика та корекція порушення читання як одного з видів писемного мовлення є одним із найбільш актуальних завдань у теорії та практиці логопедії.

Ключові слова: порушення письма, читання, молодший шкільний вік, передумови повноцінного формування писемного мовлення

У «Державному стандарті початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами» та «Державному стандарті початкової освіти» окреслено ключові тенденції щодо розвитку та реформування сучасної системи спеціальних ланок освіти. Впровадження у загальноосвітнє середовище інклюзивного навчання вимагає створення для дітей із особливими освітніми потребами, значну кількість з яких складають діти із порушеннями засвоєння шкільних навичок, ефективних форм організації навчання, а також розробки сучасного змісту та технологій корекційно-розвивального впливу. Формування у молодших школярів із порушеннями усного та писемного мовлення мовної та мовленнєвої компетенції займає провідне місце у чинних програмах з усіх навчальних предметів [1,2], 2011, 2017.

Можливість отримувати нову інформацію та використовувати її для свого розвитку є важливим надбанням людства і пов'язано з виникненням писемності. Писемне мовлення стало визначальним чинником у розвитку мистецтва, науки, техніки та прогресу людства у цілому.

Успішне опанування основ наук значною мірою залежить від рівня сформованості в учнів писемного мовлення, необхідність якого вони постійно відчують. Мова є знаряддям спілкування людей та засобом набуття знань. Цілком зрозуміло, що без розвиненого мовлення діти не зможуть здобути

міцних і ґрунтовних знань з основ наук, не зможуть гармонійно розвиватись.

У наш час опанування дитиною писемним мовленням є важливою передумовою її успішного навчання та всебічного розвитку. Порушення читання і письма є однією з найбільш частих проблем шкільного навчання. Раннє виявлення, профілактика та корекція порушення читання як одного з видів писемного мовлення є одним із найбільш актуальних завдань у теорії та практиці логопедії.

У вітчизняній логопедії наукове підґрунтя проблеми порушення писемного мовлення у цілому та порушення читання зокрема, закладено фундаментальними роботами провідних дослідників: Б. Ананьєва, Л. Виготського, Л. Волкової, Т. Єгорова, Р. Лалаєвої, Р. Левіної, О. Лурії, С. Мнухіна, Р. Ткачова, М. Хватцева, Д. Ельконіна та ін. [3].

Більш пізні (Г. Каше, О. Корнєв, Л. Спірова, Т. Філічева, Г. Чіркаїна, І. Єфименкова, О. Логінова, Л. Парамонова, І. Садовникова-Токарева, С. Яковлєв, Л. Козирєва, Є. Мазанова та ін.) та сучасні наукові дослідження (Е. Данілавічюте, В. Ільяна, М. Русецька, Н. Савінова, В. Тарасун, Н. Чередниченко, Л. Журавльова, Ю. Коломієць, М. Шеремет та ін.) розкривають питання особливостей виявлення профілактики та корекції порушень читання у дітей з порушеннями мовленнєвого та психофізичного розвитку (ЗПР, РВ, ДЦП тощо) з метою розроблення науково-методичного забезпечення навчання означеної категорії дітей. На сучасному етапі розвитку логопедії висвітлені питання симптоматики, механізмів порушення письма та читання її структури цього мовленнєвого порушення, розроблені як загальні методологічні підходи, так і напрями, зміст і диференційовані методи корекції різних видів дисграфії та дислексії.

Проблема порушень писемного мовлення у школярів є однією з найактуальніших для шкільного навчання. Близько 40% дітей від загальної кількості учнів початкової школи мають те чи інше порушення писемного мовлення (дисграфії та / або дислексії). Тому проблема надання логопедичної допомоги дітям з порушеннями письма та читання залишається актуальною. Необхідно своєчасно виявити та подолати порушення письма і читання, які

ускладнюють навчально-виховну діяльність учнів початкової школи, не допускаючи переходу цих розладів на наступні етапи навчання.

Перший етап характеризувався вивченням спеціальної літератури з означеної теми, на основі якої були сформовані мета, завдання та методологічний апарат.

Успішне опанування основ наук значною мірою залежить від рівня сформованості в учнів писемного мовлення, необхідність якого вони постійно відчують. У вітчизняній логопедії наукове підґрунтя проблеми порушення писемного мовлення закладено фундаментальними роботами провідних дослідників: Б. Ананьєва, Л. Виготського, Л. Волкової, Т. Єгорова, Р. Лалаєвої, Р. Левіної, О. Лурії, С. Мнухіна, Р. Ткачова, М. Хватцева, Д. Ельконіна, Г. Каше, О. Корнева, Л. Спірової, Т. Філічевої, Г. Чіркиної, І. Єфименкової, О. Логінової, Л. Парамонової, І. Садовнікової, О.Токаревої, С. Яковлева, Л. Козирєвої, Є. Мазанової, Є. Данілавічюте, В. Ільяної, М. Русецької, Н. Савінової, В. Тарасун, Н. Чередниченко, Л. Журавльової, Ю. Коломієць, М. Шеремет та ін.

Аналіз лінгвістичних, психологічних, нейрофізіологічних та педагогічних досліджень дають можливість виокремити наступні передумови повноцінного формування писемного мовлення: нормально розвинене усне мовлення; достатньо сформовані фонематичні процеси; сформованість зорового аналізу і синтезу; сформованість просторових уявлень; сформованість зорового гнозису; нормальний розвиток загальної та дрібної моторики; нормальний інтелектуальний розвиток.

Отже, на сьогодні класифікація дисграфії та дислексії здійснюється з урахуванням порушених аналізаторів, психічних функцій, не сформованості операцій письма. Основним завданням логопедичного пункту є усунення різних порушень усного та писемного мовлення, запобігання різних відхилень мовленнєвого розвитку учнів, пропаганда логопедичних знань серед педагогів та батьків.

Література

1. Державний стандарт початкової загальної освіти: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462. Офіційний вісник України. 2011. №

33. Ст. 1378.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 р. № 607. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.01.2021).

3. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения. Москва: ТЦ Сфера, 2003. 288 с.

Г.Р. Фагіна,
здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук, доцент Старева А.М.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Тези присвячені дослідженню міжособистісних конфліктів у студентському середовищі та їх попередженню.

Ключові слова: конфлікт, міжособистісні стосунки, міжособистісні конфлікти, студентське середовище.

Слово «конфлікт» походить від латинського *conflictus* і буквально позначає «зіткнення». Сучасна реальність стикає кожну людину, яка живе в суспільстві, з різними переконаннями та позиціями оточуючих його людей, які найчастіше відрізняються від її власних. Наукові дослідження у сфері конфліктології показують, що такі зіткнення не тільки неминучі, а й необхідні, й конфлікт є нормою людських стосунків.

Міжособистісні конфлікти мають свої особливості, а саме:

1. У цих конфліктах протистояння між людьми проходить безпосередньо тут і зараз на основі зіткнення їх особистих мотивів.

2. Міжособистісні конфлікти для суб'єктів конфліктної взаємодії є перевіркою характерів, темпераментів, здібностей, інтелекту, волі та інших індивідуально-психологічних особливостей.

3. Міжособистісним конфліктам характерна висока емоційність, вони охоплюють всі сторони відносин між конфліктуючими суб'єктами.

4. Міжособистісні конфлікти зачіпають інтереси не тільки конфліктуючих

сторін, а й тих з ким вони безпосередньо пов'язані. Предметом нашого дослідження є міжособистісні стосунки в студентському середовищі[1].

Відома дослідниця І.Зимнярозглядає студентство як «особливу соціальну категорію, специфічну спільність людей, об'єднаних інститутом вищої освіти»; вважає його центральним періодом становлення людини, а основною характеристикою студентського віку розрізняє високий освітній рівень, високу пізнавальну мотивацію, найвищу соціальну активність та досить гармонійне поєднання інтелектуальної та соціальної зрілості. Студентство є періодом інтенсивної соціалізації людини, розвитку вищих психічних функцій, становлення всієї інтелектуальної системи та особистості загалом. Якщо розглядати студентство, враховуючи лише біологічний вік, його слід зарахувати до періоду юності як перехідному етапу розвитку людини між дитинством і дорослістю [2].

Студентський вік характеризується не лише інтенсивним психічним розвитком, а й особистісним та інтелектуальним зростанням. У цей віковий період інтелектуальний розвиток тісно пов'язаний із формуванням особистості. Особливості особистості впливають на характер її інтелектуального розвитку, а розвиток інтелектуальної сфери відбивається на процесі формування особистості, оскільки вона дає можливість виробляти власну світоглядну позицію. Дослідники відзначають, що у цей період молоді люди пробувають нові власні ролі у суспільстві, формують соціально відповідальну поведінку та входять у різні соціальні групи, що може спровокувати конфліктні ситуації [3].

Науковці розрізняють різні причини конфліктів у студентському середовищі, зокрема: 1) психологічні – відмінності інтересів, цінностей, точок зору, характерів і темпераментів, небажання чи нездатність зрозуміти іншого, поважати чужі інтереси та думки, надавати допомогу, агресивність та грубість, безтактність та глузування при спілкуванні; 2) соціально-психологічні – відсутність згуртованості в колективі, конкуренція, боротьба за лідерство тощо; 3) організаційно-педагогічні – недоліки в організації освітньої діяльності здобувачів та у діяльності викладачів (несправедливі оцінки, суб'єктивне

ставлення); 4) соціально-економічні – пов'язані з економічним становищем та соціальним статусом студента [3].

На наш погляд, відмінності в матеріальному становищі та соціальному статусі (роздратування та заздрість до студентів із забезпечених сімей та небажання спілкуватися з «простими»), на сьогоднішній день є досить частою причиною конфліктів.

Також існує ще одна причину виникнення конфліктів серед здобувачів вищої освіти, яка в останні роки, у зв'язку з появою на студентській лаві закордонних студентів та/або з загостреною політичною ситуацією у світі, набула вкрай гострого значення. Це міжетнічні та міжнаціональні розбіжності, посилені низьким рівнем толерантності до інших етнічних спільностей, до носіїв іншої мови та культури.

Основними завданнями попередження конфліктів серед студентів мають стати: формування комфортного соціально-психологічного клімату для всіх членів студентської групи; формування навичок безконфліктної взаємодії, шляхом підвищення рівня конфліктологічної компетенції та зниження особистої агресивності та конфліктності; формування толерантних установок і моделей поведінки, що передбачають повагу та розуміння різноманіття етнічних культур, форм самовираження та індивідуальності особистості.

Ефективними засобами для вирішення даних завдань можуть розглядатися соціально-психологічні тренінги, рольові ігри, що моделюють різні види конфліктів, що проводяться на заняттях з дисципліни «Конфліктологія», «Україна в контексті світового розвитку», де студенти навчаються визначати причини і виробляти можливі шляхи конструктивного виходу з конфлікту. А також навчання здобувачів вищої освіти навичкам зниження агресії та психологічної релаксації, ефективних способів ведення переговорів та використання різних стилів при конфліктній взаємодії на різних виховних заходах.

Література

1. Гришина Н.В. Психология конфликта. СПб.: Питер, 2008. 544 с.
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Изд. второе, доп.,

испр. и перераб. М.: Издательская корпорация «Логос», 2000.

3. Лисенко-Гелемб'юк К.М. Специфіка міжособистісного конфлікту в юнацькому віці. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія*. Івано-Франківськ: Вид-во “Плай ЦІТ” Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. Вип. 14. Ч. 1. С. 298–308.

О.Г. Фанта,
здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – директор Васильківського
фахового коледжу Тимошенко І.С.

ДЕТЕРМІНАЦІЯ СМИСЛОВИХ ЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Аналізується детермінація смисложиттєвих орієнтацій у підлітковому віці. Автором піднімається питання про смисложиттєвий пошук і становлення смисложиттєвих когніцій особистості у підлітковому віці.

Ключові слова: *підлітки, ціннісно-сміслові орієнтації, смисложиттєвий пошук, часові транспективи.*

Останнім часом зміни, які відбуваються в усіх сферах українського суспільства, висувають якісно нові вимоги до сучасної людини за способом реалізації своєї активної життєвої позиції. Сучасній особистості часто властиво, замість активної життєвої позиції, самостійності, прагнення до самореалізації, що забезпечують особистості успішність протягом усього життєвого шляху, займати пасивну позицію, коли вона є лише спостерігачем за подіями які відбуваються, що проявляється у зниженні стійкості особистості до змін і деформації ціннісно-сміислової сфери.

Зацікавленість дослідників до вивчення смислової сфери особистості незмінно зростає. Сенси та смислові утворення є глибинними структурами особистості, складають її «ядро», задають спрямованість життєдіяльності в цілому. Смисложиттєві орієнтації сприяють ефективній усвідомленій саморегуляції діяльності, включеності в життєві стосунки зі світом, стійкості і стабільності суб'єкта в сучасному суспільстві.

Дослідження особливостей становлення смислової сфери підлітків вивчалось багатьма дослідниками, наприклад, В. Лавриненком, С. Горбуною,

Г. Вайзер, Т. Поповою, Л. Виготським, С. Косянчуком, І. Кон, та інші.

Смислова сфера психіки підлітка, за В. Лавриненком, є складним системним утворенням, становлення якого відбувається внаслідок активізації й інтеграції когнітивних процесів, механізмів смислової регуляції його поведінки, специфіки втілення загальнолюдських цінностей у системі особистісно значущих смислів та рефлексії своїх смислових настанов. Згідно з вченим, основу смислової кризи підліткового віку складає протиріччя між становленням соціальної позиції дорослого і осмисленням та гострим переживанням нестачі необхідних життєвих ресурсів. Здатність підлітка до генерування ідеальних і реальних уявлень про себе й своє життя, а також конструювання власної смислової активності, спрямованої на досягнення бажаних життєвих результатів, значною мірою обумовлюються розширенням меж його власного «Я», особистісних смислів і смислових настанов [5, с. 59].

Важливим новоутворенням смислової сфери особистості у підлітковому віці є смисложиттєвий пошук і становлення смисложиттєвих когніцій.

С. Горбунова підкреслила високу значущість осмислення підлітком власного життя у різних модусах часової транспективи. Згідно з вченою, узгодженість осмисленості минулого підлітків і переживання ними цінності власного теперішнього, зокрема набуття загальної освіти, є необхідною умовою конструювання життєвого задуму і проектування смислів і цілей власного майбутнього. Натомість неузгодженість власних ціннісно-смислових конструктів у минулому і теперішньому призводить до переосмислення підлітками смислів і цінностей минулого, які втратили свою значущість у теперішньому, і не можуть бути основою конструктивної побудови перспективного смисложиттєвого задуму. За таких умов генерування особистістю смислів і цілей свого подальшого життя ускладнюється [2, с. 27].

Г. Вайзер зазначила, що активізація смисложиттєвого пошуку визначає необхідність співвіднесення підлітками минулого, теперішнього й майбутнього модусів часової транспективи, а також узгодження власних уявлень про смисл життя як абстрактну категорію і сенс свого існування. Вчена підкреслила, що у підлітковому віці таке узгодження відбувається недостатньо: підлітки мають

чітке уявлення про сенс життя людини у цілому як альтруїстичний процес, спрямований на покращення умов життя інших людей, однак їх уявлення про сенс саме свого буття залишаються дуже розмитими [1, с. 3].

І. Кон також зазначив, що основним механізмом смисложиттєвого пошуку підлітків є ідентифікація себе з видатними однолітками, які є реальними людьми або персонажами художньої літератури [3, с. 64].

У роботах Т. Попової виявлено, що рівень осмисленості життя індивідуума у підлітковому віці в цілому відповідає середньому, серед модусів часової транспективи найбільш значущими є теперішнє й майбутнє, особистість осмислює власне життя як цілісний смисловий простір, при цьому активізація смисложиттєвого пошуку у різних модусах життєвого поля відбувається неоднаково: найбільш суб'єктивно значущими для підлітків є статусний і сімейний аспекти життя [6, с. 4].

С. Косянчук підкреслює, що інтеграція ціннісних і смислових орієнтацій у підлітковому віці в єдину систему ціннісно-смислових орієнтацій нерозривно пов'язана з визначенням людиною себе, своєї індивідуальності, цінностей по відношенню до суспільства. Тому активізація ціннісно-смислових орієнтацій, згідно з вченою, нерозривно пов'язана з особистісним самовизначенням людини у різних модусах її життєдіяльності, моральним переосмисленням нею соціальних цінностей і конструюванням на цій основі власної поведінки [4, с. 112].

Підсумовуючи, зазначимо наступне: у підлітковому віці відбувається активізація смислових структур свідомості особистості, зокрема – смисложиттєвого пошуку. У процесі смисложиттєвого пошуку в підлітковому віці зростає значущість особистісної детермінації за рахунок зменшення впливу соціальних стереотипів. Розвиток смислових і ціннісних структур особистості у підлітковому віці відбувається у тісному взаємозв'язку. Активізація смисложиттєвих орієнтацій тісно пов'язана з розвитком ціннісних орієнтацій сучасних підлітків.

Література

1. Вайзер Г.А. Смысл жизни и двойной кризис в жизни человека. *Психологический журнал*. 1998. № 5. С. 3-14.

2. Горбунова В.С. Методика для исследования смысложизненного кризиса личности в подростковом возрасте. *Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Психология»*. 2012. № 1(11). С. 27-40.

3. Кон И.С. В поисках себя: Личность и ее самосознание. М.: Политиздат, 1984. 151 с.

4. Косянчук С.В. Формування ціннісно-смилових орієнтацій старшокласників: «діалог культур» у змісті сучасного підручника. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасного підручника»*. 2013. Вип. 13. С. 112-120.

5. Куриленко Ю.О. Кримінологічні чинники деформації смислової сфери неповнолітніх. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. № 2. 2013. С. 68-75.

6. Попова Т.А. Смысложизненный аспект становления Я-концепции подростка: автореф. ... дисс. канд. психол. наук: 19.00.07 “Педагогическая психология”. М., 2009. 22 с.

К.М. Худар,

здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»

Миколаївського інституту розвитку людини

ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – канд. псих. наук, доцент Мазур В.М.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ТА ВИЗНАЧЕННЯ В НІЙ МІСЦЯ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ

Аналізується психологічна готовність здобувачів освіти до професії практичного психолога. Проблема є актуальною для професійної діяльності практичних психологів, а також неоднозначність розуміння явища приходу спеціалістів з базовою непсихологічною освітою в сферу здобуття знань з практичної психології.

Ключові слова: мотивація, психологічна готовність, професійна культура, психологічна просвіта.

Суспільство ХХІ ст. потребує психолога-професіонала, здатного до вирішення складних практичних завдань на високому професійному рівні. Соціальна значущість професії психолога, підвищення впливу психологічної освіти на розвиток самосвідомості конкретної особистості й суспільства в цілому зумовлює необхідність аналізу наявного практичного досвіду та вивчення теоретичних і прикладних основ професійного становлення майбутніх фахівців з психології [2, с. 342].

На сучасному етапі розвитку суспільства виникла потреба у значній кількості кваліфікованих спеціалістів в сфері практичної психології. Якщо в перші роки постсоціалістичного простору більшість психологів-практиків

складали спеціалісти з університетською освітою, то в подальшому в психологію розпочався шквальний прихід представників різних професій.

Популярність психологічних знань та швидкий потік бажаючих отримати знання в сфері практичної психології зумовило потребу в перепідготовці спеціалістів та розширення можливостей для дорослих людей отримати другу вищу освіту в сфері практичної психології.

Водночас в виступах нанауково-практичних конференціях науковці відмічають, що академічні вузи не в змозі дати своїм випускникам достатньо практичних навичок, необхідних для кваліфікованої психологічної практичної роботи і зупиняються лише на здобутті теоретичних знань без практичного освоєння професії психолога. Можна сказати, що стан справ в психологічній науці вчені сьогодні оцінюють як кризу, в якій можна виділити три напрямки: загальну кризу раціоналізму; функціональну кризу науки; кризу традиційної (позитивістської) моделі отримання знань, що найяскравіше проявляється в когнітивній сфері як криза психологічних знань та традиційних способів їх отримання.

Симптомами кризи можна визначити за наступними показниками: відсутність єдиного стійкого наукового простору; багатоаспектність альтернативних моделей розуміння та вивчення психологічних явищ; конкуренція зі сторони паранауки та виникнення між психологічною наукою та парапсихологією межових сфер знань.

Питання формування професіоналізму в сфері практичної психології, а також неоднозначність розуміння явища приходу спеціалістів з базовою непсихологічною освітою в сферу здобуття знань з практичної психології, виступає як актуальне.

Питання професійного розвитку фахівця, становлення його професіоналізму в контексті сучасних вітчизняних та західних підходів успішно розробляється в психології праці, акмеології, професійній педагогіці, що знайшло своє відображення у працях С.Батишева, А.Деркача, Є.Клімова,

Т.Кудрявцева, Ю.Поваренкова, О.Романової, В.Рибалка, В.Шадрикова та ін.

Актуальність проблеми формування професіоналізму та професійно важливих якостей особистості майбутнього психолога підкреслюють українські дослідники С.Васьковська, Ж.Вірна, В.Власенко, П.Горностай, Л.Долинська, В.Карікаш, В.Панок, Н.Пов'якель, В.Семиченко, Л.Терлецька, Л.Уманець, Т.Щербакова та ін.

Аналіз наукової літератури з проблеми формування професіоналізму показало відсутність досліджень теоретичних засад формування професіоналізму майбутніх психологів під час фахової підготовки у ЗВО. Особливо мало уваги приділяється мотиваційній складовій готовності здобувачів до професійної діяльності практичного психолога [2, с. 343].

Проблема мотивації завжди представляла великий інтерес для психології в цілому і психології особистості зокрема. У психології професійної діяльності мотивація є стрижневим компонентом, свого роду «визначальним конструктом» у виборі професії, ступені реалізації в ній, можливості вдосконалення, розвитку, прояву майстерності [1, с. 3].

На сьогодні робіт, присвячених аналізу різних аспектів діяльності психолога, в цілому немало. Проте більшість із них можна віднести або до проблемного, або до галузевого підходів і, по суті, немає робіт, що досліджують професійне становлення психолога комплексно, розглядають динаміку мотиваційної сфери впродовж всього професійного шляху. Ймовірно, дане питання є надто об'ємним, торкається як різних етапів становлення, так і безлічі супровідних компонентів професіоналізації, що ускладнює дослідження. Проте, відзначимо, що об'єктом вивчення ставали проблеми професійного становлення, адаптації і умови успішності функціонування психолога в різних галузях соціальної практики: в області ведення тренінгу (М.Молоканов), в педагогічному колективі (Т.Леві), в учбовому закладі (О.Красило, А.Новгородцев), в організаційних системах (Т.Ромасловський).

Експериментальні дослідження з проблем мотивації в професійному

становленні присвячені, як правило, дослідженню мотивів на конкретному етапі професійного становлення, де розглядаються або мотиви вибору професії, або мотиви вибору учбового закладу, або учбовій мотивації в процесі професійної підготовки і навчання.

Як вказує С.Бабич, характеризуючи професійне становлення психолога, учені говорять в першу чергу про складність, широту і різноманіття кола питань, ним вирішуваних, що пред'являє особливі вимоги до його особистості, формує особливий «комплекс мотивів» професіоналізації [1, с. 3-4].

Отже, психологічна готовність до певного виду діяльності має чотирьохкомпонентну наступну структуру, яка включає такі компоненти, як: мотиваційний, когнітивний, операційний компонент та особистісний. Окрім зазначених структурних компонентів, психологічна готовність до діяльності також має специфічні компоненти, що відображають особливості певного виду діяльності.

Психологічна готовність до професійної діяльності проходить у своєму розвитку ряд етапів – від формування професійних інтересів до найвищого рівня розвитку професіоналізму в обраній галузі, і відповідно до кожного з етапів вона має свою специфіку, що обумовлена як психологічними властивостями особистості суб'єкта професійної діяльності, так і рівнем набутого їм професійного досвіду.

Література

1. Бабич С.С. Теоретичні аспекти проблеми мотивації в професійному становленні психолога. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Психологія»*. Вип. 35. Х.: ХНПУ, 2010. С. 3-10.
2. Черепехіна О.А. Засоби аутогенного тренування у формуванні професіоналізму майбутніх психологів у ВНЗ. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі: Історія педагогіки*. Вип. 13. 2011. С. 342-349

О.М. Чорна,
здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук, доцент Старєва А.М.

ТРЕНІНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ ЛЮДИНИ

Тези присвячені визначенню основних концептів проблеми теорії тренінгової діяльності особистісного зростання людини.

Ключові слова: особистісне зростання, тренінг, тренінговий метод, тренінгова діяльність, психокорекційний тренінг.

Тема особистісного зростання людини стала не тільки дуже популярною в сучасному світі, а й вимогою часу. Особистість має бути задоволена життям, незалежно від того, що вона в це поняття вкладає: чи то мати красивий дім, чи гарний бізнес, чи гармонію душі і тіла інше. Життя, обставини, відчуття безглуздя буття часто приводять людину до думки, що пора нарешті брати себе в руки і починати щось робити. Це говорить про те, що настав час займатися саморозвитком, час, коли треба ставати кращим, ніж ти є зараз. Якщо із самого початку піти невірним шляхом, можна загубити дорогоцінний час і добре, якщо суб'єкт вчасно схаменеться.

Проаналізувавши багато сучасних активних форм навчання, можна зазначити, що одним із найпопулярніших форматів забезпечення особистісного зростання є тренінг. Заявлена форма роботи націлена на розкриття і подальший розвиток внутрішнього потенціалу людини, позбавлення її страхів, що заважають жити, допомогу в удосконаленні особистих якостей.

По визначенню Оксфордського словника: тренінг: 1) виховання; 2) навчання; 3) тренування; 4) дресирування [2]. На думку Б.Д. Карвасарського, найбільш повне тлумачення терміна "тренінг" подано в психотерапевтичній енциклопедії: «Тренінг - це сукупність психотерапевтичних, психокорекційних і навчальних методів, спрямованих на розвиток навичок самопізнання і саморегуляції, навчання і міжперсональної взаємодії, комунікативних і професійних умінь" [1, с. 645]. Сьогодні тренінг є одним із найбільш

ефективних методів навчання дітей та дорослих. **Тренінг** – це активний метод отримання нової інформації, теоретичних знань людиною з практичною перевіркою запропонованих умінь та навичок у безпечному середовищі. Досвід переконує в тому, що учасникові тренінгу краще самому один раз зробити щось неправильно, чим безліч разів побачити, як це правильно роблять інші. Там, де немає інтерактивності, немає тренінгу.

Майже всі вітчизняні школи тренінгу спираються на теоретичні концепції, що прийшли до нас із Заходу, та й самі форми групової психологічної роботи в більшості випадків досі є модифікаціями зарубіжних моделей.

Досвід використання психологічного тренінгу висвітлений у працях відомих психологів: В.Ю. Большакова, І.В. Вачкова, О.Г. Лідерса, С.І. Макшанова, Г.І. Марасанова, Л.А. Петровської, О.В. Сидоренко, Н.Ю. Хрящевої, Т.С. Яценко інших; тренінг особистісного зростання описаний у працях Н.Р. Бітянкової, Т.В. Зайцева, О.С. Прутченкова, І.В. Шевцової інших.

Тренінговий метод – це форма активного навчання, метою якого є перш за все передача психологічних знань, а також розвиток деяких умінь і навичок; це спосіб організації потреби в активності до процесу навчання учасників у просторі і в часі тренінгу з метою досягнення змін у їх житті і в них самих.

Ефективність застосування методів багато в чому залежить від чіткості, ясності, лаконічності інструкції, яка повинна містити необхідну і достатню інформацію. Єдиної класифікації тренінгів немає, оскільки їх можна класифікувати за провідною метою та задачами, контингентом та числом учасників, тривалістю, кількістю тренерів, типом керівництва, технічним забезпеченням тощо. Та найчастіше тренінги поділяють на особистісні (психокорекційні) та бізнес-тренінги (або методичні).

Психокорекційний тренінг спрямований на зміни психічної сфери людини з кінцевою метою вдосконалення самосвідомості, поведінки або професійної діяльності людей або груп. Такі тренінги організують для підлітків та їхніх батьків, абітурієнтів, вразливих груп населення та інших.

Психокорекційний тренінг як метод активного соціально-психологічного

навчання сьогодні є одним із найбільш поширених видів психологічної роботи. Він є найбільш актуальним і динамічним на ринку психологічних послуг, які може надати соціальна психологія, оскільки приваблює людей своєю ефективністю, конфіденційністю, внутрішньою відкритістю, психологічною атмосферою, індивідуальною й груповою рефлексією та іншими явищами. Його значущість у тому, що він дозволяє ефективно розв'язувати завдання, пов'язані з розвитком навичок спілкування, управління власними емоційними станами, самопізнанням і самоприйняттям, особистісним зростанням.

Тренінг став міждисциплінарним методом, за допомогою якого вчені-практики розв'язують багато різноманітних актуальних проблем. Насамперед, це стосується того, що він є одним зі способів професійного і особистісного розвитку, який все інтенсивніше проникає в різні сфери професійної діяльності, сприяє підвищенню психологічної культури суспільного життя. Психологічний тренінг забезпечує ефективну взаємодію зі світом, тобто сприяє досягненню успіху в різних сферах діяльності, спілкуванні, упевненості, створенню гармонійних стосунків.

Література

1. Карвасарський Б.Д. Психотерапевтична енциклопедія URL: <https://shag.com.ua/boris-dmitrievich-karvasarskij-psihoterapevticheskaya-enciklop.html?page=107> (дата звернення: 13.11.2021)
2. Федорчук В.М. Тренінг особистісного зростання: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 250 с.

Я.І. Чорна,
здобувач освіти спеціальності 053 «Психологія»
Рівненського інституту ЗВО ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – директор Васильківського
фахового коледжу Тимошенко І.С.

РОЛЬ РЕФЛЕКСІЇ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ

Аналізується роль рефлексії у соціалізації засуджених до позбавлення волі. Автор з'ясовує функції, рівні та види рефлексії.

Ключові слова: засуджені, особистість, рефлексія, саморозуміння, ресоціалізація.

Зростання у сучасному суспільстві злочинності, а також кількості рецидивних злочинів колишніх засуджених вимагають перегляду практики

виховної роботи пенітенціарних закладів. Саме через це зростає загальна значимість дослідження проблем особистості засуджених, визначення міри покарання та його виправного впливу. Виправна система в Україні, слід визнати, ще не відповідає тому рівню поведінки із злочинцями, який є в розвинених країнах. Ступінь реалізації психологічних знань на практиці залежить від рівня психологічної підготовленості персоналу, його переконаності в необхідності толерантного індивідуального впливу на особистість. Пошук засобів психологічного впливу на особистість, що перебуває у місцях позбавлення волі, набуває особливої гостроти, в зв'язку з тим, що ефективність виправного впливу прямо пов'язується з проблемою ресоціалізації засуджених. Ресоціалізація засуджених, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі, потребує впровадження комплексної роботи з особистістю та її основними компонентами. У дослідженнях багатьох учених (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Анциферова, М. Боришевський, С. Рубінштейн, В. Столін та ін.) доводиться, що центральним механізмом регуляції людиною своєї поведінки, переосмислення своєї поведінки та образу свого «Я» є рефлексія.

Саме рефлексія забезпечує переосмислення і перебудову особистісного змісту своєї свідомості, своєї діяльності, спілкування, тобто своєї поведінки, як цілісного ставлення до навколишнього світу.

Л. Деміна пояснює рефлексію так: рефлексія – це властивість психіки відображати власний стан, відносини, переживання, управляти особистісними цінностями. Рефлексія «повертає» свідомість людини на свій внутрішній світ. Це допомагає не тільки усвідомити свої вчинки, відносини, конструкти, цінності, але при необхідності, їх перебудувати, знайти нові для цього підстави [17, с.21].

Рефлексія – це не тільки саморозуміння, самопізнання. Вона включає такі процеси як розуміння і оцінка іншого. За допомогою рефлексії досягається співвіднесення своєї свідомості, цінностей, думок з цінностями, думками, відносинами інших людей, групи, суспільства.

Саме особистісна рефлексія, яка сьогодні лежить в основі психотерапевтичної та тренінгової діяльності, вириває людину з безперервного потоку життя і змушує стати у зовнішню позицію по відношенню до самого себе. Саме ця здатність може розглядатися як шлях до переосмислення стереотипів власного досвіду і, за словами Я. Пономарьова, виступає однією з головних умов ресоціалізації засуджених. Людина стає для самого себе об'єктом управління, з чого випливає, що рефлексія як «дзеркало», що відображає зміни, що відбуваються, стає основним засобом саморозвитку, умовою і способом особистісного зростання [28, с. 29].

Понятійна, процесуальна і функціональна рефлексія пов'язана з самоспостереженням, інтроспекцією, ретроспекцією, самосвідомістю. Специфіка дослідження проблем рефлексії полягає в тому, що в якості об'єкта рефлексії виступають самі процеси рефлексії, способи регуляції людиною власної поведінки і, нарешті, власна, або індивідуальна свідомість.

Сучасні психологи в цілісному рефлексивному акті виділяють п'ять взаємопов'язаних рівнів (кроків), що охоплюють рефлексивну активність свідомості від моменту початку, зародження рефлексії і до моменту усвідомлення особистісних смислів: 1) зупинка; 2) фіксація; 3) об'єктивація; 4) узагальнення; 5) осмислення гносеологічної ситуації з переходом на трансцендентальний рівень свідомості [36 с. 35].

А. Карпов пише: «Здатність до рефлексії можна розуміти, як уміння реконструювати і аналізувати план побудови власної або чужої думки; як уміння виділяти в цьому плані її склад і структуру, а потім об'єктивувати їх, опрацьовувати відповідно поставленим цілям» [39, с. 7]. Рефлексія виконує певні функції. Її наявність:

- дозволяє людині свідомо планувати, регулювати і контролювати своє мислення (зв'язок з саморегуляцією мислення);
- дозволяє оцінювати не тільки істинність думок, а й їх логічну правильність;
- дозволяє знайти відповіді завдань, які без її застосування рішенням не

піддаються.

У роботах А. Карпова, І. Семенова і С. Степанова надано опис досить багатьох видів рефлексії:

– Соціально-перцептивна рефлексія, предметом якої є переосмислення, повторний огляд власних уявлень і думок, які у нього сформувалися про учнів в процесі спілкування з ними.

– Комунікативна рефлексія полягає в усвідомленні суб'єктом того, як його сприймають, оцінюють, відносяться до нього інші («Я – очима інших»).

– Особистісна рефлексія – осмислення власної свідомості і своїх дій, самопізнання.

У дослідженнях особистісного аспекту рефлексії в науковій школі І. Семенова виділяються наступні види особистісної рефлексії: ситуативна, ретроспективна, перспективна [36, с. 98].

Найбільш загальними способами рефлексування є вираз впевненості, припущення, сумніву, питання. При цьому всі види рефлексії активізуються за умови створення установки спостерігати і аналізувати власне пізнання, поведінку і розуміння цього поведінки іншими.

Підсумовуючи, зазначимо наступне: для виправлення засуджених потрібно проводити виправлення та ресоціалізацію – заходи по відновленню втрачених або ослаблених в результаті ізоляції соціальних зв'язків, засвоєння засудженими стандартів поведінки і ціннісних орієнтацій, підпорядкування правовим і моральним нормам поведінки, сприяти їм в трудовому і побутовому влаштуванні в період підготовки до звільнення і після відбування кримінального покарання.

Література

1. Иванов В.Ф. Малько А.В., Рыбак М.С. Правовое стимулирование исправления осужденных к лишению свободы в современных условиях. *Государство и право*. 2010. № 8. С. 100-107.
2. Потемкин В.С. Ресоциализация освобожденных из мест лишения свободы. Л.: ЛГУ, 1980. 205 с.
3. Сундуrow Ф.Р. Социально-психологические и правовые аспекты исправления правонарушителей. Казань: Казанский университет, 2007. 144 с.
4. Шмаров И.В. Комарицкий С.И. Социальные аспекты предупреждения рецидивной преступности. *Рецидивная преступность: правовые и социальные проблемы*. М. 2009. С. 7-18.

Л.М. Чурсанова,
здобувачка освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук, доцент Єрмакова І.П.

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У КОРЕКЦІЙНО- ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗНМ

Автором розкриваються основні підходи до побудови корекційно-логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з ЗНМ на засадах особистісно орієнтованого підходу, визначаються ключові принципи та шляхи його впровадження.

Ключові слова: особистісно орієнтований підхід, корекційна робота, дошкільнята, загальне недорозвинення мовлення

Теорія і практика дошкільної корекційної педагогіки актуалізує необхідність обґрунтування та впровадження психолого-педагогічних умов результативної логопедичної роботи з дітьми з загальним недорозвиненням мовлення (далі – ЗНМ). Одним із шляхів вирішення цього питання вважаємо побудову корекційно-логопедичної роботи із дошкільнятами із ЗНМ на засадах особистісно-орієнтованого підходу в освіті.

Вітчизняними та зарубіжними дослідниками (Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, В. Давидов, І. Зимня, С. Подмазін, В. Рибалко, О. Савченко, В. Серіков, І. Якиманська та ін.) особистісно орієнтований підхід розглядається як побудова особливого роду педагогічного процесу (зі специфічними цілями, змістом, технологіями тощо), орієнтованого на розвиток і саморозвиток особистості дитини [3, с. 11]. Таким чином, проектування корекційно-логопедичної роботи на засадах особистісно орієнтованого підходу передбачає ставлення до кожної дитини дошкільного віку з ЗНМ як до унікальності, несхожості, неповторності.

Проектування і здійснення корекційно-логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ на засадах особистісно орієнтованого підходу вимагає дотримання спеціальних принципів: педагогічного оптимізму, ранньої педагогічної допомоги, корекційного та соціально адаптуючого спрямування

навчання і виховання, розвитку мислення, мовлення і комунікації, діяльнісного, диференційованого та індивідуального підходів в освіті, необхідності спеціального педагогічного керівництва.

Важливим також є дотримання у здійсненні корекційно-логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ наступних ключових положень особистісно орієнтованого підходу в освіті: організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії; створення умов для самоактуалізації особистості; її активізація; забезпечення зовнішніх і внутрішніх мотивів дітей; отримання задоволення від вирішення навчальних завдань у співпраці з іншими суб'єктами освіти; забезпечення умов для самооцінювання, саморегуляції і самоактуалізації; перенесення акценту у функціях педагога на позицію фасилітатора [1, с. 34].

У змісті корекційно-логопедичної роботи з дошкільнятами з ЗНМ можна виділити наступні напрямки: активізація слухо-мовленнєвої уваги, розуміння і необхідності у спілкуванні; стимулювання мовлення і пізнавальних процесів; формування комунікативних засобів спілкування; розвиток мовлення у різних видах діяльності; соціально-особистісний розвиток дітей. Виходячи з концептуальних засад особистісно орієнтованого підходу в освіті, кожен з цих напрямків може бути успішно реалізованим за умови дотримання педагогом наступних вимог:

- урахування психофізіологічних особливостей дошкільнят;
- підбір завдань, вправ з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей (індивідуально-диференційований підхід), структури дефекту;
- збільшення обсягу індивідуальних занять з урахуванням засвоєння програмового матеріалу;
- залучення батьків до виконання індивідуальної програми;
- співробітництво фахівців (педагогів, психолога, логопеда та ін.) [2, с. 20].

Реалізуючи першу і, частково, останню вимогу, у закладі дошкільної освіти фахівцями (лікар, психолог, логопед) проводиться всебічне обстеження дитини, збір детального анамнезу. Аналіз анамнестичних відомостей,

отриманих за результатами спілкування з батьками, роботи психолога з дошкільником та опрацювання медичних даних слугує основою для отримання загальної картини причин і механізму порушення мовлення, об'єктивних даних про індивідуальні особливості дитини, мовленнєве оточення тощо.

Саме ці дані покладаються в основу розробки індивідуального корекційно-логопедичного плану (виконання другої вимоги) для кожного дошкільника, що враховує програмові вимоги, а також структуру мовленнєвого дефекту дитини. У подальшому здійснюється поділ дітей на групи (підгрупи) й індивідуально, що і дозволяє реалізувати індивідуально-диференційований підхід до організації і змісту логопедичних занять.

У ході занять (дотримання третьої вимоги) використовуються різноманітні форми та методи організації роботи дітей, що дозволяють розкрити зміст їхнього особистого досвіду щодо запропонованої теми. Мета індивідуальних занять – формування навичок правильного мовлення, постановка та автоматизація дефектних звуків, розвиток артикуляційної моторики, фонематичних процесів, формування мовленнєвого дихання, розвиток голосу і т.д. Дошкільникам пропонуються такі завдання, які дозволяють самостійно вибрати тип, вид, форму матеріалу (словесну, графічну, умовно-символічну). Під час заняття педагог (логопед) створює такі ситуації спілкування, які дозволяють кожній дитині виявити ініціативу, самостійність, вибірковість до способів роботи.

Важливим аспектом є створення атмосфери зацікавленості кожної дитини у роботі і стимулювання дошкільнят до використання різноманітних способів виконання завдань без боязні помилитися. Необхідно заохочувати прагнення дітей пропонувати свої власні способи роботи (виконання завдання), аналізувати в ході заняття способи, запропоновані іншими дітьми, і прагнення підтримувати оптимальні та раціональні з них. Потрібно обговорювати з дітьми не тільки те, що ми дізналися (чим оволоділи), а й те, що сподобалося і підтримувати оптимальні та раціональні з них. Потрібно обговорювати з дітьми не тільки те, що ми дізналися (чим оволоділи), а й те, що сподобалося і сподобалося, чому; що вони хотіли б виконати ще раз, а що зробити по-іншому.

Системний і всебічний характер корекційно-логопедична робота з дошкільнятами з ЗНМ набуває за умови реалізації четвертої і п'ятої вимог, за яких у цю діяльність включені усі учасники освітнього процесу і дитина відчуває корекційний вплив постійно. Взаємодія педагогів, логопеда, психолога і батьків у такому випадку ґрунтується на засадах спадковості, плановості, систематичності і взаємної узгодженості. Звідси – необхідність дотримання єдності вимог до дошкільника з ЗНМ у його мовленнєвій діяльності.

Таким чином, побудова корекційно-логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з ЗНМ на засадах особистісно орієнтованого підходу, ставлячи в центр освітнього процесу дошкільника, дозволить скоротити власне терміни корекційної роботи, підвищити її якість та ефективність, налагодити спадкоємність в діяльності усіх зацікавлених в корекції мовлення дітей.

Література

1. Личностно-ориентированный подход в образовании: педагогика личности. Пособие к спецк. / Качалова Л. П., Качалов Д. В., Качалов А. В. Шадринск: Изд-во «Шадринский дом печати», 2007. 82 с.
2. Ромусик М. Н. Личностно-ориентированный подход в коррекционно-логопедической работе с детьми младшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук : 13.00.03. Москва, 2011. 26 с.
3. Сериков, В.В. Личностно ориентированное образование: поиск новой парадигмы. Монография. Москва, 1998. 180 с.

І.Г. Яркіна,
здобувачка освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.пед.наук, доцент Єрмакова І.П.

ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ НАВИЧКИ ЧИТАННЯ У ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

На основі результатів констатувального експерименту охарактеризовано показники та рівні сформованості навички читання у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Ключові слова: діти з порушеннями інтелектуального розвитку, навичка читання, показники, рівні.

Проблема навчання читання є однією з актуальних у сучасній педагогічній та психологічній літературі. Це викликано її великою практичною значущістю. Читання – складний процес, що вимагає вміння розпізнавати літерний склад слова, встановлювати зв'язок з іншими словами, інтонаційно чітко передавати сенс прочитаного. Без повноцінного оволодіння навичкою читання процес сприйняття та переробки інформації, а отже, і весь процес навчання обмежений. Особливу корекційну спрямованість навчання читання набуває у спеціальному (корекційному) закладі освіти, визначаючи можливості розумового розвитку та мовленнєвої комунікації її випускників. А відтак, особливого значення набуває проблема формування навички читання у школярів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Труднощі формування навички читання у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку охарактеризовані у спеціальній літературі (А. Аксьонова, Р. Лалаєва Р. Левіна, В. Петрова, Н. Сорокіна та ін.). У дослідженнях Л. Вавіної, Г. Дульнєва, Н. Портної, З. Смирнової, Т. Ульянової доведено, що читацькі уміння дітей з інтелектуальними порушеннями розвинуті, переважно, на низькому рівні, свідченням чого є їх мовленнєвий досвід.

З метою виявлення вихідного рівня сформованості навички читання у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку нами була проведена відповідна діагностика з використанням методики С. Іваненка [1]. Дослідницька робота проводилась на базі Криворізького багатопрофільного навчально-реабілітаційного центру «Перлина» Дніпропетровської обласної ради. До констатувального етапу експерименту залучили 6 учнів, які характеризуються однаковим ступенем інтелектуальних порушень. Використовувана методика урахувала рівень розвитку учасників експерименту. Було проведено збір необхідних анамнестичних даних із загального та раннього мовленнєвого розвитку дитини, обстежено стан читання на момент дослідження.

У змісті констатувального експерименту умовно виділили два етапи. На першому здійснювалась перевірка, з одного боку, стану оптико-просторового сприйняття, а з іншого – засвоєння програмного матеріалу за період навчання. Визначалися можливості орієнтування школярів у буквах (великих – друкованих, голосних – приголосних, дзвінких – глухих, твердих – м’яких), пунктуації, складах, порядку звуків у складах, перекладі звуку на букву.

На другому етапі здійснювалась перевірка стану самостійного читання слів, словосполучень, речень різного ступеня складності, що відповідають програмним вимогам; з’ясовувався рівень розуміння прочитаного та можливості самостійної роботи.

У дослідженні виходили з того, що навчання читання дітей з порушенням інтелектуального розвитку проводиться переважно аналітико-синтетичним методом, за якого процес декодування на початковому етапі оволодіння читанням включає такі операції: визначення букво-звукової відповідності, об’єднання складів у слова і відтворення цілого слова [2].

Результати констатувального експерименту, аналіз його показників дозволив нам виділити три рівні сформованості навичок читання у учнів першого класу: високий, середній, низький (див. Таблиця 1), з урахуванням того, що діти з інтелектуальними порушеннями під час навчання читання проходять такі етапи: розпізнавання літер та буквене читання, розпізнавання складів та читання по складах, читання цілими словами і, нарешті, швидке (синтетичне) читання.

Таблиця 1

Показники та рівні сформованості навички читання у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку

	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Загальна характеристика читання	Добре читають слова, з відкритими і закритими складами. Допускають незначну кількість помилок (1-2), які виражаються в	Темп читання повільний, читають по складах, з помилками. Пропускають літери, переставляють їх, втрачають закінчення	Зазнають труднощів у читанні по складах. Прочитати одразу все слово нездатні. Уповільнений темп читання. Не завжди

	неправильному використанню наголосу, втраті закінчення		правильно читають літери, переставляють їх, спотворюють слово. На пунктуацію не звертають уваги.
Об'єднання складів	Уміння розвинене добре, успішно об'єднують відкриті склади в слові, синтез закритих складів в окремих випадках утруднений	Відчувають труднощі під час складання слів зі складів, припускаючи під час читання 3-4 помилки	Об'єднують склади в слова припускаючи 5 і більше помилок
Поділ слова на склади	Навичка розвинена добре, успішно розбивають слова на склади	Зазнають труднощів при розбитті слів на склади	Не можуть розділити слово на склади.
Розпізнавання нових складів	Уміння розвинене добре, успішно змінюють склади в словах і бачать різницю між ними	Відчувають труднощі в упізнаванні нових складів	Неспроможні змінити склади у словах
Фонетико-фонематичне недорозвинення	Успішно розрізняють різні літери та звуки	Виникають труднощі у розпізнаванні різниці між літерами і звуками	Неспроможні розрізнити різні звуки, букву і звук
Кількість дітей	1 (Катерина Ш.)	3 (Іван К., Тетяна О., Кирило С.)	2 (Каріна В., Андрій Ч.)

Спираючись на результати дослідження, можна зробити наступні висновки: значну кількість дітей з інтелектуальними порушеннями, залучених до дослідницької роботи, складають учні із середнім та низьким рівнем розвитку навичок читання, одна випробувана була віднесена нами до групи з відносно високим рівнем. Сказане вище зумовлює актуальність організації спеціальної корекційної роботи з формування навичок читання у учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Література

1. Иваненко С.Ф. Формирование восприятия речи у детей с тяжелыми нарушениями произношения. Москва : Просвещение, 1984. 144 с.
2. Корнев А.Н. Нарушение чтения и письма у детей. Санкт-Петербург, 1997. 286 с.

К.Д. Яхимюк,
здобувач освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Миколаївського інституту розвитку людини
ЗВО Університету «Україна»

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З ТПМ

Проаналізовані проблеми розвитку діалогічного мовлення дітей з ТПМ, розкриті проблеми навчання та розвитку дітей з порушенням мовлення

Ключові слова: діалогічне мовлення, діти з ТПМ, недорозвинене мовлення, трудова діяльність, мовленнєві порушення

Дитині дошкільного віку притаманне прагнення до спілкування. Цілком природно, що вона шукає шляхи до особистісних контактів з оточенням. Для реалізації процесу спілкування необхідними є комунікабельність, доброзичливість, відкритість, привітність і т. п. Одну з головних ролей відіграє і техніка спілкування – готовність до спілкування, прийоми встановлення контакту, вміння підтримувати бесіду, вміння відчувати стан мовного партнера, вести діалог. Особливо це стосується дітей з порушеннями мовлення.

Розвинене діалогічне мовлення необхідне для повноцінного спілкування дитини з порушеннями мовлення з однолітками та дорослими. Якщо дитина з порушеннями мовлення не володіє культурою спілкування, нав'язує іншим дітям власну думку, однолітки активно уникають її, тому вона може опинитися в ізоляції. Труднощі у взаєминах з іншими дітьми можуть виникнути й через недостатньо розвинену в дитини з порушеннями мовлення потребу в спілкуванні. Такі діти обирають мінімізацію спілкування й ревниво оберігають її від втручання однолітків. Неприйняття дитини з порушеннями мовлення в колективі негативно позначається не лише на її емоційному стані, але й на подальшому розвитку мовлення, характеру та інших якостей. З'являються замкнутість, зневіра у власні сили, підвищена образливість, упертість, агресивність. Тому особливого значення набувають перші контакти дитини з порушеннями мовлення з дорослими та однолітками, її конструктивні взаємини з однолітками. Все це є можливим за умови добре розвиненого діалогічного

мовлення, що вимагає спеціальної підготовки.

У сучасному освітньому просторі постає питання про якісний організаційний підхід у логопедичній роботі, що допоможе забезпечити ефективність як у діагностичному так і корекційному напрямку роботи з дітьми, що мають різні мовленнєві порушення.

За аналізом теоретично-методичних досліджень (Н. Гаврилової, Е. Данілявічутє, С. Коноплястої, Р. Левіної, С. Лупінович, І. Мартинової, І. Марченко, О. Мастюкової, М. Савченко, Є. Соботович, Ю. Рібцун, В. Тарасун, О. Ткач, В. Тищенко, Т. Філічової, Н. Чередніченко, М. Шеремет, та ін.) було виявлено, що правильно запланована, а у подальшому реалізована логопедична робота сприяє покращенню рівня мовлення у дітей як дошкільного так і молодшого шкільного віку [1; 2; 3].

Проблема навчання та розвитку дітей з порушенням мовлення знайшла широке відображення у вітчизняному корекційно-педагогічному досвіді. Вивчалися особливості розвитку мовлення дітей із фонетико-фонематичним та загальним недорозвиненням мовлення (Р. Левіна, Є. Соботович, Л. Спірова, В. Тарасун, Л. Трофименко, М. Шевченко та ін.), особливості розвитку мовленнєвих навичок при засвоєнні математичних понять у дітей з тяжкими порушеннями мовлення (Н. Гаврилова, Л. Лісова та ін.), питання підготовки до опанування писемним мовленням, формування та удосконалення лексико-граматичної сторони мовлення (Л. Бартенєва, Н. Гаврилова, Л. Дідкова, Л. Журова, С. Лупінович, Н. Нікашина, Н. Орланова, О. Ткач, Г. Чіркїна, М. Шеремет ін.). Проблема виразності та плавності мовлення дітей із заїканням розглядалася в дослідженнях С. Асланової, Л. Белякової, Н. Власової, Г. Волкової, І. Вигодської, В. Кондратенко, Р. Левіної, С. Миронової, І. Поварової, В. Селіверстова, Н. Чевелевої та інших науковців.

Психолого-педагогічна література розкриває проблему розвитку діалогічного мовлення наступним чином. Так, особливості організації бесіди розробляли педагоги XVII–XIX ст. (О. Водовозова, Н. Новіков, В. Одоєвський, А. Симонович, К. Ушинський, Л. Шлегер), методичні рекомендації та вимоги

до проведення розмов з дітьми яких стали вагомим внеском в сучасну лінгводидактику. Однак мовлення зазначені науковці розглядали лише як засіб розвитку розуму; не враховувався вплив бесід з дітьми на розвиток діалогічного мовлення, комунікативних здібностей.

Психолінгвістичну специфіку діалогу, його структуру, види вивчали ряд психологів та лінгвістів (П. Блонський, В. Дроздовський, М. Жинкін, І. Зимня, Т. Ладиженська, А. Леонтєв, С. Рубінштейн, Л. Щерба).

Різноманітні аспекти розвитку діалогічного мовлення дітей з порушеннями мовлення в процесі трудової діяльності вивчали А. Арушанова, С. Бенілова, О. Бізікова, Н. Важеніна, Л. Волкова, Н. Гаврилова, О. Грибова, Я. Дудко, Л. Журавльова, Т. Захарова, Л. Казанцева, С. Конопляста, Н. Кузьменкова, Г. Лопатіна, І. Луценко, Т. Оліферчук, К. Панасенко, В. Тищенко, Л. Трофименко та ін.

Проаналізовані теоретичні підходи до проблеми діалогічного мовлення дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Аналіз наукових джерел дозволив констатувати, що відхилення у формуванні мовлення виступають як порушення розвитку, перебіг яких відбувається за законами ієрархічної будови вищих психічних функцій. Мовленнєві порушення впливають на діяльність та поведінку дитини дошкільного віку, негативно позначаються на формуванні всього психічного життя, адже вони ускладнюють спілкування з оточенням, нерідко заважають правильному формуванню пізнавальних процесів, впливають на емоційно-вольову сферу.

Основною формою спілкування дітей виступає діалогічне мовлення. У нейротипових дітей формуються функції мовлення (повідомлення, соціального зв'язку, впливу на оточення комунікативна, номінативна, гносеологічна, мисленнєвотворча) та форми мовлення (діалог, ситуативне та контекстове мовлення, мовлення-повідомлення, мовлення-опис, мовлення-розповідь). Відповідно діалогічне мовлення у дітей з важкими порушеннями мови обмежене побутовими темами, порушений звуковий бік мови та граматична будова. Найчастіше страждає вимова складних за артикуляцією звуків.

Отже, визначено стан розвитку діалогічного мовлення дітей з порушеннями мовлення. Завдання вихователя полягає в тому, щоб своєчасно пов'язувати трудові процеси зі словом, аби кожна операція, кожен вид трудової діяльності дошкільників з порушенням мовлення виступав матеріалом для словесних вправ. Також важливим виступає створення спеціально організованого предметно-просторового розвиваючого середовища.

Література

1. Волкова Л. Логопедия: учебник для студ. дефект. фак. пед. вузов. 5-е изд., перераб. и доп. М.: Владос, 2004. 704 с.
2. Левина Р. Основы теории и практики логопедии. М.: Просвещение, 2001. 367 с.
3. Логопсихологія: навч. посіб / С.Ю. Конопляста, Т.В. Сак; за ред. д-ра пед. наук, проф. М.К. Шеремет. Київ: Знання, 2010. 294 с.

Секція II

ЕКОНОМІКА, УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

О.А. Бакай,
здобувач освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р.екон.наук Зубков Р.С.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ – СТРАТЕГІЧНИЙ ВИМІР ІННОВАЦІЙНО- ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено сучасний стан інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. Визначено, що цифровізація є стратегічним вектором забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. Доведено, що для підвищення інвестиційно-інноваційної діяльності України необхідно розробити дієвий механізм, форми та методи удосконалення політики у сфері залучення інвестиційна засадах цифровізації.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна діяльність, цифровізація, діджиталізація

В умовах нової цифрової економіки відбувається зміна запитів та форм споживання. За оцінками провідних спеціалістів, більше ніж 60% світових корпорацій уже розробляють власну стратегію digital-трансформації, що спрямована на одночасне врахування технологічних змін та особливостей ринкового споживання [4]. Головною особливістю діджиталізації є створення умов для більш комфортної та оперативної взаємодії бізнесу та споживачів.

Сучасна зарубіжна та вітчизняна наукова література виділяє декілька підходів до визначення сутності поняття «діджиталізація». У працях С.В. Коляденко діджиталізація визначається як спосіб приведення будь-якого різновиду інформації до цифрової форми [5]. Н.П. Мешко характеризує діджиталізацію як процес, що пов'язаний із тенденцією приведення в електронний вигляд найрізноманітніших видів інформації [7]. У дослідженнях Г.Б. Соколової діджиталізація характеризується як створення цифрової (заснованої на байтах та бітах – мінімально адресованих одиницях інформації) версії аналогових речей на паперових документах, відео- та фотозображень,

звуків [6]. У багатьох працях діджиталізація трактується як процес використання цифрових технологій з одночасним поліпшенням системи обслуговування клієнтів. Незважаючи на наявність чисельних робіт, залишаються не повною мірою розкритими питання вибору оптимальних напрямів розвитку бізнесу в умовах цифрових перетворень.

Інноваційні процеси в економіці України останнім часом не набули вагомих масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і становить зараз 16-18%, що менше в 3–4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3%, що на порядок менше від світового рівня. При цьому майже третина коштів, що витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, в той час як на придбання прав на нову інтелектуальну власність або на проведення НДДКР витрати на порядок менші. Майже половина з інноваційних підприємств взагалі не фінансують проведення в інтересах свого виробництва наукових досліджень [1].

Таке становище обумовлено як браком коштів, так і відсутністю в останні роки дійової державної системи стимулювання інноваційної діяльності, зачатки якої були поступово скасовані щорічними в останні 5 років поправками до відповідних бюджетних та інших законів.

Проте низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом грошей або браком стимулів і пільг. Фундаментальне значення має структура економіки. В українській економіці домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які природно відносяться до малонаукоємних галузей: добувна і паливна – 0,8–1%; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2%. У цілому в Україні домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.). Відповідно майже 95% вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів. Зростання ВВП за рахунок введення нових технологій в

Україні оцінюється всього у 0,7–1%.

Найбільш інформативну оцінку стану інноваційного розвитку України в розрізі ключових факторів, що його визначають, отримано на основі використання індикаторів Європейського інноваційного табло, які включають п'ять груп індикаторів: «рушійні сили інновацій», «створення нових знань», «інновації та підприємництво», «індикатори застосування інновацій», «інтелектуальна власність». Для об'єктивної оцінки стану інноваційного розвитку України важливе значення має визначення її відносної позиції в рамках країн ЄС за допомогою Європейського інноваційного індексу, Європейського інноваційного табло (ЄІТ).

Для підвищення інвестиційно-інноваційної діяльності України необхідно розробити дієвий механізм, форми та методи удосконалення політики у сфері залучення інвестицій, що базуватиметься на засадах поєднання ринкових і владних інструментів і включатиме:

- визначення стратегічних напрямів та пріоритетів інвестиційно-інноваційної розвитку областей, прогнозних обсягів потреби регіонів в інвестиціях, в тому числі іноземних, на довгострокову перспективу, їх конкретизація на найближчі 5 років з послідувочою деталізацією щорічно;

- опрацювання досвіду, підготовка та надання органам державної влади пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює залучення іноземного капіталу та його ефективне використання в господарській діяльності на території України;

- створення інфраструктурних елементів та удосконалення системи інформаційного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності;

- конкретизація пріоритетів інвестування, суб'єктів інвестування, розміру інвестицій та соціально-економічних наслідків для територій, визначення суб'єктів та механізмів контролю в щорічних програмах соціально-економічного та культурного розвитку територій;

- формування конкурентних переваг областей у сфері інвестування, в тому числі шляхом підготовки належних бізнес-пропозицій, що враховують як

інтереси території, так і інвесторів;

- стимулювання залучення іноземних інвестицій в економіку областей через використання важелів впливу фіскального та дозвільного характеру;

- формування кадрового потенціалу державної служби, спроможного забезпечити ефективну роботу з іноземними інвесторами;

- конструктивна співпраця органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з суб'єктами господарювання територій (державно-приватне партнерство) та об'єднання їх зусиль щодо залучення ефективного інвестора та досягнення бажаного конкретного результату;

- моніторинг досягнутих результатів, узагальнення досвіду, використання бенчмаркінгу, корегування прогнозів та програм [2, 3].

У забезпеченні виходу економіки з кризового стану і стабільного її розвитку вирішальну роль відіграє науково обґрунтована інвестиційна політика державних та регіональних органів влади, що базується на процесах цифровізації. Саме вони визначають реальні джерела, напрямки і структуру інвестицій, здійснення раціональних і ефективних відтворювальних процесів під виконання загальнодержавних, регіональних і місцевих соціально-економічних і технологічних програм, відтворювальних процесів на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях. Одночасно створюється й найбільш сприятливий інвестиційний клімат з метою більш широкого залучення, поряд з внутрішніми, іноземних інвесторів на взаємовигідних підставах.

Література:

1. Амбросов В. Я., Маренич Т. Г. Великотоварні підприємства як основа впровадження інновацій. *Економіка АПК*. 2007. №6. С. 14–19.

2. Андрійчук В. Г. Інноваційна модернізація вітчизняної економіки: стратегічні орієнтири та механізм їх реалізації. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2010. № 1. С. 4–8.

3. Борщ Л. М. Інновації та інвестиції в реальному секторі економіки: перспективи розвитку. *Економіка ринкових відносин*. 2008. № 2. С. 44–51.

4. Гудзь О.Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 2(24). С. 4–12.

5. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 105–112

6. Соколова Г. Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1(51). С. 92–96.

7. Стратегії високотехнологічного розвитку в умовах глобалізації: національний та

М.О. Богданов
здобувач освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон.наук Зубков Р.С.

МОТИВАЦІЙНА ПОЛІТИКА БАНКІВ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Досліджено особливості сучасний стан та перспективи мотиваційної політики банків України. Окреслено проблеми мотиваційної політики банківської системи. Визначено головні завдання кадрової політики для банків України.

Ключові слова: мотиваційна політика, банк, кадровий менеджмент.

Характерною особливістю більшості українських банків у сьогоднішніх умовах є обмеженість, а часто й те, що немає сучасної системи мотивації високоефективної праці. Більшість банківських працівників не прагнуть проявляти ініціативу, брати на себе відповідальність. Вони не уявляють собі завдань банку, не бачать особисто для себе потреби досягнення їх. Тому для досягнення економічної та соціальної результативності праці банківського персоналу важливо суттєво переглянути форми спонукання до праці, відмовитися від застарілих форм роботи з кадрами. Об'єктивною необхідністю є розробка і впровадження сучасної системи стимулювання діяльності банківських працівників.

Мотивація в широкому розумінні цього слова означає процес спонукання до дії для досягнення особистих цілей та цілей банку.

В основі мотивації праці лежить прагнення працівника задовольнити свої певні потреби на основі трудової діяльності [1]. На підставі цього ми можемо говорити про мотивовану діяльність як вільні, визначені внутрішніми причинами дії людини, спрямовані на досягнення своїх цілей, реалізацію своїх інтересів. А для того, щоб ці цілі органічно поєднувалися із загальнобанківськими, підтримували їх, необхідно, щоб саме трудова діяльність

давала можливість задовольнити потреби працівника з мінімальними витратами. І тут дуже важливо, щоб винагорода була пов'язана більшою мірою з трудовою діяльністю працівника, а не з іншими факторами, такими як службовий статус, стаж роботи, соціальний статус тощо. Якщо цієї умови не дотримуються, то формується мотивація не ефективності праці, а просування по службі, формування соціального статусу тощо, не обов'язково передбачає високу трудову активність.

Система мотивації поєднує в органічне ціле систему стимулювання, систему покарання та систему контролю. Поняття «мотивація» має складну індивідуалізовану структуру, яка визначається комплексом потреб конкретного працівника. Отже, мотивація банківського персоналу в широкому розумінні цього слова включає комплекс позитивної, негативної мотивації й систему оцінювання. Винагорода як компенсація за витрачені працівником зусилля має не лише відповідати кількісним та якісним параметрам праці, а й бути "справедливою" порівняно з винагородою інших співробітників, інакше виникає психологічна напруга й значно зменшується мотивація. У зв'язку з цим виникає проблема справедливої оцінки трудової діяльності [2].

Реформування банківської системи України негативно вплинуло на кількість діючих банків. За останні півтора року кількість банківських установ скоротилась на 25%, при цьому кількість працюючих на 7%. Зайнятість населення за видами економічної діяльності показують, що працівники фінансової та страхової діяльності по кількості осіб посідають майже останнє місце, уступаючи такому виду діяльності як мистецтво, спорт, розваги та відпочинок. Однак, якщо розглянути середні заробітні плати за місяць працівників фінансової та страхової діяльності по Україні, вони отримують найвищу заробітну платню після працівників авіаційного транспорту. Тому, дослідження порівняльного аналізу системи мотивації комерційних банків України є досить актуальним.

Багато негативних явищ у сфері кадрового керування банків відбуваються, на наш погляд, з нерозуміння особливостей і специфіки нині

працюючого персоналу в банківській сфері України.

По-перше, в українських банках існує неоднорідність кадрового складу як за терміном роботи у фінансово-банківських структурах, так і за отриманою базовою освітою (фінансово-економічною, технічною і або іншою). Як наслідок, виникає кілька управлінських складностей:

- з одного боку, люди більш літнього віку – менш схильні до сприйняття інновацій і нових технологій. З іншого боку, для молодих людей існують проблеми кар'єрного росту;

- у людей різного віку і різного рівня освіти, як правило, різна і мотивація до праці. Таким чином, досить складно сформувати діючу систему компенсацій та бонусів;

- наявність в організаційній культурі банку великої кількості субкультур, що певним чином ускладнює формування команди.

По-друге, необхідно враховувати, що до 90-х років робота в банківській сфері була переважно жіночою. І в даний момент приблизно 70 % виконавчого персоналу українських банків – жінки. Це приводить до специфічності керівництва «жіночим» колективом, підбора і мотивації кадрів, формування команди. Крім того, сьогодні усе більше топ-менеджерів – жінки. В економіці розвинутих країн виявляються ті ж тенденції. Темпи росту чисельності жінок-керівників у європейських банках у два-три рази перевищують темпи росту чисельності керівників-чоловіків. У сучасному фінансовому середовищі, крім типово чоловічих якостей (агресивність і сила, воля до перемоги, новаторство), усе більшої необхідності набувають суто жіночі якості – інтуїція, відкритість, почуття такту. Отже, необхідно приділяти велику увагу формуванню кадрового резерву жінок-керівників.

По-третє, фінансово-кредитна сфера є однією із найбільш передових галузей у ринковій економіці і, відповідно, має потребу в кваліфікованих кадрах. Розвиток банківської галузі в Україні веде до того, що діяльність у банку вимагає що разу більш високого рівня професіоналізму і комунікативних здібностей, постійного удосконалювання співробітників. Робота банківського

клерка вже менше асоціюється зв'язується з «перетасовуванням паперів» і поступово набуває нової орієнтації – на продаж банківських послуг. Звідси витікає необхідність постійного навчання персоналу новим технологіям, його професіонального розвитку, заохочення самоосвіти.

Виходячи з вищевикладеного, можна сказати, що головним завданням кадрової політики для комерційних банків на найближчі роки повинне стати подальше підвищення кваліфікації персоналу і створення команди професіоналів, здатних забезпечити вирішення задач стратегічного розвитку банків.

Вдосконалення банківської стратегії управління персоналом повинно передбачати створення механізму ефективного стимулювання праці, який би забезпечив: наближення інтересів банку до інтересів його працівників (і навпаки); об'єктивну та всебічну оцінку людських можливостей, доцільне використання їх у банку, створення умов для розвитку й реалізації трудового потенціалу персоналу, системи гнучкої адаптації працівників до кон'юнктури ринку; тісний взаємозв'язок сучасних банківських форм і методів стимулювання зі складністю та результативністю праці. Формування дієвого механізму винагороди персоналу банку має базуватися на постійному його вивченні [3].

При цьому особливо актуальними стають процеси постійної діагностики і моніторингу системи стимулювання персоналу; складності, напруженості та ефективності виконуваних ним обов'язків, ступінь їх урахування у різних формах стимулювання працівників, що забезпечує пошук дієвих методів заохочення до ефективної праці. Такий погляд на роботу з персоналом у нових умовах не тільки відповідатиме сучасним світовим підходам до управління, але й дасть змогу коригувати застосування зарубіжного досвіду управління з урахуванням реалій, в яких опинилась нині наша держава.

Література:

1. Бенях В. В. Еволюція сутності мотивації праці. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки.* 2010. № 4(3). С. 223–227.
2. Богацька Н. М., Демчук І. О. Значення мотивації праці персоналу для досягнення цілей підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2009/Economics/37742.doc.htm

(дата звернення: 13.11.2020).

З. Гончарова М. Л., Гордієнко В. П. Науково-методичні підходи до мотивації персоналу комерційного банку. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6711/1/motav.pdf> (дата звернення: 13.11.2020).

Ю.А. Вовченко,
здобувача освіти спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Л.В. Домбровська

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Приділено увагу значенню прибутку для діяльності підприємств. Систематизовано складові механізми управління прибутком. Складено структурну схему управління формуванням прибутку підприємства.

Ключові слова: *прибуток; механізм; управління; підприємство.*

Важливим чинником формування та підвищення рівня рентабельності господарюючих суб'єктів є прибуток. Він є одним із ключових показників, які характеризують результати господарської діяльності підприємства. Прибуток виступає основним джерелом для фінансування його розвитку, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Отримання прибутку є головною метою підприємницької діяльності. Створення дієвого механізму управління прибутком на підприємстві сприятиме оптимізації його доходів і витрат, джерел фінансування, що дозволить забезпечити стабільний розвиток та підвищення рентабельності підприємства у довгостроковому періоді.

Механізм управління прибутком підприємства складається з елементів, що регулюють процес розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з його формуванням, розподілом і використанням. І. Бланк виділяє чотири складові механізми управління прибутком підприємства, які представлено на рис. 1.

Механізм управління прибутком підприємства передбачає певну послідовність дій, спрямовану на забезпечення реалізації основної мети та завдань управління. Основною метою управління прибутком є пошук найбільш

ефективних джерел його формування, напрямків розподілу й використання з метою забезпечення сталого розвитку підприємства та максимізації його ринкової вартості.

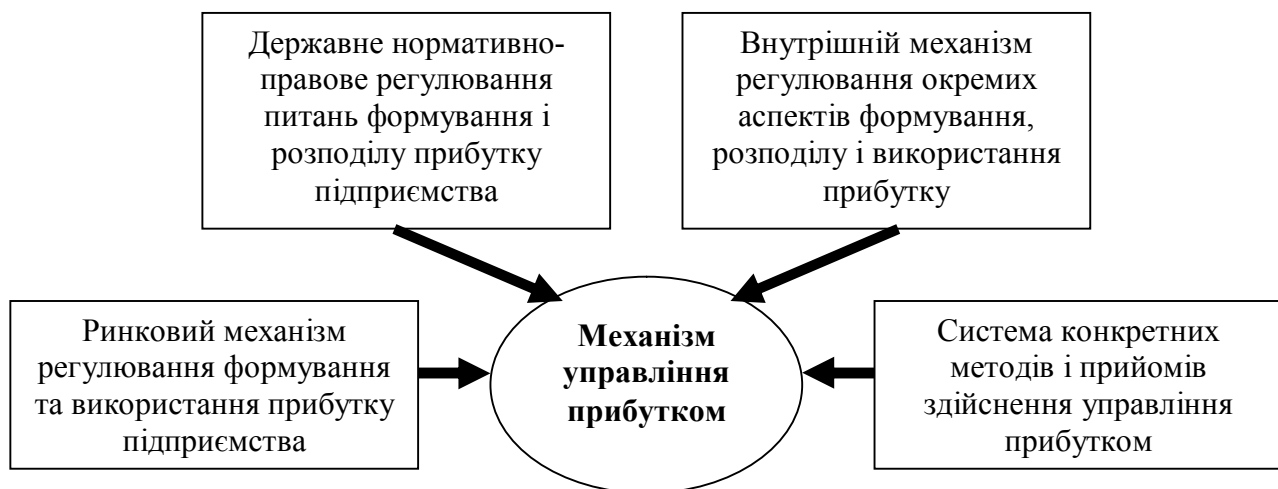

Рисунок 1. Елементи механізму управління прибутком підприємства [1]

Ключовими аспектами управління прибутком є його формування, розподіл і використання, що передбачає створення на підприємстві методичного, організаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення.

Методичне забезпечення включає різноманітні методи аналізу, планування та контролю розміру прибутку.

Організаційне – загальну структуру управління підприємством, наявними структурними підрозділами, службами і відділами, взаємозв'язки між ними. Організаційне забезпечення створює необхідні умови для розробки й прийняття ефективних управлінських рішень з окремих питань формування, розподілу й використання прибутку. Інформаційно-аналітичне забезпечення передбачає використання масиву даних, необхідних для здійснення моніторингу за управлінням прибутком підприємства з урахуванням факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Основою інформаційно-аналітичного забезпечення управління прибутком на підприємстві є данні управлінського обліку.

Формування прибутку підприємства пов'язане зі здійсненням операційної, фінансової та інвестиційної діяльності (рис. 2).

Рис. 2. Структурна схема управління формуванням прибутку [2]

У сучасних умовах господарювання управління розподілом і використанням прибутку підприємства набуває важливого значення, оскільки від ефективності даного процесу залежить результативність господарської діяльності підприємства, його фінансова самостійність, що, безумовно, має вплив на вартість капіталу та ринкову вартість підприємства.

Література

1. Бланк И.А. Управление прибылью. Киев : Ника-Центр, 2007. 768 с.
2. Мірошниченко О.Ю., Корконос Ю.В. Механізм управління прибутком вітчизняних підприємств. *Бізнес Інформ*. 2014. №10. С. 280-285.

А.В. Глушенкова,
здобувач освіти спеціальності 071 «Облік і
оподаткування» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах кризових явищ в економіці та інтеграційних процесів складність управління підприємством потребує особливого обліку та контролю витрат операційної діяльності. Метою операційної діяльності підприємства та його власників є отримання максимального прибутку. Ця мета досягається не тільки за рахунок продажу продукції за вигідною ціною, а також за рахунок скорочення витрат. Скорочення витрат є виключно прерогативою підприємства, адже залежить від його внутрішніх факторів: організації процесу операційної діяльності, обраної облікової політики, порядку відображення витрат, здійснення ефективного аналізу і прийняття дієвих управлінських рішень.

Метою дослідження є розкриття методичних засад визнання та оцінювання витрат операційної діяльності підприємства.

Питання методики визнання, аналізу, оцінювання та відображення в обліку витрат операційної діяльності підприємства знаходиться в центрі уваги багатьох науковців. Справа обтяжується тим, що існують два підходи до визнання, аналізу, оцінювання та відображення в обліку витрат операційної діяльності підприємства, а саме за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Проблема в правильно організованому визнанні, аналізі, оцінюванні та відображенні в обліку витрат операційної діяльності підприємства є проблемою для підприємства. Справа в тому, що в облікових стандартах існують розбіжності щодо визнання та оцінювання витрат операційної діяльності підприємства. Пропонуємо розглянути критерії визнання та оцінки витрат

операційної діяльності підприємства відповідно до вимог стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Питання, які стосуються визнання, складу та оцінювання витрат операційної діяльності підприємства подаються у МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 2 «Запаси» та МСБО 16 «Основні засоби». [1, с. 239]

Основною проблемою при визнанні витрат операційної діяльності підприємства та їх оцінюванні є відмінності, що існують між П(С)БО 16 «Витрати» та МСБО в частині їх відображення. Основними ознаками порівняння є:

- визначення терміну витрат;
- класифікація та групування витрат;
- елементи витрат;
- визнання витрат та оцінка витрат.

При оцінюванні витрат операційної діяльності підприємства слід врахувати, що в МСБО та П(С)БО відсутні спеціальні правила оцінювання витрат. Також існують розбіжності і при відображенні витрат майбутніх періодів у складі витрат операційної діяльності підприємства. Такі витрати необхідно класифікувати при складанні звітності за МСФЗ. З цією метою проводиться аналіз кожної статті та застосовуються критерії щодо визнання та описання витрат операційної діяльності підприємства в МСФЗ.

В той же час питання оцінювання незавершеного виробництва не достатньо врегульоване діючими П(С)БО. При цьому необхідно врахувати, що МСБО 2 «Запаси» визначає методи оцінювання запасів, створених на підприємстві, у тому числі незавершеного виробництва, яке розглядається як витрати операційної діяльності підприємства [1, с. 240].

МСФЗ підтримує методи оцінювання витрат операційної діяльності підприємства, які забезпечують раціональне управління витратами. Відповідно, витрати операційної діяльності підприємства визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу певного періоду. Таким чином

зазначимо, що застосовується принцип відповідності між доходами і витратами. Ті витрати операційної діяльності підприємства, які прямо не можна пов'язати з доходом певного періоду, відносяться до витрат звітного періоду, в якому вони були проведені.

Умовою визнання витрат операційної діяльності підприємства є їх вірогідне оцінювання. Що стосується оцінювання витрат, то таке оцінювання може бути встановлено:

- в момент зменшення активу або збільшення зобов'язання;
- за активами, які створюють економічні вигоди протягом декількох звітних періодів.

Вартість витрат операційної діяльності підприємства передбачає вивчення таких показників як: величина, структура і динаміка витрат підприємства, що визначають нижню межу ціни. Операційна діяльність підприємства повинна покривати витрати, що виникли в процесі виготовлення і реалізації продукції та передбачати прибуток [2, с. 39].

Оцінювання рівня витрат операційної діяльності підрозділів підприємства здійснюється аналогічно до оцінювання виконання планів виробництва.

Таким чином, однією із найбільш складних проблем є відповідність національних стандартів бухгалтерського обліку до вимог і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності. Як підсумок, для правильності визначення результатів операційної діяльності підприємства необхідно витрати за звітний період відображати у Звіті про фінансові результати.

Література:

1. Найдъонов О., Мережко І. Контроль і регулювання витрат на підприємстві. *Держава та регіони*. 2019. № 1. С. 238-241.
2. Склярєнко В.К., Прудников В.М. *Економіка підприємства: учебник* М. : ИНФРА-М, 2006. 528 с.

Ю.О. Доля,
здобувачка освіти спеціальності 075 «Маркетинг»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон.наук Зубков Р.С.

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто сутність, види та завдання ребрендингу. Досліджені прийоми, заходи щодо його проведення та інструменти застосування ребрендингу на підприємстві. Визначені характеристики необхідності проведення ребрендингу компанії у сучасних умовах розвитку ринку, та запропоновано підхід оцінки ефекту ребрендингу і факторів його проведення, з метою поліпшення діяльності компанії.

Ключові слова: бренд, брендинг, ребрендинг, глобалізація, фірмовий стиль, маркетинг, маркетингові стратегії, диференціація, позиціонування, рестайлінг.

Бренд є унікальним та привабливим образом торгівельної марки. І якщо говорити про ребрендинг, то ми кажемо про зміну образу, наявного в свідомості споживача, який має понести за собою зміну фінансових показників діяльності компанії в кращу сторону.

«Ми визначаємо бренд як торгову марку, яка в очах споживача вбирає в себе чіткий і значущий набір цінностей і атрибутів. Продукти зроблені на фабриці. Але продукт стає брендом лише в тому випадку, коли він набуває безліч відчутних, невідчутних і психологічних факторів. Головне, про що потрібно пам'ятати, — бренди не створюються виробником. Вони існують тільки у свідомості споживача.» Charles Brymer, генеральний менеджер InterbrandSchechter[2, с. 12].

Ребрендинг - це комплекс заходів, націлених на зміну складових бренду (назва, логотип, фірмовий стиль та ін.), або повне оновлення бренду.

Він застосовується при наступних об'єктивних характеристиках: ослаблення ринкових позицій бренду; оновлення чи зміна маркетингових стратегій або цільової аудиторії бренду; бренд не відповідає зміненим умовам ринку; від самого початку стратегія і цінності бренду були розроблені невірно.

На основі досліджень, було виявлено, що частіше усього з необхідністю впровадження системи ребрендингу зустрічаються великі та середні компанії. Як показує статистика, у таких підприємствах до ребрендингу звертаються в

середньому кожні 4-5 років [3, с. 45].

Ребрендингові заходи переслідують мету поліпшити становище бренду компанії та основних його продуктів. Завдання ребрендингу є достатньо зрозумілими:

1. Посилення позицій бренду на ринку товарів та послуг (зріст лояльності та прихильності споживачів);
2. Диференціація бренду (заходи націлені на підвищення унікальності товару та послуг);
3. Залучення нових клієнтів (формування клієнтської бази з метою підвищення обсягів продажу чи надання послуг);
4. Знищення старих стереотипів діяльності.

Сутність ребрендингу розкривається у тому, що бренд, який від самого початку несе в собі певні цілі, переконання і цінності, після змін починає спиратися на інші якості, тим самим втрачаючи частину аудиторії, яка перестає знаходити потрібні для неї параметри. Але тим самим, бренд стає цікавим для іншої ринкової аудиторії і клієнтів, які раніше не були зацікавлені даним брендом, увагу яких і малі на меті привернути цими змінами.

У науковому докладі Н. В. Івашової питання сутності ребрендингу приділено значну увагу та виділено класифікацію ребрендингу та елементи змінення комунікаційних систем підприємства з метою підвищення ефективності його роботи [1, с. 20].

Зміна цінностей бренду є досить ризикованим кроком, тому що зміна цільової аудиторії, вихід на інші сегменти ринку з невідомим рівнем конкурентної боротьби, не може бути в повній мірі досліджено та прогнозовано. Крім того, як вже сказано, нові цінності бренду можуть прийтись до душі далеко не всій аудиторії споживачів, та існує ймовірність, що це призведе до ще більш стрімкого зменшення обсягу продажу.

Таким чином, на фінальному етапі роботи перед маркетологами постає найважливіше завдання, на яке і були спрямовані усі процеси роботи з ребрендингу.

Це відповідь на питання щодо вимірювання впливу результатів проведеної роботи на підвищення та підсилення ефективності бренду, збуту товарів та послуг, позиціонування та конкурентоспроможності компанії на ринку, і успіху компанії в цілому. Способи вимірювання ефекту ребрендингу можна представити такими категоріями :

1. Оцінка споживача. Цей спосіб несе в собі вимірювання ефективності ребрендингової роботи з точки зору споживача. Для визначення цієї оцінки мають бути досліджені такі заходи як рівень обізнаності та ставлення покупця до зміни цінностей компаній, прихильність до нових векторів, пропонувані оновленим брендом та ін.;

2. Товарно-грошова оцінка. Цим способом визначається зміна цінової політики від впроваджених змін. Наприклад відмірювання надбавки методами сумарної доданої вартості;

3. Фінансово-ринкова оцінка. Це мабуть найбільш коректний спосіб вимірювання та показник успішності інвестування компанії у брендинг та ребрендинг, бо саме він чітко показує результати між проведенням ребрендингової операції та прибутковістю компанії, збільшенням її акцій, тощо.

Взагалі, ефективність проведеної роботи з ребрендингу треба оцінювати з годом, по мірі досягнення компанією її стратегічних цілей, зміни росту прибутковості, та іншими фінансовим та маркетинговим показникам [6, с. 91].

Висновки. Проведений аналіз довів, що у деяких ситуаціях впровадження ребрендингу є необхідним, але мало дослідженим етапом у системі маркетингу вітчизняних підприємств. Проводячи ребрендинг компанії важливо враховувати, що це не є ліквідацією бренду, адже ребрендинг – це інструмент його еволюції.

Література

1. Івашова Н.В. Формування бренд-орієнтованої системи управління комунікаціями промислового підприємства підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. Суми, 2012. - 321 с.

2. Телетов О.С. Брендінг та ребрендинг в умовах сучасних промислових виробництв. *Зб. тез доповідей VIII-ї міжнародної науково-практичної конференції "Маркетинг та логістика в системі ме-неджменту"*. Львів: Вид. Львівської політехніки, 2011. -35 с.

3. Приходченко Я.В. Бренд-менеджмент торговельних підприємств в умовах

Д.Д. Домбровська,
здобувача освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Л.В. Домбровська

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ В ІТ-ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Приділена увага відображенню динаміки ключових показників розвитку ІТ-галузі з означенням їх місця серед сукупності господарюючих суб'єктів в Україні. Приділена увага оцінці показника продуктивності праці за видами економічної діяльності, що належать до ІТ-галузі.

Ключові слова: продуктивність праці; суб'єкти господарювання; ІТ-галузь

У сучасній науковій літературі є багато різноманітних поглядів і трактувань терміну «продуктивність праці». Згідно з рекомендаціями Міжнародної організації праці продуктивність вважається загальним показником, який характеризує ефективність використання ресурсів (таких, як праця, капітал, земля, матеріали, енергія та інші) в процесі виробництва різноманітних товарів та надання послуг. Найбільш вдале, на наш погляд, визначення продуктивності праці запропоновано Грішновою О.А.: «Продуктивність праці – узагальнюючий показник використання робочої сили, що характеризує співвідношення результатів праці та її витрат» [1].

Господарюючі суб'єкти усіх галузей та видів економічної діяльності зацікавлені у високопродуктивній діяльності своїх працівників. Не виключенням є і підприємства, які здійснюють свою діяльність у відносно новій для України, проте такій, що стрімко розвивається останні кілька десятиліть, а саме у ІТ – галузі, про що свідчать дані таблиці 1 та графік, зображений на рисунку 1.

Показники розвитку суб'єктів господарювання ІТ-галузі в Україні

Рік	Кількість суб'єктів господарювання, од.			Кількість зайнятих працівників, осіб			Обсяг реалізованої продукції, млрд. грн.		
	усього по Україні	у т.ч. ІТ-галузь	частка %	усього по Україні	у т.ч. ІТ-галузь	частка %	усього по Україні	у т.ч. ІТ-галузь	частка %
2010	2184105	33231	1,52	11000590	73835	0,67	3366,2	8,7	0,26
2011	1701797	34997	2,06	10393516	79183	0,76	3991,2	10,7	0,27
2012	1600304	51491	3,22	10198733	102791	1,01	4203,2	16,8	0,40
2013	1722251	70589	4,10	9965118	127896	1,28	4050,2	20,1	0,50
2014	1932325	97845	5,06	9008315	153514	1,70	4170,7	24,4	0,59
2015	1974439	99897	5,06	8331952	148031	1,78	5159,1	37,9	0,73
2016	1865631	114433	6,13	8244013	163009	1,98	6237,5	48,5	0,77
2017	1805144	131390	7,28	8271365	185784	2,25	7707,9	61,7	0,80
2018	1839672	157988	8,59	8661298	216778	2,50	9206,0	78,3	0,85
2019	1941701	188034	9,68	9145513	254320	2,78	9639,7	96,3	1,00
2020	1973652	215399	10,91	9057014	275682	3,04	10049,9	112,2	1,12

Кількість суб'єктів господарювання, здійснюючих свою діяльність у ІТ-галузі в Україні у період з 2010 по 2020 р. зросла на 182168 одиниць, або у 5,48 разів, а їх частка у сукупній кількості господарюючих суб'єктів зросла на 7,18 в.п.; на 201847 осіб або у 2,73 рази збільшилась чисельність осіб, зайнятих у аналізованій галузі, що вплинуло на помітне зростання їх частки у сукупній чисельності зайнятих працівників по Україні на 2,37 в.п.; на 103,5 млрд. грн., або у 11,90 разів збільшився обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), виготовленої у ІТ-галузі.

На сьогоднішній день бурхливий розвиток науки та техніки щорічно вимагає наявності на ринку все нових та нових спеціалістів із відповідними знаннями та компетенцією. Претенденти на посади ІТ-спеціалістів у будь-якій компанії мають володіти не лише професійними знаннями (hard skills), але й навичками, які дозволяють спеціалістові виконувати його роботу більш продуктивно, тобто soft skills. Упродовж останніх років продуктивність праці в

досліджуваній галузі помітно зросла – в цілому з 361,3 грн. на 1 працівника у 2018 р. до 407,1 грн. на одного працівника у 2020 р., тобто на 45,8 грн., або на 12,68%. При цьому, як свідчать дані таблиці 2, більш високим рівнем продуктивності праці характеризуються суб'єкти господарювання, які працюють у сфері надання інформаційних послуг, зокрема, оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах і пов'язана з ними діяльність.

Таблиця 2

Продуктивність праці в ІТ-галузі за видами економічної діяльності, грн.

Вид економічної діяльності	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ним діяльність	363,3	378,0	407,0
у тому числі			
комп'ютерне програмування	387,8	392,4	414,5
консультування з питань інформатизації	276,1	279,5	312,1
діяльність із керування комп'ютерним устаткуванням	297,0	377,1	322,2
інша діяльність у сфері інформаційних технологій і комп'ютерних систем	371,0	568,8	709,6
Надання інформаційних послуг	355,1	380,1	407,5
у тому числі			
оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах і пов'язана з ними діяльність	495,1	518,6	539,1
веб-портали	152,6	163,4	259,1
надання інших інформаційних послуг	144,6	160,2	156,0

Вважаємо, що запорукою подальшого підвищення продуктивності праці в ІТ-галузі має стати налагоджена система мотивації спеціалістів. Перш за все, звісно, це задоволення базових потреб, як і для будь-якої людини. Проте важливо з огляду на особливості ІТ-сфери розуміти вагому роль мотивуючих факторів, таких як надання творчих задач; можливість професійного розвитку, тобто вдосконалення наявних навичок та вивчення суміжних галузей знань; створення цільного та дружнього колективу, зв'язаного корпоративною культурою та командним духом; піклування про здоров'я та комфорт ІТ-фахівців.

Література

1. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник. Київ: Знання, 2004. 356 с.

Д.О. Заболотний
здобувач освіти спеціальності 075 «Маркетинг»
Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон.наук Зубков Р.С.

МАРКЕТИНГОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто вплив глобалізації на маркетингову діяльність підприємства. Визначено, що глобалізація світової економіки здійснила значний вплив на маркетинг підприємств, які для успішного функціонування повинні зважати не лише на внутрішньодержавні фактори, а й спиратися на зовнішній ринок із врахуванням інтересів споживачів-закордонних держав і збільшенням конкуренції серед закордонних конкурентів.

Ключові слова: *глобалізація, зовнішнє середовище, організація, маркетингова діяльність, підприємство.*

В умовах глобалізації поняття конкуренції стосується практично кожного підприємства. Підприємство може у зв'язку з цим запроваджувати різні стратегії, які дадуть йому змогу досягти максимального зниження рівня витрат, зростання продуктивності наявних виробничих засобів або також підвищення рівня якості обслуговування клієнта. Отримання заощаджень витрат вимагає однак застосування нового підходу, пов'язаного з організацією виробництва і управлінням діяльністю підприємства. Здатність підприємства до обслуговування клієнта на рівні, який перевищує його очікування, є істотним елементом конкурентної переваги на глобальному ринку.

Перш ніж прийняти рішення про вихід на міжнародний ринок, підприємство має оцінити можливі ризики, а саме: невірне розуміння уподобань закордонних споживачів і, як наслідок, пропозиція неконкурентоспроможної продукції; інша культура ведення бізнесу; недостатня кількість управлінських кадрів, що мають досвід міжнародної діяльності; можливість зміни владою іноземної держави торгового законодавства, девальвації валюти. Для реалізації поставленої мети прийняття управлінського рішення міжнародного маркетингу у функціонуванні зовнішньоекономічної

діяльності підприємств необхідно провести маркетингове планування та визначити стратегії міжнародного маркетингу зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Зокрема, стратегію максимізації прибутку, цінову маркетингову стратегію, стратегію збільшення обсягів реалізації послуг, підвищення конкурентоспроможності та якості задоволення споживачів, а також стратегію вдосконалення керування персоналом та визначено місце маркетингових заходів у системі підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств на міжнародному ринку [2, с. 18].

При глобальній економіці маркетинг, як правило, вимагає використання нетрадиційних форм і методів управління, гнучкого і творчого застосування різноманітних підходів до просування товарів на глобальному ринку. На цьому етапі розвитку глобалізації у світовій економіці поєднання глобального маркетингу та міжнародного менеджменту стає складовою глобальних фірм. Тут охоплюються всі сфери діяльності корпорації, вона більше не орієнтується на країну походження, а прагне задовольнити потреби, притаманні у всьому світі. Глобалізація стосується насамперед концепції товару і не обов'язково вимагає змін інших інструментів маркетингу, таких як комунікація, ціна і збут, вони здебільшого зберігають індивідуальну адаптацію до місцевих умов [5,с.187].

Зміни в середовищі можуть бути ендогенного (внутрішнього) або екзогенного (зовнішнього) походження. Глобалізаційні процеси формують зміни екзогенного характеру, вони приходять з-поза меж національної економіки. Після їх входження або імплементації в національне середовище вони стають фактом економічного життя. На основі добровільної та стійкої співпраці цілого ряду суб'єктів господарювання виникає структуризація ринків, на яких транзакції плануються й управляються на ґрунті злагоджених у процесі взаємодії правил обміну. Це забезпечує його учасникам зниження ризиків невизначеності операцій, скорочення транзакційних витрат, економію на масштабах виробництва, але водночас вимагає певних зусиль щодо створення, підтримки та розвитку мережі взаємодії, збільшуючи значущість координації

діяльності самостійних партнерів. Маркетинг заповнює сферу взаємодії, стає фактично концепцією управління розвитком мережі (networkmarketing) і концепцією партнерських взаємин (relationshipmarketing), що виникають між окремими суб'єктами ринку в процесі виробництва та споживання товарів і послуг. Маркетинг тепер не тільки виконує роль інтегратора різних видів діяльності всередині компанії, а й погоджує діяльність різних спеціалізованих фірм[1, с.45].

Необхідно зазначити, що просування маркетингової діяльності у віртуальний простір Інтернету є загальносвітовою тенденцією, яка чітко простежується і в Україні. Збір інформації за вказаними напрямками здійснюється шляхом проведення кабінетних та польових маркетингових досліджень. Вторинна інформація в мережі Інтернет міститься на сайтах відповідних торгових компаній, рекламі та інших інформаційних джерелах. Первинна інформація збирається безпосередньо в момент та в місці її виникнення, чітко відповідає поставленим цілям та сприяє вирішенню існуючих проблем. За технологією проведення усі методи збору первинної інформації поділяються на традиційні та сучасні [5,с.89]

Висновки. Таким чином, глобалізація світової економіки здійснила значний й вплив на маркетинг підприємств, які для успішного функціонування повинні зважати не лише на внутрішньодержавні фактори, а й спиратися на зовнішній ринок із врахуванням інтересів споживачів-закордонних держав і збільшенням конкуренції серед закордонних конкурентів.

Література

1. Єранкін О. Формування нової парадигми маркетингу в умовах глобалізації. *Маркетинг в Україні*. 2008. № 4. С. 43-50.
2. Ілляшенко С.М. Сучасні тенденції застосування інтернет-технологій у маркетингу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4(2). С. 64-74.
3. Петруня В. Ризики маркетингової діяльності: вплив глобалізації *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. №1. С. 114-122.6
4. Чубко Т. П. Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу і право *Форум права*. 2010. № 1. С. 396-405.
5. Чухрай Н.І. Маркетинг у глобалізації світової економіки. *Вісник Національного університету Львівська політехніка*. 2007. № 580: Логістика. С. 184–190.

К.Ю. Завгородня,
здобувачка освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – доцент кафедри Ляшенко В.В.

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Досліджено питання організаційного забезпечення стратегічного управління корпоративною соціальною відповідальністю. Запропоновано модель організаційного забезпечення стратегічного управління корпоративною соціальною відповідальністю.

Ключові слова: *корпоративна стратегія, стратегічне управління, корпоративна соціальна відповідальність, організаційно-управлінська структура.*

Забезпечення сталого розвитку, отримання підприємством довгострокових конкурентних переваг, які характеризують досягнення цілей корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у довгостроковій перспективі, пов'язані з визнанням та встановленням зв'язку КСВ із корпоративною стратегією. У процесі впровадження принципів КСВ у корпоративну стратегію важливу роль відіграє його організаційна складова. Побудова системи стратегічного управління КСВ вимагає відповідного організаційного забезпечення з урахуванням особливостей механізму стратегічного управління КСВ, який визнано за основу.

Спираючись на структурно-ресурсний підхід можливо розглядати організаційне забезпечення як систему організаційних заходів і засобів, які сприяють нормальному функціонуванню процесів, реалізації планів та програм, досягненню поставлених цілей через використання організаційних ресурсів та побудову ефективної організаційної структури системи.

Організаційна структура управління КСВ являє собою внутрішньо системний порядок, що відображає склад, підпорядкованість та взаємодію підрозділів апарату управління, які відповідають за реалізацію системи управління КСВ, розподіл функціональних обов'язків між ними.

Організаційна структура системи управління КСВ залежить від впливу багатьох факторів, зокрема: масштабів та специфіки бізнесу, організаційно-

правової форми, належності до інтегрованих корпоративних структур, ступеня формалізації організаційних відносин, ступеня централізації або децентралізації функцій менеджменту, орієнтації на конкретні групи зацікавлених сторін тощо. Важливим завданням менеджменту у сфері КСВ є формування оптимальної організаційної структури управління КСВ з урахуванням указаних факторів.

Формування системи управління КСВ потребує серйозних організаційних змін, що ведуть до побудови нової системи взаємодії зі стейкхолдерами, перерозподілу компетенцій та функцій управління між підрозділами й виконавцями на всіх рівнях.

Згідно з результатами опитування Центру розвитку КСВ в Україні у більшості вітчизняних компаній розробкою та впровадженням програм або заходів із КСВ займається безпосередньо керівництво (75%), начальники бізнес-напрямів, заступники директорів (11%), спеціальний співробітник якогось відділу, який відповідає за соціальну відповідальність (5%), відділ/департамент із соціальної відповідальності (2%), інші варіанти (10%) [1].

Розробка та інтеграція заходів у сфері КСВ у корпоративну стратегію залишається прерогативою вищого суб'єкта корпоративного управління. З ініціативи та під керівництвом топменеджменту розробляється та закріплюється у відповідних документах стратегія КСВ (або окремі стратегічні проекти), відбувається контроль за її впровадженням у практику господарювання.

Організаційне забезпечення щодо реалізації стратегічних рішень із КСВ найчастіше припадає на функціональні підрозділи, які уже існують на підприємстві. Серед таких підрозділів домінують відділ з управління персоналом, відділ зв'язків з громадськістю, маркетинговий відділ тощо.

Установлення відповідальності конкретних функціональних підрозділів за впровадження стратегічних програм у сфері КСВ підтверджує орієнтацію підприємств на побудову відносин із пріоритетними групами стейкхолдерів - персоналом, споживачами, місцевими громадами тощо.

Результати дослідження Центру розвитку КСВ в Україні свідчать про необхідність застосування різних організаційних інновацій, пов'язаних із

впровадженням системи стратегічного управління КСВ у практику вітчизняних суб'єктів господарювання та підвищенням її ефективності [1].

На вищому рівні управління пропонується ввести посаду заступника генерального директора з питань КСВ, який підпорядковується безпосередньо генеральному директору. Посадові обов'язки заступника з питань КСВ залежать від розміру, потреб та місії підприємства. Ця посадова особа вносить культуру корпоративної стійкості на підприємство та контролює його соціальну відповідальність.

Головна сфера відповідальності керівника на цій посаді полягає в розробленні та впровадженні стратегічних рішень у галузі КСВ, контролі за реалізацією соціально відповідальних цілей підприємства.

Таким чином, запропонована модель організаційного забезпечення стратегічного управління КСВ сприятиме ефективному прийняттю, реалізації, координації управлінських рішень на основі рефлексивного підходу до стейкхолдер-менеджменту.

Література

1. Зінченко А., Саприкіна М. Розвиток КСВ в Україні: 2010–2018. Київ: Видавництво «Юстон», 2017. 52 с.

О.М. Ковальов,
здобувач освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування» Миколаївського
інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Л.В. Домбровська

ПІДХОДИ ДО ВИБОРУ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ

Приділена увага класифікації джерел фінансування оборотних активів підприємств. Узагальнено переваги та недоліки власних та запозичених джерел фінансування оборотних активів. Зроблено теоретичний аналіз вибору моделі фінансування оборотних активів підприємств залежно від рівня ризику, рентабельності й ліквідності

Ключові слова: оборотні активи; джерела фінансування; власні джерела; запозичені джерела

Проблема забезпечення підприємств оборотними активами тісно пов'язана

з процесом їх фінансування. Від правильного розв'язання цієї проблеми багато в чому залежить ефективність формування оборотних активів та зміцнення фінансового стану підприємства. Джерела фінансування оборотних активів мають важливе значення для будь-якого підприємства, оскільки від їх структури багато в чому залежить ефективність поточної діяльності господарського суб'єкта.

Класифікація джерел фінансування оборотних активів підприємств схематично представлена на рисунку 1.

Власні джерела фінансування оборотних активів підприємств у даний час відіграють визначальну роль, оскільки забезпечують, у більшій мірі, фінансову стійкість і оперативну самостійність господарських суб'єктів.

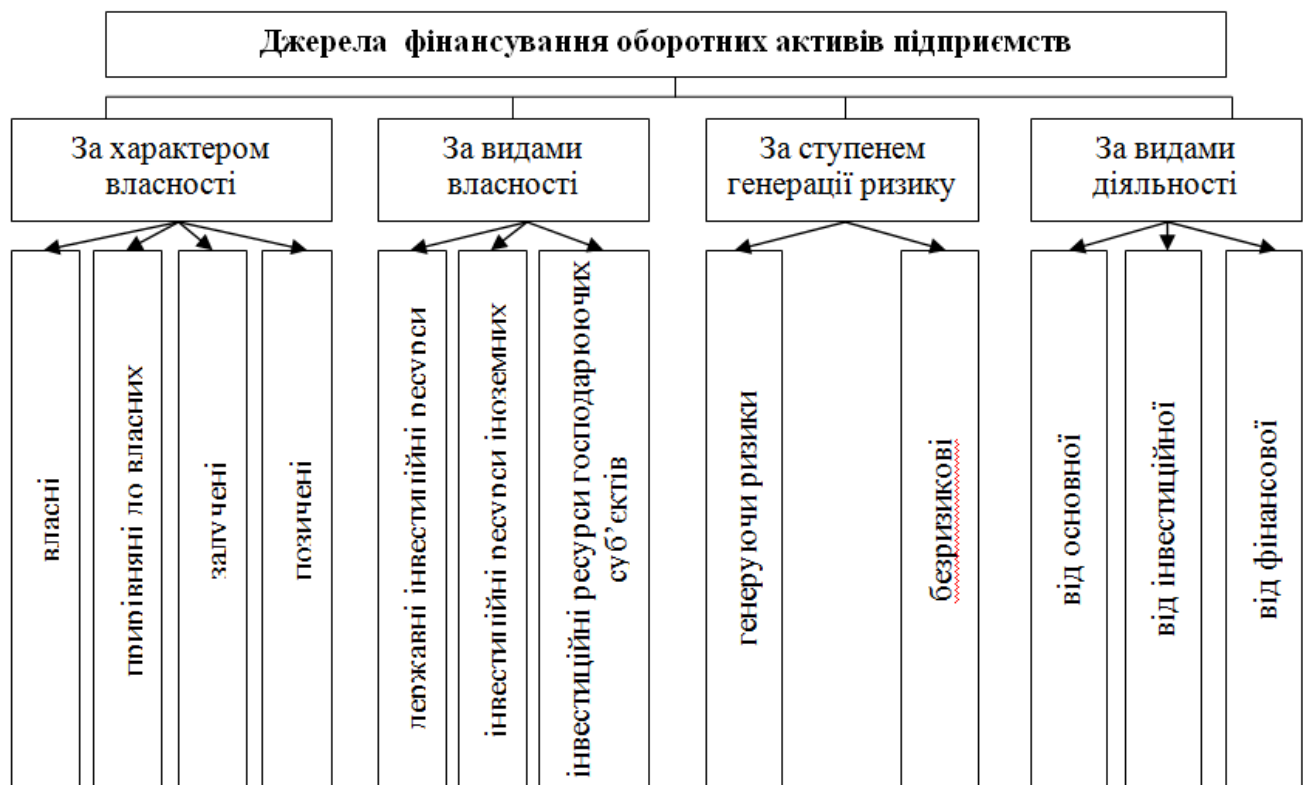

Рисунок 1. Класифікація джерел фінансування оборотних активів підприємств

Серед основних переваг використання власних джерел фінансування оборотних активів підприємств, як правило, виділяють простоту їх залучення, більшу віддачу за критерієм норми прибутку на вкладений капітал ізменшення ризику фінансової стійкості й банкрутства підприємства (рисунку 2).

Переваги	Недоліки
Простота залучення, що характеризується прийняттям рішень без необхідності одержання згоди інших господарюючих суб'єктів	Висока вартість
Висока здатність генерування прибутку в усіх сферах діяльності (не потребує сплати відсотка за кредит)	Неможливість забезпечити перевищення коефіцієнту фінансової рентабельності підприємства над економічною рентабельністю
Забезпечення фінансової стійкості розвитку підприємства, його платоспроможності в довгостроковому періоді, зниження ризику банкрутства	Обмеженість обсягу залучення фінансових ресурсів для розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства на окремих стадіях його життєвого циклу

Рисунок 2. Переваги та недоліки власних джерел фінансування оборотних активів підприємств [2]

При нестачі власних і прівірняних до них коштів для фінансування приросту власних оборотних активів підприємства можуть використовувати для цих цілей позикові кошти. Позикові джерела фінансування оборотних активів підприємств торгівлі компенсують виникаючу додаткову потребу в них унаслідок збільшення обсягів товарообороту і зростання цін на товари (послуги), зміни товарного асортименту, що пропонується, високого темпу інфляції, а також у результаті наявності тимчасового часового лагу між моментом реалізації товарів і отриманням грошових коштів за них. Серед даного виду джерел формування оборотних активів підприємств найбільшу роль відіграє банківський кредит.

Основні переваги та недоліки позикових джерел фінансування оборотних активів підприємств наведені на рисунку 3.

Переваги	Недоліки
Широкі можливості залучення (зокрема при наявності гарантії або застави)	Генерує меншу норму прибутку внаслідок необхідності сплати відсотків за кредит
Забезпечує ріст фінансового потенціалу підприємства і обсягів його господарської діяльності	Висока залежність вартості позиченого капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку
Порівняно низька вартість	Ризик зниження фінансової стійкості та витрати платоспроможності
Здатність генерувати приріст фінансової рентабельності за рахунок забезпечення розширення господарської діяльності	Складність процедури залучення (залежність від рішення кредиторів, необхідність надання відповідних сторонніх гарантії або застави)

Рисунок 3. Переваги та недоліки позикових джерел фінансування оборотних активів підприємств [2]

Слід зазначити, що правильне співвідношення між власними, позиковими і залученими джерелами фінансування оборотних активів відіграє важливу роль у зміцненні фінансового стану підприємства, крім того обов'язково постає питання про ефективність їхнього використання і застосування.

Для вибору моделі фінансування існують розроблені критерії вибору моделі фінансування оборотних активів підприємства залежно від рівня ризику, показників рентабельності й ліквідності (таблиця 1) [1, 3].

Таблиця 1

Вибір моделі фінансування оборотних активів підприємств залежно від рівня ризику, рентабельності й ліквідності

Ліквідність	Рентабельність	Причини	Ризики	Моделі, що застосовуються
Низька	Низька	- недостатність грошових коштів; - недостатність власних кредитних можливостей	Лівобічний Правобічний	Ідеальна
Висока	Низька	- зайвий обсяг поточних активів; - недостатність товарних запасів	Лівобічний	Агресивна
Низька	Висока	- високий рівень кредиторської заборгованості	Правобічний	Консервативна
Висока	Висока	- оптимальне сполучення між короткостроковими і довгостроковими джерелами позикових коштів; - постійна наявність грошових коштів	Лівобічний Правобічний	Компромісна

Використовуючи критерії, наведені в таблиці, можна, виходячи із значень показників рентабельності й ліквідності підприємства, обрати необхідну модель управління фінансовими коштами господарського суб'єкта, зокрема модель фінансування його оборотних активів.

Література

1. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами: Пер. с англ. М.: Финансы и статистика, 1996. 800 с.
2. Власова Н.О., Безгінова Л.І. Формування оптимальної структури капіталу у підприємствах роздрібно́ї торгівлі: монографія. Х. : ХДУХТ, 2006. 160 с.
3. Стоянова Е.С. Финансовый менеджмент: теория и практика: учебник / под ред. Е. С. Стояновой. 5-е изд. М.: Перспектива, 2003. 656 с.

Н.Ю. Кононенко,
здобувачка освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – доцент кафедри Ляшенко В.В.

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Досліджено проблематику розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні.

Ключові слова: соціально відповідальний бізнес, модель соціальної відповідальності.

Українська економіка перебуває на початковому етапі усвідомлення та формування власної моделі соціальної відповідальності. Тому значну увагу з боку громадських організацій та владних інституцій необхідно спрямувати саме на вироблення вітчизняної моделі соціальної відповідальності, яка б відображала особливості культурного, економічного та правового розвитку національної економіки. Про важливість розроблення національної концепції соціальної відповідальності можуть свідчити результати досліджень, що проводяться в різних регіонах країни.

Дослідженням соціальної відповідальності бізнесу присвятили свої праці такі закордонні вчені як Г.Боуен, К. Девіс, М. Фрідман, Е. Фрімен, Д.Елкінгтон, А. Керолл, Д. Мун, П. Друкер, Т.Бредгард, Ф. Котлер, Ю. Благов, С. Літовченкота інші.

Серед вітчизняних науковців, які досліджують питання соціальної відповідальності можна виділити праці Ю. Саєнко, П. Яницького, Г. Назарова, Г.Попович, І. Акімова, О. Осінкіна, О. Філіпченкота інші.

Соціальна відповідальність – один із тих факторів, що впливає на загальну економічну ефективність діяльності підприємств. Однак це досягається тільки за умови постійної діяльності в сфері корпоративної соціальної відповідальності.

Усвідомлення цього факту, безперечно, призведе до підвищення уваги

бізнес-одиниць до питань, що відображають роботу у напрямку підвищення загального рівня реагування на вимоги стейкхолдерів.

Показниками соціальної відповідальності в середовищі українських компаній переважно розуміють надання благодійної допомоги громаді, розвиток власного персоналу, чесне ведення бізнесу та дотримання і захист прав людини. Найменше асоціюють із соціальною відповідальністю впровадження принципів і практик підзвітності, прозорості й етичної поведінки, здійснення екологічних проектів та участь у регіональних програмах розвитку.

Серед основних перешкод, з якими зустрічаються компанії при впровадженні соціальних проектів, найчастіше вказуються фінансові, зокрема обмеженість фінансових можливостей та нестача коштів для тих, хто потребує (48%), а також недосконалість нормативно-правової бази, в тому числі законодавства щодо соціальних проектів (31%). Значно менше, проте зазначаються: організаційні труднощі (8%); забюрократизованість процесу надання допомоги (5%); відносно високі запити отримувачів благодійної допомоги (5%); тиск з боку органів влади (3%); неможливість контролювати розподіл коштів (3%) та корупція (2%) [1].

Можна виділити групу чинників, що перешкоджають впровадженню соціальної відповідальності у практику господарювання: дефіцит фінансових ресурсів; недосконалість (відсутність) нормативно-правової бази; відсутність стимулів; відсутність прозорих механізмів контролю за використанням коштів, спрямованих на соціальну відповідальність; відсутність спеціальних навичок та знань; відсутність бачення потенційних вигід від впровадження соціальної відповідальності.

Виходячи з проведеного аналізу, можна зробити висновок, що більшість компаній переходять від благодійної діяльності до соціальних інвестицій, спрямованих на вирішення найбільш гострих соціальних проблем у сфері освіти, охорони здоров'я, зайнятості, житла. Це дозволить не тільки підтримувати баланс інтересів ділової спільноти з інтересами держави і

суспільства, а й забезпечить позитивний ефект від управління соціальним інвестуванням як для самих організацій, так і для суб'єктів соціальної сфери.

Найбільш ефективними заходами, які б поширювали принципи соціальної відповідальності бізнесу в українському суспільстві та стимулювали комерційні організації до вирішення соціальних проблем, є такі: створення сприятливих організаційно-правових умов для діяльності суб'єктів господарювання, що беруть участь у вирішенні соціальних проблем; надання пільг по податках, зборах, орендній платі та інших пільг підприємствам і організаціям, які займаються шефською, спонсорською, благодійною діяльністю; цільова фінансова підтримка недержавних суб'єктів соціальної політики за рахунок бюджетних коштів; застосування економічних та інших санкцій до тих, хто діє на шкоду соціальним інтересам територіальної громади; налагодження співпраці з податковими органами та проведення консультаційної і ознайомчої роботи тощо; акумулювання наявної інформації у сфері соціального підприємництва та адаптація закордонного досвіду соціального підприємництва.

Таким чином, формування єдиних стандартів соціальної відповідальності бізнесу сприятиме розширенню зовнішньоекономічних зв'язків, створенню сприятливого інвестиційного клімату, зміцненню конкурентоспроможності корпоративних секторів.

Література

1. Лазоренко О., Колишко Р. Корпоративна соціальна відповідальність: посібник. Київ: Видавництво «Енергія», 2008. 96 с.

В.В. Кузьменко
здобувач освіти спеціальності 071 «Облік і
оподаткування» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»

Л.С. Пипкіна
старший викладач циклової комісії
з економіки та підприємництва
Миколаївського фахового коледжу
ЗВО Університету «Україна»

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: ЗАКОНОДАВЧО-ПРАВОВІ ОСНОВИ

В сучасних умовах господарювання теоретично-важливим є дослідження економічної основи та правової бази організації бухгалтерського обліку діяльності неприбуткових бюджетних організацій України. Євроінтеграційний курс нашої країни приводить до впровадження Європейських директив та регламентів (звітності, аудиту, освіти, етики), а тому дослідження теоретичних основ та законодавчої бази щодо відповідності цим документам є досить актуальним. Доволі цікавим в таких умовах є організація бухгалтерського обліку діяльності неприбуткових бюджетних організацій України. Отже, дослідження правової бази організації бухгалтерського обліку діяльності неприбуткових організацій України залишається актуальним.

Особливості організації обліку в неприбуткових організаціях визначаються законодавством про бюджетний устрій і бюджетний процес в Україні, інструкціями, що фінансуються з державного і місцевих бюджетів, іншими нормативними документами Міністерства фінансів України [1] та Державної казначейської служби України [2]. Однак головними законодавчими документами, що регулюють організацію бухгалтерського обліку в неприбуткових організаціях: Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. No 436-IV [3], Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. No 996-XIV [4], Податковий кодекс України від

02.12.2010 р. No 2755-VI. [5]

За місцем та роллю у реформуванні та регулюванні бухгалтерського обліку акти нормативно-правового та методичного забезпечення можна згрупувати рівнями (рис. 1.)

Рис. 1. Організація бухгалтерського обліку відповідно до актів нормативно-правового та методичного забезпечення

Джерело: згруповано автором за даними [Зарудна Н.Я., Кундеус О.М., Яковець Т.А.]

Отже, за даними рисунку нормативно-правова база організації бухгалтерського обліку поділяється на шість рівнів: від кодексів, законів,

указів, постанов до положень, інструкцій, рішень, розпоряджень. Відповідне нормативно-правове забезпечення обліку і контролю витрат є запорукою ефективної та оперативної організації обліку та контролю в неприбуткових установах. Адекватне, своєчасне, дієве та узгоджене нормативно-правове забезпечення є необхідною умовою стабільної діяльності та фінансової успішності функціонування неприбуткових організацій та виконання поставлених державних завдань.

Підсумовуючи вище викладене, сьогодні існує необхідність в удосконаленні нормативно-правового та професійного регулювання бухгалтерського обліку, що викликана необхідністю державного реагування на виклики світової глобалізації. На освоєння постійних змін міжнародних професійних стандартів велике навантаження полягає на бухгалтерів, які повинні своєчасно реагувати на Європейські директиви та регламенти (звітності, аудиту, освіти, етики) без належної їх адаптації й усвідомлення наслідків такої роботи для галузей національної економік.

Література

1. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>(дата звернення 15.09.2021 року)
2. Державна казначейська служба України. URL:<https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення 15.09.2021 року);
3. Господарський кодекс України : станом 16.01.2003 р. : № 436-IV URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 15.09.2021 року)
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України : станом 16.07.99 р. : № 996-XIV зі змін і доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 15.09.2021 року);
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> дата звернення 15.09.2021 року)
6. Зарудна Н.Я., Кундеус О.М., Яковець Т.А. Облік та нормативно-правове забезпечення підприємницької діяльності: навчальний посібник. Тернопіль : ТАЙП, 2016. 283 с.

К.В. Кучерява,
здобувачка освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – доцент кафедри Ляшенко В.В.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ТА МАРКЕТИНГОВО-ЛОГІСТИЧНА СИСТЕМА ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено питання розвитку маркетингово-логістичної системи підприємства та вплив на маркетингово-логістичну систему інформаційного простору.

***Ключові слова:** маркетингово-логістична система підприємства, інформаційний простір.*

Сучасний економічно-інформаційний простір будь-якої держави розвивається стрімкими темпами, що безпосередньо пов'язано з глобалізаційними процесами сучасного світу. Український економічний простір не є винятковим.

З цієї причини особливої актуальності набуває створення ефективної інформаційної платформи не тільки на державному рівні, а й на рівні кожного підприємства. Проте слід зазначити, що інформаційний простір на рівні підприємства буде мати особливий вплив на маркетингово-логістичну систему. Маркетингово-логістична система є безпосереднім провідником між загальною господарською діяльністю підприємства й інформаційним простором, що його оточує, та забезпечує синхронізацію всіх маркетингових і логістичних інструментів у прийнятті управлінських рішень на підприємстві.

У загальному плані «маркетингова логістична система – це сукупність маркетингових інструментів у оптимальному наборі каналів маркетингового розподілу, які забезпечують комерційних успіх суб'єктів господарювання в процесі товарообігу та допомагають сформувати лояльне сприйняття споживачем товару» [2, с.101].

На сучасних промислових підприємствах створення та підтримка маркетингово-логістичної системи стає забезпеченням сталого стратегічного розвитку підприємства. З її впровадженням забезпечується стратегічний маркетинговий план для підприємства; маркетингові та логістичні стратегії на

певний період; приймаються логістичні рішення в сфері постачання, виробництва, збуту; налагоджуються співпраця з підприємствами-споживачами напівфабрикатів, підприємствами-постачальниками та кінцевими споживачами, які допомагають у здійсненні підприємницької діяльності. За відсутності такої системи підприємство не зможе повноцінно існувати на сучасному конкурентному ринку й утримувати стабільність, оскільки не володітиме інформацією, яку надає й якою управляє маркетингова та логістична системи у своїй сукупності.

Для того щоб маркетингово-логістична система сприяла зростанню ефективної роботи підприємства, необхідно створення наступних умов: сформувати тісний зв'язок логістики із корпоративною стратегією підприємства; вдосконалити розроблення корпоративних стратегій з урахування прибутку від логістики та маркетингу в системі фінансових показників; вдосконалити переміщення матеріальних потоків; забезпечити наявність необхідної інформації (формування інформаційної бази підприємства) і сучасної технології її оброблення, ефективне управління персоналом на основі маркетингу персоналу; визначити оптимальний рівень логістичного обслуговування [1, с. 30].

Основними функціями інформаційного середовища є реалізація оперативного обміну інформацією й її зберігання в такій формі, яка забезпечить подальше використання в процесі відтворення знань, тобто не тільки збереження примірника, а й ідентифікація змісту.

Якщо позиції підприємства на конкурентному ринку є стійкими, а його діяльність прибутковою, то в більшій чи меншій мірі підприємство використовує у своїй діяльності маркетингово-логістичну систему та має сучасну інформаційну базу, яка дозволяє швидко реагувати на зміни інформаційного та ринкового середовища підприємства.

Маркетингово-логістична система підприємства охоплює весь ланцюг системи розподілу (маркетинг, транспортування, складування) й є невід'ємною частиною загальної логістичної системи підприємства.

Так, у маркетингово-логістичній системі вирішуються чотири основні завдання: оброблення замовлень (як поводитися з замовленнями), складування (де і як зберігати запаси), обсяг запасів (скільки запасів зберігати), транспортування (куди й як доставляти товари).

Використання інформаційного потенціалу й інформаційної бази, яка відповідає стандартам сучасності та має взаємозв'язок з єдиним інформаційним простором держави, призведе до покращання ефективності функціонування всієї виробничої системи та підвищення конкурентоспроможності підприємства в цілому.

Використання інформаційних технологій та врахування впливу сучасного інформаційного простору у маркетингово-логістичній системі підприємства може принести наступні результати.

1. Завдяки формуванню більш сучасної інформаційної бази та взаємозв'язку зі скоординованими фахівцями громадських ІТ-кластерів можливим стає досягнення більш точного розміщення запасів і контролю над ними. Це призведе до збільшення обсягу продажів і забезпечення більш високого рівня обслуговування споживачів (що визначається переважно з позицій доступності продукції) та пришвидшить адаптацію підприємства до інформаційних та економічних змін середовища.
2. Маркетингово-логістична система здатна швидко реагувати на зміну ринкової ситуації, в тому числі і на зміну вимог споживачів, може забезпечити скорочення «циклу обслуговування споживача», що пришвидшить комерціалізацію проекту підприємства.
3. Маркетингово-логістична система й її інформаційна складова будуть сприяти встановленню та закріпленню зв'язків між постачальниками, виробниками та споживачами.
4. Розроблення більш ефективних методів розподілу на основі використання інформаційної бази та досвіду, наданого інформаційним кластером, допоможе знизити витрати, завдяки чому підприємство зможе підвищити споживчу лояльність.

5. Формування та використання інформаційної бази й інформаційного простору в цілому дозволять підвищити ефективність маркетингово-логістичної системи та дасть змогу підприємству більш успішно конкурувати на віддалених ринках.

Таким чином, на сучасному етапі економічного й інформаційного розвитку суспільства маркетингово-логістичну систему необхідно розглядати тільки у взаємозв'язку з інформаційним забезпеченням та сукупно з інформаційним простором, який оточує те чи інше підприємство. Маркетингово-логістична система має координаційний характер щодо обслуговування споживачів, впровадження в господарську практику принципів маркетингу та логістики.

Література

1. Амітан В.Н., Ларіна Р.Р., Пілюшенко В.Л. Логістизація процесів в організаційно-економічних системах: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2003. 72 с.

2. Птащенко О.В., Маврідю В.Ю. Використання маркетингового інструментарію при впровадженні маркетингової логістичної системи. *Сучасний управлінський інструментарій ефективного функціонування підприємств*: кол. монографія / під ред. Г.Г. Савіної. Херсон: ПП Вишемирский В.С., 2013. С. 101–109.

Т.В. Левицький,
здобувач освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – доцент кафедри Ляшенко В.В.

РОЗВИТОК МАРКЕТИНГУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Досліджено питання розвитку маркетингу та соціальної відповідальності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, соціальна відповідальність, соціально відповідальний маркетинг.

Для побудови ефективної ринкової економіки та демократичного суспільства Україні необхідно створити платформу для діалогу між Урядом, бізнесом та громадянським суспільством.

Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) є одним із ключових факторів

для побудови такого діалогу. Ступінь розвитку СВБ відображає рівень партнерства між компаніями, урядовими структурами та головними дійовими особами громадянського суспільства по вирішенню соціальних проблем та прискоренню розвитку суспільства.

Суб'єкти господарювання багатьох країн почали інтенсивно використовувати соціальні мережі як ефективний інструмент маркетингових досліджень і успішно розміщувати там свою рекламу всіх видів.

На основі мобільної та Інтернет-маркетингу бурхливо розвивається електронний бізнес. Усе це потенційно може забезпечити певні переваги для всіх учасників ринку.

Близько двадцяти останніх років у процесі маркетингової діяльності суб'єкти господарювання все ширше використовують досягнення інформаційних технологій, глобальної мережі Інтернет, мобільної телефонії.

Суб'єкти господарювання багатьох країн почали інтенсивно використовувати соціальні мережі як ефективний інструмент маркетингових досліджень і успішно розміщувати там свою рекламу всіх видів.

Але в ряді випадків розвиток маркетингу не зменшує, а, навпаки, збільшує проблеми його соціальної відповідальності, а також і суб'єктів господарювання.

Тому стає актуальним теоретичне узагальнення та розвиток науково-методичних підходів до забезпечення соціальної відповідальності суб'єктів господарювання та їх маркетингової діяльності в умовах її інтенсивного розвитку та світової економічної кризи.

Актуальній проблемі соціальної відповідальності суб'єктів господарювання та маркетингу присвячені роботи Р. Рейденбаха, П. Робіна, Ф. Котлера, Келлера К.Л., Ламбена Ж.-Ж., Фатхутдінова Р.А., Акімова Д.І., В. Руделіуса, Павленко А.Ф., Пилипчука В.П., Перерви П.Г., Окландера М.А., Белявцева М.І. та багатьох інших відомих вітчизняних і зарубіжних вчених.

Соціальна відповідальність суб'єктів господарювання полягає в забезпеченні комфортних, безпечних умов праці та гідної її оплати для

персоналу, у розвитку соціальної інфраструктури, у недопущенні ухилення від сплати податків, у забезпеченні належної охорони навколишнього середовища, а також у використанні соціально відповідального маркетингу (СВМ).

У нашій країні питома вага соціально безвідповідальної «тіньової» економіки, суб'єкти господарювання якої не сплачують податки та збори, за різними оцінками становить 30-50%.

Ліквідація або скорочення тіньової економіки до 8-10% дозволило б істотно збільшити надходження коштів до держбюджету та знизити податки на всі суб'єкти господарювання. Вирішення цієї проблеми дозволить прискорити соціально-економічний розвиток країни, підвищити якість життя населення.

Але для цього необхідно ліквідувати або суттєво знизити корупцію та підвищити відповідальність керівників тіньових структур.

Ф. Котлер і Келлер К.Л. запропонували наступне формулювання концепції СВМ: «Концепція соціально відповідального маркетингу проголошує завданням організації встановлення потреб, бажань та інтересів цільових ринків і їх задоволення більш ефективними та продуктивними, ніж у конкурентів, способами, що зберігають або підвищують добробут як споживачів, так і суспільства в цілому» [1, с. 48]. Автори підкреслили, що «маркетологи повинні знаходити баланс між найбільш суперечливими критеріями: прибутком компанії, задоволенням потреб споживачів і суспільними інтересами».

СВМ суб'єктів господарювання - це неухильне виконання вимог державних нормативних актів у сфері забезпечення соціальної відповідальності на території країни базування та країн, в які експортується їх продукція; неприпустимість участі в корупційних схемах; неприпустимість шахрайства; неприпустимість виробництва та/або реалізації продукції, небезпечної для моралі, здоров'я, життя людей та навколишнього природного середовища, а також недобросовісної реклами і методів психологічного впливу на споживачів з метою нав'язати їм будь-яку покупку; прояв соціально спрямованих ініціатив.

Соціально спрямовані ініціативи, на жаль, деякими компаніями використовуються як прикриття своєї соціально безвідповідальності,

включаючи маркетинг. Суб'єкти господарювання, які не практикують СВМ або не відповідають хоча б одному з вищезазначених критеріїв, є соціально безвідповідальними. Широке становлення соціальної відповідальності суб'єктів господарювання й їх маркетингової діяльності можуть забезпечити тільки належне державне регулювання та громадські організації із захисту прав споживачів, не заперечуючи водночас і позитивного впливу соціальних ініціатив суб'єктів господарювання.

У разі низької якості та соціальної спрямованості законів та нормативної бази органів державного управління у сфері забезпечення якості продукції та соціальної відповідальності бізнесу високий рівень соціальної відповідальності маркетингу може бути забезпечений тільки на окремих підприємствах. Належне, ефективне державне регулювання передбачає не максимальне втручання органів державного управління в діяльність суб'єктів господарської діяльності, а вибір для регулювання тільки найбільш значущих сфер та розроблення якісної системи контролю над ними за умови безперебійного фінансування з держбюджету, а також наявність суворої відповідальності винних за допущені порушення. Відповідні статті Держбюджету мають бути захищеними.

У сучасних умовах відбувається, з одного боку, зростання кількості соціально відповідальних підприємств в Україні та за кордоном. З іншого боку, дуже швидко зростає кількість підприємств, власники яких експлуатують не тільки споживачів виробленої продукції неналежної якості, але і свій персонал.

Під час світової фінансово-економічної кризи були викриті великі фінансові піраміди в США, Франції, Японії, Росії, Україні. Створені в США фінансові піраміди Бернарда Медоффа й Аллена Стенфорда, які заподіяли збитки своїм клієнтам з різних країн, відповідно, на 65 і 7 млрд доларів, виявилися найбільшими в світі.

Таким чином, основну роль у розвитку СВМ повинні відігравати органи державного управління та громадські організації з захисту прав споживачів, не

заперечуючи водночас позитивного впливу корпоративних соціальних ініціатив.

Література

1. Котлер Ф., Келлер К.Л. Маркетинг менеджмент. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 816 с.

О.А. Марценюк

здобувачка освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – д-р екон.наук Зубков Р.С.

МАРКЕТИНГОВІ ПОСЛУГИ У ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ

У статті виділено основні канали збуту банківських послуг, розглянуто елементи процесу управління збутом, визначена суть та роль збутової діяльності підприємств. Атакож досліджено та запропоновано напрямки, що сприятимуть підвищенню ефективності збуту банківських продуктів та послуг.

Ключові слова: збут, збутова політика, стратегія розвитку, банківська система, банківські послуги, стимулювання, маркетинг, реклама, конкурентоспроможність, інформаційні технології.

Збутова політика являє собою систему взаємозв'язаних елементів збутової діяльності, що спрямовані на задоволення бажань та потреб покупців.

Суть збутової діяльності полягає в отриманні і обробки замовлення, комплектації і підготовки продукції, просування її на ринок та організації товарного обміну з метою реалізації економічного інтересу виробника. Збутовий потенціал підприємства можна визначити сукупністю інформаційно-технологічних, маркетингових, управлінських та комунікативних можливостей збуту, що забезпечують готовність і здатність підприємства здійснити просування товару на ринок та його реалізацію залежно від маркетингових факторів.

Політика збуту грає ключову роль в області стратегічного планування. Збутові служби мають визначити найкращий спосіб досягнення стратегічних цілей для кожного підрозділу компанії. Метою менеджерів зі збуту може бути як забезпечення росту продажів продукції, так і скорочення рекламних витрат, та витрат на просування продукції при існуючому обсягу продажу. Простіше

кажучи, служба збуту має підтримувати попит на рівні, визначеному в стратегічному плані керівництва[2, с. 34].

Для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності необхідно ефективне функціонування системи забезпечення управління збутовою політикою, яка охоплює такі підсистеми як:

- корпоративне управління;
- управління цільовим ринком;
- управління товарною політикою;
- управління ціновою політикою;
- управління збутовим потенціалом;
- управління збутовим персоналом;
- управління збутовими ризиками [1, с. 48];

До основних напрямків підвищення ефективності збуту банківських послуг можуть належати різні види стимулювання, які можна розділити на 3 види: стимулювання клієнтів; стимулювання посередників; стимулювання персоналу банку; Але найважливішим буде той вид, що є максимально наближеним до споживача[3, с. 143].

1. Стимулювання клієнтів. Для цього банки широко використовують такий інструмент як цінове стимулювання. Воно несе в собі зменшення ціни на послугу чи продукт на деякий період часу, або взагалі надається право безкоштовного користування. Перевагою цього стимулювання є формування у клієнта реальної цінності послуги та механізм її використання. Але недоліком цього виду є те, що він не створює постійної та надійної клієнтської бази, а є, як і сама послуга, тимчасовим заходом, примушуючи покупців постійно вибирати між банками відповідно до запропонованих цін. Цей напрямок стимулювання є дуже зручним інструментом, який може бути застосовано без підготовки у таких випадках, коли треба негайно відповісти на дії конкурентного підприємства або збільшити обсяг збуту банківських продуктів чи послуг у даний проміжок часу. Також до цього методу стимулювання можна віднести пропонування дисконтних, клубних карток. Цей

вид є самим ефективним, але й самим дорогим з усіх видів стимулювання.

2. Стимулювання посередників. Цей вид активно використовується, бо він є одним з надєфективних та вигідних для банку. Він несе у собі надання спеціальних знижок та спільну рекламу з організацією посередника. Таким чином третя сторона частково або повністю компенсує витрати, пов'язані з рекламними заходами по стимулюванню збуту продуктів банку;

3. Стимулювання персоналу банку. Під цим видом стимулювання маються на увазі різноманітні премії та виплати, що заохочують діяльність кращих працівників, які досягнули високих показників у роботі, або надаються за конкретні дії, що позитивно впливають на інтереси та цілі банку. Подарунками можуть бути нагороджені співробітники банку, які надали цінні пропозиції щодо розвитку ефективності банківської системи або досягли високих якісних і кількісних показників своєї професійної діяльності. Також працівники можуть стимулюватися додатковими відпустками, стажуванням в межах країни і за кордоном, проведенням навчальних семінарів для ознайомлення з новими елементами банківської справи, тощо.

4. Моральні методи стимулювання. До них відносяться такі види як різноманітні рекламні акції, які спрямовані на термінове збільшення продажів, також мають на меті привабити нових клієнтів, вигідно представити нові послуги та нагадати про існуючі. Найчастіше банк проводить рекламні акції за такими продуктами як депозитні вклади, грошові переводи, платіжні та кредитні картки. Проводячи різноманітні лотереї, банк виводить нові послуги та продукти за привабливими цінами та умовами, надає знижки на свої послуги та проводить розіграші призів та пропозицій.

За для привернення уваги до акцій можуть використовуватися різні види реклами. Частіше усього це телевізійна реклама чи реклама на радіо, реклама в пресі, зовнішня реклама (білборди) та листівки. Останнім часом все більшого значення набуває реклама в інтернеті, а саме веб-сторінки, відео-реклама, реклама у соціальних мережах, спам [3, с. 76].

За для більшого впливу реклами на споживача, рекламні плакати та афіші

розміщують у відділеннях банку (у фойє, у залі обслуговування та на стінах, вікнах і дверях банку).

Висновки. Виходячи з усього вищезазначеного, можна зробити висновок, що збутова політика банку у першу чергу спрямована на підвищення ефективності та економічного розвитку підприємства, тому що саме на цьому етапі відображаються зусилля маркетингового відділу, спрямовані на підвищення рівня прибутковості, та діяльності підприємства в цілому.

Література

1. Балабанова Л.В. Управління збутовою політикою підприємства. Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 229 с.
2. Хрупович С.Є. Теоретичні підходи до організування процесу збуту на підприємстві. *Галицький економічний вісник*. 2014. 120 с.
3. Коваленко В.В. Ефективність банківської системи в умовах глобальної конкуренції. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. – 361 с.

О.О. Попов

здобувач освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Миколаївського інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

З прийняттям в Україні національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та становленням податкового законодавства постала необхідність розробки методології обліку та методики визначення фінансових результатів діяльності, орієнтованої на міжнародний досвід і національні традиції.

Теоретичні, методологічні та практичні дослідження обліку й аналізу фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства велися багатьма вченими. Значний внесок зробили відомі вітчизняні та зарубіжні вчені: А. Бабо, І.О. Бланк, О.С. Бородкін, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валусев, З.В. Гуцайлюк та інші.

Метою роботи є узагальнення теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку й аналізу фінансових

результатів діяльності сільськогосподарського підприємства.

У результаті систематизації різних точок зору дослідників щодо сутності прибутку визнано, що прибуток – це загальноекономічна категорія. Він являє собою частину доходу конкретного діючого підприємства, отриманого під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища та рівня розвитку підприємництва, є різницею між доходами, які були отримані від усіх видів діяльності, і витратами підприємства, що були понесені в процесі отримання цих доходів, і використовується для здійснення процесу розширеного відтворення [1, с. 460]. З метою розширення аналітичних можливостей облікових даних у роботі пропонується розширити класифікаційні ознаки доходів підприємства, виділивши додаткові групи, а саме: по відношенню до капіталу, до підприємництва, до галузей сільського господарства.

Систематизовано більшість методик визначення фінансових результатів у світі в цілому і в нашій країні. У бухгалтерському обліку підприємств України результати діяльності можуть визначатися за методиками фінансового та податкового обліку, а також управлінського обліку, що дозволяє визначати результати діяльності підрозділів та інших центрів відповідальності.

Облік доходів, витрат підприємства і формування фінансових результатів його діяльності є однією з найважливіших функцій обліку. Дослідження проводились окремо на ПрАТ «Україна». Підприємство використовує журнально-ордерну форму обліку, але із веденням П(С)БО 30 «Біологічні активи» схема запису в журналах-ордерах порушується і вони втрачають свою актуальність. Це відбувається через те, що продукція зараз оцінюється при первісній оцінці за справедливою вартістю і коригування необхідно здійснювати щомісяця. Журнали-ордери не пристосовані до такого обліку. Внаслідок цього підприємству необхідно самостійно розробляти додаткові облікові документи, щоб пристосуватися до вимог цього стандарту.

Одночасно з використанням журнально-ордерної форми обліку широко застосовується Журнал-Головна (вона простіша у використанні) і автоматизована форма обліку, а саме використовується комп'ютерна програма «1С: Бухгалтерія». На практиці було встановлено, що ця програма не зовсім

підходить для ведення обліку в сільськогосподарському підприємстві, особливо при обліку витрат.

Для обліку витрат на підприємствах призначені рахунки класу 8 і 9. Облік витрат ведеться по кожному виду продукції із узагальненням цих даних у Відомості обліку витрат, яка відкривається на кожний вид продукції. Дослідження показали, що підприємство не користується рахунками класу 8 «Витрати за елементами», хоча заповнення фінансової звітності форми 2 «Звіт про фінансові результати» передбачає їх використання, тому доцільно великим підприємствам одночасно використовувати рахунки класу 8 і 9, так як це спростить заповнення фінансової звітності. Внаслідок цього потрібно вдосконалити відомості і журнали-ордери, передбачивши в них використання рахунків класу 8.

Для виконання вимог щодо своєчасного і повного висвітлення інформації у фінансовому звіті з метою задоволення запитів зовнішніх і внутрішніх користувачів щодо фінансових результатів, у роботі доводиться необхідність розширення фінансової звітності шляхом включення до її складу форми 50-сг, деталізувавши показник виручки від продажу продукції за каналами реалізації, а витрати – за основними статтями тощо.

Запропоновано вдосконалити реєстри бухгалтерського обліку «Книгу реалізації продукції» і «Відомість обліку витрат». По-перше, це розширить аналітичність інформації, спростить заповнення форми 50-сг та інші форми звітності. По-друге, за допомогою цих реєстрів можна буде проаналізувати склад і структуру витрат на виробництво та виручку від реалізації за каналами реалізації продукції, виявити відхилення від нормативних витрат і в подальшому на підставі цієї інформації розробляти шляхи скорочення витрат.

Дослідження показали, що існуючі програмні забезпечення мало враховують специфіку сільськогосподарського підприємства, особливо це стосується обліку виробництва. Вважаємо за доцільне пропонувати використовувати програмний комплекс – ПК «Рахунки», розроблений науковцями Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», який враховує особливості галузі сільського господарства. При цьому

запропоновано автоматизувати процес формування даних для складання фінансової звітності, а саме форми 2 «Звіт про фінансові результати» і розроблено алгоритм її заповнення у ПК «Рахунки».

Пропозиції дозволять отримувати інформацію про фінансові результати набагато оперативніше і частіше, що в свою чергу вплине на якість і ефективність прийняття управлінських рішень щодо формування доходів за каналами реалізації, а собівартість товарної продукції – за видами витрат.

Література:

1. Кучеркова С.О. Бухгалтерський і податковий аспекти визначення прибутку: вітчизняний і зарубіжний досвід. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 35. С. 459-465.

Е.В. Савчук,
здобувач освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Миколаївського інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

В ефективності будь-якого виду економічної діяльності важливу роль відіграють виробничі запаси. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємства різних сфер діяльності і є найбільш важливою і значимою частиною активів підприємства.

Метою дослідження є розкриття економічної сутності, поняття та класифікації виробничих запасів.

Найбільшу рухому частину економічних ресурсів підприємства складають запаси. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності, є найбільш важливою і значною частиною оборотних активів підприємства, які обов'язково враховуються при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та при висвітленні інформації про його фінансовий стан.

Поняття запасів, порядок їх обліку та оцінки містяться в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку П(С)БО 9 «Запаси», яке затверджено

наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246.

Згідно з п.4 П(С)БО 9 під запасами розуміють активи, які: утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1].

З наведеного визначення можна представити групування запасів у відповідності від їх цільового призначення, що наведено в таблиці 1.

Згідно з П(С)БО 9 «Запаси» – це активи, які утримуються для споживання в процесі виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством [1].

Виробничі запаси – придбані або самостійно виготовлені вироби, які підлягають подальшій переробці на підприємстві. В процесі виробництва виробничі запаси використовуються неоднаково. Деякі з них повністю споживаються у технологічному процесі (сировина і матеріали), інші – змінюють тільки свою форму і розмір (паливо-мастильні матеріали, фарби), треті – входять до складу виробу без будь-яких зовнішніх змін (запасні частини), четверті – лише сприяють виготовленню виробів, але не включаються до їх складу (МШП).

Таблиця 1

Групування запасів згідно п.4 П(С)БО 9 «Запаси» [1]

<i>Ознаки групування</i>	<i>Вид запасів</i>	<i>Рахунки, які використовуються в обліку окремих груп запасів згідно Плану рахунків</i>
Призначені для реалізації в умовах звичайної діяльності	Готова продукція, товари	26 «Готова продукція» 28 «Товари»
Знаходяться у процесі виробництва з метою подальшої реалізації продукції виробництва	Незавершене виробництво, напівфабрикати, брак у виробництві	23 «Виробництво» 25 «Напівфабрикати» 24 «Брак у виробництві»
Призначені для споживання при виробництві продукції, виконанні робіт, послуг, а також управління підприємством	Виробничі запаси, МШП, напівфабрикати	20 «Виробничі запаси» 22 «МШП» 25 «Напівфабрикати»

Виробничі запаси визнаються активами, якщо існує ймовірність того, що

підприємство отримає в майбутньому від їх використання вигоду. Стосовно виробничих запасів це означає, що вони можуть бути використані (спожиті) при виробництві продукції (виконанні робіт, наданні послуг), в адміністративних цілях, для збуту товарів (робіт, послуг) або продані, у тому числі обміняні, і, зрештою, передані власникам підприємства.

Таким чином, якщо на підприємстві є неліквідні матеріали, які не можуть бути використані у виробництві і немає можливості їх реалізувати (морально застарілі, зіпсовані тощо), їх слід виключити зі складу активів шляхом списання на операційні витрати звітного періоду.

Виробничі запаси, як оборотні активи повинні відповідати наступним вимогам: повинні оприбутковуватися в результаті фактично здійснених подій; не повинні бути обмежені у застосуванні; повинні бути призначені для реалізації або використання протягом операційного циклу або 12 місяців з дати балансу.

Важливою умовою правильної організації обліку виробничих запасів є їхнє правильне групування. На різних підприємствах виробничі запаси можуть мати різне призначення залежно від функції, яку вони виконують у процесі виробництва.

За призначенням матеріали групуються таким чином: сировина й основні матеріали; допоміжні матеріали; паливо; тара і тарні матеріали; будівельні матеріали; запасні частини для проведення ремонтів; матеріали, передані в переробку, напівфабрикати, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби; матеріали сільськогосподарського призначення; малоцінні та швидкозношувані предмети [2, с.42].

Таким чином, виробничі запаси складають значну частину оборотних активів підприємства та для правильної організації обліку класифікують за різними ознаками.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 „Запаси”, затверджене наказом Міністерства України від 20 жовтня 1999 р. №246, зі змінами і доповненнями, зареєстроване в Міністерстві України 2 листопада 1999р. №751/4044 [Електронний ресурс] – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>

2. Занько Б., Кумченко Т. Особенности аудиту товарных запасов. Бухгалтерия. Налоги. Бизнес. – 2020. – № 31. – С. 41-44.

А.С. Самойленко,
здобувач освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Гнатенко Є.П.

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ОДЯГУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ ПРОТЯГОМ 2015-2020 РОКІВ

В Україні виробництво одягу є однією з провідних підгалузей, зокрема, в легкій промисловості. Протягом 2015-2020 рр. відбулося чимало подій, які певним чином вплинули на цей вид діяльності та й на економічний стан країни загалом. Важливість аналізу виробництва одягу полягає у визначенні його основних тенденцій, а в подальшому і здійсненні планування підприємств, що виробляють відповідну продукцію.

Ключові слова: *виробництво одягу, зовнішня торгівля, індекс промислової продукції, легка промисловість, швейне виробництво.*

Виробництво одягу – одна з потужних галузей в Україні. Тут працює 1669 підприємств, зайнято більше – 79,9 тис осіб (60% від усіх зайнятих у легкій промисловості). У швейному і трикотажному виробництві одягу найвищий відсоток (71,2%) галузевих працівників, які працюють у фізичних осіб-підприємців. Це майже 30 тис осіб. Тут можлива неповна (часткова, надомна) зайнятість, зокрема – для жінок з дітьми [3].

Виробництво одягу аналізується за допомогою так званого індексу промислової продукції. Методологія розрахунку індексу відповідає міжнародним стандартам. Вона базується на використанні даних щодо динаміки виробництва видів продукції за встановленим постійним набором товарів-представників та структури валової доданої вартості за базовий рік [1].

Асоціація підприємств легкої промисловості «Укрлегпром», на відміну від Державної служби статистики, розраховує індекс промислової продукції у відсотках до попереднього року. Проаналізувавши матеріали Укрлегпрому [4], можна сказати, що зниження даного показника у відповідній галузі у 2015 році відбулося через поступову втрату вітчизняними виробниками багатьох

сегментів внутрішнього ринку товарів, що пов'язано не лише із воєнними діями, а і зі значними структурними деформаціями в національній економіці та низькою конкурентоспроможністю підприємств. У 2016-2017 рр. відзначається збільшення виробництва одягу, що пояснюється зростанням купівельної активності населення і зростанням обсягів виробництва в суміжних галузях промислового сектора. Дані періоди характеризуються розміщенням держзамовлень. Спад виробництва одягу у 2018-2020 рр. був спричинений нерівними умовами конкуренції на внутрішньому ринку через контрабанду, засилля азійського імпорту та «секонд-хенду», заниження митної вартості готових товарів, можливості реалізації галузевих товарів без обліку і контролю та зміцнення гривні, яке призвело до дефляції цін виробників, падіння промислового виробництва та пандемії.

Виробництво одягу в Україні є досить експортоорієнтованою підгалуззю на фоні високої імпортозалежності національної економіки за усіма сегментами споживання продукції. Баланс між експортно-імпортними операціями важливий показник, який ілюструє розвиток галузі. Основною причиною цьому є невисокий рівень забезпеченості вітчизняних виробництв власною продукцією проміжного споживання. Незважаючи на це, в Україні напрацьовано значний досвід, є кваліфікований персонал, традиції і потенціал для нарощення необхідного сировинного забезпечення, а відтак, збільшення випуску готової продукції відповідних виробництв.

Зовнішня торгівля одягом в Україні була збалансованою протягом 2015-2018 років, але не є збалансованою на даний момент. Про це свідчить переважання імпорту над експортом у 2019-2020 роках. Така динаміка імпорту зумовлена процесами реорганізації митної служби, ускладненими контрольними процедурами розмитнення тканин через високі контрабандні ризики. Нестача, несвоєчасні надходження та підвищення цін на імпорту сировину для швейних, трикотажних та інших підприємств дестабілізували роботу галузевого бізнесу, призвели до скорочення обсягів виробництва одягу та інших готових текстильних виробів, зриву окремих контрактів за

замовленнями, у т.ч. на експорт [4].

Щодо основних трендів на ринку з виробництва одягу в Україні, то до них відносять розширення співпраці з ЄС, популяризація онлайн-продажів та українських брендів, а також мультибрендові маркети. Виробники вже намагаються пристосовуватися до західних вимог стосовно якості товару, проходять обов'язкову сертифікацію і намагаються нарощувати обсяги експортованої продукції. Виробники і ритейлери активно освоюють віртуальні канали продажів.

Розвиток світового виробництва одягу, так званого apparelmarket, можна охарактеризувати за допомогою обсягу доходу відповідної галузі [1]. Протягом 2015-2020 рр. спостерігається позитивна динаміка доходу, отриманого від виробництва одягу в світі. Це пояснюється підвищенням попиту на відповідному ринку. За останнє десятиліття галузь отримала вигоду від зростаючої кількості споживачів, які вирішили купувати більше одягу за нижчими цінами, що сприяло як доходу галузі, так і прибутку. Ця тенденція підтримується значним виведенням з виробництва одягу з галузевих установ у розвинених країнах в країни, що розвиваються, що суттєво скоротило виробничі витрати, знизивши загальну ціну одягу та зробивши продукцію одягу все більш доступною для зростаючої споживчої бази. Факторами негативного впливу на галузь були брак ресурсів та збільшення рівня запасів. Однак, сучасне зростання електронної комерції та сприятливі державні норми щодо виробництва одягу будуть стимулювати зростання. Фактори, які можуть перешкодити зростанню ринку одягу в майбутньому, включають скорочення вільної торгівлі та зростання виробництва контрафактної продукції.

Отже, індекс промислової продукції виробництва одягу в Україні, як основний показник відповідної галузі мав неоднозначну тенденцію протягом 2015-2020 рр. Зниження були пов'язані головним чином з економіко-політичним становищем в країні та ускладненням в конкуренції та пандемією. Вітчизняна швейна промисловість характеризується високою експортоорієнтованістю. Однак, у зв'язку зі спадом галузі у 2019 році, імпорт

значно перевищив експорт. Світове виробництво одягу протягом 2015-2020 рр. мало позитивну динаміку доходу. Перспективи розвитку пов'язані з популяризацією електронної комерції та підтримкою з боку державного апарату.

Література

1. Statista–TheStatisticsPortal. URL: <https://www.statista.com> (дата звернення: 12.12.2021)
2. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.12.2021)
3. Міжнародний портал легкої промисловості «Швейноедело и мода». URL: <https://shd.com.ua>.
4. Українська асоціація підприємств легкої промисловості/ URL: <https://ukrlegprom.org>.(дата звернення: 12.12.2021)

С.С. Судібор,

здобувач освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – доцент кафедри Ляшенко В.В.

РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Досліджено питання розвитку інституційної системи соціальної відповідальності бізнесу.

Ключові слова: соціальна відповідальність, соціальна відповідальність бізнесу, інституційна система.

Перед Україною постає важливе завдання узагальнення світового досвіду та впровадження принципів соціальної відповідальності як комплексної системи по підвищенню рівня життя суспільства.

Питанням розроблення концепції соціальної відповідальності присвячено увагу у працях Г.Боуена, К. Девіса, М. Фрідмена, Е. Фрімен, Д.Елкінгтона, А. Керолла, Д. Муна, П. Друкера, Т.Бредгарда, Ф. Котлера, Ю. Благова, С.Літовченко, А. Горошилова.

Різні аспекти розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні досліджуються у працях З.С. Варналія, В.Є. Воротіна, В.М. Гейця, Ф.І.Євдокимова, Я.А.Жаліла, О.В.Кужель, Е.М.Лібанової,

С.В.Мельника, В.Л. Осецького, Ю.Н.Петрушенка, А.А. Чухна, В.І. Шкатулла, таін.

Тому, значну увагу збоку громадських організацій та владних інституцій необхідно спрямувати саме на вироблення вітчизняної моделі соціальної відповідальності, яка б відображала особливості культурного, економічного та правового розвитку національної економіки.

Становлення в Україні соціально-орієнтованої ринкової економіки і впровадження концепції соціальної відповідальності бізнесу відбувається в якісно інших, ніж на Заході, умовах, тому механічне копіювання і впровадження чужого досвіду приречене на невдачу. Потрібний пошук своїх, притаманних нашим умовам, моделей соціального партнерства, розробка механізму ефективної системи соціальної взаємодії [1, с. 106].

Соціальна відповідальність – це відповідальність, яка не має чітко означених правовими нормами меж.

Вона визначається швидше моральними нормами і системою цінностей, якими керується економічна діяльність. Це - елемент економічної культури суспільства.

Соціальну відповідальність бізнесу, в першу чергу, доцільно розглядати як реакцію компаній на потреби та очікування суспільства. Оскільки концепція соціальної відповідальності найбільш популярна саме в економічно розвинутих країнах, де рівень конкурентної боротьби надзвичайно високий, соціальна відповідальність дає змогу бізнесу без особливих фінансових зусиль сформувати позитивний імідж та налагодити стосунки зі всіма зацікавленими сторонами.

Усі складові елементи соціальної відповідальності бізнесу можна умовно поділити на внутрішні та зовнішні.

До зовнішніх складових можна віднести спонсорську допомогу; інноваційність розвитку; меценатство; охорону навколишнього середовища; дотримання норм та стандартів; запровадження освітніх програм; спонсорство та корпоративну благодійність; взаємодію з місцевою громадою;

відповідальність перед споживачами продукції.

До внутрішніх складових можна віднести: корпоративну культуру; соціально-психологічний клімат в колективі; умови та якість праці; стан здоров'я працівників; систему стимулювання; безпеку праці; стабільність заробітної плати; додаткове медичне та соціальне страхування; розвиток трудових ресурсів; надання допомоги працівникам у критичних ситуаціях.

Виходячи зі змісту СВБ та їх цільової спрямованості інститути соціалізації бізнесу можна визначити як сукупність правил та механізмів, які спрямовані на реалізацію принципів соціальної відповідальності бізнесу з метою гармонізації соціально-економічних інтересів зацікавлених сторін та забезпечують досягнення економічних, соціальних, екологічних пріоритетів сталого розвитку.

Інститути СВБ на усіх рівнях допомагають узгоджувати ряд інтересів усіх зацікавлених сторін: між соціально відповідальною компанією та суспільством; між компанією та заінтересованими сторонами; між заінтересованими сторонами та суспільством.

Відповідно до міжнародного стандарту ISO 26 000 «Настанова із соціальної відповідальності», напрямки взаємодії можуть бути згруповані наступним чином: управління компанією; права людини; трудові практики; навколишнє середовище; практики доброчесної діяльності; питання споживачів; залучення та розвиток громади[2].

Інституціональні чинники СВБ необхідно розглядати крізь призму ієрархізації та гармонізації інтересів всіх учасників соціально-економічних відносин.

Постійне удосконалення системи інститутів СВБ є необхідною передумовою розбудови такого інституціонального середовища, яке б сприяло гармонізації соціо-, еколого-, економічних пріоритетів сталого розвитку на різних економічних рівнях.

Література

1. Галушка З.І. Соціалізація трансформаційної економіки: особливості, проблеми,

пріоритети: монографія. Чернівці: ЧНУ, 2009. 408с.

2. ISO 26000:2010. Настанова із соціальної відповідальності.
URL: http://www.iso.org/iso/ru/catalogue_detail?csnumber=42546 (дата звернення: 10.12.2021).

К.В. Татаренко

здобувачка освіти спеціальності 075 «Маркетинг»
Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон.наук Зубков Р.С.

МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У даній роботі розглянуто елементи маркетингової стратегії, розглянуто ті фактори, завдяки яким фірма ефективно розподіляє ресурси для досягнення поставлених цілей.

***Ключові слова:** бренд, брендинг, ребрендинг, глобалізація, фірмовий стиль, маркетинг, маркетингові стратегії, диференціація, позиціонування, рестайлінг.*

Ефективне функціонування підприємства залежить від можливостей пристосовуватись до новітніх тенденцій зовнішнього середовища. У насиченому конкурентами швидкозмінному ринку ефективно працює підприємство, яке швидше пристосовує свою ринкову стратегію й отримує конкурентні переваги. Набуття конкурентних переваг можливе при запровадженні маркетингових заходів, що охоплюють сферу планування діяльності, прийняття рішень щодо виробництва нових товарів, політику ціноутворення, формування стратегії підприємства, заходи щодо формування попиту та стимулювання збуту. Це може забезпечити підприємству стійку конкурентну позицію на ринку, можливості для розвитку діяльності в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Стратегія підприємства являє собою цілісний комплекс, і маркетингова частина в цьому складному комплексі активно взаємодіє з іншими напрямками, що дозволяє узгодити ресурсну базу, потенціал підприємства з умовами ринку і таким чином визначити власну конкурентоспроможність на окремому ринку.

Елементами маркетингової стратегії можна розглядати ті фактори, завдяки яким фірма ефективно розподіляє ресурси для досягнення поставлених

цілей. Зокрема, елементами маркетингової стратегії за С. Гаркавенко є:

- сегментування ринку – виділення окремих груп споживачів;
- вибір цільових ринків – визначення цільових сегментів, на які фірма орієнтуватиме свою діяльність;
- позиціонування товару на ринку – визначення місця товару серед товарів конкурентів;
- визначення конкурентів–мішеней;
- визначення конкурентних переваг [28,с.37].

Однак, за цією класифікацією виділяються не складові стратегії, а лише окремі етапи її формулювання. Відповідно до підходу Г. Агєвої і С. Ляшенко елементами маркетингової стратегії є:

- сфери стратегічних намірів фірми визначають різновиди бізнесу;
- маркетингові цілі;
- розміщення ресурсів охоплює рівень стратегічних господарських підрозділів товарно– ринкових сегментів фірми;
- конкурентна перевага;
- синергетичний ефект [2,с.116].

За своєю ієрархією маркетингова стратегія є складовою загального перспективного плану компанії поряд із фінансовою, виробничою, кадровою та іншими стратегіями. При цьому маркетингові стратегії можна деталізувати з точки зору комплексу маркетингу на товарні, комунікаційні, цінові та збутові стратегії. Усі вони мають узгоджуватися і виконуватися для досягнення єдиною мети. Мету маркетингової стратегії необхідно визначати через призму загальної стратегії організації, а місце маркетингової стратегії на підприємстві можна зобразити схематично, що відображено на рис. 1.1. [68,с.160].

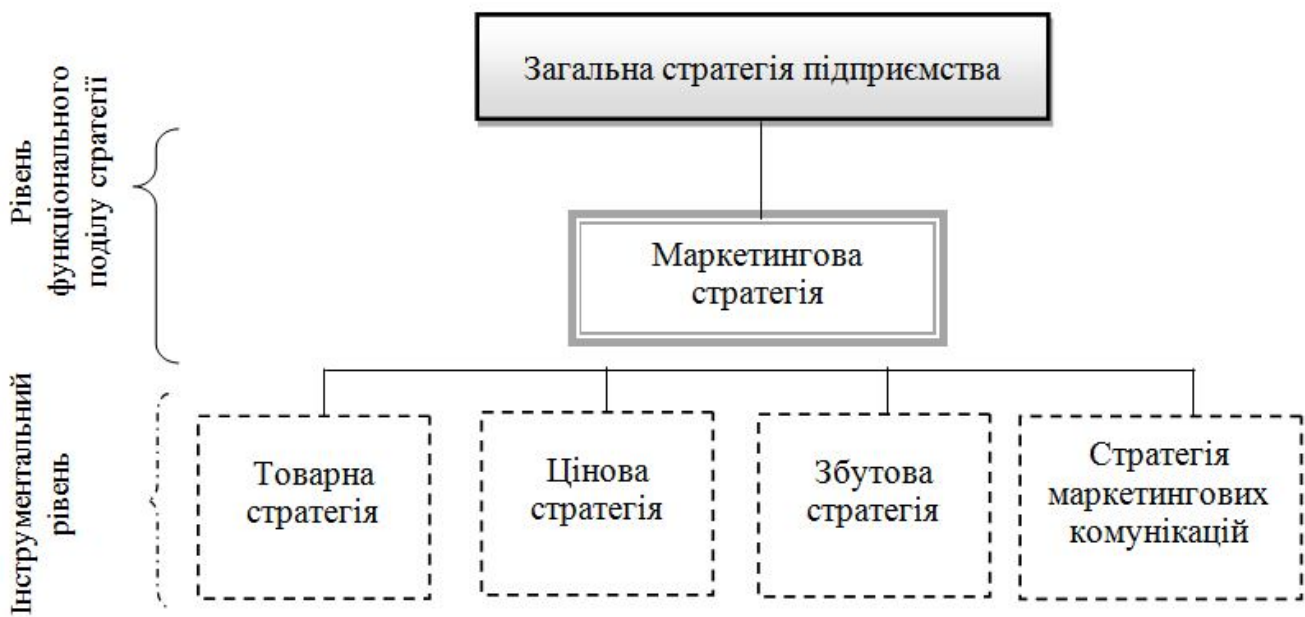

Рис. 1.1. Місце маркетингової стратегії у стратегічній діяльності підприємства

Як видно з рис. 1.1., маркетингова стратегія чітко взаємозв'язана і взаємозалежна з іншими функціональними стратегіями підприємства. Товарна стратегія буде складовою як маркетингової, так і виробничої. З точки зору маркетингу товарна стратегія визначає асортимент продукції, споживчі характеристики товару, особливості товару у реальному виконанні та його підкріплення, визначає, на який сегмент ринку буде орієнтована та чи інша продукція підприємства та який імідж вона буде мати, а також розробляється стратегія торгової марки. Товарна стратегія як виробнича складова визначає технічні особливості товару, його інноваційність, собівартість тощо. У межах товарної стратегії відбувається постійне удосконалення товару, керування його життєвим циклом. Наприклад, виробники продуктів харчування, окрім вдосконалення рецептури, розробляють нові смакові добавки для диференціації своєї продукції від конкурентів. Цінова стратегія – це довго– і середньострокові рішення щодо встановлення і зміни цін; це вибір фірмою можливої динаміки зміни базової ціни товару у ринкових умовах.

Література

1. Агеєва Г.О. Роль матричних маркетингових стратегій у процесі стратегічного планування виробництва фірми: класифікація та аналіз *Економічний вісник Донбасу*. 2006. № 4. С. 115–123.

2. Войтович С.Я. Сутність і зміст поняття «маркетингова стратегія». *Економіка і регіон*. 2013. № 4. С. 77-81.

3. Кривешко О.В. Місце маркетингових стратегій підприємства у формуванні конкурентних переваг. *Бізнес Інформ*. 2014. №1. С. 159–162.

С.Ф. Толмач,
здобувач освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Л.В. Домбровська

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Виділено особливості операційної діяльності підприємств торгівлі. Зроблено акцент на необхідності врахування специфічних особливостей підприємств торгівлі при формуванні ефективності їх операційної діяльності. Узагальнено класифікацію видів ефективності операційної діяльності підприємств торгівлі.

Ключові слова: підприємство торгівлі; операційна діяльність; ефективність

Функціонування підприємств торгівлі має свою специфіку, що суттєво відрізняє особливості їхньої операційної діяльності від підприємств інших видів економічної діяльності:

- для підприємств торгівлі характерна невелика частка необоротних активів у загальній сумі активів підприємства, що пов'язано з відсутністю або незначною часткою виробничого циклу на даних підприємствах і, відповідно, відсутністю необхідності в значній кількості дорогих виробничих потужностей;

- запаси на підприємствах торгівлі призначені насамперед для продажу та займають більшу частку оборотних активів підприємства. Відсутність виробничого циклу дає змогу суттєво прискорити обертання запасів та знизити потребу у власному капіталі, з чого впливає така особливість;

- підприємства торгівлі мають відносно низьку частку власного капіталу в загальному обсязі капіталу підприємства. Висока оборотність товарних запасів дозволяє більш активно використовувати фінансові інструменти для підвищення рентабельності;

- підприємства торгівлі мають найнижчу серед більшості підприємств

інших видів діяльності, тривалість операційного циклу. Це пов'язано, передусім, з відсутністю в операційному циклі виробничого циклу.

Під впливом особливостей провадження діяльності підприємств торгівлі виникають специфічні особливості формування ефективності операційної діяльності таких підприємств, а саме:

1. Ефективність операційної діяльності може визначатися місцем розташування. Знаходження підприємства в межах основних транспортних чи людських потоків сприяє зростанню кількості відвідувачів і, як наслідок, збільшення обсягу товарообороту.

2. Ефективність операційної діяльності визначається особливостями асортиментної політики підприємства. Від відповідності запропонованих товарів вимогам покупців безпосередньо залежить товарооборот і дохід підприємства.

3. Ефективність операційної діяльності визначається рівнем собівартості продукції та якістю управління товарними запасами. Невеликі строки оборотності товарних запасів дають змогу підприємствам торгівлі робити меншу торгову націнку на товари, проте вона все одно має бути відповідною темпам обороту. В свою чергу, обрана на підприємстві стратегія управління запасами має якісно забезпечити наявний товарооборот без залучення додаткових витрат на зберігання.

4. Ефективність операційної діяльності визначається якістю пропонованих на підприємстві товарів. На якість товарів впливає не лише процес їх виробництва, але й транспортування та їх зберігання на підприємстві торгівлі. Нехтування умовами зберігання окремих товарів призводить не лише до зниження товарообороту, а й до додаткових витрат на утилізацію зіпсованого товару.

Класифікація видів ефективності операційної діяльності
підприємства торгівлі

Ознака	Види ефективності
За ступенем охоплення ресурсів	ефективність використання основних засобів
	ефективність використання оборотних активів
	ефективність використання трудових ресурсів
	ефективність використання нематеріальних активів
За характером здійснюваних витрат	ефективність застосовуваних ресурсів
	ефективність спожитих ресурсів
За видами господарської діяльності	ефективність торговельної діяльності
	ефективність виробничої діяльності
За рівнем об'єкта господарювання	ефективність підприємства
	ефективність структурного підрозділу
	ефективність напряму діяльності
	ефективність за видами продукції, товарними групами
За видами оцінювання	реальна ефективність
	розрахункова ефективність
	умовна ефективність
За метою визначення	абсолютна ефективність
	порівняльна ефективність
Залежно від сфери визначення та прояву	комерційна ефективність
	еколого-економічна ефективність
	соціально-економічна ефективність
Залежно від основного критерію оцінювання	максимальна економічна ефективність (результатна)
	мінімальна економічна ефективність (витратна)
	цільова економічна ефективність (оптимальна)
За рівнем абстрагованості аналізу	теоретична (прогнозна, проектна) економічна ефективність
	практична (реальна) економічна ефективність
За основними бізнес-процесами	ефективність закупівельної діяльності
	ефективність транспортування товарів
	ефективність зберігання товарів
	ефективність реалізації товарів
За стейкхолдерами	ефективність для власників
	ефективність для постачальників
	ефективність для персоналу
	ефективність для покупців
	ефективність для кредиторів
	ефективність для держави
За характером прояву	стійка ефективність
	нестійка ефективність

Джерело: узагальнено за [1, 2, 3 4].

5. Ефективність операційної діяльності підприємства торгівлі може визначатися брендом самого підприємства. Хоч покупці цікавляться насамперед якістю безпосередньо товару, проте неякісні послуги з продажу цього товару, неналежні умови для покупців створюють негативну репутацію

для підприємства, що негативно впливає на кількість відвідувачів.

6. Ефективність операційної діяльності підприємства торгівлі визначається режимом роботи підприємства. Підприємство, що надає змогу покупцям придбати товар цілодобово, отримує суттєву конкурентну перевагу. Проте при недостатній кількості покупців у нічний час подібний режим може призвести до надлишкових витрат та негативно позначитися на загальній ефективності операційної діяльності.

Оскільки операційна діяльність підприємства має багато елементів та індивідуальну специфіку на кожному підприємстві, то і ефективність операційної діяльності є показником багатокомпонентним. Відповідно її можна класифікувати за різними ознаками.

Загальну класифікацію видів ефективності операційної діяльності підприємства торгівлі наведено в табл. 1.

Наведена класифікація видів ефективності дає змогу виявляти її рівень за різними аспектами діяльності підприємства та досліджувати фактори формування. Це дасть змогу всебічно та повноцінно оцінити елементи ефективності операційної діяльності підприємства, виявити ключові фактори успіху та проблемні місця, які перешкоджають його ефективному функціонуванню.

Література

1. Братанич М.В. Класифікація видів і форм прояву ефективності. URL: <http://www.rusnauka.com/31PRNT2019/Economics//73789.doc.html>.
2. Говорушко Т.А. Ефективність як економічна категорія. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/309>.
3. Моцна І.В. Теоретичні аспекти визначення сутності понять «ефективність виробництва» та «ефективність функціонування підприємства». Комунальне господарство міст. 2018. Вип. 100. С. 207-2015.
4. Ситник Г.В. Види ефективності операційної діяльності підприємств торгівлі. Науковий вісник. 2019. Вип. 18/2019. С. 21-26.

А.В. Усатенко
здобувач освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Миколаївського інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук, професор Завгородній А.В.

АВТОМАТИЗОВАНИЙ АУДИТ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ

Досліджено оптимізацію бухгалтерського обліку поточних зобов'язань шляхом впровадження автоматизації інформаційних технологій. Розглянуті основні завдання автоматизованого аудиту поточних зобов'язань господарюючих суб'єктів. Окреслена стратегія комп'ютерного аудиту поточних зобов'язань.

Ключові слова: *автоматизовані інформаційні системи, аудит, поточні зобов'язання, комп'ютерний аудит.*

Розвиток автоматизованих інформаційних систем сприяв упровадженню комп'ютеризованої форми обліку переважної більшості суб'єктів господарювання. Комп'ютеризація обліку не впливає на застосування елементів методу бухгалтерського обліку, а лише змінює технологію обробки облікової інформації. Проте методика аудиту безпосередньо залежить від способу опрацювання підприємством облікових даних. При цьому не змінюється загальна мета, завдання перевірки, основні аудиторські процедури [1].

Результатом облікового процесу є складання первинних документів і фінансової звітності. Аудит не створює цих документів, але він підвищує цінність інформації, створеної в процесі обліку, оскільки аудитор критично оцінює дану інформацію і повідомляє про свій висновок зацікавленим сторонам.

Оптимізація бухгалтерського обліку поточних зобов'язань шляхом впровадження інформаційних технологій сприяє зміні процедур їх перевірки у контексті збору і обробки облікової інформації, що призводить до оперативності автоматизації аудиту.

Автоматизований аудит поточних зобов'язань господарюючих суб'єктів вирішує конкретну сукупність завдань[2]:

- інформаційного характеру - прискорення процесу отримання і обробки необхідної сукупності інформації, перевірка документальної інформації, розробленої аудитором під час перевірки;

- методичного спрямування – удосконалення системи систематизації аналітичних даних аудиту шляхом застосування електронних таблиць, створення прикладних аудиторських програм, підвищення рівня оперативності проведення аудиторських процедур;

- сприяє вирішенню інших завдань, серед яких можна виокремити: створення баз даних, використання можливостей графічних редакторів, редагування текстів та інше.

В умовах сьогодення при здійсненні незалежної перевірки аудитор повинен мати додаткові знання у галузі систем обробки економічної інформації, практичний досвід роботи з різними системами бухгалтерського обліку і спеціальними інформаційними системами аудиту.

За комп'ютерного аудиту аудитору не потрібно робити однобічну роботу оцінки сукупності інформації, основна його мета – формування стратегії перевірки.

Стратегія комп'ютерного аудиту поточних зобов'язань передбачає перевірку автоматизованої підсистеми обліку поточних зобов'язань в контексті забезпечувальної і функціональної частин його інформаційної системи (рис. 1).

Отже, комп'ютерний аудит спрямований на одночасний контроль за забезпеченням бухгалтерськими даними інформації і облікових даних. Задомогою комп'ютерного аудиту можна проводити одночасну перевірку даних бухгалтерського обліку з програмним забезпеченням, не заважаючи при цьому безпосередньому процесу бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання.

Оптимізація облікового процесу господарюючих суб'єктів призводить до використання інформаційних технологій в аудиті, що є не тільки актуальним завданням і найважливішим фактором успішної роботи аудитора, а й необхідною умовою її виконання.

Рис. 1. Схеми стратегії комп'ютерного аудиту поточних зобов'язань

Отже, комп'ютерний аудит поточних зобов'язань забезпечує ефективність таких перевірок завдяки використанню сучасних методів аналізу, підвищує якість контролю, зменшує витрати часу аудитора на виконання аудиторських процедур та усуває недоліки внутрішнього контролю, виявлені під час перевірки. Комп'ютерний аудит дозволяє проводити оцінку достатньо великих масивів фінансових і оперативних даних у електронному вигляді спеціальними програмними засобами, що частково вирішує питання інформаційної безпеки, перевіряє алгоритм автоматизованих облікових систем господарюючих суб'єктів.

Література:

1. Гаркуша С.А., Довжик О.О. Комп'ютерний аудит в системі аналізу бухгалтерської інформації. *Економічний аналіз*. 2014. Том 15. № 2. С. 136–141.
2. Травінська С.І. Облік і контроль поточних зобов'язань в умовах застосування комп'ютерних технологій. *Економіка та держава*. 2012. № 6. С. 60–64.

Н.І. Фіногорова
здобувач освіти спеціальності 071 «Облік і
оподаткування» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук,
професор Завгородній А.В.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РАЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Визначені проблеми практики обліку. Окреслені складові основного інструменту бухгалтерського обліку Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Надані пропозиції щодо раціональної організації складання фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності.

***Ключові слова:** реформування, бухгалтерський баланс, звітність, фінансові результати.*

Концептуальна особливість зміни інформаційного простору, який формується обліковою системою, полягає у підвищенні якості отримуваної інформації і забезпеченні гарантованого доступу до неї всіх зацікавлених користувачів. Тому зміни у сфері бухгалтерського обліку і звітності, що відбулися в останні роки, спрямовані на створення організаційних передумов формування корисної інформації на базі основного інструменту реформування бухгалтерського обліку – Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Проблеми практики обліку можна узагальнити у двох великих групах: проблеми методики обліку і проблеми організації обліку. На даний час існують проблеми протиріч облікового законодавства, тобто практичного застосування положень (стандартів) обліку, звітності й оподаткування, тощо. Залишаються нерозв'язаними проблеми поділу обліку на фінансовий та управлінський, фінансовий і податковий [3]. Тут можна виділити такі проблеми : структура балансу та його статей, узгодження фінансової та податкової звітності, проблеми фальсифікації звітності. Зокрема, . Сльозко, Т. М зазначає: «На жаль,

з реформуванням до української облікової практики перенесено недоліки західної системи контролю, і, як наслідок, маємо суцільну фальсифікацію звітності в державі» [1].

Слід зазначити, що МСФЗ, на відміну від національних стандартів, не закріплюють розділів статей активу і пасиву, що не є негативним. Але, для того, щоб найбільш ефективно використовувати бухгалтерський баланс, необхідно відображену в ньому сукупність засобів і джерел досить вдало групувати, оскільки правильно згруповані активи і зобов'язання є передумовою для найбільш точного формування інформації, що може використовуватися в економічному аналізі. Науково обґрунтоване групування статей активу і пасиву є важливим напрямом удосконалення форми бухгалтерського балансу. Так, загальноприйнятим та зрозумілим є той факт, що розділи формують шляхом об'єднання окремих статей. Отже, якщо у балансі є розділ, то у ньому повинні бути виділені окремі статті. Але у затвердженій формі балансу, як в активі, так і пасиві, є певні розділи, у яких жодної статті не передбачено, а саме: в активі – розділ 3 «Витрати майбутніх періодів» та розділ 4 «Необоротні активи та групи вибуття», в пасиві – розділ 5 «Доходи майбутніх періодів». Виділення цих розділів є недоречним. Доцільним було б вилучити зазначені розділи із структури балансу і відповідні показники відображати у складі оборотних активів та поточних зобов'язань. І, навпаки, занадто узагальненою є інформація першого та другого розділів активу балансу, а особливо таких його статей, як основні засоби та нематеріальні активи. У балансі не знаходить відображення інформація щодо вартості земельних ділянок, що, в свою чергу, не дозволяє об'єктивно оцінити ресурсний потенціал підприємства.

Стосовно звіту про фінансові результати. Відповідно до МСФЗ, Звіт про сукупні прибутки і збитки, складається з двох розділів або двох окремих звітів – Звіт про фінансові результати, Інший сукупний дохід. Підприємство може використовувати першу частину Звіту для складання стандартної форми № 2, оскільки вони мають досить схожу структуру. Єдиним проблемним моментом

може бути наявність у формі № 2 такого розділу як «Надзвичайні доходи і збитки», які не виділяються окремо в МСФЗ. Для вирішення цієї проблеми підприємству необхідно буде виділити такі доходи (збитки), якщо вони були, з інших статей Звіту і віднести на конкретну статтю. Що стосується Звіту про рух грошових коштів, то відповідно до національних стандартів для його побудови використовується прямий метод. МСФЗ також дають перевагу прямому методу складання звіту, але не забороняють використання непрямого методу.

Підприємство може вирішити цю проблему за допомогою автоматизації побудови такого звіту в системі МСФЗ обліку. Для цього можна створити коректний довідник «Статті руху грошових коштів» і тоді на цій інформації побудувати необхідний звіт. Форма фінансової звітності № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» викликає найбільше питань як у користувачів звітності, так і у тих, хто її формує. Дана форма є обов'язковою для всіх підприємств (крім бюджетних установ, іноземних представництв), які офіційно оприлюднюють фінансову звітність. Вона містить п'ятнадцять розділів (таблиць) і один додаток (ще одну звітну форму № 6 «Інформація за сегментами»). Загалом уся інформація, що міститься у прийнятих формах звітності № 5 і 6, є цифровою і не містить текстових пояснень. Це негативно впливає на повноту розкриття інформації у Примітках, зважаючи на те, що деяку інформацію, яку пропонують до розкриття чинні стандарти обліку, неможливо представити у цифровому варіанті, і вона вимагає словесних пояснень [2].

Використання існуючих форм звітності зумовлене тим, що для вітчизняних покупців, інвесторів та кредиторів, а для також інших користувачів доступнішою та зрозумілішою буде інформація, викладена за звичною формою.

Завершальним етапом бухгалтерського обліку є складання фінансової звітності, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності і рух грошових коштів підприємства за звітний період. Значення фінансової звітності в тому, що вона є інформаційною базою фінансового аналізу,

головною метою якого є вчасне виявлення і усунення недоліків у фінансовій діяльності й знаходження резервів для поліпшення фінансового стану і платоспроможності підприємства.

При застосуванні будь-якого з методів підготовки звітності відповідно до МСФЗ слід мати на увазі, що: точність інформації здебільшого залежить від знань та умінь фахівців, що здійснюють процес трансформації фінансової звітності, робота яких впливає на якість коригувань при підготовці фінансових звітів; результат успішного здійснення процесу конверсії (паралельного обліку) або трансформації фінансової звітності неможливий без повного взаєморозуміння та співпраці фахівців компанії із зовнішніми фахівцями, що залучаються керівництвом для здійснення підготовки звітності за МСФЗ; у зв'язку з тим, що методи здійснення процесу трансформації можуть значно варіюватися в різних компаніях залежно від їх галузі, рекомендується залучення в процес трансформації внутрішніх фахівців, які працюють у компанії та знають специфіку її діяльності.

Отже, головний аспект, який необхідно ввести при застосуванні МСФЗ, полягає в тому, що зовнішня бухгалтерська звітність підприємства складається і використовується для обґрунтування ухвалення різного роду управлінських рішень. Тому фінансова звітність повинна відображати реальний фінансовий стан суб'єкта господарювання. При цьому вона має задовольнити інформаційні потреби більшості потенційних користувачів.

Література:

1. Сльозко Т. М. Основні проблеми бухгалтерського обліку та звітності. *Фінанси України*. 2010. № 3. С. 110–117.
2. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю., Цегельник Н.І. *Управлінський облік: підручник*. Житомир: Рута, 2015. 631 с.
3. Шешукова Т.Г., Воробьева О.А. Методологические и практические аспекты формирования отчетности по МСФО. *Международный бухгалтерский учет*. 2008. № 1. 38 с.

М.М. Ходоровський
здобувач освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон.наук Зубков Р.С.

СТРАТЕГІЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ ДИЗАЙН МЕНЕДЖМЕНТУ

Розкрито теоретичні підходи до формування стратегії підприємства. Визначено основні напрями конкурентоспроможності підприємств. Доведено, що дизайн менеджмент є складовою підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність, стратегія, дизайн менеджмент.

Ефективність економіки України безпосередньо пов'язана з управлінням стратегічним розвитком підприємств. Турбулентність економічних процесів, що виникають у внутрішньому і зовнішньому середовищі, ускладнюють діяльність вітчизняних підприємств і знижують її результативність. Загострення проблем, пов'язаних із формуванням стратегій розвитку підприємств та управління цим процесом, підтверджують значущість окреслених питань для економіки України.

Класичним підходом до визначення стратегії є її ототожнення із засобом досягнення цілей підприємства. Він заснований на тому, що формулювання стратегічних цілей підприємства невід'ємно пов'язане з розробкою шляхів їх досягнення і тому в даному розумінні стратегія визначається як план або модель дій. Так А. Чандлер розглядав стратегію як визначення основних довгострокових цілей і орієнтирів підприємства, визначення курсу дій і розподіл ресурсів, необхідних для їх досягнення. При цьому основним процесом у виборі та розробці стратегії він визначав раціональне планування [5]. Б. Карлофф визначив стратегію як узагальнюючу модель дій, необхідних для досягнення встановлених цілей шляхом координації і розподілу ресурсів компанії [2]. Д. Куїнн також, поділяючи їх погляди, визначав стратегію як план, що інтегрує основні організаційні цілі, політику та дії, які можна об'єднувати в

єдине ціле [3].

І. Ансоф, використовуючи концепцію стратегічного менеджменту, зазначав, що стратегія - один з декількох наборів правил прийняття рішення щодо поведінки організації, і виділив чотири групи правил: правила встановлення відносин підприємства із зовнішнім середовищем; правила встановлення відносин і процесів всередині підприємства; правила ведення щоденних справ; засоби вимірювання результатів сьогоденної і майбутньої діяльності компанії. Він описує стратегію як сукупність правил для прийняття рішень з метою забезпечення стійкого зростання і розвитку підприємства; виокремлюючи дві групи правил: правила взаємовідносин підприємства з зовнішнім середовищем (стратегія бізнесу) і правила встановлення рівноваги між власними внутрішніми змінними (організаційна концепція) [1].

М. Портер, використовуючи ідею ланцюжка цінностей, пропонував стратегію розглядати як аналіз внутрішніх процесів та взаємодій між різними складовими організації для того щоб визначити, як і де додається цінність. При цьому стратегія - це позиціонування організації щодо галузевого середовища [6].

Можна констатувати, що стратегічне значення ресурсів полягає в наступному: по-перше, вони виступають джерелом формування стратегії, по-друге, при достатній наявності ресурсів можливий вплив на зовнішнє середовище організації, по-третє, у визначенні напрямку дій організації, тобто в специфічній постановці цілей.

Разом з тим різноспрямованість ринкового та ресурсного підходів не є підставою вважати їх антиподами, вважати, що використання одного виключає застосування іншого. Таке протиставлення не є конструктивним. Тому можна погодитися з думкою Осадник В., що більш приваблива «перспектива інтеграції обох концепцій в єдиних рамках, щоб врахувати різні аспекти конкурентоспроможності і використовувати переваги виваженої точки зору для стратегічного управління» [4].

Дизайн-менеджмент як сучасний бізнес-інструмент виступає своєрідним інтерфейсом між менеджментом і дизайном та виконує роль сполучної ланки між дизайн-мисленням, дизайном, технологією, корпоративним управлінням, бренд-менеджментом і управлінням маркетингом на внутрішньому і зовнішньому рівнях діяльності компанії (рис.1) [8].

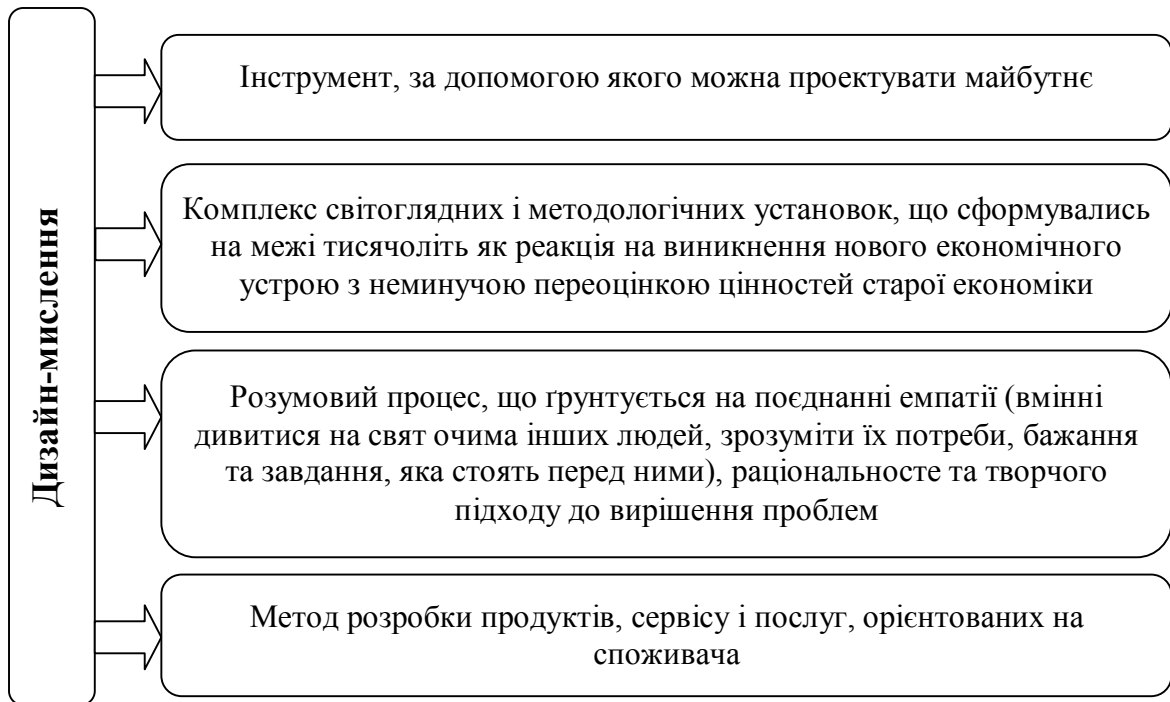

Рис. 1. Визначення поняття «дизайн-мислення» [8].

Удріс Н.С. визначила, що дизайн менеджмент допомагає підприємствам краще контролювати процеси та аспекти діяльності виробництва (рис.2).

Дизайн-менеджмент на підприємстві сприяє підвищенню конкурентоспроможності:

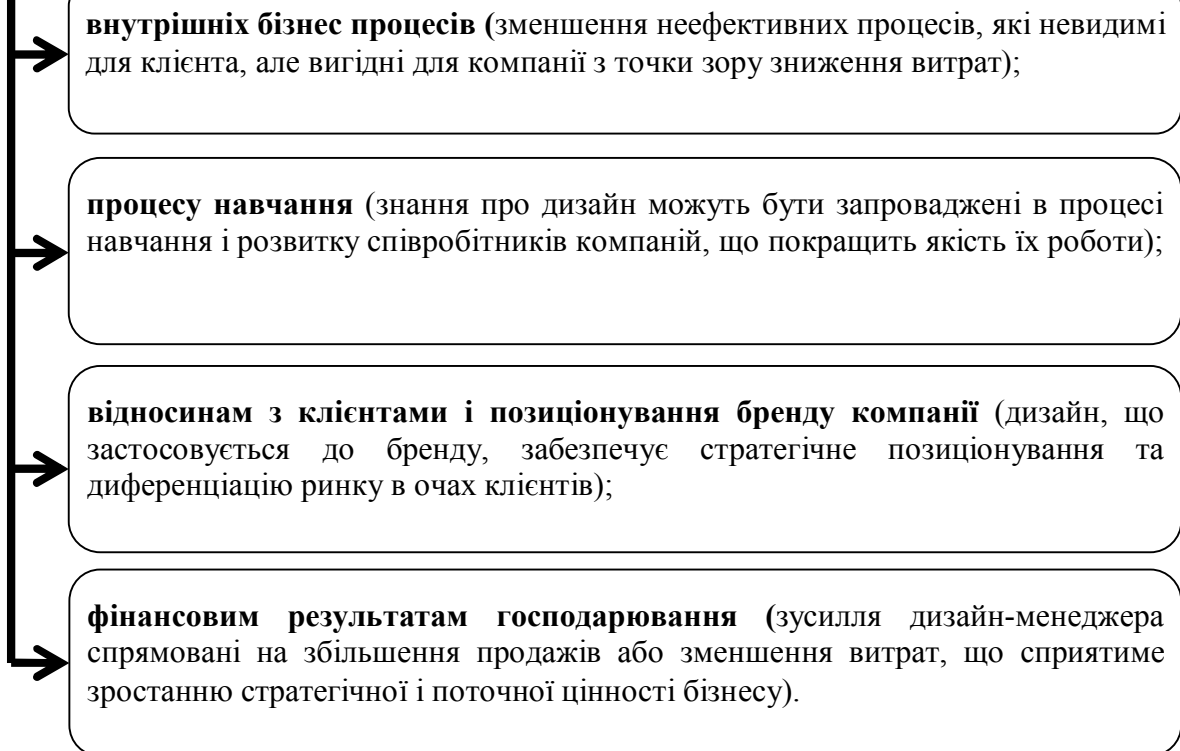

Рис. 2. Дизайн менеджмент на підприємстві

За визначенням Сисоєвої Т.Л. та Семенова Д.В. дизайн менеджер працює в трьох просторах: простір натхнення, простір генерація нових ідей та простір реалізації. У просторі натхнення збираються враження і висновки з різноманітних джерел. У просторі генерування ідей відбувається формування отриманих уявлень в певному напрямку. Найбільш вдалі ідеї перетворюються на план дій у просторі реалізації.

Викладені вище результати ідентифікації ключових положень стратегічного процесу на підприємстві в контексті теорії стратегії конкурентоспроможності дозволяють стверджувати, що побудова ефективного стратегічного процесу вимагає не тільки розроблення та впровадження відповідних стратегічних змін в організації, а також розуміння логіки та законів теорії стратегії підприємства, зокрема в умовах високої непередбачуваності бізнес середовища, що може бути реалізовано за допомогою дизайн-мислення.

Література:

1. Ансофф И. Стратегическое управление. Москва: Прогресс, 1989. 519 с.
2. Карлофф Б. Деловая стратегия. Москва: Экономика, 1991 239 с

3. Минцберг Г., Куинн Дж. Стратегический процесс / пер. с англ. под ред. Ю. Каптуревского. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 688 с.
4. Осадник В. Значение интеграции рыночного и ресурсного подходов для стратегического управления предприятием. *Проблемы теории и практики управления*. 2001. №4. С. 80–86.
5. Пастухова В.В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність. Київ: КНТЕУ, 2002. 301 с.
6. Портер М. Стратегія конкуренції. Київ: Основи, 1998.
7. Сысоева Т.Л., Семенова Д.В. Продвижение бренда на основе концепции дизайн-менеджмента. *Управленец*. 2014. № 4(50). С. 48–55.
8. Удріс Н.С. Дизайн-мислення та дизайн-менеджмент (нові парадигми інноваційного ведення бізнесу). *Упаковка*. 2012. № 6. С. 57–60.

С.А. Цибуля

здобувач освіти спеціальності 075 «Маркетинг»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон.наук Зубков Р.С.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті висвітлено деякі аспекти корпоративної культури як необхідного складового елемента ефективного управління організацією. Проведено узагальнення зарубіжного і вітчизняного досвіду використання організаційної культури в процесі ефективного управління підприємством. Доведено, що вміле управління організаційною культурою та використання її потенціалу робить можливими підвищення ефективності діяльності організації.

Ключові слова: корпоративна культура, ефективність та конкурентоспроможність підприємства, персонал.

Організаційна культура – це сформована впродовж всієї історії організації сукупність прийомів та правил адаптації організації до вимог зовнішнього середовища і формування внутрішніх відносин між групами працівників. Організаційна культура концентрує політику та ідеологію життєдіяльності організації, систему її пріоритетів, критерії мотивації та розподілу влади, характеристику соціальних цінностей та норм поведінки. Елементи корпоративної культури є орієнтиром в ухваленні керівництвом організації управлінських рішень, налагодженні контролю за поведінкою та взаєминами співробітників у процесі оцінювання виробничих, господарських та соціальних ситуацій [2]. У деяких дослідженнях організаційну культуру називають корпоративною культурою.

Вплив культури на ефективність організації визначається насамперед її відповідністю загальній стратегії організації. Виділяється чотири основних підходи до вирішення проблеми несумісності стратегії й культури в організації: перший – ігнорується культура, яка серйозно перешкоджає ефективному втіленню в життя обраної стратегії; другий – система управління підбудовується під існуючу в організації культуру; цей підхід будується на визнанні наявних бар'єрів, створюваних культурою для виконання бажаної стратегії, і виробленню альтернатив по «обходу» цих перешкод без внесення серйозних змін у саму стратегію; третій – робляться спроби змінити культуру таким чином, щоб вона підходила для обраної стратегії. Це найбільш складний підхід, що займає багато часу й вимагає значних ресурсів.

Однак бувають такі ситуації, коли він може бути головним для досягнення довгострокового успіху фірми; четвертий – змінюється стратегія з метою її підстроювання під існуючу культуру [2]. Вітчизняні дослідження в галузі менеджменту підтверджують важливий позитивний вплив організаційної культури на ефективність. Зокрема, Гавкалова Н.Л. доводить, що «організаційна культура відіграє одну із провідних ролей у процесі забезпечення ефективності менеджменту персоналу на підприємстві».

Ефективна організаційна культура – це культура, що сприяє зростанню прибутку організації та конкурентоспроможності. Наявність ефективної корпоративної культури має велике значення для організації. По-перше, культура надає працівникам корпоративної ідентичності, визначає внутрішньо групове уявлення про організацію, є важливим джерелом стабільності і наступності. Це створює у працівників почуття надійності організації і свого місця в ній, соціальної захищеності. По-друге, знання цінностей, норм і правил, які сформувалися в організації, допомагають новим працівникам правильно інтерпретувати події, що відбуваються в ній, і відповідно визначити свою поведінку. По-третє, культура більше, ніж щось інше, стимулює самосвідомість і високу відповідальність працівника, що виконує поставлені перед ним завдання. Механізми впливу корпоративної культури на діяльність організації

полягають у тому, що працівники прогнозують розвиток ситуації, щодо якої, керуючись цінностями, оцінюють і вибудовують моделі своєї поведінки та спілкування [3].

Висновки. Таким чином, запорукою ефективності підприємства є обґрунтована система мотивації персоналу, забезпечення оптимальної взаємодії індивіда і організації. Отже, вміле управління організаційною культурою та використання її потенціалу робить можливими підвищення ефективності діяльності організації та позитивні економічні наслідки, такі як підвищення відданості працівників та розвиток співпраці, вища продуктивність праці, краще виконання своїх функцій і покращення процесу прийняття рішень.

Література.

1. Бала О.І. Історія розвитку та формування терміну «корпоративна культура» *«Маркетинг та логістика в системі менеджменту»: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2006. С. 14-15.
2. Монастирський Г.Л. Теорія організації: підручник. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 288 с.
3. Грішнова О.А. Взаємозв'язок цінностей людини й цінностей організації в корпоративній системі. *Формування ринкової економіки: зб. наук. праць*. Спец. вип.: у 3 т. Соціально-трудова відносина: теорія і практика. Київ: КНЕУ, Т. 1, 2010 468 с.

О.І. Чуланова,

здобувачка освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – доцент кафедри Ляшенко В.В.

РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Досліджено питання розвитку інтернет-маркетингу на підприємствах малого бізнесу.

Ключові слова: *малий бізнес, інтернет-маркетинг, електронний маркетинг.*

Інтернет поступово стає одним із основних засобів комунікації та спілкування між людьми як у бізнесі, так і в побуті. Інтенсивність цього явища постійно зростає. Нормою стало існування корпоративного сайту підприємства. Також суттєвою стає роль Інтернету як нового каналу маркетингових заходів і реклами.

Даний напрям наукових досліджень порівняно новий, до того ж це сфера економіки, що дуже динамічно розвивається. Тож потребують розгляду проблеми реалізації різних методів та інструментів інтернет-маркетингу в умовах сучасного розвитку вітчизняного ринку систем електронної комерції.

Розв'язанню проблем інтернет-маркетингу присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, а саме: Л.С. Вінаріка, О.М. Щедріна, Н.Ф. Васильєвої, М.В. Макарової, Д. Страуса, Р. Вілсона, І. Успенського, В. Холмогорова та ін.

Інтернет-маркетинг, на думку В. Холмогорова, – це комплекс спеціальних методів, що дають змогу власникам корпоративних веб-ресурсів просувати свій сайт в Інтернеті, просуваючи у такий спосіб торговельну марку свого підприємства, застосовуючи мережні технології, отримувати додатковий прибуток [1].

Інтернет-маркетинг (електронний маркетинг) – технологія маркетингу за допомогою комп'ютерних мереж і систем. Це одна зі складових частин загальної маркетингової стратегії фірми. Електронний маркетинг має деякі суттєві можливості: охоплення великої кількості користувачів Інтернету, цільовий вплив на групи споживачів, швидке створення електронного рекламного контенту, незначні витрати під час проведення маркетингових кампаній, оперативний збір та аналіз статистичної інформації маркетингових досліджень.

Проводячи маркетингову кампанію в глобальній мережі, фірма може значно зменшити витрати, обмеживши аудиторії, і не втратити потрібного ефекту. Часто маркетинг в Інтернеті ототожнюється з рекламою в мережі. Однак зведення маркетингу в Інтернеті тільки до інтернет-реклами звужує його функції та можливості.

Маркетингові можливості Інтернет виявляються на різних стадіях виробничого циклу підприємства: інформаційний маркетинг та вивчення ринку; виробництво товару або послуги; реалізація продукції; сервіс і післяпродажна діяльність.

На кожному з цих етапів Інтернет дає підприємству додаткові можливості щодо покращання свого бізнесу, переваги перед конкурентами, які не користуються мережею.

Отже, Інтернет як маркетинговий канал характеризується перевагами перед іншими медіа, а саме:

- таргетингом - демонстрацією реклами чітко визначеній аудиторії;
- трекінгом - можливістю аналізу поведінки відвідувачів корпоративного сайту та вдосконалення його продукту і маркетингу відповідно до висновків такого аналізу;
- доступністю (24 години на добу, 7 днів на тиждень) і гнучкістю (почати, коригувати і перервати рекламну кампанію можна миттєво);
- інтерактивністю - споживач може взаємодіяти з продавцем і з продуктом, вивчати його, інколи «спробувати» (наприклад, демоверсії програм, розділ книги в інтернет-магазині тощо) і, якщо товар влаштовує, придбати його;
- можливістю розміщення великої кількості інформації;
- оперативністю поширення й отримання інформації;
- порівняно низькою вартістю;
- можливістю більш пильної уваги користувача перед комп'ютером, концентрації на деталях;
- можливістю створення віртуальних спілок (onlinecommunity) за інтересами, професією. Це вже готова цільова аудиторія.

Виникнення глобальної комп'ютерної мережі зумовлено появою нового комунікативного середовища і ринком з великою кількістю потенційних споживачів із досить високим рівнем доходу.

Нині інтернет-маркетинг виконує функції комунікації, дає змогу укладати угоди, купувати і сплачувати платежі. Це надає йому ознаки всесвітнього електронного ринку.

За допомогою інтернет-маркетингу рекламодавець може використовувати безліч механізмів для впливу на потенційних і реальних споживачів: банерні мережі, e-mail-маркетинг, просування за допомогою пошукових систем і

каталогів, розміщення (індексування) сайту в пошукових системах, каталогах і рейтингах, рекламу на сайтах тематичних і відвідуваних, обмін посиланнями, рейтинги, партнерські та спонсорські програми. Ринок у мережі є засобом масового впливу на споживачів, які мають постійну можливість комунікувати з підприємством. Для фірми перевагою інтернет-маркетингу є зниження витрат на утримання співробітників, скорочення часу на пошук партнерів, прийняття рішень, укладення угод, розробка нової продукції. Інформація в Інтернеті доступна в будь-який час доби і відповідно комунікативні ознаки, завдяки своїй гнучкості, дають змогу з легкістю виробляти конфігурації представленої інформації та водночас підтримувати її актуальність без затримки часу і витрат на розподіл, а також збільшення прибутку.

Для розширення меж в Інтернеті слід провести маркетингову та рекламну стратегію, якій підпорядковується освоєння нового середовища онлайн. Стратегічне планування інтернет-маркетингу здійснюється в різних напрямках, які базуються на прямому і точковому контактах зі споживачем, використанні такого інструмента, як таргетинг – напрям реклами конкретно на того користувача, чий інтерес найбільш імовірний. Пошуки системи враховує і зберігає історія запитів користувача.

Під час проведення стратегічного планування інтернет-маркетингу ресурси Інтернету дають змогу: впроваджувати і застосовувати пошукові засоби та інтернет-каталоги, проводити анкетування, опитувати відвідувачів сервера, вивчати підсумки телеконференцій, застосовувати дані опитувань, проведених на різних сайтах. Вивчення стратегії й тактики діяльності конкурентів на ринку здійснюється за допомогою веб-сайтів, при цьому отримується інформація про їхніх партнерів і клієнтів. Під час дослідження споживчого ринку важливо використовувати інформацію про те, хто відвідує сайт підприємства, дізнатися додаткову необхідну інформацію. Рекламна стратегія інтернет-маркетингу розрахована на просування інформації на банерах. Цей метод стратегії є ключовим, але, перш ніж застосовувати банери, слід залучити значну частину аудиторії та запросити до взаємодії дизайнерів,

журналістів, здатних зробити сайт популярнішим.

Основні напрями ефективного використання електронного маркетингу:

- моніторинг - збір і аналіз інформації про вимоги до бренду в мережі;
- керування репутацією фірми - формування потрібної думки про бренд, продукти компанії;
- клієнтська підтримка - організація постійної взаємодії та консультування клієнтів у зручній для них системі обміну інформацією;
- просування - завоювання привабливості та поваги широкої аудиторії до бренду або продукції.

Перспективним напрямом інтернет-маркетингу є об'єднання двох чи більше підприємств упродовж тривалого періоду з метою створення стратегічного альянсу.

Розвиток інтернет-маркетингу в діяльності підприємств має велику перспективу. Щодня підприємства роблять ставки на маркетинг у мережі, аналізуючи, що саме в середовищі онлайн можна чекати найефективніше втілення сучасних концептуальних підходів та ідей. Для багатьох підприємств малого бізнесу інтернет-маркетинг буде основою справжнього комерційного успіху, створюючи при цьому умови для зростання агентств інтернет-реклами, які надають практичні засоби та інструменти.

У подальшому можливо розвивати елементи інтернет-маркетингу підприємства в напрямках: використання засобів електронної комерції; можливості вірусного маркетингу; елементи просування продукції за допомогою банерної реклами.

Література

1. Холмогоров В. Интернет-маркетинг: краткий курс. 2-е изд. Санкт-Петербург, 2002. 271 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ

А.О. Борзняк

здобувач освіти спеціальності 061 «Журналістика»

Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – старший викладач Кандюк-Лебідь С.В.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

У зв'язку з подіями 2019-2021 років, а саме пандемії коронавірусу, одним із найголовніших каналів комунікації стали саме соціальні медіа. У своїй праці ми спробували проаналізувати роль соціальних мереж у новій реальності.

Ключові слова: соціальні мережі, пандемія, Twitter, Instagram, Facebook, Тік-Ток, YouTube.

Нині весь світ живе за умов нової реальності. Переважна більшість країн паралізована внаслідок пандемії, спричиненої коронавірусною інфекцією COVID-19. Ситуація, що склалася, призвела до серйозної глобальної кризи в багатьох сферах.

Події останнього часу суттєво змінили інформаційне поле в усьому світі та перевернули життя багатьох людей. Дослідниця Найдьонова Л.А. говорить про «медіаімунітет», який сьогодні став реальною частиною імунітету організму людини, і наводить чотири феномени карантинного життя: тривожний інформаційний вир (впливає на емоційний стан окремих людей і суспільні настрої взагалі, взаємозараження медійної системи тривожними повідомленнями, в яких міститься інформація про загрозу життю.), пересиченість медіапотокami (виснаження, що зумовлене надмірним перебуванням у контакті з медіа), поляризація (відповідь психіки на існування в умовах самоізоляції та карантину і обмеження контактів інформаційно-комунікаційними технологіями, які мають свої особливості порівняно з особистим спілкуванням) і консервація негативного спілкування (дистанційна освіта і перенесення в он-лайн консультацій, розвиток груп взаємопідтримки,

налагодження практики вебінарів, відеоконференцій, з'являються нові комплексні формати) [4, С.6-9]

Соціальні медіа спричинили справжню революцію в житті суспільства з моменту їх появи. Вони поступово стали частиною будь-якої діяльності людини – включаючи бізнес, технології, буденне життя, подорожі, розвиток та відпочинок.

За даними Громадського простору «COVID-19 навчив нас декільком урокам, таким як використання більш емпатійного тону, який, очевидно, залишатиметься і після пандемії... використання соціальних медіа зросло – у липні 2020 року зафіксовано на 10,5% більше, ніж у липні 2019 року. Twitter теж зафіксував зростання власного першого кварталу на 23% для щоденних активних користувачів порівняно з 2019 роком [5]. Сучасні соціальні мережі бувають різних видів: відеохостинги (YouTube), соціальні мережі для ділового користування (LinkedIn) чи платформи для обміну короткими повідомленнями (Twitter). Найбільш популярна трійка сайтів (Google, YouTube, Facebook) лишається незмінною протягом років серед українських користувачів, ці соціальні медіа нині нарощують свій потенціал [1].

Соціальні мережі мають власний формат. Наприклад, Instagram має формат історії з 15-секундними відео чи фотографіями. Також є можливість зробити трихвилинне відео, яке буде розподілено на короткі проміжки часу, де публіка може отримати максимум інформації. У Facebook більше використовується текст, але якщо компанія хоче донести конкретну інформацію, то добре сформульований пост є найкращим варіантом. У Facebook є ще одна перевага, яка полягає у можливості розміщувати більш тривалі прямі трансляції та відео, ніж у Instagram, що дозволяє компанії генерувати рекламу без жодних обмежень. Також активно набирає популярність Тік-Ток – нова мережа, яку деякі компанії, відчувши тренд, що набирає обертів, стали використовувати як канал просування. Короткі відеоролики по одній хвилині стали серйозно претендувати на рекламні бюджети. YouTube є одним із найпоширеніших джерел новин та інформації у сучасному світі через простоту доступу та надання різноманітного контенту.

Іншим універсальним інструментом комунікації під час пандемії COVID-19 став Twitter. Від інших соціальних мереж його якісно виділяє значний рівень залученості політичних лідерів різних держав до інформування свого населення про перебіг, наслідки та причини нового вірусу.

Переважаюча більшість компаній на якийсь час відмовилися від роботи з традиційними ЗМІ, рекламними щитами, плакатами і саме в соціальних мережах розглянули чудову можливість для виживання в складних умовах. «У квітні 2020 року кількість постів у Instagram зросла на 57,3%, соціальна мережа почала публікувати на 25,2% більше постів, ніж у Facebook. Активність користувачів у цих мережах зросла: наприклад популярність IG Live content у Instagram та Twitter виріс на рекордні 526% за перші тижні самоізоляції» [2].

Ситуація з COVID-19 змусила багато компаній проявити себе з кращого боку, нагадати про свої цінності, надавати допомогу тим, хто найбільше потребує, і працювати в команді з дрібними компаніями, які не мають таких же переваг. Багато організацій під час карантину звернулися до використання стрімінгових платформ, таких як Zoom, Facebook Streaming, LinkedIn Live та YouTube Live. Так, пивний бренд Miller приєднався до програми екстреної допомоги барменам благодійного фонду USBG, перерахував 1 мільйон доларів, а також закликав своїх передплатників у Twitter залишати пожертвування. Цей жест знайшов відгук людей: деякі писали, що вперше купили Miller Lite саме тому, що бренд не залишився байдужим до ситуації [3]. У статті Emerging Social Media Trends During the COVID-19 Pandemic (“Нові тенденції розвитку соціальних мереж під час пандемії COVID-19”) від njimedia.com, наголошується на тому, що читачі / користувачі хочуть, аби організації говорили про ініціативи, які вони реалізують як відповідь на пандемію [4].

У 2020 році в українському сегменті соціальних мереж активно поширювалися наступні хештеги: #ПростіРечіРятуютьЖиття, #StopКоронавірус, #МіфиПроКоронавірус, #ЗалишаюсяВдома, #ПідтримуюЛікарів.

Як бачимо, соціальні мережі набули великого значення під час пандемії та стали більш актуальними не лише для громадськості, яка завжди уважна до

нових тенденцій, а й для компаній, яким необхідно генерувати нові ідеї для цих платформ. Водночас спостереження показали, що свобода слова у соціальних мережах дає можливість деяким користувачам публікувати некоректний контент, який може містити расизм чи ейджизм. Саме тому ми вважаємо, що всім потрібно бути готовим до тих змін, які відбудуться після пандемії.

Література

1. Карантин та українські телекомунікації: навантаження посилює, тарифи не виростуть. *Укрінформ*. – 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2911889-karantin-ta-ukrainski-telekomunikacii-navantazenna-posilne-tarifi-ne-virostut.htmlhtml> (дата звернення 06.12.2021)

2. Как COVID-19 отразился на поведении брендов в соцсетях. *Sostav*. URL: https://www.sostav.ru/publication/mdg-povedenie-brendov-v-sotssetyakh-na-karantine-43659.html?fbclid=IwAR1YcH5DqYYNKztPJlxCH311LGER7RUHwoM4rQ_IF0m3G4ckNuvG5hZci8I (дата звернення 06.12.2021)

3. Как не потерять лояльность клиентов во время локдауна и самоизоляции. *Shopolog*. URL: <https://www.shopolog.ru/metodichka/customer-retention/kak-ne-poteryat-loyal-nost-klientov-vo-vremya-lokdauna-i-samoizolyacii/?fbclid=IwAR1Pc5QCMd-LO61uRQvOJoaCikokZBAtu3C8Xetzl2dLKnHvVraNuGqGmM> (дата звернення 06.12.2021)

4. Найдьонова Л.А. Медіапсихологічні феномени інфолемії. *Досвід переживання пандемії Covid-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка: матеріали онлайн-семінарів 23 квітня 2020 року «Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка» та 15 травня 2020 року «Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії covid-19 і карантину»* / [за наук. ред. М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонової, О.Л. Вознесенської]. Київ: ІСПП НАПН України, 2020. С. 6-9. URL: https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/dosvid_onl-sem_23-04-20_and_15-05-20_ncov19.pdf (дата звернення 06.12.2021)

5. Пандемія і соціальні мережі: що змінилося у 2020-му? URL: <https://www.prostir.ua/?kb=pandemiya-i-sotsialni-merezhi-scho-zminylosya-u-2020-mu> (дата звернення 06.12.2021)

А.В. Васильєв,
здобувач освіти спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія» Миколаївського інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук, професор Завгородній А.В.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ГРУПОВОГО УРАХУВАННЯ АРГУМЕНТІВ В ЕКОНОМІЦІ

Надана характеристика методу групового урахування аргументів. Визначені області застосування МГУА. Наведено алгоритм для вирішення задач за допомогою МГУА.

Ключові слова: прогнозування, моделювання, індуктивні алгоритми, дедуктивні методи, структури, моделі.

Для перехідної економіки характерна нестабільність економічних

стосунків, нестійкість грошово-кредитної системи і недостатність законодавчого регулювання. При цьому відомі балансові моделі, що враховують усереднені і міжгалузеві співвідношення, на практиці часто виявляються непридатними для планування і управління економічними процесами. У такій ситуації для аналізу, моделювання і прогнозування цих процесів доцільно застосовувати методи прямої побудови моделей за даними спостережень (статистики). Мета таких методів - виявлення неявних причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей, прихованих в ретроспективних даних, і представлення їх в явній формі математичних моделей. При цьому необхідно шукати як структуру, так і параметри моделей, тобто вирішувати задачу структурно-параметричної, або просто структурною, ідентифікації.

Ухвалення рішень в таких сферах як аналіз процесів в макроекономіці, фінансовому прогнозуванні, перевірці надійності фірм, аналізі балансу вимагають засобів, які здатні знаходити точні моделі на основі прогнозів процесів. Тим часом виникають проблеми, які пов'язані з великим числом змінних, дуже невеликою кількістю спостережень і невідомими динамічними зв'язками між змінними. Такі економічні об'єкти є складними погано-обумовленими системами, які характеризуються:

- недостатньою апріорною інформацією;
- великою кількістю параметрів, які не вимірюються;
- зашумленими або короткими вибірками даних;
- погано-обумовленими об'єктами з розмитими характеристиками.

Проблеми моделювання складних економічних систем можуть бути вирішені за допомогою дедуктивних логіко-математичних або за допомогою індуктивних перебірних методів. Дедуктивні і імітаційні методи мають переваги у разі досить простих завдань моделювання, якщо відома теорія об'єкту, який моделюється, і тому можлива побудова моделі, виходячи з фізично обґрунтованих принципів, застосовуючи знання людини відносно процесів в об'єкті. Перераховані проблеми не можуть бути вирішені дедуктивними логіко-математичними методами з достатньою точністю. В

цьому випадку отримання знань за даними, тобто знаходження моделі на основі експериментальних вимірів має переваги для досить складних об'єктів. Такі об'єкти містять мінімальне апріорне знання або не мають теоретичних основ взагалі.

Ці проблеми можуть бути вирішені за допомогою методу групового урахування аргументів (МГУА), який знаходить знання про об'єкт безпосередньо по вибірці даних. Це індуктивний перебірний метод, який має переваги для досить складних об'єктів, які не мають певної теорії, зокрема для об'єктів з розмитими характеристиками. Алгоритми МГУА знаходять єдину оптимальну для кожної вибірки модель за допомогою повного перебору усіх можливих моделей-кандидатів і оцінюють її по зовнішньому або балансному критерію [1,2] на незалежній підвибірці даних.

Метод групового урахування аргументів застосовується в самих різних областях для аналізу даних і знаходження знань, прогнозування і моделювання систем, оптимізації і розпізнавання образів. Індуктивні алгоритми МГУА дають унікальну можливість автоматично знаходити взаємозалежності в даних, вибрати оптимальну структуру моделі або мережі, і збільшити точність існуючих алгоритмів.

Цей підхід самоорганізації моделей принципово відрізняється від зазвичай використовуваних дедуктивних методів. Він заснований на індуктивних принципах – знаходження кращого рішення засноване на переборі всіляких варіантів.

За допомогою перебору різних рішень підхід індуктивного моделювання намагається мінімізувати роль упереджень автора в результатах моделювання. Комп'ютер сам знаходить структуру моделі і закони, діючі в об'єкті. Він може бути використаний як порадник для відшукування нових рішень в проблемах штучного інтелекту.

Метод групового урахування аргументів складається з декількох алгоритмів для вирішення різних завдань. У нього входять як параметричні алгоритми, так і непараметричні алгоритми. Цей підхід самоорганізації

заснований на переборі моделей, що поступово ускладнюються, і виборі найкращого рішення згідно з мінімумом зовнішнього критерію. Як базисні моделі використовуються не лише поліноми, але і також нелінійні, імовірнісні функції або кластеризації.

З 1967 року було зроблено багато практичних застосувань підходу МГУА для моделювання економічних, фінансових, екологічних, медичних і військових об'єктів в усіх розвинених країнах [3]. Метод широко застосовується у світі за допомогою розроблених в США компанією WardSystemsGroup, Inc. комерційного програмного пакету «NeuroShell2», розробленого AbTechCorp. «ModelQuest», BarronAssociatesCo. «ASPEN», в Німеччині використовується «KnowledgeMiner» розроблений DeltaDesignSoftware і багатьох інших програмних продуктів, розроблених групами дослідників. Ці програми використовують алгоритми МГУА для аналізу і прогнозування різних складних систем. Бажано, щоб на Україні цей метод також використовувався також ширше.

У економічній області, за роки досліджень метод було вдале застосований, наприклад для [1]: ідентифікації процесу інфляції економіки Великобританії; моделювання економіки Великобританії для відновлення основних закономірностей, що управляють, в системі; аналізу і прогнозу показників економічних процесів в ГДР і Болгарії; прогнозу і оцінки головних діючих чинників в економіці США; оптимізації індексів світової динаміки; нормативного прогнозування процесів в макроекономіці України тощо.

Останні розробки МГУА привели до створення експертних систем на основі нормативного прогнозування систем (за сценарієм «якщо-то») і оптимізації управління за допомогою алгоритмів спрощеного лінійного програмування і нейромереж з активними нейронами [4]. У таких нейромережах окремі алгоритми моделювання використовуються як нейрони в багаторядній нейромережі. Це дає можливість підвищити точність прогнозу, апроксимації або розпізнавання образів вищі за межі, які досягаються звичайними нейромережами з простими нейронами або звичайними

статистичними методами.

Література:

1. Ивахненко А. Г. Индуктивный метод самоорганизации сложных систем. Киев, «Наукова думка», 1982. 296 с.
2. Ивахненко А.Г., Карпинский А.М. Самоорганизация моделей на ЭВМ в терминах общей теории связи. *Автоматика*. 1982. № 4. С. 7–26.
3. Ивахненко А.Г., Степашко В.С. Помехоустойчивость моделирования. Киев: «Наукова думка», 1985. 216 с.
4. Степашко В.С. Метод критических дисперсий как аналитический аппарат теории индуктивного моделирования. *ПУИ*. 2008. № 2. С. 8–26.

Б.О. Вінницький

здобувач освіти спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія» Миколаївського інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук,
професор Завгородній А.В.

ПРОМИСЛОВІ РОБОТИ: ПРИЗНАЧЕННЯ І ОБЛАСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ

Надана характеристика промислових роботів. Окреслено призначення та область застосування промислових роботів. Наведено методи управління та переваги промислових роботів.

Ключові слова: промислові роботи, механічний маніпулятор, автоматична машина, програмований автомат.

Промислові роботи є важливими компонентами автоматизованих гнучких виробничих систем (ГВС), які дозволяють збільшити продуктивність праці. Типове застосування роботів стосується таких операцій, як зварювання, фарбування, складання, вибірка та встановлення, пакування, контроль продукції та випробування, котрі виконуються з високою надійністю, швидкістю, і точністю.

Промисловий робот (англ. industrialrobot) – багатоцільовий маніпуляційний робот, що складається з механічного маніпулятора і перепрограмованої системи керування, який застосовується для переміщення об'єктів в просторі трьох і більше координат та для виконання різноманітних виробничих процесів [1].

За ДСТУ 2879-94: Промисловий робот – автоматична машина,

стаціонарна чи пересувна, з виконавчим пристроєм у вигляді маніпулятора, який має декілька ступенів рухомості, і перепрограмовуваним пристроєм програмного керування для виконання у виробничому процесі рухових і керувальних функцій.

Вперше промислові роботи-маніпулятори були винайдені в Сполучених Штатах Америки в 1962 році. Так почалося їх застосування в багатьох видах виробництва. За допомогою промислових роботів набагато збільшується продуктивність випуску продукції, при цьому зберігаючи якість на високому рівні. Застосування на виробництві допомагає економити електроенергію та витратні матеріали, знижуючи собівартість продукції. Значно підвищується продуктивність праці.

Промисловий робот – це програмований автомат, автоматично виконує поставлене завдання, передбачене програмою. Він складається з таких основних елементів: системи управління, самого маніпуляційного пристрою, чутливих елементів і засобів пересування.

Маніпуляційні пристрої робота-маніпулятора – це виконавчі органи, які імітують рухи людських рук, з різним зусиллям потужності. Робот-маніпулятор – це багатоцільова машина, яка відрізняється від простого промислового автомата універсальністю виконання операцій.

За методом управління можна виділити три групи роботів: з автоматичним, ручним, і комбінованим керуванням. Зазвичай промисловий робот забезпечений автоматичним або комбінованим керуванням. Перевагами промислових машин є те, що забезпечується невисока вартість його налагодження, при переведенні на іншу роботу не потрібно великих витрат, порівняно короткі терміни впровадження[2].

Промислові роботи призначені для заміни людини при виконанні основних і допоміжних технологічних операцій у процесі промислового виробництва. При цьому вирішується важливе соціальне завдання – звільнення людини від робіт, пов'язаних з небезпеками для здоров'я або з важкою фізичною працею, а також від простих монотонних операцій, що не вимагають

високої кваліфікації. Гнучкі автоматизовані виробництва, що створюються на базі промислових роботів, дозволяють вирішувати завдання автоматизації на підприємствах з широкою номенклатурою продукції при дрібносерійному і штучному виробництві. Копіюючи маніпулятори, керовані людиною – оператором, необхідні при виконанні різних робіт з радіоактивними матеріалами. Крім того, ці пристрої незамінні при виконанні робіт в космосі, під водою, в хімічно активних середовищах. Таким чином, промислові роботи і копіюючи маніпулятори є важливими складовими частинами сучасного промислового виробництва [3].

Маніпулятор промислового робота за своїм функціональним призначенням повинен забезпечувати рух вихідної ланки і, закріпленого в ньому, об'єкта маніпулювання в просторі по заданій траєкторії і з заданою орієнтацією. Для повного виконання цієї вимоги основний механізм важеля маніпулятора повинен мати не менше шести ступенів свободи, причому рух по кожній з них має бути керованим. Промисловий робот з шістьма ступенями свободи є складною автоматичною системою. Ця система складна як у виготовленні, так і в експлуатації. Тому в реальних конструкціях промислових роботів часто використовуються механізми з числом ступенів свободи менше шести. Найбільш прості маніпулятори мають три, рідше дві, рухливості. Такі маніпулятори значно дешевше у виготовленні та експлуатації, але висувають специфічні вимоги до організації робочого середовища. Ці вимоги пов'язані із заданою орієнтацією об'єктів маніпулювання щодо механізму робота. Тому обладнання повинно розташовуватися щодо такого робота з необхідною орієнтацією.

Література:

1. Орнатский П.П. Теоретические основы информационно-измерительной техники. Изд. второе, Киев: Вишя школа, 1983. 455 с.
2. Продукция НИИ АП. Приборостроение и средства автоматизации. Энциклопедический справочник. Москва: Научтехлитиздат, 2004. 66 с.
3. Ho W.K., Lee T.H., Han H.P., Hong Y. Self-tuning IMC-PID control with interval gain and phase margins assignment. *IEEE Transactions on Control Systems Technology*. 2001. Vol. 9. Issue 3. pp.535–541.

Х.І. Гевчук,
здобувач освіти спеціальностей 081 «Право»
та 061 «Журналістика»
Тернопільського НВП
ЗВО Університету «Україна»

ЖУРНАЛІСТИКА, ІНВАЛІДНІСТЬ І СУСПІЛЬСТВО – РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Медіа-інформаційний вплив відіграє важливу роль у соціальному житті суспільства. Журналістика майбутнього допоможе подолати стереотипи. Вона має сприяти повній інтеграції усіх членів соціуму в наше суспільство.

Вагома роль у створенні умов для розвитку та самореалізації кожної особистості як громадянина, формуванні нового покоління відводиться саме журналістиці, яка по праву вважається четвертою владою в державі.

Нові можливості ЗМІ та інформаційних технологій, зокрема Інтернету, значно розширюють зону розвитку молодшої людини. Для осіб з обмеженими можливостями це найдоступніша форма просвіти, культури, соціалізації, спілкування, пізнання й сприйняття навколишнього середовища.

Поряд з пріоритетними положеннями щодо засвоєння знань, умінь, навичок, постали не менш пріоритетні завдання – розвиток особистості, формування поваги до кожної людини, незалежно від її статусу і фізичних можливостей. Однозначно, прерогатива у вирішенні таких завдань покладається на журналістику. А починається процес формування нового погляду на людські цінності саме з навчання на факультеті журналістики. Тому, так важливо з перших днів навчання цієї спеціальності прищеплювати майбутнім журналістам розуміння важливості сприйняття суспільством людей з інвалідністю, коректного ставлення до даної категорії людей, їх значимості для суспільства.

Створення розвиваючого освітнього інформаційного середовища на основі широкого діапазону інформаційно-освітніх ресурсів (Інтернету, ЗМІ, різновидів друкованої продукції), розкриває нові можливості для вирішення цього завдання. В цих умовах медіа-освіта, як розвиток медіа-компетентності

молоді, забезпечує рівні можливості цілеспрямованого, розумного і адекватного використання інформаційних ресурсів, стає ключовим завданням інклюзивної освіти.

Взаємовідносини у суспільстві і ставлення до людей з інвалідністю формуються у значній мірі залежно від частоти та форми їх представлення в ЗМІ. У наш час попри те, що є програми, присвячені тематиці інвалідності, люди з інвалідністю рідко з'являються у загально-тематичних програмах. Ще рідше вони виступають експертами у питаннях, які не пов'язані з інвалідністю.

Зі студентської парти майбутні журналісти повинні з'ясувати для себе певні істини ціннісних орієнтацій: люди з інвалідністю – такі, як і ми, вони заслуговують поваги, а не жалю, адже кожен з них – особистість і рівноправний член нашого суспільства. Студенти журналістики, на мою думку, мають з перших років навчання вчитися розвінчувати моделі загальноприйнятого суспільного сприйняття інвалідності. Одна з них, чи не найпоширеніша в Україні, благодійна: усі люди з інвалідністю потребують опіки, неспроможні до самостійного життя і їм треба допомогти. Відповідно до цієї моделі журналісти у сучасних медіа поширюють жалісні матеріали. У такому випадку ми бачимо не людину як особистість, а сприймаємо її крізь інвалідність.

Медійникам слід уникати такого висвітлення, яке зводить опис людини до однієї характеристики – її інвалідності та заважає побачити індивіда. У сучасних медіа-засобах людей з інвалідністю нерідко зображають, як окрему касту: їх або жаліють, або надмірно героїзують.

Ще півстоліття тому людину з інвалідністю найчастіше сприймали, як немічного, безпорадного, безнадійного, неприємного, залежного від інших та й взагалі – як об'єкт благодійництва і пожертв. Проте, відтоді, коли вони почали з'являтися на екранах і шпальтах видань та заявляти свої права, їх стали сприймати як повноцінну частину суспільства з правом на освіту, працю тощо.

Медіа першими заявили, що «інвалідами» роблять людей саме наступні бар'єри : ментальні – стереотипи й судження щодо даних людей, інституційні бар'єри, пов'язані із законами та політикою, економічні бар'єри, а також

бар'єри навколишнього середовища, такі як фізична недоступність, обмеження в інформації та комунікації. Бар'єри породжують дискримінацію, виключають із суспільного життя та ставлять осіб з інвалідністю у становище, що принижує їхню гідність.

Головний внесок, який повинні зробити журналісти майбутнього у справу широкого залучення людей з обмеженими можливостями у суспільство – це долати і руйнувати усі бар'єрні стереотипи. ЗМІ мають показувати людей з інвалідністю, як активних учасників сімейного, громадського та політичного життя і наголошувати на тому, що усунення бар'єрів та задоволення потреб людей з інвалідністю служить інтересам усього суспільства. Слід зображувати людей з інвалідністю, як звичайних людей, часто з активною позицією. Вони – поруч з нами: вчаться, відпочивають, займаються улюбленими справами. Серед них – наші ровесники, однокурсники і одногрупники.

Журналістиці відводиться велика роль як засобу комунікації та формування культурних цінностей людини. Характером і спрямованістю своєї продукції вона впливає на суспільство і визначає стан національної самосвідомості та культури. Відображаючи реальність суспільних відносин, в основі яких лежать певні норми та ідеали діяльності й поведінки, медіа тим самим вносять істотний внесок у формування високих моральних цінностей в соціокультурному просторі. Від журналістики залежить майбутнє інтеграції людей з особливими потребами у суспільство. Немає інваліда. Є людина.

А.А. Горєлова

здобувач освіти спеціальності 061 «Журналістика»

Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – старший викладач Кандюк-Лебідь С.В.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН КОРИСТУВАЧІВ

Метою нашого дослідження є виявлення негативних та позитивних сторін спілкування в соціальних мережах та їх вплив на особистість. Зроблено спробу дослідити

взаємозв'язок між свідомим керуванням власною активністю у соціальних мережах та станом особистісного здоров'я.

Ключові слова: соціальні мережі, емоції, маніпулювання, інтернет-залежність.

Соціальні мережі сьогодні не просто платформа для обміну повідомленнями та фотографіями. Це величезна індустрія з виробництва контенту для впливу на настрій людей та їх ставлення до різних речей. Користувачі мережі проводять незліченну кількість часу, спостерігаючи за життям інших людей, проводячи паралелі зі своїм життям, що приносить задоволення. Соціальні мережі мають великий вплив на психологічний та емоційний стан користувачів – як негативний, так і позитивний. Але чи можливо це контролювати?

Декілька років тому Facebook провів масштабне маркетингове дослідження, присвячене емоційним та поведінковим реакціям користувачів на споживаний контент. Це була спроба з'ясувати можливість запуску «ланцюгової емоційної реакції» за допомогою алгоритмів цієї соціальної мережі, тобто домогтися того, щоб певна емоція передавалася від користувача користувачеві, як вірус. Компанія підвищила відсоток негативних повідомлень у стрічках новин близько 700 тисяч людей, щоб дізнатися, чи затьмариться їхній емоційний стан. Результат показав, що це справді можливо: що менше позитивних записів було у стрічці користувачів, то більше негативних публікацій вони робили [1].

Це дослідження свідчить про досить простий спосіб маніпулювання емоційним станом користувачів. Крім контролю за настроєм, соціальні мережі впливають і на важливі для ментального здоров'я складові: рівень тривожності, якість сну, самооцінку тощо.

Іншим серйозним аспектом є ізоляція. Як показало дослідження, проведене в Пенсільванському університеті, Facebook та Instagram істотно збільшують почуття самотності, а скорочення використання соціальних мереж дозволяє почуватися менш самотніми та ізольованими, а також покращити загальне самопочуття. Їх позиція у використанні соціальних мереж зводиться до: «Спілкуйтеся та будьте в курсі життя з родиною та друзями по всьому світу.

Знайдіть нових друзів і спільноти; спілкуватися з іншими людьми, які мають схожі інтереси чи амбіції. Приєднуйтесь до важливих справ; підвищити обізнаність з важливих питань. Шукайте або запропонуйте емоційну підтримку у важкі часи. Знайдіть життєво важливі соціальні зв'язки, наприклад, якщо ви живете у віддаленому районі, або маєте обмежену незалежність, соціальну тривожність або є частиною маргіналізованої групи. Знайдіть вихід для своєї творчості та самовираження. Відкривайте (з обережністю) джерела цінної інформації та навчання» [2].

Так, психотерапевт Леной Кульман стверджує, що взаємодія у соціальних медіа ніколи повністю не зможуть замінити реальної зустрічі: і візуальний контакт, і обійми, і дотики мають резонувати одне з одним – усе це важливо для психіки. «Здорове» використання соціальних мереж потребує наявності як здорового соціального життя за межами Інтернету, так і певного розуміння відмінностей, що відбуваються в реальності та у віртуальному просторі. Інакше йде спотворення сприйняття інформації через тривале і регулярне знаходження на цих платформах: адже там люди представляють кращу копію себе, редагують зображення, а значить, це не дозволяє диференціювати повсякденне життя з постановкою [3].

Наразі в літературі ведуться дискусії щодо того, чи позитивно чи негативно впливає використання соціальних мереж на самопочуття особистості. Гіпотеза «збільшення» стверджує, що використання Інтернету формує існуючий соціальний капітал і отримання соціальної підтримки, і що це пов'язано з позитивними ефектами для користувача. Гіпотеза «зменшення» протистоїть цьому, оскільки використання Інтернету зменшує соціальну зв'язність (тобто соціальний капітал), що асоціюється з негативними ефектами для користувача. Аналіз впливу соціальних мереж на емоційний стан, а саме на ментальне здоров'я при використанні респондентами YouTube, Snapchat, E-mail та Twitter, виявив кілька суттєвих факторів, що демонструють цю проблему [4].

Негативним аспектом є моральна відстороненість користувачів. Люди більш охоче і виправдано брешуть, спілкуючись електронною поштою, ніж за

допомогою ручки та паперу. Загальне самопочуття та самооцінка користувачів знижується при частому використанні соціальних мереж, навіть за 20-хвилинного перебування на Facebook. Супутніми факторами є онлайн-активність та соціальні порівняння, що реалізуються у вигляді копіювання способу життя та поведінки.

До негативного досвіду використання соціальних мереж дослідники Пенсільванському університеті також відносять [2]:

- Неадекватність вашого життя або зовнішності. Навіть якщо ви знаєте, що зображення, які ви переглядаєте в соціальних мережах, піддаються маніпуляції, вони все одно можуть викликати у вас відчуття невпевненості в тому, як ви виглядаєте або що відбувається у вашому житті. Подібним чином, ми всі знаємо, що інші люди схильні ділитися лише найцікавішими моментами свого життя, рідко – про те, що відчуває кожен. Але це не зменшує почуття заздрості та невдоволення, коли ви прокручуєте аерографовані фотографії друга з їхнього тропічного пляжного відпочинку або читаєте про їхнє нове підвищення на роботі.

- Страх пропустити щось цікаве (FOMO). Хоча FOMO існує набагато довше, ніж соціальні мережі, такі сайти, як Facebook та Instagram, схоже, загострюють відчуття, що інші розважаються чи живуть краще, ніж ви. Ідея про те, що ви пропускаєте певні речі, може вплинути на вашу самооцінку, викликати занепокоєння та ще більше використовувати соціальні мережі. FOMO може змусити вас брати телефон кожні кілька хвилин, щоб перевірити наявність оновлень, або нав'язливо реагувати на кожне сповіщення, навіть якщо це означає ризикувати за кермом, не спати вночі або надавати пріоритет взаємодії в соціальних мережах над стосунками в реальному світі.

- Ізоляція. Високе використання Facebook та Instagram посилює, а не зменшує відчуття самотності. І навпаки, зменшення використання соціальних мереж може фактично зробити вас менш самотніми та ізольованими, а також покращити ваше загальне самопочуття.

- Депресія і тривога. Людям потрібен особистий контакт, щоб бути

психічно здоровими. Ніщо не зменшує стрес і не покращує ваш настрій швидше чи ефективніше, ніж контакт очі в очі з людиною, яка піклується про вас. Чим більше ви віддасте перевагу взаємодії в соціальних мережах над особистими стосунками, тим більше у вас ризик розвитку або загострення розладів настрою, таких як тривога та депресія.

- Кібербулінг. Близько 10 відсотків підлітків повідомляють про знущання в соціальних мережах, а багато інших користувачів піддаються образливим коментарям. Платформи соціальних мереж, такі як Twitter, можуть бути гарячими точками для поширення шкідливих чуток, брехні та зловживань, які можуть залишити тривалі емоційні шрами.

- Самопоглинання. Публікація нескінченних селфі та всіх ваших потаємних думок у соціальних мережах може створити нездоровий егоцентризм і віддалити вас від реальних зв'язків.

Для покращення психічного здоров'я дослідники пропонують:

1. Скоротіть час перебування он-лайн:

- Використовуйте додаток, щоб відстежувати, скільки часу ви щодня проводите в соціальних мережах. Потім поставте ціль, на скільки ви хочете її зменшити.

- вимикайте телефон у певний час дня, наприклад, коли ви їдете за кермом, на зборах, у спортзалі тощо. Не беріть телефон із собою у ванну кімнату;

- не беріть телефон або планшет у ліжку. Вимкніть пристрої та залиште їх в іншій кімнаті на ніч для зарядки;

- вимкніть сповіщення соціальних мереж, це може допомогти вам відновити контроль над своїм часом і зосередженістю.

- лімітові перевірки. Якщо ви постійно перевіряєте свій телефон кожні кілька хвилин, поставте собі часові обмеження - раз на 15 хвилин, потім раз на 30 хвилин, потім раз на годину. Є програми, які можуть автоматично обмежувати, коли ви можете отримати доступ до свого телефону.

- спробуйте видалити програми соціальних мереж зі свого телефону, щоб ви могли переглядати лише Facebook, Twitter тощо зі свого планшета чи

комп'ютера.

2. Змініть фокус (зосередьтесь на своїй мотивації для входу до мережі; так ви можете не тільки скоротити час, який витрачаєте на соціальні мережі, а й зможете покращити свій досвід і уникнути багатьох негативних аспектів.

3. Проводьте більше часу з друзями в автономному режимі. Усім нам потрібна дружні зустрічі віч-на-віч, щоб бути щасливими та здоровими. Спробуйте зробити їх звичайними зустрічами, на яких ви завжди тримаєте вимкнені телефони.

4. Висловіть подяку. Знайдіть час для роздумів. Слідкуйте за всіма чудовими спогадами та позитивними моментами у вашому житті, а також тими речами та людьми, за якими ви б сумували, якби вони раптом були відсутні у вашому житті. Замість того, щоб бути повністю заангажованими в сьогоднішній день, ви зосереджені на питаннях «що було б» і «якщо б», які заважають вам жити так, як ви бачите в соціальних мережах.

Без сумніву, соціальні мережі безперервно трансформуватимуться і розвиватимуться. Але не варто розглядати ці платформи як неминуче зло. Адже якщо є можливість трансформувати емоційні компоненти психіки в негативному ключі, то можна використовувати цей інструментарій для створення позитивного фону соціального простору.

Література

1. Kramer A.D.I., Guillory J.E., Hancock J.T. Experimental evidence of massive-scale emotional contagion through social networks (Експериментальні докази масового емоційного зараження через соціальні мережі). *PNAS*. June 17, 2014. No 111 (24). URL: <https://www.pnas.org/content/111/24/8788> (дата звернення: 06.12.2021).

2. Social and Mental health (Загальне та ментальне здоров'я). URL: <https://www.helpguide.org/articles/mental-health/social-media-and-mental-health.htm> (дата звернення: 06.12.2021).

3. Mentale Gesundheit und Soziale Netzwerke – wie passt das zusammen? (Ментальне здоров'я і соціальні мережі – як вони взаємодіють один з одним?). URL: <https://www.womenshealth.de/health/psychologie/mentale-gesundheit-und-soziale-netzwerke-wie-passt-das-zusammen/> (дата звернення: 06.12.2021).

4. Glaser P., Liu J.H., Hakim M.A. Is social media use for networking positive or negative? (Добре чи погано використовувати соціальні мережі для нетворкінгу?). *Psychol*. 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/329403798_Is_Social_Media_Use_for_Networking_Positive_or_Negative_Offline_Social_Capital_and_Internet_Addiction_as_Mediators_for_the_Relationship_between_Social_Media_Use_and_Mental_Health (дата звернення: 06.12.2021).

А.М. Каїра,
здобувач освіти спеціальності 123 «Комп'ютерна
інженерія» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук,
професор Завгородній А.В.

АРХІТЕКТУРА КЛІЄНТ-СЕРВЕР

Охарактеризовано архітектуру клієнт-серверу. Наведені типові приклади клієнт-серверної взаємодії. Розглянуті інструменти для створення порівняно простих інтерактивних веб-сайтів та систем електронної комерції.

Ключові слова: клієнт-сервер, комп'ютер, веб-сервер, файли, браузер,

Архітектура клієнт-сервер сьогодні являє собою домінуючу концепцію у створенні розподілених мережних застосувань і передбачає взаємодію та обмін даними між ними. Вона передбачає такі основні компоненти: набір серверів, які надають інформацію або інші послуги програмам, які звертаються до них; набір клієнтів, які використовують сервіси, що надаються серверами; мережа, яка забезпечує взаємодію між клієнтами та серверами. Сервери є незалежними один від одного. Клієнти також функціонують паралельно і незалежно один від одного. Немає жорсткої прив'язки клієнтів до серверів. Більш ніж типовою є ситуація, коли один сервер одночасно обробляє запити від різних клієнтів; з іншого боку, клієнт може звертатися то до одного сервера, то до іншого. Клієнти мають знати про доступні сервери, але можуть не мати жодного уявлення про існування інших клієнтів.

Дуже важливо ясно уявляти, хто або що розглядається як «клієнт». Можна говорити про клієнтський комп'ютер, з якого відбувається звернення до інших комп'ютерів. Можна говорити про клієнтське та серверне програмне забезпечення. Нарешті, можна говорити про людей, які бажають за допомогою відповідного програмного та апаратного забезпечення отримати доступ до тієї чи іншої інформації[1].

Загальноприйнятим є положення, що клієнти та сервери – це перш за все програмні модулі. Найчастіше вони знаходяться на різних комп'ютерах, але бувають ситуації, коли обидві програми – і клієнтська, і серверна, фізично

розміщуються на одній машині; в такій ситуації сервер часто називається локальним.

Типовим прикладом клієнт-серверної взаємодії є WWW. Існує величезна кількість веб-серверів, на яких розміщується та чи інша інформація. У найпростішому випадку ця інформація являє собою набір веб-сторінок, які можуть зберігатися на сервері у вигляді файлів, розмічених за допомогою мови розмітки HTML. Але ситуація, як правило, є більш складною; значна частина веб-ресурсів на сучасному етапі є динамічними, тобто вони не існують в заздалегідь підготовленому вигляді, а створюються безпосередньо в процесі обробки запиту від користувача[2].

Для того, щоб людина, яка працює в Інтернет, могла переглянути ту чи іншу сторінку, на її комп'ютері повинно бути встановлено відповідне програмне забезпечення. Програми для перегляду веб-сторінок називаються браузером; найпоширенішим браузером є Internet Explorer.

Але, крім браузерів, до серверів можуть звертатися і інші клієнти, а саме – автономні програми. Вони можуть передбачати взаємодію з людиною, а можуть працювати в цілком автоматичному режимі. Типовим класом таких програм є роботи, призначені для автоматичного перегляду веб-ресурсів. Зокрема, роботи є важливим елементом пошукових систем і використовуються ними для перегляду сторінок і збору інформації про них.

Для запиту до веб-сервера клієнтська програма повинна задати місцезнаходження комп'ютера, на якому розміщується серверна програма; назву потрібного документа і, можливо, інші дані, які специфікують запит. Мережа забезпечує знаходження сервера і передачу йому клієнтського запиту. Серверні програми обробляють цей запит; відповідь пересилається по мережі клієнтові [3].

Модель клієнт-серверної взаємодії визначається перш за все розподілом обов'язків між клієнтом та сервером. Логічно можна виокремити три рівні операцій: рівень представлення даних, який по суті являє собою інтерфейс користувача і відповідає за представлення даних користувачеві і введення від

нього керуючих команд; прикладний рівень, який реалізує основну логіку застосування і на якому здійснюється необхідна обробка інформації; рівень управління даними, який забезпечує зберігання даних та доступ до них. Дворівнева клієнт-серверна архітектура передбачає взаємодію двох програмних модулів – клієнтського та серверного. В залежності від того, як між ними розподіляються наведені вище функції, розрізняють : модель тонкого клієнта, в рамках якої вся логіка застосування та управління даними зосереджена на сервері. Клієнтська програма забезпечує тільки функції рівня представлення; модель товстого клієнта, в якій сервер тільки керує даними, а обробка інформації та інтерфейс користувача зосереджені на стороні клієнта. Тонкими клієнтами часто також називають пристрої з обмеженою потужністю: кишенькові комп'ютери, мобільні телефони та ін.

Трирівнева клієнт-серверна архітектура, яка почала розвиватися з середини 90-х років, передбачає відділення прикладного рівня від управління даними. Виокремлюється окремий програмний рівень, на якому зосереджується прикладна логіка застосування. Програми проміжного рівня можуть функціонувати під управлінням спеціальних серверів застосувань, але запуск таких програм може здійснюватися і під управлінням звичайного веб-сервера. Нарешті, управління даними здійснюється сервером даних.

Для роботи з системою користувач використовує стандартне програмне забезпечення – звичайний браузер. Це позбавляє його необхідності завантажувати та інсталювати спеціальні програми (хоча інколи така необхідність все-таки виникає). Але користувачеві слід надати в розпорядженні інтерфейс, який дозволяв би йому взаємодіяти з системою і формувати запити до неї; форми, що визначають цей інтерфейс, розміщуються на веб-сторінках та завантажуються разом з ними [4].

Браузер формує запит та пересилає його до сервера, який здійснює обробку. При необхідності сервер викликає серверні програмні модулі, які забезпечують обробку запиту і в разі потреби звертаються до сервера даних. Сервер даних здійснює операції з даними, що зберігаються в системі та

складають її інформаційну основу. Зокрема, він може здійснити вибірку з інформаційної бази відповідно до запиту та передати її модулю проміжного рівня для подальшої обробки. Дані, з якими працює сервер даних, найчастіше організовані як реляційна база даних.

Найчастіше веб-сервер і серверні модулі проміжного рівня розміщуються на одному комп'ютері, хоч і являють собою окремі і логічно незалежні програмні модулі.

На сучасному етапі для програмування модулів проміжного рівня використовується мова серверних сценаріїв PHP, а для управління даними – СУБД MySQL. Таким чином, зв'язку PHP-MySQL слід розглядати як стандартний інструмент для створення порівняно простих інтерактивних веб-сайтів та систем електронної комерції; близько 90% комерційних систем сьогодні створюється саме на цій основі. Водночас як засоби управління даними, так і middleware-засоби можуть бути найрізноманітнішими. Так, для створення серверних застосувань, крім PHP, широко застосовуються Java, Perl, Python. Взагалі, технології створення розподілених, зокрема веб-застосувань, стрімко розвиваються. Слід згадати про технології EJB (Enterprise Java Beans), CORBA, а також про .NET – порівняно нову ініціативу компанії Microsoft. Для зберігання даних та їх передачі часто використовується так звана розширена мова розмітки XML (ExtensibleMarkupLanguage [4]).

Література:

1. Лесневский А.С. Объектно-ориентированное программирование для начинающих. URL: http://mirknig.com/knigi/nauka_ucheba/1181147779-obektno-orientirovannoe.html
2. Кузнецов С.Д. Основы современных баз данных. URL: <http://www.mstu.edu.ru/study/materials/zelenkov/toc.html>
3. Ломакин В. В. Базы данных и базы знаний. URL: http://www.studmed.ru/lomakin-vv-bazy-dannyh-i-bazy-znaniy_aa63f71b809.html
4. Томсон Л., Веллинг Л. Разработка приложений на PHP и MySQL / пер. с англ. Киев: Издательство «ДиаСофт», 2002. 672 с.

Є.В. Корженко,
здобувач освіти спеціальності 123 «Комп'ютерна
інженерія» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук,
професор Завгородній А.В.

МЕТОД АНАЛІЗУ ЛОГ-ФАЙЛІВ ВЕБ-СЕРВЕРА

Розглянуто метод аналізу лог-файлів веб-серверу. Наведена схема реалізації методу аналізу лог-файлів. Охарактеризовані переваги аналізу лог-файлів.

Ключові слова: лог-файл, веб-сервер, проксі-сервер, веб-кешування.

Сучасний розвиток суспільства визначається стрімким збільшенням швидкості старіння знань, у зв'язку з чим зростають потреби в їх оновленні. Досягнення інформаційних технологій дозволяють вирішити зазначену проблему шляхом широкого застосування у сфері освіти дистанційного навчання.

Веб-сервери завжди записують свої транзакції в лог-файли. Невдовзі було висунуто припущення, що ці файли можуть бути програмно проаналізовані з цілями отримання даних про популярність веб-ресурсу. Схематичне зображення архітектури наведено на рис. 1.

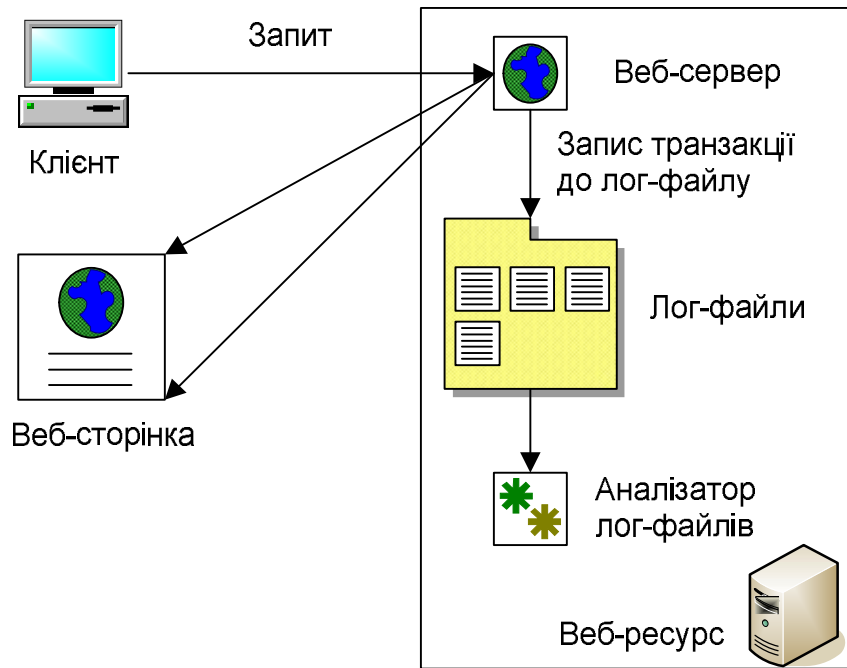

Рис. 1. Схема реалізації методу аналізу лог-файлів

На початку 1990-х років статистика веб-ресурсів переважно складалась з підрахунку клієнтських запитів (хітів) до веб-верверу. Це був розумний метод спочатку, оскільки веб-ресурси переважно склались з одного HTML файлу. Але з введенням малюнків в HTML та веб-ресурсів, що склались з декількох HTML файлів, цей показник став малокорисним. Перший комерційний аналізатор лог-файлів був створений IPRO в 1994р.[1].

Дві одиниці вимірювання були введені в середині 1990-х років для визначення більш точного об'єму людської діяльності на веб-серверах. Це були «перегляд сторінки» та «візити» чи «сесії». «Перегляд сторінки» було визначено як запит, зроблений до веб-сервера, для отримання сторінки, на противагу запитам для отримання графіки. «Сесія» була визначена як послідовність запитів від унікально ідентифікованого клієнта, яка закінчувалась після деякого періоду не активності, звичайно 30 хвилин. Перегляди сторінок і сесії і до цього часу найбільш поширені показники, але на даний час вважаються досить невибагливими.

Поява пошукових «павуків» і «роботів» в кінці 1990-х разом з проксі-

серверами і динамічним призначенням IP-адресу в великих компаніях та провайдерами, зробила ще важчим ідентифікацію унікальних відвідувачів-людей на веб-ресурсів. Аналізатори лог-файлів відповіли відслідковуванням візитів за допомогою «cookies» та ігноруванням запитів від відомих пошукових «павуків» [2].

Загальне використання веб-кешування також поставило проблему перед аналізом лог-файлів. Якщо дехто знову відвідує сторінку, повторний запит часто отримується з кешу веб-браузера, і таким чином веб-сервер не отримує ніякого запиту. Це значить, що шлях відвідувача по сайту втрачається. Кешування може бути вимкнене шляхом налагодження веб-сервера, але це може відзначитись падінням продуктивності відвідувача веб-ресурсу[2].

Переваги аналізу лог-файлів:

- веб-сервер, як правило, продукує лог-файли, таким чином вхідні дані вже є доступними. Щоб зібрати дані шляхом помітки сторінок необхідно вносити зміни до веб-ресурсу;

- веб-сервер надійно відмічає всі транзакції, що він проводить. Метод помітки сторінок залежить від співпраці браузерів відвідувачів, серед яких певна частка може цього не робити (наприклад в силу забороненої технології JavaScript);

- дані зберігаються на серверах, що належать компанії, і відповідають стандарту веб-сервера, а не власним форматам даних. Це робить легким перехід до іншого програмного додатку аналізу, використання декількох програмних додатків одночасно чи аналіз історичних даних за допомогою нового програмного додатку. Метод помітки сторінок передбачає, що компанія, котра надає послуги веб-аналітики, може зберігати дані у власному форматі;

- лог-файли містять інформацію про візити від пошукових павуків. Хоча про них немає потреби повідомляти, це – важливі дані для оптимізації пошукача;

- лог-файли містять інформацію щодо невдалих запитів. Метод помітки сторінок записують подію тільки якщо сторінку було переглянуто.

Аналіз лог-файлів майже завжди виконується самим замовником. Сервіс помітки сторінок може виконуватись самим замовником, але в більшості випадків використовуються сервіси, що надаються третьою стороною. Економічна різниця цих двох підходів може бути вирішальною.

Аналіз лог-файлів зазвичай передбачає одноразову закупівлю програмного забезпечення, проте деякі продавці вводять максимальну кількість аналізованих даних, з додатковою оплатою щоб обробити додаткові дані.

Література:

1. Аванесов В. С. Научные основы тестового контроля знаний. Москва: Исследовательский центр, 1994. 135 с.
2. Бурдаєв В. П. Моделі баз знань. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 300 с.

І. М. Кришень,
здобувач освіти спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія» Миколаївського інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук,
професор Завгородній А.В.

НАУКОВІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

Розглянуто впровадження в сучасну науку інтернет-конференцій. Виділені переваги проведення наукових інтернет-конференцій. Окреслені етапи та специфіка проведення інтернет-конференцій.

Ключові слова: *інтернет-простір, інформаційні технології, науково-освітні конференції.*

Розробка та стрімкий розвиток новітніх комп'ютерних технологій та Інтернет відкриває для людей нові можливості в різних галузях людської діяльності. Так на сьогодні важко уявити собі будь-яке розвинуте підприємство у якому б не використовувались інформаційні технології, для спілкування між людьми вже не існує ніяких труднощів навіть якщо вони знаходяться у різних кутках земної кулі, а різноманітність розважальних інтернет-ресурсів, інноваційних комп'ютерних систем та мереж відкриває людям великий вибір для приємного проведення дозвілля, та втілення їхніх найсміливіших ідей у реальність.

Впровадження інформаційних технологій в сучасну науку дало неоціненний внесок у її розвиток. Вчені мають доступ до сотень екзобайтів інформації по всьому інтернет-простору, серед яких потрібну їм інформацію можливо знайти за лічені секунди завдяки використанню алгоритмів пошуку, що розвиваються і вдосконалюються дуже стрімкими темпами, та потужним базам даних. Системи моделювання, які дають змогу віртуально створити будь-який процес чи то будь-який фізичний експеримент, або конструювання надважкої техніки це буде створено у будь-яких масштабах при мінімальних витратах, а поставлені перед системами моделювання задачі вирішуються за лічені години на вирішення яких раніше довелось витратити місяці або навіть роки і величезні матеріальні ресурси. Ще однією перевагою впровадження інформаційних технологій стало те що вони дають змогу вченим обмінюватись досвідом, а також вести спільні проекти і тепер немає значення в якій країні світу знаходяться вчені, різноманітні комунікаційні Інтернет-ресурси, сприяють професійному та особистому спілкуванню. Однією з таких переваг є проведення наукових інтернет-конференцій, які останнім часом здобули дуже велику популярність завдяки тому, що вони дають змогу науковцям швидко та без значних матеріальних витрат провести віртуальні зустрічі, на яких вони мають змогу представити результати своїх досліджень, взяти досвід у своїх колег та однодумців та бути в курсі усіх новітніх розробок у науковому світі, що сприяє їхньому кар'єрному росту як науковця.

Традиційно до однієї з найпоширеніших форм професійної комунікації відносять форму конференції. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовило появу нових форм професійної взаємодії. Поряд з такими формами професійної комунікації як електронний журнал та електронна бібліотека, однією з найпоширеніших форм, здійснюваних за допомогою інтернет-технологій, є інтернет-конференція. Інтернет-конференція відноситься до числа розширених комунікаційних сервісів, що дозволяють здійснити групову форму взаємодії.

Організація наукових і науково-освітніх конференцій є важливою

частиною навчального та дослідницького процесу в ЗВО та науково-дослідних інститутах. Проведення серйозного наукового заходу підвищує престиж організації, її керівника і розроблюваних наукових напрямів, показує серйозність проведеної роботи, дає можливість для встановлення нових контактів, співпраці.

Сьогодні проведення віддалених наукових і науково-освітніх конференцій через мережу Інтернет вже стало частиною нормального дослідного і навчального процесу. Віддалене спілкування дозволяє економити чималі кошти. Крім того, впровадження нових телекомунікаційних та інформаційних технологій в науку і освіту є одним з пріоритетів розвитку нашої країни, тому проведення Інтернет-конференції є ще й внеском в інноваційний розвиток України.

Аналіз наукових статей та інтернет-ресурсів, присвячених теорії та практиці реалізації інтернет-конференції як форми професійної комунікації, дозволяє говорити про те, що сучасна інтернет-конференція являє собою аналог проведення традиційних конференцій. Етапи проведення інтернет-конференції можна співвіднести з етапами очної конференції: визначення теми і статусу конференції, оргкомітету та термінів проведення; визначення передбачуваного складу доповідачів та учасників; інформування і запрошення до участі в конференції; збір та розміщення модератором конференції статей в мережі Інтернет; відкриття конференції, обговорення доповідей конференції; підведення підсумків та закриття конференції; публікація підсумкових документів. Але існує і деяка специфіка реалізації даних етапів у рамках інтернет-конференції.

Основна специфіка проведення інтернет-конференції полягає в місці проведення, а також способи організації наукової дискусії.

Основними функціями інтернет-конференції є: публікація наукових ідей авторів; створення наукового співтовариства; здійснення комунікації між представниками наукового співтовариства.

Специфіка інтернет-конференції дозволяє визначити деякі переваги

реалізації функцій даної форми наукової комунікації [1, 2, 3]:

- відсутність обмежень для учасників незалежно від географічної віддаленості;
- доступність для учасників - відсутність спеціальних вимог до обладнання та каналів зв'язку ; можливість участі зі свого робочого місця;
- економічність, пов'язана з відсутністю витрат на проїзд та проживання учасників;
- розширення тимчасових рамок проведення конференції - можливість проведення заходу будь-якої тривалості в безперервному режимі;
- можливість підключення до участі у конференції в будь-який час в рамках терміну проведення конференції;
- можливість оперативної організації обговорення актуальних питань;
- доступ до всіх представлених матеріалами конференції як для учасників, так і для відвідувачів порталу;
- можливість налаштування формату конференції - відкритий (для всіх зацікавлених осіб) або закритий (для зареєстрованих учасників).

Як додатковий ефект організації інтернет-конференцій необхідно відзначити розширення аудиторії учасників. Участь у інтернет-конференції зацікавлених осіб дозволяє сформувати цільову аудиторію на сайті, що сприяє досягненню більшої ефективності наукової комунікації. Другим значимим для реалізації наукової комунікації ефектом є накопичення знань, думок, досвіду, представленого у змісті статей та обговорень. У якості ефекту для молодих вчених, для яких виступ на конференції пов'язано з подоланням психологічного бар'єра, необхідно відзначити можливість залишити письмовий відгук на матеріали інших учасників, а також можливість відстрочити в часі відповідь на коментарі з приводу власної статті.

Література:

1. Порядок проведення Інтернет-конференції на освітньому порталі. URL: www.sapanet.ru/ips/gmu/conf/1/poryadokIKonf.doc/
2. Розина І. Н. Педагогічна та професійна комунікація в академічних інтернет-сообществах. URL: http://www.russcomm.ru/rca_biblio/r/rozina04.shtml
3. Технологічні та організаційні особливості проведення Інтернет-конференцій. URL: <http://www.sibdisnet.ru/provedinetkonf.html>

В.А. Мельник,
здобувач освіти спеціальності 123 «Комп'ютерна
інженерія» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук,
професор Завгородній А.В.

ПРОБЛЕМИ ОБРОБКИ ТАБЛИЦЬ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДАНИХ

Визначено проблеми обробки таблиць експериментальних даних. Описано механізм заповнення пропусків в таблиці даних. Сформовано список вимог, за яким необхідно задовольняти емпіричний метод обробки інформації:

***Ключові слова:** експериментальні дані, динамічне прогнозування, автоматичне угруповання об'єктів, кластерна структура, емпіричний метод.*

Існують таблиці експериментальних даних, де кожному об'єкту (рядку таблиці) відповідає набір значень (стовпців) його незалежних і залежних ознак. Під незалежними (базовими) ознаками розуміються ті ознаки, на основі яких необхідно передбачити значення залежних – шуканих або цільових ознак, які можуть бути не відомі. Всі задачі класифікації і прогнозування для такої таблиці можна звести до чотирьох класичних постановок [3]:

1. Розпізнавання образів (прогноз для об'єкту значення деякої його цільової ознаки, вираженої в шкалі найменувань).
2. Прогноз значення числової (порядкового або кількісного) ознаки для об'єкту.
3. Динамічне прогнозування значення числової ознаки об'єкту, використовуючи тимчасові вимірювання значень цієї ж ознаки (аналіз тимчасових рядів).
4. Автоматичне угруповання об'єктів.

Кожна з перерахованих постановок зводиться до єдиної задачі заповнення пропусків в таблиці даних. При автоматичному угрупованні об'єктів в таблицю додається новий стовпець, що містить інформацію про розбиття всієї безлічі об'єктів на групи схожих. Для інших постановок прогнозуються невідомі значення ознак у тих об'єктів, де є пропущена інформація. Для цього потрібне знаходження залежностей в таблиці експериментальних даних [1]. При цьому

з'являються наступні специфічні особливості:

Таблиця даних апріорно є неповною, оскільки неможливо в загальному випадку описати всі незалежні і залежні ознаки, істотні для моделювання об'єкту або процесу. Це пов'язано і з нашим обмеженим уявленням про модельований об'єкт, і з обмеженнями на можливість проведення тих або інших вимірювань.

При вивченні складних об'єктів виникають великі труднощі при завданні початкової системи ознак для їх опису. Тому в ознаковому просторі може бути багато «дублюючих» і «шумлячи» ознак. В результаті проблема вибору найбільш інформативної підсистеми ознак придбаває важливе значення, оскільки зменшення числа ознак часто покращує якість рішення (і скорочує економічні і тимчасові витрати на вимірювання або збір інформації). Бажано мати нагоду визначення значущості кожної ознаки для ухвалення рішення і виділення мінімально необхідного набору базових ознак для прогнозування цільової ознаки із заданою точністю.

Для опису об'єктів використовуються ознаки, зміряні в різних шкалах і, можливо, різнотипні – кількісні (виражені в шкалах інтервалів, відносин і абсолютних значень), порядкові (шкали порядку, часткового порядку, рангів, балів) або номінальні (шкали найменувань).

У зв'язку з складністю проведення вимірювань, відмовою датчиків, історичними причинами в таблиці можуть бути відсутнім деякі значення початкових і цільових ознак у окремих об'єктів. У даних завжди присутні помилки різної природи, шум, а також є суперечності окремих вимірювань один одному. За винятком простих випадків, спотворення в даних не можуть бути усунені повністю.

Класифікація об'єктів проблемної області, що вводиться людиною, може не зовсім точно відображати існуючу в проблемній області природну кластерну структуру об'єктів, що створює додаткові труднощі.

Ці особливості не пов'язані тільки з перерахованими вище проблемними областями, але можуть зустрітися скрізь, де використовується побудова

залежностей по таблиці експериментальних даних. Також не залежить від проблемної області можливість зведення будь-якої задачі прогнозування і класифікації до задачі «правдоподібного» заповнення пропусків в таблиці.

Для обробки емпіричних даних традиційно використовуються класичні методи математичної статистики [2]. Можна одержати для відсутніх значень їх умовні математичні очікування (умови – значення інших величин, що описують конкретну ситуацію) і характеристики розкиду – довірчі інтервали. Для вирішення задачі класифікації методи математичної статистики будують розділяючи поверхні між класами. Проте достовірне статистичне оцінювання вимагає або дуже великого об'єму відомих даних, або дуже сильних припущень про вид функцій розподілу, і працює звичайно тільки при нормальних або близьких до нормальних функціях розподілу. Тому при обчисленні умовного математичного очікування вимагається перевіряти гіпотезу про розподіл емпіричних даних по нормальному закону або використовувати апарат непараметричної статистики, оновлюючої оцінки густини розподілу ймовірності.

Тому часто для вирішення задач класифікації і прогнозування використовуються різні емпіричні методи обробки інформації. Природною вимогою є бажання мати єдину парадигму побудови різних емпіричних моделей, вирішальних задачу прогнозу і класифікації, не прив'язану до конкретної проблемної області і пропонуючи процедури рішення типових проблем, що встають при обробці таблиць експериментальних даних. У зв'язку з цим можна сформулювати список вимог, яким повинен задовольняти емпіричний метод обробки інформації:

1. Робота за наявності пропусків в таблиці.
2. Робота у випадку, якщо число зміряних ознак перевищує число об'єктів, і число об'єктів достатньо мало.
3. Накладення достатньо слабких обмеження на вигляд розподілів.
4. Забезпечення можливості обробки різнотипних експериментальних даних і інваріантність до допустимих перетворень шкал ознак.

5. Достатньо висока обчислювальна ефективність.

6. Простота отримання результату і відсутність прив'язки до конкретної проблемної області.

Ці вимоги є дуже важливими. Звичайно при використуванні емпіричних методів передбачається, що користувача задовольнить просто отримання прогнозу. Далі на основі своїх професійних знань він зробить висновок про застосовність одержаного результату, зіставивши машинний прогноз з своїми експертними оцінками. Користувач може протестувати на даних, що є у нього, декілька емпіричних методів, вибрати якнайкращий метод по точності прогнозу, що досягається, і надалі використовувати саме його. При цьому, оскільки користувач звичайно смутно представляє, як слід задавати параметри методу для досягнення якнайкращої точності прогнозу, і звичайно не може закласти в метод емпіричну модель проблемної області, що сформувалася у нього, то виникають проблеми недостатньої ефективності використання методів і неадекватності побудованих моделей наявним експертним міркуванням.

Можна ввести ще одну вимогу, засновану на бажанні застосувати розроблений метод прогнозу або класифікації або побудовану емпіричну модель для вирішення цих же задач, наприклад, в іншій країні або по закінченню деякого часу без необхідності їх корекції. Хоча це завжди практично недосяжно, вимагається хоча б забезпечити можливість адаптації моделі до нового регіону шляхом простого перенавчання на нових даних.

Література:

1. Браверман Э.М., Мучник И.Б. Структурные методы обработки эмпирических данных. Москва: Наука, 1983. 464с.
2. Кирдин А.Н., Новоходько А.Ю., Царегородцев В.Г. Нейроинформатика. Скрытые параметры и транспонированная регрессия. Новосибирск: Наука, 1998.736 с.
3. Маккалох Дж., Питтс У. Логические исчисления идей, относящихся к нервной деятельности. Москва: ИЛ, 1956.

Д.В. Полуектова,
здобувач освіти спеціальності 081 «Право»
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник – канд. юр. наук, доцентка Тупицька Є.О.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ

Дослідження присвячено аналізу проблем захисту прав споживачів при придбанні товару через мережу Інтернет. Розглядаються основні порушення з боку Інтернет-магазинів, а також визначаються шляхи їх усунення.

***Ключові слова:** захист прав споживачів, торгівля через мережу Інтернет, продавець, Інтернет-магазини, електронна комерція.*

Безумовно, формування нового виду економічної діяльності – електронного бізнесу, одним із різновидом якого є Інтернет-торгівля, пов'язано з розвитком інформаційних технологій. Підтвердженням цього є зростання попиту на купівлю та продаж товарів через мережу Інтернет, що зумовлено збільшенням значної кількості активних користувачів, заощадженням власного часу та коштів. Однак, впровадження деяких нововведень у відносинах між продавцем і покупцем супроводжується виникненням певних порушень прав споживачів у цій сфері через недосконалість правового регулювання. Тому, актуальним постає питання необхідності вдосконалення правового порядку укладення й виконання правочинів із застосуванням електронних інформаційно-комунікаційних засобів.

Варто враховувати, що Інтернет-торгівля може здійснюватися тільки в межах правового поля. Оскільки електронна комерція є новою сферою суспільних відносин щодо вітчизняного права, то оприлюднення спеціального закону «Про електронну комерцію» є першим кроком задля покращення захисту прав споживачів. Не можна не відзначити, що придбання товарів через мережу Інтернет регулюється загальними нормативно-правовими актами у сфері захисту прав споживачів, зокрема Цивільним Кодексом та Законом України «Про захист прав споживачів». [2, с. 36]

Незважаючи на передбачені вимоги законодавства, які пред'являють

покупцеві роздрібної купівлі-продажу через приєднану мережу Інтернет в Україні, у більшості випадків продавці намагаються обійти норми законів. Яскравим прикладом може слугувати спроба деяких найкращих Інтернет-fashionbutik зменшити обсяг прав споживачів. [1, с. 222]

Виходячи з цього, науковці з досліджуваного питання виділяють такі основні порушення з боку Інтернет-магазинів: відмову забезпечити заміну або гарантійний ремонт товару; невідповідність товару вимогам нормативних актів; невідповідність документів, супроводжуваних товаром, зміна ціни товару при його доставці і багато іншого. [1, с. 223]

На думку М. М. Кузьміної, саме створення ефективного механізму захисту прав споживачів в Інтернет-торгівлі стане передумовою зменшення і поступової ліквідації даних правопорушень. [2, с. 37] Тому, необхідною умовою продавців при виконанні дистанційних правочинів є дотримання певних вимог:

По-перше, актуальною проблемою порушення прав споживачів є виявлення споживчих властивостей, які суттєво погіршують його якість, під час експлуатації придбаного товару. Зобов'язанням суб'єкта господарювання є надання необхідної, достовірної, своєчасної та доступної інформації про послуги до укладення угоди. Відповідно до положень статей 15 і 23 Закону України «Про захист прав споживачів» у разі невиконання даного обов'язку продавець несе відповідальність. [3] Отже, у цьому випадку захист прав споживачів полягає у розірванні договору, поверненні коштів та відшкодуванні заподіяної моральної шкоди. [2, с. 37-38]

По-друге, не менш значущим питанням в Інтернет-торгівлі є повернення отриманого замовлення споживача з численними дефектами, які унеможлиблювали його використання. У статті 81 Цивільно-Процесуального Кодексу зазначено, що кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень. В основному, при вирішенні спорів про захист прав споживачів продавці не проводять експертизу продукції, а також не надають документи про її якість, безпеку та ціну. [2, с. 39]

Згідно з п. 9 ч. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів» від 12.04.96 р. №5 забезпечити покупцю аналогічний товар, а в разі відсутності інший товар наявний в асортименті з перерахунком вартості – обов'язкова умова при заміні товару. [4] Тому, захист порушених прав споживачів при поверненні товару безпосередньо пов'язаний зі здійсненням Інтернет-торгівлі відповідно до вищезазначених положень законодавства.

По-третє, на законодавчому рівні встановлені певні гарантійні зобов'язання суб'єкта господарювання, які підлягають обов'язковому виконанню. У разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку недоліків придбаного товару через мережу Інтернет захист прав споживачів полягає в наданні права покупцю вимагати пропорційне зменшення ціни, відшкодування витрат на усунення недоліків товару та безоплатне їх усунення в розумний строк, що передбачено статтею 8 Закону України «Про захист прав споживачів». [3] Стосовно випадків, коли протягом встановленого гарантійного строку встановлені істотні недоліки, які виникли з вини виробника або фальсифікації товару, підтверджених за необхідності висновком експертизи, споживач має право за своїм вибором вимагати від продавця або виробника: розірвання договору та повернення сплаченої за товар грошової суми; заміну товару на такий же товар або на аналогічний, з числа наявних у продавця (виробника). [2, с. 41] Таким чином, покупцеві надається ряд можливостей ліквідації дефектів продукції, у випадку придбання ним товару неналежної якості в Інтернет-магазинах.

Підсумовуючи дослідження аналізу перспектив та проблем захисту прав споживачів в Інтернет-торгівлі, можна стверджувати, що купівля-продаж товарів через мережу Інтернет спричинює низку правопорушень при укладенні дистанційних правочинів. Оскільки відсутність чіткого та прозорого механізму захисту прав споживачів ускладнює проведення судової експертизи при доказуванні недоліків придбаного товару, то однією з перспектив удосконалення такого виду діяльності є його створення з метою задовільнення

ВИМОГ ПОКУПЦЯ.

Література

1. Колісникова Г.В. Захист прав споживачів при придбанні товару через мережу Інтернет. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав* : матеріали "круглого столу", присвяч. пам'яті проф. Ч.Н. Азімова, м. Харків, 16 груд. 2016 р. Харків, 2017. С. 222–224.

2. Кузьміна М.М. Правове регулювання захисту прав споживачів в Інтернет-торгівлі. *Право та інновації*. 2014. № 3. С. 36-42.

3. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-ХІІ. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>(дата звернення: 29.11.2021)

4. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.04.96 р. № 5. Дата оновлення: 25.05.1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96#Text>(дата звернення: 29.11.2021)

А.М. Степаненко,
здобувач освіти спеціальності 123 «Комп'ютерна
інженерія» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук,
професор Завгородній А.В.

РЕПЛІКАТИВНІ НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ

Досліджено реплікативні нейронні мережі. Розглянуто технологію створення систем обробки інформації – нейрокомп'ютинг. Охарактеризована модельна нейронна мережа.

Ключові слова: *нейронні мережі, нейрокомп'ютинг, алгоритми, інформаційні структури, модельна нейронна мережа.*

Теорія нейронних мереж приваблює сьогодні увагу багатьох дослідників. З одного боку, інтерес до нейромережевих моделей викликаний бажанням зрозуміти принципи роботи нервової системи, з іншого боку, за допомогою таких моделей учені розраховують змоделювати разючі по своїй ефективності процеси обробки інформації, властиві живим істотам. У нашому випадку мова йтиме про напрямок у теорії нейронних мереж, що получили назву нейрокомп'ютинг (neurocomputing).

Нейрокомп'ютинг – цетехнологія створення систем обробки інформації (наприклад, нейронних мереж), які здатні автономно генерувати методи,

правила й алгоритми обробки у вигляді адаптивної відповіді в умовах функціонування в конкретному інформаційному середовищі. Нейрокомп'ютинг являє собою фундаментально новий підхід, а розглянуті в рамках цього підходу системи обробки інформації істотно відрізняються від згаданих раніше систем і методів. Дана технологія охоплює паралельні, розподілені, адаптивні системи обробки інформації, здатні «вчитися» обробляти інформацію, діючи в інформаційному середовищі. Таким чином, нейрокомп'ютинг можна розглядати як перспективну альтернативу програмувальним обчисленням, принаймні, у тих областях, де його вдається застосовувати[1].

Новий підхід не вимагає готових алгоритмів і правил обробки - система повинна «вміти» виробляти правила і модифікувати їх у процесі розв'язання конкретних задач обробки інформації. Для багатьох задач, де такі алгоритми невідомі, або ж відомі, але вимагають значних витрат на розробку ПЗ (наприклад при обробці зорової й слухової інформації, розпізнаванні образів, аналізі даних, керуванні), нейрокомп'ютинг дає ефективні, легко і швидко реалізовані паралельні методи розв'язання. Помітимо, що становить інтерес також і зворотня задача: аналізуючи навчену систему, визначити розроблений нею алгоритм розв'язання завдання.

Інформаційні структури, які в першу чергу входять в область нейрокомп'ютинга – це нейронні мережі, хоча іноді розглядаються й інші класи адаптивних структур обробки інформації: автомати, що навчаються; генетичні системи, що навчаються; системи запам'ятовування інформації, що адаптуються до конкретних даних; імітаційні системи, що працюють за принципом «віджигу»; асоціативні системи пам'яті; системи, що навчаються, побудовані на принципах нечіткої логіки.

Модельна нейронна мережа (artificial neural network) – це паралельна система обробки інформації, що складається з обробних елементів (нейронів), які локально виконують операції над вхідними сигналами й можуть мати локальну пам'ять. Елементи зв'язані один з одним односпрямованими каналами передачі сигналів. Кожен обробний елемент має єдиний вихід, що іноді

розгалужується на кілька каналів (зв'язків), по кожному з яких передається той самий вихідний (результуючий) сигнал обробного елемента. Правила утворення результуючого сигналу (правила обробки інформації усередині елемента) можуть варіюватися в широких межах, важливо лише, щоб обробка була локальною. Це означає, що обробка повинна залежати від поточних значень вхідних сигналів, що надходять на елемент через зв'язки й від значень, що зберігаються в локальній пам'яті елемента[2].

Існує такий спосіб кодування даних, називаний переходом до «природних» координат, що, у певному змісті, можна вважати оптимальним. Доведено одиничність системи «природних» координат, а також відомо, що ці координати володіють рядом важливих властивостей, наприклад, ознаки об'єктів в «природних» координатах є попарно незалежними. «Природні» координати можуть використовуватися для широкого класу ймовірнісних розподілів.

Вирішальним аргументом у питанні про практичне застосування реплікативних мереж є та обставина, що переважна більшість генераторів даних сильно структуровані й можуть бути змодельовані за допомогою різноманіття даних з відносно малою розмірністю n . Насамперед це означає, що якщо може бути побудована придатна система природних координат (не фрактальна і не «сплюснена»), то ці координати можна задіяти замість вихідних векторів даних. Такий підхід помітно спрощує розв'язання багатьох задач розпізнавання образів, керування, стиснення інформації і т. д., оскільки замість вихідних векторів з великим числом ознак m , можуть використовуватися природні координати з малим числом компонентів n (звичайно m набагато більше ніж n)[3].

Цікаво відзначити, що реплікативні нейронні мережі дають компактне та ефективне представлення довільних наборів векторів, що мають складний ймовірнісний розподіл у просторі, за рахунок того, що середній прихований шар має менше елементів, ніж вхідний і вихідний шари.

Література:

1. Иваськив Ю.Л., Лещинский О.Л., Левченко В.В. Оценка качества обучающих множеств для нейронных сетей в задачах сжатия данных без потерь. *Математические машины и системы*. 2008. № 1. С. 91–97.
2. Королькова Е.Е., Плисс И.П., Чапланов А.П., Шило А.В. Об одном нейросетевом алгоритме вычисления показателя Херста. *Вестник НУ «Харьковский политехнический институт»*. Харьков. 2001. № 8. С. 48–50.
3. Ландэ Д.В., Фурашев В.Н., Брайчевский С.М., Григорьев А.Н. Основы моделирования и оценки электронных информационных потоков. Киев: Инжиниринг, 2006. 176 с.

О.Ю. Тютюник,
здобувач освіти спеціальності 123 «Комп'ютерна
інженерія» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук,
професор Завгородній А.В.

АНАЛІЗ ЗАГРОЗ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Розглянуті Закон України «Про національну безпеку України». Охарактеризовані основні загрози інформаційній безпеці держави.

Ключові слова: національна безпека, інформаційна безпека, інформаційні війни.

Кожна країна має власні закони, культурні звичаї та усталені норми поведінки. Початок ХХІ сторіччя характеризується стрімким зростанням інформаційного впливу як на людину, так і на групи людей, підприємства, організації, країни, людство загалом. Тому одним з головних завдань забезпечення національної безпеки держави стає захист інформаційного простору та гарантування інформаційної безпеки [1].

Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, глобальний характер систем масової комунікації свідчать про необхідність адаптації кожної країни до сучасного інформаційного середовища. Адже готовність суспільства та його інституцій ефективно збирати, обробляти, аналізувати, систематизувати та зберігати інформацію, забезпечувати свободу інформаційного обміну є важливою передумовою соціального та технологічного прогресу, однією з основ успішної внутрішньої та зовнішньої політики держави, чинником

національної безпеки [3].

Закон України «Про національну безпеку України» трактує, що основною загрозою інформаційній безпеці вважає намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації. Іншими загрозами є: прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави [2].

В «Доктрині інформаційної безпеки України» виділено такі загрози інформаційній безпеці країни: поширення у світовому інформаційному просторі викривленої, недостовірної та упередженої інформації, що завдає шкоди національним інтересам України; зовнішні деструктивні інформаційні впливи на суспільну свідомість через засоби масової інформації, а також мережу Інтернет; деструктивні інформаційні впливи, які спрямовані на підрив конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України; прояви сепаратизму в засобах масової інформації, а також у мережі Інтернет, за етнічною, мовною, релігійною та іншими ознаками.

Таким чином, поняття «загроза інформаційній безпеці» визначається:

- відсутністю єдиного підходу до дослідження основних понять інформаційної безпеки;

- недостатньою розробленістю початкового поняття «загроза» і питань його відмежування від інших споріднених понять, таких як «небезпека», «виклик», «ризик», і відповідно видового «інформаційна загроза» і його відмежування від таких понять, як «інформаційна війна», «інформаційне протиборство», «інформаційний тероризм»;

- наявністю невирішеної проблеми формування категорійно-понятійного апарату теорії інформаційної безпеки;

- можливістю на підставі теоретичних розробок цього апарату формувати адекватну систему моніторингу та управління джерелами загроз та рівнем їх небезпеки в інформаційній сфері.

Загрози ІР держави можна розглядати як потенційно можливі випадки природного, технічного або антропогенного характеру, які можуть спричинити небажаний вплив на інформаційну систему, а також на інформацію, що зберігається в ній. Виникнення загрози, тобто виявлення джерел актуалізації певних подій у реалізації загрози інформаційним ресурсам характеризується таким елементом як уразливість. Саме за наявності вразливості як певної характеристики системи і відбувається активізація джерел загроз і небезпек.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України», до джерел загроз і небезпек національним інтересам і національній безпеці в інформаційній сфері належать: прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну та іншу таємницю, передбачену законом, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів особи, суспільства та держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації [2].

До джерел загроз і небезпек інформаційній безпеці системі управління національною безпекою належать: розкриття інформаційних ресурсів; порушення їх цілісності; збій в роботі самого обладнання.

Отже, як інформаційні війни, так і інформаційне протиборство й інформаційна боротьба є проявами одного більш широкого поняття – загрози національним інтересам і національній безпеці в інформаційній сфері. Вибір цілей і методів протидії конкретним загрозам та небезпекам у сфері інформаційної безпеки України становить важливу проблему і складову частину діяльності по реалізації основних напрямів державної політики

інформаційної безпеки.

Література:

1. Безушко С. Історія як інструмент політичної боротьби. URL: https://zaxid.net/istoriya_yak_instrument_politichnoyi_borotbi_n1486394
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
3. Степанов В.Ю. Інформаційна безпека в інформаційній сфері державного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2016. №4 (55). 2016. Вип. 4 С. 24–28.

В.В. Шаплай,
здобувач освіти спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія» Миколаївського інституту розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук,
професор Завгородній А.В.

ПРОБЛЕМИ, ПЕРЕВАГИ ТА СПІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ SQL І NOSQL-СИСТЕМ

Розглянуті спеціально розроблені бази даних для організованого доступу до них. Окреслено проблеми, переваги SQL і NoSQL-систем. Визначені варіанти спільного застосування SQL і NoSQL-систем.

Ключові слова: реляційна модель даних, NoSQL підхід, мови SQL, СУБД, Web-форум.

Проблеми, пов'язані зі зберіганням та обробкою інформації завжди виникали в зв'язку з потребами індустрії, бізнесу та наукових досліджень. Бази даних були спеціально розроблені для організованого доступу до даних. Вони почалися з навігаційних баз даних, засновані на зв'язкових списках, далі була розроблена реляційна модель даних, а разом з нею реляційні БД, після – об'єктно-орієнтовані і нарешті, NoSQL підхід. В даний час двома найбільш використовуваними типами баз даних є реляційні і NoSQL БД. Не дивлячись на те, що бази даних NoSQL з'явилися відносно нещодавно в порівнянні з іншими, вони стали досить популярним завдяки своїм здібностям швидко обробляти незв'язні і неструктуровані дані. Широке розмаїття типів баз даних створює труднощі для розробників у виборі підходящої системи.

До безперечних переваг моделі даних і мови SQL можна віднести багаті можливості, підтримку інтуїтивно зрозумілою семантики ACID – транзакцій,

чітко визначену схему даних, можливість задавати обмеження цілісності на рівні БД, велика кількість інструментів, якість і зрілість програмних продуктів. Однак, SQL-орієнтовані СУБД відчувають серйозні проблеми, пов'язані з масштабуванням. Але це не єдина проблема: SQL не дуже добре поєднується з ООП, вимагаючи досить складного об'єктно-реляційного відображення. Розглянемо, наприклад, реалізацію динамічного набору атрибутів. При використанні SQL СУБД є наступні варіанти: таблиця з великим числом стовпців. Базова таблиця або таблиці з атрибутами для кожного підтипу. Entity-Attribute Value, тобто підтримка трьох таблиць – сутностей, атрибутів і значень, а потім їх дороге і складне з'єднання. Жоден з цих варіантів не підійде при великій кількості різноманітних об'єктів і атрибутів [1]. Можливо, для вирішення цього завдання краще підійде СУБД з моделлю даних, відмінною від SQL.

Основними перевагами систем класу NoSQL є їх висока продуктивність, хороша горизонтальна масштабованість і надійність. На жаль, відсутність суворої узгодженості даних і підтримки ACID-транзакцій обмежують сферу застосування цих систем. Як приклад розглянемо реалізований в прототип Web-форуму, який використовує NoSQL рішення[2]:

- MongoDB (в конфігурації Replica-Set) в якості основного сховища даних (дані про користувачів, розділи, теми, повідомлення). Для здійснення об'єктно-документного відображення використовувалася бібліотека Doctrine ODM.

- Membase – розподілене сховище типу «ключ-значення» для зберігання даних сесії користувачів і кешування. В якості мови програмування використовувався PHP5, додаток побудовано із застосуванням ZendFramework. Завдяки використанню NoSQL-рішень може бути досягнута хороша масштабованість. Цей додаток не вимагає суворої узгодженості даних і ACID-транзакцій, тому може бути успішно реалізовано і без них.

Однак є додатки, для яких наявність транзакційної семантики і контроль цілісності даних є критично важливими (наприклад, додатки в банківській сфері або в сфері електронної комерції). Для таких додатків і

завдань краще підходять SQL-орієнтовані СУБД. Проблема відсутності універсальної СУБД призводить до нової тенденції – використання декількох різних систем в одному додатку для вирішення відповідних.

Існує кілька варіантів спільного застосування SQL і NoSQL- систем[2]:

- Використання NoSQL-сховища в якості кеша при використанні SQL-орієнтованої СУБД. У цьому випадку операції читання, які не потребують суворої узгодженості даних, можуть читати дані з кешу, щоб зняти навантаження з основної СУБД. Залежно від використовуваного NoSQL-рішення, такий кеш може підтримувати навіть досить складні запити і при цьому забезпечувати високу продуктивність.

- Використання NoSQL-сховища через SQL-інтерфейс. Цей підхід дозволяє переносити програми, написані під SQL-орієнтовані СУБД, на NoSQL-системи з мінімальними змінами.

- Реплікація даних між SQL та NoSQL системами. Цей підхід можна реалізувати, наприклад, за допомогою TungstenReplicator. Таким чином, читання і запис можуть здійснюватися з різних сховищ (на рівні додатку можливе застосування зразка CQRS для поділу читання і запису).

- «PolyglotPersistence», тобто використання декількох СУБД для вирішення різних завдань всередині однієї програми. Цей підхід буде докладніше розглядатися далі.

В цілому можна зробити наступний висновок: вибір конкретної СУБД і методів роботи з даними цілком визначається вимогами до додатка по частині продуктивності, масштабованості, надійності і швидкості розробки. Для додатків, що вимагають транзакційної семантики і суворої узгодженості даних, як і раніше найкраще підходять SQL-орієнтовані СУБД, в той час як для високопродуктивних Web-додатків з високими вимогами до горизонтальної масштабованості краще використовувати розподілені SQL-орієнтовані або NoSQL-системи. Універсального рішення проблеми роботи з даними не існує, проте за допомогою застосування шару абстракції можна полегшити розробку додатків при використанні декількох сховищ даних, а також зробити додаток

більш стерпним.

Література:

1. Grigor'ev Yu.A. Analysis of NoSQL database properties. Informatics i system upravleniya. *Information Science and Control Systems*. 2013. № 2. pp. 3–13.
2. От SQL к NoSQL и обратно. URL: <http://www.osp.ru/os/2012/02/13014127>

Є.С. Яковлєв,
здобувач освіти спеціальності 123 «Комп'ютерна
інженерія» Миколаївського інституту
розвитку людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – д-р екон. наук, канд. фіз.-мат. наук,
професор Завгородній А.В.

VPN-ТЕХНОЛОГІЯ

Охарактеризована VPN-технологія та мультисервісна мережа. Визначені базові та додаткові послуги мультисервісної мережі. Доведено актуальність застосування технології VPN.

Ключові слова: корпоративна мережа, магістральні мережі, оператори зв'язку, мультисервісна мережа.

Сучасний розвиток інформаційних технологій і, зокрема, мережі Internet, призводить до необхідності захисту інформації, переданої в рамках розподіленої корпоративної мережі, що використовує мережі відкритого доступу. При використанні своїх власних фізичних каналів доступу ця проблема не така суттєва, тому що в цю мережу не має доступу ніхто зі сторонніх. Однак вартість таких каналів висока, тому не кожна компанія дозволить собі використовувати їх. У зв'язку з цим Internet є найбільш доступним. Internet є незахищеною мережею, тому доводиться винаходити способи захисту конфіденційних даних, переданих по незахищеній мережі.

VPN – це технологія, яка об'єднує довірені мережі, вузли і користувачів через відкриті мережі, яким немає довіри.

При розробці сучасних магістральних мереж найбільших операторів необхідно вирішувати ряд завдань, складність і характер яких залежить від вимог до функціональних призначень мережі. Основна маса постійно оновлюючихся вимог, що пред'являються, в даний час, до технологій

глобальних (магістральних) мереж операторів зв'язку, виходить від зростаючого попиту клієнтів на додаткові послуги. При розробці сучасних магістральних мереж, що відповідають таким вимогам, вибираються такі технології і стандарти, які дозволяють в кінцевому підсумку отримати мережу, що відповідає вимогам і характеристикам «мультисервісної» мережі.

Мультисервісна мережа – це мережа, яка утворює єдину інформаційно-телекомунікаційну структуру, яка підтримує всі види трафіку (дані, голос, відео) і надає всі види послуг (традиційні та нові, базові та додаткові) в будь-якій точці, в будь-який час, в будь-якому наборі і обсязі, з диференційованою гарантованою якістю і за вартістю, що задовольняє різні категорії користувачів [4].

Вимоги, які пред'являються до мультисервісної мережі можна умовно розділити на дві частини - базові вимоги (які враховуються при розробці мережі практично завжди) і додаткові вимоги (вимоги, які враховуються при наявності достатнього попиту на них з боку провайдерів або користувачів). Відповідно до вимог визначають також і послуги, які повинен надавати оператор.

До базових послуг мультисервісної мережі відносяться традиційні послуги передачі і доступу: передача трафіку даних мережі Інтернет; передача традиційного телефонного трафіку; передача відеотрафіка; передача трафіку мобільних мереж.

До додаткових послуг відносяться такі: передача голосового трафіку IP-телефонії; доступ в мережу Інтернет із завданням наступних параметрів: гарантованою мінімально і можливою максимально смугою пропускання, дозволену максимальну затримку, допустимі межі варіації затримки; організації віртуальних приватних мереж, корпоративних користувачів; різні послуги контент-провайдерів; послуги щодо забезпечення гарантованого рівня обслуговування.

Однією з найважливіших послуг, що надаються є послуга організації віртуальних приватних мереж корпоративних користувачів. Характерною властивістю більшості корпоративних мереж на сьогоднішній день є їх

територіально розподілена структура, внаслідок чого, виникає завдання об'єднання територіально розподілених філій підприємства і комп'ютерів віддалених співробітників в одну мережу. Крім того, існують проблеми захисту інформації, аутентифікації і авторизації користувачів, надання доступу до ресурсів, забезпечення незалежності адресних просторів.[2]

Спочатку, ці завдання вирішувалися шляхом організації власної приватної мережі, що мало на увазі прокладку виділених каналів зв'язку, встановлення маршрутизаторів і пристроїв доступу. Переваги приватних мереж незаперечні, це і незалежність адресного простору, і незалежний вибір мережевої технології, і високий рівень безпеки. Але також незаперечний і той факт, що з економічної точки зору таку мережу може собі дозволити далеко не кожне підприємство.

Під терміном VPN розуміють коло технологій, що забезпечують безпечний та якісний зв'язок в межах контрольованої групи користувачів по відкритій глобальній мережі [3]. Мета створення VPN зводиться до максимального ступеня відокремлення потоків даних одного підприємства від потоків даних всіх інших користувачів мережі. Такий поділ має бути забезпечено відносно параметрів пропускної здатності потоків, а також, щодо конфіденційності даних [1].

У світі все більш зростаючого інтересу до технології, вже сьогодні провайдери надають плани надання послуг з доданою цінністю поверх своїх транспортних мереж VPN, розширюється ринок VPN-продуктів.

Щодо технологій магістральної мережі, то для вирішення виникаючих завдань розроблялося безліч архітектур, але в даний час все більшого поширення набуває архітектура MPLS, яка забезпечує побудову магістральних мереж, що мають практично необмежені можливості масштабування, підвищену швидкість обробки трафіку і безпрецедентну гнучкість з точки зору організації додаткових сервісів. Крім того, технологія MPLS дозволяє інтегрувати мережі IP і ATM, за рахунок чого постачальники послуг зможуть не тільки зберегти кошти, інвестовані в обладнання асинхронної передачі, а й

отримати додаткову вигоду зі спільного використання цих протоколів.

В архітектурі MPLS зібрані найбільш вдалі елементи всіх попередніх розробок, і вона вже чимало часу назад перетворилася в стандарт, завдяки зусиллям робочої групи IETF, що відповідає за розвиток MPLS, і компаній, зацікавлених у якнайшвидшому просуванні даної технології на ринок.

Провайдери, що пропонують своїм клієнтам IP-послуги по магістралях MPLS можуть підтримувати якість обслуговування (QoS), що дозволяє адміністраторам контролювати такі параметри передачі трафіку, як затримка, коливання затримки і втрати пакетів в мережі. Одним з основних переваг QoS є можливість підтримувати різні види трафіку, такі як дані, голос і відео, що дозволяє підписувати з замовниками угоди про гарантовані якості послуг.

З огляду на вищесказане, можна говорити про те, що у технології VPN MPLS, безсумнівно, є майбутнє і розгляд організації і механізму роботи такої мережі досить актуальне питання.

Література:

1. Берлин А. Н. Телекоммуникационные сети и устройства. Москва: ЗАО «Издательство БИНОМ», 2008.
2. CISCO Internetworking Technology Overview. URL: <http://lib.mexmat.ru/books/85359>.
3. CISCO Internetworking Technology Handbook. URL: <http://www.cisco.com/en/US/docs/internetworking/technology/handbook/Bridging-Basics.html>
4. Ram Balakrishnan. Advanced QoS for Multi-Service IP/MPLS Networks. Indianapolis: Wiley Publishing, 2008. 464 p.

ПРАВО ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬСТВА

Ю.Р. Белан,
здобувач освіти спеціальності 081 «Право»
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого
Науковий керівник – канд.юр.наук, доцент Тупицька Є. О.

**КАТЕГОРІЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ЗА ЦИВІЛЬНИМ
ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ**

Категорія «зловживання правом» завжди викликала підвищений інтерес з боку вітчизняних правників. Думки науковців щодо цього поняття умовно розділилися на два підходи. Відповідно до першого (М. Агарков, М.С. Малєїн та ін.) законодавче закріплення відповідного поняття критикується оскільки дану категорію вважають мало обґрунтованою з теоретичної точки зору. Представники другого підходу (М.Й. Покровський, В.П. Грибанов, М.О. Стефанчук та ін.) навпаки, наполягають на важливості законодавчого закріплення даного поняття як особливого різновиду правопорушень.

На нашу думку, другий підхід є більш актуальним для сучасного правового простору, адже кількість випадків зловживання правом все активніше зростає, стає більшою різноманітність способів його реалізації, тому й з'являється необхідність чіткого законодавчого закріплення для боротьби з даним явищем на державному рівні задля уникнення порушення законності суб'єктами права.

Тривалий час дискусій між науковцями і визначення терміну зловживання правом стали поштовхом до визначення його ознак. Як зазначають Бровченко Т. І. та Миргород В. О. у своїй статті ними є:

«1) здійснення особою свого суб'єктивного права не за його призначенням;

2) вольовий та усвідомлений характер;

3) заподіяння збитку (шкоди) охоронюваним суспільним чи особистим інтересам інших осіб або можливість його заподіяння;

4) невиразність протиправної поведінки як характерної ознаки правопорушення.»

З наведених вище тез, можна зрозуміти, що зловживання правом є малодослідженим поняттям і навіть не має свого чіткого визначення у праві. Задля розуміння його значення В. В. Резнікова виділяє декілька концепцій, в яких систематизовано погляди багатьох науковців.

1. Концепція, наслідувачі якої вважають зловживання правом виконанням наданих повноважень та суб'єктивних прав з порушенням встановлених для них меж.

2. Ідея, за якою зловживання права прирівнюється до здійснення права всупереч його призначення та цілей поряд із завданням шкоди суспільству.

3. Концепція, де зловживання правом – це перевищення меж, встановлених правом, що характеризується саме неповагою до інтересів інших суб'єктів права та намірі нанести шкоду.

4. Наступна концепція розглядає зловживання правом у сенсі правопорушення, вчиненого уповноваженою особою у сфері здійснення нею наданих їй прав, нехтуючи при цьому мірою дозволу використання тих чи інших прав.

5. Прибічники останньої концепції виокремлюють зловживання правом як певний різновид правової поведінки, яка передбачена нормами права і тягне за собою позитивні чи негативні наслідки.

В ст. 13 Цивільного кодексу України зазначено: «не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах.» Слід помітити, що у даній нормі вказаний принцип неприпустимості зловживання правом, який вимагає від суб'єктів права дотримуватися його меж у процесі реалізації прав і обов'язків.

Його сутність полягає у відповідній реакції на дії певних осіб, якщо вони порушують законні інтереси, що прямо не заборонено на законодавчому рівні.

Варто зазначити, що зловживання цивільним правом можна вважати також порушенням принципу добросовісності, справедливості та розумності, які зафіксовано у ст. 3 ЦК України, тому зловживання правом є прикладом протиправної поведінки, ознакою якої є порушення прав інших учасників правовідносин, і як наслідок – деяких норм-принципів цивільного законодавства.

Неможливо не звернути увагу на зловживання процесуальними правами, принцип недопустимості яких прямо закріплений у ст. 44 Цивільного процесуального кодексу України, де зазначено, що обидві сторони справи мають добросовісно здійснювати свої процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки. Господарський процесуальний кодекс України містить подібну норму, а саме у ст. 43: «учасники судового процесу та їх представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається.»

Верховний Суд України також звертає увагу на розглядуваний нами феномен. Наприклад, в п. 22 постанови Пленуму Верховного Суду України №2 від 12 червня 2009 р. вказує на те, що всі учасники процесу мають добросовісно дотримуватися своїх прав та обов'язків.

Українські суди застосовують положення процесуального законодавства про неприпустимість зловживання процесуальними правами, коли, наприклад, сторона може відмовитися брати участь у судових засіданнях, при цьому наполягаючи на розгляді справи тільки за її участі, подає однакові клопотання, які суд відмовився задовольняти.

Можемо зробити висновок, що проблема зловживання правом є дійсно актуальною для цивільного права, адже постійно ускладнюються наявні та з'являють нові способи здійснення цивільних прав, які спрямовані на завдання шкоди окремим суб'єктам права. Тому є очевидною важливість його

регулювання на законодавчому рівні задля того, щоб не втратити можливість гарантії цілковитого його судового захисту.

Д.Л. Варибрус

здобувач освіти спеціальності 293« Міжнародне право»
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник – Бровченко Тетяна Ігорівна

ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ МАЛОЛІТНЬОЇ ТА НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ (ДИТИНИ)

Питання прийняття спадщини дитиною є досить цікавим, оскільки має певні особливості, до яких відносять: малолітні, неповнолітні діти спадкодавця мають право, незалежно від змісту заповіту на обов'язкову частку (половина частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом), до обов'язкових спадкоємців належать не лише рідні, а й усиновлені діти спадкодавця, а автоматичне прийняття спадщини дітьми поєднується із правом неповнолітньої дитини прийняти спадщину шляхом подання письмової заяви.

Щодо поняття «дитини», то його надає ст.6 СК, де вказується, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. У цій же статті окреслено поняття малолітньої (до 14 років) та неповнолітньої (від 14 до 18 років) дитини [1].

Цивільний кодекс надає наступні переваги дітям, порівняно з дорослими спадкоємцями: діти вважаються такими, що прийняли спадщину, якщо не було подано заяву про відмову від прийняття спадщини.

Для того, що спадщина вважалась прийнятою, треба подати заяву. Заяву про прийняття спадщини від імені малолітньої подають її батьки (усиновлювачі), опікун. Якщо ж брати неповнолітню особу, то вона може подати заяву про прийняття спадщини самостійно та без згоди своїх батьків або піклувальника.

У разі, якщо дитина є спадкоємцем після померлих батька та матері, дитина може отримати свідоцтво про право на спадщину у наступних випадках:

- Після набуття повного обсягу цивільної дієздатності
- Після призначення опікуна (піклувальника) відповідно опікуном (дитиною за згодою піклувальника) [2].

Для оформлення спадкових прав потрібно отримати свідоцтво виконавцю заповіту від нотаріуса, а він, в свою чергу, повідомляє відповідні органи опіки та піклування.

Проте, незважаючи на названу перевагу, чинне законодавство не надає дітям значних преференцій під час оформлення спадкових прав. Тобто, нотаріус може відмовити неповнолітньому у вступі у спадок з тих же причин, що й дорослому. Зазвичай таке трапляється, якщо пропущено строки прийняття спадщини, не представлені потрібні документи чи вони некоректно оформлені. За запитом заявника відмова оформляється письмово, де вказуються причини такого рішення. Якщо громадянин не згоден із висновками нотаріуса, він має право звернутися до суду.

Дуже часто батьками/опікунами неправильно тлумачиться питання щодо володіння та розпорядження таким майном, оскільки фактично власником є дитина, а не навпаки. Дану ситуацію варто проаналізувати відповідно до положень ЦК. Хоча Цивільний кодекс встановлює, що неповнолітні мають часткову дієздатність, він не обмежує їх права на володіння майном. Якщо дитина вступає у спадок, незалежно від його віку майно буде зареєстроване на його ім'я. Проте, часто дорослі не до кінця розуміють, що це означає, і вважають майно дитини своєю власністю. На угоди щодо розпорядження майном дитини, наприклад, продаж потрібна згода органів опіки, які оцінюють, чи договір відповідає інтересам дитини. Наприклад, можна продати автомобіль та купити нову машину, яка також буде зареєстрована на дитину, оскільки така покупка буде в інтересах дитини, то орган опіки надасть згоду. А ось продати авто та витратити гроші на ремонт у своїй квартирі вже не вийде, - в цьому і проявляється обмежений обсяг прав на розпорядження таким майном.

Вважаю за необхідне розглянути і питання відмови дитини від спадщини. Для цього є відповідна норма ЦК, а саме ст.1273 ЦК встановлює ряд

правил, відповідно до яких можна малолітнім та неповнолітнім можна відмовитись від прийняття спадщини. Відповідно до проаналізованої статті, неповнолітній, тобто особа віком від 14 до 18 років, може відмовитись від прийняття спадщини за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування, а відмова від спадщини малолітньою особою (особою до 14 років) може бути здійснена батьками (усиновлювачами), опікуном лише з дозволу органу опіки та піклування [2].

На мою думку, це дуже важливо, що законом надана можливість відмови від спадщини, оскільки іноді від спадщини справді вигідніше відмовитися, адже разом із майном успадковуються борги покійного. Але таке рішення може бути продиктоване і егоїстичними міркуваннями опікуна, якщо він сам є спадкоємцем. Тому саме органи опіки та піклування оцінять, чи справді відмова від набуття спадщини є в інтересах дитини, і тільки після цього узгодять її або ні. Законодавство України не містить порядку надання органами опіки та піклування згоди на здійснення правочинів щодо нерухомого майна, право власності або право користування яким мають діти, та переліку документів, за умови подання яких органами опіки та піклування надається така згода. Пункт 6.1 Правил опіки та піклування, затверджених спільним наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти України, Міністерства праці та соціальної політики України, визначає лише, що органи опіки та піклування вирішують питання щодо збереження за неповнолітніми житла[3].

Вищезазначені випадки стосувались, коли дитина є напівсиротою, тобто фактично зберігається один з батьків, тому варто зазначити, що для дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування існують інші правила. У разі коли дитина-сирота та дитина, позбавлена батьківського піклування, є спадкоємцем майна, районна, районна у м. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті ради за місцем походження дитини призначає особу, яка буде представляти інтереси дитини на час здійснення права на спадкування [4].

Література

1. Сімейний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст.135
2. Цивільний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356
3. Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26 травня 1999 року №34/166/131/88, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 17 червня 1999 року за № 387/3680
4. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затверджений Постановою КМУ від 24 вересня 2008 р. № 866

П.І. Гулий

здобувач освіти спеціальності 081 «Право»

Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – канд.юр.наук, доцент Олійник О.О.

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ

«Біженець» як соціальне поняття відоме у світі віками. Зазвичай воно означає будь-кого, хто прагне врятуватись від обставин, які вважає нестерпними та загрозливими, як-от: позбавлення свободи, переслідування, загроза життю, злидні, війна чи громадянський конфлікт, стихійне лихо, посуха, голод тощо.

Ключові слова: біженці, іноземні громадяни, статус, права та свободи.

Права людини – одне з найважливіших понять у праві, суспільна цінність і одночасно велике надбання й винахід людства. Це також поняття, що використовується як для позначення конкретного переліку законодавчих положень або міжнародних стандартів, так і для визначення статусу конкретного індивіда в суспільстві. Права є одним з атрибутів сучасних суспільства та держави, виміром їх «людяності».

Протягом останніх років пильна увага всієї світової спільноти (як органів державної влади різних країн світу, так і різноманітних міжнародних організацій) приділяється забезпеченню прав і свобод людини та громадянина. Саме наявність дієвого механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина визначає демократичну та соціальну спрямованість держави [1, с. 89].

Держава не всевладна щодо людини, у своїй діяльності вона має бути

обмежена правами і свободами людини. Свобода переміщення є одним з найбільш важливих здобутків сьогодення в умовах інтеграційного процесу й основоположним принципом функціонування Європейського союзу.

У зв'язку з численними випадками масового переходу населення в інші країни через війни між державами (конфлікти як міжнародного так і внутрішнього характеру) та політичні переслідування особлива увага з боку відповідних органів державної влади приділяється забезпеченню прав і свобод такої категорії людей, як біженці. Феномен біженців визначається, насамперед, примусовою і небажаною для громадянина зміною місця (країни) свого проживання [2, с. 52].

Проблема біженців є питанням номер один майже у всіх державах світу, отже в даний час дуже актуальним є питання міграційної політики щодо біженців та їх стан в правовому вимірі законодавства кожної країни.

Уперше термін «біженець» з'явився у міжнародному праві після Першої світової війни, що зумовило потребу у забезпеченні належної правової регламентації правового статусу біженців, їх прав та обов'язків. Одним з основних документів, що визначає поняття «біженець» як міжнародно-правовий термін, є Устав Міжнародної організації у справах біженців (набув чинності у 1948 р.).

Згідно з Конвенцією про статус біженців під терміном «біженець» мається на увазі особа, яка розглядалася як біженець через ряд угод, укладених у період між двома світовими війнами, а також у результаті подій, що відбулися до 1 січня 1951 р. У 1967 р. був прийнятий Протокол про статус біженців, відповідно до якого Конвенція 1951 р. поширювалася на осіб, що стали біженцями після 1951 р. Статут УВКБ 1954 р, Генеральна Асамблея ООН, на основі якого Управління повинне здійснювати свою діяльність. Крім УВКБ, що є центральною ланкою, у міжнародну систему захисту біженців входять інші міжнародні установи системи ООН, міжнародні регіональні організації, неурядові організації і структури держав, що займаються питаннями захисту біженців. Відповідно до Конвенції Організації Об'єднаних Націй про статус

біженців (1951 р.) під біженцем розуміється особа, яка через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань [2, с. 49].

В Україні поняття «біженець» закріплено у Законі «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 року, нормативно – правові акти, що визначають статус біженців на міжнародному рівні та є універсальними, були ратифіковані відповідним Законом «Про приєднання України до Конвенції про статус біженців і Протоколу щодо статусу біженців» (2002 р.) [2, с. 52].

Відповідно до п. А (2) ст. 1 Конвенції про статус біженців (1951 р.) основною умовою, за наявності якої особу можна кваліфікувати як біженця, є обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних переконань. Ця умова настає у тому випадку, коли особа вже перетнула міжнародний кордон, тобто має перебувати за межами країни свого походження. Побоювання особи (біженця) стати жертвою переслідувань мають бути цілком обґрунтованими. Додатковою умовою визнання особи біженцем є відсутність в особі громадянства країни, яка надала притулок. Статус біженців застосовується до осіб, які більше не можуть користуватися захистом держави, громадянами якої вони є, адже вони її покинули. Особи, що перетнули міжнародні корони, рятуючись від переслідувань, але переїжджають у країну, громадянами якої вони є, не можуть розглядатися як біженці, оскільки вони можуть скористатися правом на захист у цій країні.

Отже згідно з положеннями Закону України «Про біженців та осіб, які

потребують додаткового або тимчасового захисту» біженцем може бути визнана особа, яка не є громадянином України і яка внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Конвенція про статус біженців залишається чинною навіть у контексті глобальної надзвичайної ситуації у галузі охорони здоров'я, країни не можуть нехтувати своїми зобов'язаннями за Конвенцією. Вони можуть вживати заходів щодо охорони здоров'я населення, які не порушують права біженців.

Література

1. Гусаров С.М., Комзюк А.Т., Салманова О.Ю. та ін. Міграційне право України: підручник. Харків: Дім реклами, 2016. 296 с.
2. Свящук Л.А. Проблеми прав біженців та виклики сучасності: навчальний посібник. Харків: ФОП Голембовська О.О., 2018. 325 с.

К.О. Куц,

здобувач освіти спеціальності 081 «Право»

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник – канд. юр. наук, доцентка Тупицька Є.О.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ПРИ ПРИДБАННІ ТОВАРУ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

Проаналізовано нормативну базу з теми захисту прав споживачів під час Інтернет-торгівлі. Розглянуто основні вимоги, які повинні дотримуватися підприємцями під час реалізації свого товару. Ключові слова: торгівля через мережу Інтернет, захист прав споживачів, Інтернет-магазин.

Тема захисту прав споживачів під час придбання товару в Інтернеті зараз *актуальна*, як ніколи, бо в часи пандемії ми намагаємося рідше виходити з дому і замовляти товари онлайн. Але як себе захистити знає не кожний, а тому

велика кількість грошей витрачається на неякісні товари, а повернути їх не кожен може. Інтернет-торгівля зараз має такий же попит, як і звичайна, але не кожний покупець буде довіряти інтернет-продавцям. Адже довіра приходить тільки з часом. Більшість переконана, що неможливо обрати якісний товар, не пощупавши його чи не примірявши. На практиці споживач, купуючи товар через всесвітню павутину, не може цілковито реалізувати свої права, які передбачені Законом України «Про захист прав споживачів». Зазвичай нічого, окрім адреси електронної пошти та номеру мобільного телефону, не вказується на сторінці або на сайті магазину, а це робить споживача безправним при купівлі неякісного товару.

Тему захисту прав споживачів розглядала велика кількість українських вчених, а саме: О.М. Бережна, Л.П. Бриляк, Н.С. Дубова, О.В. Зверев, Т.О. Кагал, М.М. Кузьміна, Е.С. Малахова, В.В. Мельник, А.С. Михалев, О.П. Письменна, А.В. Рабінович, А.Г. Редько та багато інших. Але наразі існує потреба в подальшому дослідженні проблеми захисту прав споживачів під час шопінгу в Інтернеті, враховуючи постійну зміну економічних умов та розвиток законодавства України.

Метою дослідження є аналіз правового регулювання торгівлі в Інтернеті, захисту прав споживачів. Для здійснення зазначеної мети служать наступні завдання: з'ясування можливих шляхів захисту прав споживачів, а також вимоги, яких повинен дотримуватися продавець, щоб продавати свою продукцію через Інтернет.

Почуєць (замовник, споживач) товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції за обсягом своїх прав та обов'язків прирівнюється до споживача у разі укладення договору поза торговельними або офісними приміщеннями та у разі укладення договору на відстані відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» [2]. Закон України «Про електронну комерцію» визначає організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції України, встановлює порядок вчинення електронних правочинів, визначає права та обов'язки учасників відносин у сфері

електронної торгівлі.

Під споживачем слід розуміти фізичну особу, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника. Продавець – суб'єкт господарювання, який згідно з договором реалізує споживачеві товари або пропонує їх до реалізації [1, с. 36].

Популярними порушеннями в Інтернет-торгівлі є і відсутність інформації про порядок подання претензій в тому випадку, коли виникнуть; відмова у поверненні грошей за товар, який має дефекти; невідповідність товару вимогам нормативних актів; невідповідність документації; зміна ціни товару під час доставляння.

Відповідно до ч. 2 та ч. 3 ст. 13 Закону України «Про захист прав споживачів» перед укладенням договору на відстані продавець (виконавець) повинен надати споживачеві інформацію про найменування продавця (виконавця), його місцеперебування та порядок прийняття претензій; основні характеристики продукції; ціну, включаючи плату за доставлення, та умови оплати; гарантійні зобов'язання та інші послуги, пов'язані з утриманням чи ремонтом продукції; інші умови постачання або виконання договору; мінімальну тривалість договору, якщо він передбачає періодичні постачання; вартості телекомунікаційних послуг, якщо вона відрізняється від граничного тарифу; період прийому пропозицій; порядок розірвання договору. Ця інформація повинна бути надана в письмовому (в т. ч. електронному) вигляді [3]. Це є першим принципом захисту прав споживача.

Другою важливою умовою є можливість повернення товару протягом 14 днів з моменту укладення договору. Стаття 707 Цивільного кодексу України стверджує, що покупець може протягом 14 днів повернути та обміняти на аналогічний товар інших розміру, форми, габариту, фасону, комплектації тощо. У разі виявлення різниці в ціні покупець проводить необхідний перерахунок з продавцем [4]. Але щоб здійснити це право, потрібен збіг певних умов, а саме:

обміну підлягають тільки непродовольчі товари; ті товари, які не були у вжитку, товарний вид і властивості яких збережено; наявність доказів придбання саме в цього продавця; пред'явлення на обмін повинно бути реалізовано не пізніше 14 днів з моменту отримання товару, якщо не оголошений більший термін.

Третьою умовою є зобов'язання продавця надати документи споживачеві, котрі підтверджують якість, безпеку та ціну товару. У відповідних документах на товар обов'язково повинно бути зазначено реєстраційні номери сертифіката відповідності чи самого свідоцтва про відповідність.

Четверта вимога: суб'єкт господарювання відповідно до законодавства зобов'язаний забезпечити технічне обслуговування та гарантійний ремонт реалізованих товарів в установленому порядку. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про захист прав споживачів», у разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку недоліків споживач, в порядку та у строки, що встановлені законодавством, має право вимагати: 1) пропорційного зменшення ціни; 2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк; 3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару [1, с. 41].

Підсумовуючи, в Україні Інтернет-торгівля пов'язана з великою кількістю ризиків через недосконалість законодавства. У разі, коли ви придбали неякісний товар, необхідно розбиратися за гарантіями. На жаль, на сьогодні відсутній чіткий механізм захисту прав споживачів. А для того, щоб уберегти себе від невдалої покупки в Інтернеті, необхідно обов'язково звертати увагу на наявність на сайті інформації, та довіряти тільки перевіреним Інтернет-магазинам.

Література:

1. Кузьміна М. М. Правове регулювання захисту прав споживачів в інтернет-торгівлі. *Право та інновації*. 2014. № 3. С. 36-42.
2. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
3. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 28.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

З.Ю. Кучерова

здобувач освіти спеціальності 081 «Право»

Миколаївського фахового коледжу

ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – канд.юр.наук, доцент Олійник О.О.

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ПОВНОВАЖЕНЬ СУДДІВ КСУ

Статус судді КСУ визначається Конституцією України, Законом України "Про Конституційний Суд України" та Законом України "Про судоустрій і статус суддів". Судді КСУ мають майже однаковий статус із суддями загальної юрисдикції з окремими особливостями, обумовленими специфікою конституційної юрисдикції.

Ключові слова: Конституційний суд України, судді, суддя-доповідач, голова КСУ.

Сучасний етап розвитку України характеризується кардинальними перетвореннями в житті суспільства й держави, зокрема, у світлі останніх трансформаційних процесів у судовій системі, видах судочинства та нової кодифікації актів процесуального законодавства, передусім, у частині гармонізації національного процесуального законодавства із міжнародними стандартами у сфері судочинства.

Отже суддею КСУ може бути громадянин України, який на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж роботи за фахом не менше десяти років, проживає в Україні протягом останніх двадцяти років та володіє державною мовою.

Судді цього Суду, як і інші судді, не можуть належати до політичних партій та профспілок, мати представницький мандат, брати участь у будь-якій політичній діяльності, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

Заступає суддя на посаду з дня складення ним присяги судді Конституційного Суду України. Складає присягу суддя на засіданні Верховної Ради України, яке відбувається за участю Президента України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховного Суду України або його заступника, не пізніше як через місяць після призначення суддею КСУ.

Повноваження судді КСУ та його конституційні права і свободи не можуть бути обмежені при введенні воєнного чи надзвичайного стану в Україні

або в окремих її місцевостях.

Суддя КСУ має право публічно висловлювати свою думку з питань, що стосуються провадження у КСУ, лише щодо тих справ, у яких цим Судом прийнято рішення чи наданий висновок.

Суддя-доповідач у справі вивчає порушені в конституційному поданні, конституційному зверненні питання та готує матеріали на розгляд Колегії суддів КСУ.

Суддя-доповідач вирішує питання про направлення копії конституційного подання, конституційного звернення, інших документів керівникові органу, посадовій особі, які видали оспорюваний правовий акт, з пропозицією викласти свої пояснення щодо порушення у поданні, зверненні питань.

Усі судді КСУ є рівноправними під час розгляду справ на засіданні Колегії суддів, на засіданні, пленарному засіданні КСУ.

Головуючий на засіданні Колегії суддів, на засіданні або пленарному засіданні КСУ не має права обмежувати суддів у можливості ставити запитання учасникам засідань, знімати поставлені суддям запитання, коментувати висловлювання та запитання суддів, учасників засідання, одночасно судді під час засідань повинні утримуватися від коментарів та реплік, від втручання у дії головуючого.

Судді КСУ беруть участь у розгляді справи безпосередньо, тому лише з поважних причин вони можуть бути відсутніми на пленарному засіданні КСУ.

Суддя КСУ не може брати участь у розгляді справи, якщо є сумніви щодо об'єктивності судді у вирішенні справи внаслідок його родинних або подружніх відносин із учасниками конституційного провадження, їх представниками чи інших обставин, які дають підстави для сумнівів у об'єктивності судді.

За таких обставин суддя КСУ заявляє самовідвід до початку розгляду справи. Про самовідвід судді виноситься ухвала.

При справлянні своїх обов'язків суддя КСУ на пленарному засіданні, на

засіданні КСУ та в Колегії суддів повинен бути одягнений у мантію.

Очолює цей судовий орган та організовує його діяльність Голова КСУ.

Невід'ємною складовою статусу суддів КСУ є їх незалежність і недоторканність. Конституція України не встановлює в окремих нормах гарантії незалежності та недоторканності суддів КСУ. Відповідно до ст. 149 Конституції України на суддів Конституційного Суду України поширюються гарантії незалежності та недоторканності, підстави щодо звільнення з посади, передбачені ст. 126 Конституції України, та вимоги щодо несумісності, визначені в ч. 2 ст. 127 Конституції України.

У ст. 126 Конституції України поряд із переліком найважливіших гарантій незалежності та недоторканності суддів передбачено, що такі гарантії встановлюються також й іншими нормами Конституції та законів України.

Поряд із зазначеними законодавець установлює й додаткові гарантії незалежності і недоторканності лише для суддів КСУ. Їх перелік міститься в Законі України "Про Конституційний Суд України". Так, у Законі передбачено, що судді Конституційного Суду України при здійсненні своїх повноважень є незалежними і підкоряються лише Конституції України та керуються Законом України "Про Конституційний Суд України", іншими законами, крім тих законів або їх окремих положень, що є предметом розгляду Конституційного Суду України (ст. 27). Судді Конституційного Суду України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у Конституційному Суді України та в його колегіях, за винятком відповідальності за образу чи наклеп при розгляді справ, прийнятті рішень та наданні висновків Конституційним Судом України (ч. 3 ст. 28).

Література

1. Конституція України.
2. Законі України "Про Конституційний Суд України".

Д.О. Осадчук,
здобувач освіти спеціальності 081 «Право»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»
Науковий керівник – канд.юр.наук Половченя А.Б.

ЗАВДАННЯ І ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Право на справедливий суд залежить від багатьох чинників, одним із яких є забезпечення судової влади, ДСА ж є саме таким органом публічної адміністрації, що займається адміністративно-правовим забезпеченням суддівської влади.

ДСА виконує функції та вирішує поставлені перед нею суспільством і державою завдання щодо забезпечення судової влади, які мають самостійний, об'єктивний та універсальний характер, є взаємопов'язаними, взаємозалежними та відносно самостійними складовими її діяльності.

Функції ДСА поділяються на класичні (функції А. Файоля) публічного управління, загальні та спеціальні[1]. Класичними функціями публічного управління ДСА є передбачення щодо планування потреб судової влади в кадрових, матеріальних, фінансових та ін. забезпечувальних ресурсах, організації адміністративного забезпечення судової влади, здійснення адміністративного розпорядження через видання власних адміністративних актів, координації адміністративної діяльності забезпечення судової влади та контролю за діловодством у системі судової влади.

Згідно з вітчизняною теорією державного управління ДСА виконує такі загальні функції: прогнозування, планування, регулювання, координацію, облік і контроль, які певною мірою співпадають із класичними функціями публічного управління ДСА[2].

На ДСА покладаються такі спеціальні функції: представницька; організаційна; статистична; прогностична; управлінська; фінансово-розпорядча; погоджувальна; контрольна; організаційно-фінансова; інформаційна; кадрова та ін.

За представницькою функцією, ДСА представляє суди у відносинах з органами публічної влади та деякими приватними фізичними і юридичними особами, організаційна функція забезпечує належні умови діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, органів суддівського самоврядування тощо, статистична функція допомагає узагальнювати й вивчати практику організації діяльності судів, забезпечує ведення єдиного реєстру судової влади.

Прогностична функція допомагає плануванню вдосконалення ефективності розвитку судової влади шляхом розроблення концепцій, планів, змін і доповнень до чинного законодавства.

Управлінська функція сприяє здійсненню виконавчо-розпорядчої діяльності в системі судової влади як аналогу органу виконавчої влади, погоджувальна функція полягає в адміністративній діяльності ДСА щодо погодження різноманітних адміністративних актів з різними публічними органами й установами.

Фінансова функція пов'язана з діяльністю ДСА як головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності судової влади;

Контрольна функція полягає в тому, що центральний офіс ДСА організовує та контролює діяльність територіальних управлінь ДСА України, а ті в свою чергу – діловодство та використання бюджетних коштів в усіх інших органах і установах судової влади; організаційно-фінансова забезпечує організацію та безпосереднє фінансування будівництва, ремонту будинків і приміщень судів, забезпечує їх технічне оснащення.

Інформаційна забезпечує взаємодію судової влади зі ЗМІ, кадрова функція вивчає кадрові питання апарату судів, прогнозує потребу у спеціалістах, здійснює замовлення на підготовку відповідних спеціалістів;

Завдання ДСА – це передбачені для неї суспільством і державою зобов'язання та визначений обсяг її роботи з метою створення умов для забезпечення судової влади й надання адміністративних послуг громадянам;

Основними завданнями ДСА є організаційне забезпечення діяльності

органів судової влади та забезпечення належних умов діяльності органів у системі судочинства, надання якісних адміністративних послуг у системі судової влади, із загальною метою гарантування громадянам права на справедливе й гуманне судочинство в розумні строки, а також незалежності суду й недоторканності суддів [3].

Отже, завдання і функції Державної судової адміністрації України перебувають у нерозривному взаємозв'язку та мають спільну мету щодо створення належних організаційно-правових і матеріально-фінансових умов для задоволення потреб судової влади, зокрема організаційної роботи судів, здійснення матеріально-технічного забезпечення суддів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, органів суддівського самоврядування та обслуговування Ради суддів України з метою створення для них умов для здійснення судочинства, надання адміністративних послуг громадянам, щоб реалізувати право останніх на справедливий і гуманний суд.

Література

1. Класична (адміністративна) школа – А. Файоль. Управління людськими ресурсами. 2017. URL: <http://pidruchniki.com/12631113/menedzhment/klasich>
2. Кіцул Ю.С. Функції органів публічної адміністрації. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Право». 2015. Випуск 32. Том 3. С. 33-36.
3. Ковбас І.В. Завдання та функції, як необхідні складові адміністративно-правового статусу органів публічної адміністрації. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. 2012. Вип. 29. С. 66-77.

І.В. Песткова

здобувач освіти спеціальності 081 «Право»
Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – канд.юр.наук Половченя А.Б.

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Принципами можна вважати вихідні категорії, які історично сформувалися шляхом повторення, тобто мають системний і динамічний характер, оскільки під впливом об'єктивних фактів зберігають свою сутність, хоч і оновлюються поверхнево під натиском суспільного розвитку.

Як підтвердження висунутої тези, відповідно до тлумачного словника української мови «принцип» – це основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін., особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось, переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [1, с. 145]. Згідно з англійським словником під принципами розуміють настільки очевидні істини або положення, що не можуть бути ні доведені, ні спростовані. Принципи є двох видів: якщо принцип універсальний, то він отримує назву аксіоми та первинного принципу. Первинні принципи мають свій предмет і джерела, що відповідає природі аналізованого явища.

Як бачимо, в основу трактування цього терміна покладено два «зерна»: по-перше – це якась особливість певного предмета чи явища або певний процес його життєдіяльності; по-друге – усталене правило поведінки, об'єктивоване у вигляді правової норми.

Принципи права є найважливішою частиною всього, «базовими нормативно-керівними засадами (імперативними вимогами)», що визначають загальну спрямованість правового забезпечення суспільних відносин. Стосовно нормативістської позиції принципи права не містять низку ознак правової норми, що пояснюється специфікою їх місця в системі права. За своїм сутнісним змістом принципи права консолідують систему права, складають його основу, наповнюють усі його елементи. Відповідно до загальних принципів права тлумачаться норми права та формується каркас правових сфер, галузей та інститутів. Вихідні нормативно-керівні засади забезпечують суттєвий, стійкий, регулятивний правовий зв'язок між різними нормами права та іншими нормативними приписами, є основним засобом для орієнту в правотворчості, систематизації, інтерпретації та реалізації права. У разі виявлення невідповідності правових приписів, норм принципам права останні мають інтерпретуватися через призму принципів права або приводитися відповідно до них. Така інтегративна, наповнювальна властивість принципів

права визначає їх системотвірний характер у системі права [2].

Відтак саме принципи є тим вихідним началом, з якого беруть початок усі державно-правові процеси, оскільки правові норми мають не тільки їх враховувати, а й базуватися відповідно до них, приймаючи форму обов'язкового до виконання правила.

Принципи права є вимогами, основними ідеями або ж загальноприйнятими нормами-ідеями, які мають на меті захист публічних і приватних інтересів через їх узабезпечення, відображаючи при цьому всю сутність правового втручання в суспільні зв'язки.

У свою чергу під принципами адміністративного права слід розуміти основні вихідні, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується діяльність суб'єктів адміністративного права, забезпечуються права та свободи людини і громадянина, нормальне функціонування громадянського суспільства та держави [3, с. 302].

Серед принципів сучасного адміністративного права можна виділити загальні та спеціальні галузеві. Загальні принципи українського адміністративного права закріплені в Конституції України, конкретизуються й розвиваються в законодавчих та інших нормативно-правових актах. Тобто це принципи, що притаманні праву в цілому, діють у всіх галузях та інститутах права. Загальні принципи права надають правопорядку необхідний аксіологічний вимір, указуючи на цінності, які визначають право в цілому. Загальні принципи права забезпечують єдність права. Основу принципу правової визначеності утворює концепція передбачуваності, згідно з якою суб'єктам має бути забезпечена можливість планувати свої дії з упевненістю, що вони знають про правові наслідки своїх дій. До основних принципів адміністративного права належать принципи верховенства права, рівності, справедливості та пропорційності. А також принцип пріоритету прав і свобод людини та громадянина; принцип верховенства права та правового закону; принцип рівності однорідних суб'єктів адміністративного права перед законом;

принцип демократизму; принцип взаємної відповідальності суб'єктів публічної адміністрації та об'єктів публічного управління; принцип гуманізму і справедливості у взаємовідносинах між суб'єктами публічної адміністрації та об'єктами публічного управління [3, с. 323].

До принципів діяльності судової гілки влади в адміністративному аспекті відносяться: принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу й судову; принцип верховенства права та законності, що є похідним від принципу верховенства права і не має йому суперечити; принцип здійснення правосуддя виключно судами; принцип обов'язковості рішень судів; принцип незалежності й недоторканності суддів; принцип територіальності та спеціалізації судів загальної юрисдикції [4, с. 307].

Література

1. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 т. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ: Наукова думка, 1970-1980. 11 т. с. 671.
2. Кравцова Т.М., Солонар А.В. Поняття та принципи діяльності публічної адміністрації. *Форум права*. 2010. № 4. С. 522-525
3. Тимошук В.П. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. *Зарубіжний досвід і пропозиції для України*. Київ: Факт, 2003. 496 с.
4. Шаганенко В.П. Роль та значення принципів права в системі права. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 303-309.

Г.В. Попович

здобувач освіти спеціальності 081 «Право»

Миколаївського інституту розвитку
людини ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник – старший викладач Кандюк-Лебідь С.В.

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ІМІДЖУ ЮРИСТА

У тезах наголошується на необхідності роботи зі створення професійного іміджу, що диктується сучасною соціокультурною ситуацією в країні. Правильно сформований імідж допомагає спеціалістам-юристам демонструвати свої найкращі ділові та особисті якості, відповідати вимогам юридичної професії.

Ключові слова: імідж, професійних імідж, юрист, правоохоронні органи.

Імідж (від англ. «image» – образ, зображення) – це індивідуальний вигляд або ореол, створюваний засобами масової інформації, соціальною групою або власними зусиллями в цілях привертання до себе уваги. Сучасний «Словник

іншомовних слів» так трактує поняття іміджу: «Імідж (англ. image – зображення) – штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкта, особливо особи, в суспільній або індивідуальній свідомості засобами масової комунікації і психологічного впливу» [8].

Академік Е.А. Петрова стверджує, що імідж – це категорія, яка універсально застосовна до будь-якого об'єкту, що стає предметом соціального пізнання: людини (персональний імідж), організації (корпоративний імідж), соціальної позиції (імідж політичного діяча), професії (імідж юриста). Професійний імідж: це образ, який відповідає специфіці тієї чи іншої професії, таке уявлення про спеціаліста, яке складається про нього у його керівників, підлеглих, колег, клієнтів; це конкретизація ділового іміджу, яка представляє собою образ окремої людини як співробітника, враження про його ділові та професійні якості [6].

Для досягнення професійного успіху необхідно говорити про чотири складові іміджу: по-перше, зовнішній вигляд – рівень доглянутості (обличчя, волосся, зуби, руки), постава та манера рухатися; по-друге, манера одягатися – доречність одягу, його якість, а також придатний до фігури силует, ступінь виразності власного стилю; по-третє, манера говорити – звучання та тембр голосу, організація мови загалом, комунікативні здібності та загальний стиль спілкування; по-четверте, манера поведінки – ступінь відкритості та впевненості, загальне виховання та вміння поводитися в суспільстві, момент самопрезентації; по-п'яте, знання правил етикету, особливо актуальним нині стає виконання вимог європейського етикету у діловому спілкуванні, оскільки ділові контакти значно поширились за межі України.

Сьогодні виклики юридичного бізнесу стосуються не лише належної якості юридичних послуг та позитивних результатів для клієнта, але й бездоганної репутації правника та дотримання ним етичних норм. Лорд Філіп Честерфілд говорив: «Куди б ми не йшли, наш імідж (не важливо, хороший чи поганий) нас обов'язково випередить». Це висловлювання є особливо актуальним в умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій, коли

потенційний клієнт, перш ніж звертатися за наданням правової допомоги, має можливість безперешкодно знайти необхідну інформацію про юриста (юридичну фірму) та зробити відповідні висновки [6].

Для того, щоб успішно влаштуватися на роботу і стати затребуваним юристом, а потім стрімко рухатися вгору кар'єрними сходами потрібно докласти багато зусиль. Велику роль виконує робота над собою, а саме над своєю поведінкою, рівнем професіоналізму і зовнішнім виглядом. Ці пункти і є складові іміджу юриста. Імідж юриста можна створювати протягом багатьох років, а зруйнувати дуже швидко своєю поведінкою, відношенням до справи, професійною некомпетентністю і невмінням контактувати з людьми.

У поняття іміджу включаються такі якості, як: *відповідальність* – головна якість усіх юристів, без якої в цій професії робити нічого; *принциповість* – робота юриста передбачає принципове відстоювання своєї позиції (позиції свого клієнта, свого підприємства); *стресостійкість* – у своїй роботі юристи постійно наражаються на стреси, тому вони повинні вміти правильно їх сприймати; *уважність до дрібниць* – юристи мають бути грамотними та уважними, адже кожна деталь може бути визначальною; *посидючість, терпіння, витримка* – робота юриста пов'язана з необхідністю працювати з великим обсягом інформації та постійно вивчати зміни в законодавстві, а справи, які він веде, можуть тягнутися місяцями і навіть роками, і поспіх, як правило, може лише зашкодити успіху справи; *холодний розум* – юрист у своїй роботі не повинен піддаватися впливу емоцій – так його праця відразу сильно втратить ефективність, усе повинно будуватися тільки за розрахунком і за законом; *уміння вести перемовини* – юрист повинен бути досвідченим дипломатом, часто навіть психологом, щоб уміти переконувати опонентів стати на потрібний йому бік у певному питанні; *мобільні якості* – робота юриста не повинна суперечити основам моральності, адже його робота – допомагати, а не шкодити людям [9].

Зовнішній вигляд юриста. Прислів'я «Зустрічають по одягу, проводжають по розуму» безпосередньо відноситься до естетичної культури юриста, що

виражається в його зовнішньому вигляді. Зовнішній вигляд слідчого, прокурора, судді, адвоката, нотаріуса істотно впливає на відношення до нього громадян. Відомий адвокат А.Ф. Коні радив молодим колегам: «Слід одягатися просто і пристойно. У костюмі не повинно бути нічого химерного і кричущого (дуже яскраві та різкі кольори, незвичайний фасон). Брудний, неохайний костюм справляє неприємне враження. Це важливо пам'ятати, оскільки психологічна дія на присутніх починається з моменту появи перед публікою» [5].

Дуже часто встановити контакт з людиною адвокату, слідчому, прокурору, оперативному працівнику не вдається саме унаслідок первинної антипатії, викликані його зовнішнім виглядом: неохайним одягом або таким, який не відповідає діловим відносинам; неприємними манерами. При першій зустрічі відбувається оцінка юриста з погляду сприйняття особливостей його поведінки і зовнішнього вигляду. На основі такої оцінки юристу може бути дана своєрідна характеристика: як позитивна, так і негативна.

Юрист повинен володіти відчуттям прекрасного. Він не може не зважати на те, яке враження він справляє на людей своєю зовнішністю. В одязі він повинен віддати перевагу діловому стилю. У контакті з клієнтами, колегами важливо все: вираз обличчя, підтягнутість, зачіска, одяг, уміння вільно відчувати себе тощо.

В умовах соціально-неоднорідного суспільства юристу доводиться спілкуватися з людьми, які відрізняються своїм матеріальним становищем, проте на всіх він повинен справляти приємне враження, оскільки він є для них втіленням справедливості і закону. Неможливо розробити перелік рекомендацій, що стосуються, наприклад, одягу або зачіски юриста. Юрист сам створює свій імідж. Головне, щоб він керувався відчуттям міри і усвідомленням того, що він є представником професійної (державної або приватної) служби для всіх тих, хто звертається до нього за юридичною допомогою [5].

Для окремих категорій працівників державної служби (поліції, державних виконавців, суддів тощо) встановлені стандарти зовнішнього вигляду:

нормативно-правовими актами їм наказано носити спеціальну форму під час виконання службових повноважень. Наприклад: *суддівська мантія поряд із нагрудним знаком є одним із головних атрибутів правосуддя*. У статті 16 Закону України від 2 червня 2016 року «Про судоустрій і статус суддів» [3]. Законом України «Про службу безпеки України» [2] встановлено, що військовослужбовці СБУ мають єдину форму одягу, яка не може бути використана іншими особами (ст. 20). У статті 14 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [1] міститься норма про те, що працівники органів державної виконавчої служби забезпечуються безоплатним форменим одягом за нормами, що визначаються Кабінетом Міністрів України. Чітка регламентація носіння форменого одягу працівниками поліції передбачена «Правилами носіння однострою поліцейських» [4].

Одяг, фігура, зачіска, голос, поведінка можуть сказати багато чого вже з перших хвилин зустрічі. Люди формують свою думку про співбесідника протягом перших же секунд, просто кинувши погляд. Чи влаштуєте ви презентацію перед колегами, чи ведете переговори – у будь-якому разі дуже важливо, яке перше враження ви справляєте. Недоречний зовнішній вигляд може відштовхнути. Для того, щоб імідж був дієвий, він повинен бути цілісним. Навіть, якщо поки потрібний нам стиль не знайдений, треба постаратися виглядати більш умілим, більш впевненим і таким, що заслуговує довіру. Це допомагатиме рухатися по кар'єрних сходах.

У професії юриста як, можливо, ні в якій іншій – все залежить від себе. Юрист, що не зумів створити власний імідж і встановити психологічний контакт і комфорт зі своїм начальником, своїми підлеглими, часто вважає себе невдахою. Він починає шукати нову роботу, проте в іншому місці може повторитися те ж саме. Здається в цьому випадку проблема полягає не в самій ситуації яка відбувається, а безпосередньо в самому юристові. Такому фахівцю можна порадити звернутися до англійської приказки, яка свідчить: «Станьте людиною, про яку можна сказати: «Він зробив себе сам» [7].

Література

1. Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016. № 29. ст. 535). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text> (дата звернення 19.11.2021)
2. Закон України «Про службу безпеки України». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 27. ст. 382). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення 19.11.2021)
3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016. № 31. ст. 545). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 19.11.2021)
4. Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 718 від 19.08.2017 «Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1122-17#Text> (дата звернення 19.11.2021)
5. Зовнішні атрибути юриста. URL: <http://allrefs.net/c11/3ti2k/p10/> (дата звернення 15.11.2021)
6. Имидж и его роль в профессиональной деятельности юриста. URL: <https://nsportal.ru/ap/library/drugoe/2016/02/27/imidzh-i-ego-rol-v-professionalnoy-deyatelnosti-yurista> (дата звернення 18.11.2021)
7. Психологічні особливості діяльності юриста фірми. URL: <https://www.klerk.ru/law/articles/118/> (дата звернення 10.11.2021)
8. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%B3%EC%B3%E4%E6> (дата звернення 11.11.2021)
9. Твоє майбутнє в юридичній сфері. URL: https://chn.dcz.gov.ua/sites/chn/files/tvoie-maybutnie-v-yuridichniy-sferi-karta-profesiy.pdf_0.pdf (дата звернення 12.11.2021)

Д.С. Пушкаренко,
здобувач освіти спеціальності 081 «Право»
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник – канд.юр.наук, доцент Тупицька Є.О.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ПРАВОЧИНІВ НЕДІЙСНИМИ

Дана робота містить інформацію про умови та процедуру визнання нікчемних та оспорюваних правочинів недійсними.

Ключові слова: правочин, недійсність, нікчемні, оспорювані, процедура, умови визнання.

Правочин можна визнати найбільш розповсюдженим юридичним фактом, завдяки якому відбуваються набуття, зміна або припинення прав та обов'язків учасників цивільного права. У повсякденному житті кожен із нас майже щодня є учасником правочину, не звертаючи на це особливої уваги. Доречним буде розтлумачити поняття правочину. Так у частині 1 статті 202 Цивільного Кодексу України зазначено : «Правочином є дія особи, спрямована на набуття,

зміну або припинення цивільних прав та обов'язків»[3]. Аби набрати юридичної сили, він має відповідати певним умовам. Часто таке трапляється, що правочини в силу певних умов є недійсними, тобто не мають жодної юридичної сили. Тому буде важливо розглянути деякі аспекти визнання їх недійсними.

Недійсність правочинів завжди була й залишається цікавою темою. Найчастіше науковці у своїх роботах розкривають певні види недійсності правочинів або вказують на правові наслідки визнання їх недійсними, звертають увагу на правову природу недійсних правочинів тощо. Серед тих, хто звертався у своїх працях до теми недійсності правочинів, є такі науковці, як : В.О. Кучер, А.В.Нижний, О.І. Длугош, М.П. Ходаківський, Г.В. Юровська, В.В.Заборовський та багато інших.

Метою даної роботи є розгляд певних аспектів визнання недійсності правочинів, а саме: умови недійсності та різницю в процедурі визнання.

Відповідно до частин 2, 3 статті 215 Цивільного кодексу України недійсні правочини поділяються на нікчемні та оспорювані. Нікчемним визнається правочин коли його недійсність встановлена законом. При цьому визнання недійсності судом не вимагається. На противагу цьому виду виступає оспорюваний, який визнається недійсним у судовому порядку за умови, що недійсність правочину прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом. Тобто можна зазначити, що одним з основних аспектів визнання правочинів недійсними є різниця в процедурі такого визнання.

Процедура визнання недійсним оспорюваного правочину є звернення до суду й саме рішення суду з цієї справи. Підстави для звернення до суду можуть бути наступними: правочин, учинений неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності відповідно до ст.222 ЦКУ; правочин, який учинила фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена або за межами її цивільної дієздатності відповідно до ст.223 ЦКУ; правочин, який було вчинено дієздатною фізичною особою, яка в момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними відповідно

до ст.225 ЦКУ; учинений юридичною особою без відповідного дозволу(ліцензії) відповідно дост.227 ЦКУ; правочину, який учинено під впливом помилки відповідно до ст.229 ЦКУ; правочин, який учинено під впливом помилки або обману чи насильства відповідно до ст.229, 230, 231 ЦКУ; правочин, учинений у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною або під впливом тяжкої обставини відповідно до ст. 232,233 ЦКУ; правочин, що суперечить інтересам держави та суспільства, а також його моральним засадам відповідно до ст.228 ЦКУ, та фіктивні й удавані правочини ст. 234,235 ЦКУ. У випадку, коли існує хоч одна з вищезазначених умов, будь-яка сторона, яка вчинила правочин, або інша заінтересована особа має право звернутися до суду аби пред'явити позов про визнання правочину недійсним.

Нікчемний правочин визнається недійсним навіть без рішення суду, якщо його недійсність встановлена законом. Умовами визнання його нікчемності є правочин, учинений малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності; учинений без дозволу органу опіки та піклування; учинений недієздатною фізичною особою; той, що порушує публічний порядок; у якому сторони не дотримали вимог закону про його нотаріальне посвідчення; яким скасовується чи обмежується відповідальність за умисне порушення зобов'язання; правочин щодо забезпечення виконання зобов'язання, учинений із недотриманням письмової форми; що обмежує можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки [1, с. 95]. Незважаючи на те, що Цивільним кодексом України не визначено процедури визнання нікчемних правочинів недійсними у судовому порядку, деякі науковці розглядають можливість чи то бажаність визнання недійсності за рішенням суду. Свою думку вони часто підтверджують п.2 ч.2 ст.16, ЦКУ, у якому зазначено, що способами захисту цивільних прав та інтересів судом можуть бути саме визнання недійсності правочину. Як контраргумент науковці, які притримуються іншої думки, наголошують, що в даній статті не зазначено, який саме з недійсних правочинів має визнаватись у судовому порядку, а уточнення цього питання викладено в

главі 16 Цивільного кодексу України. На сьогодні це є лише питанням для дискусій і висловлення думок науковцями. Оскільки визнання недійсності нікчемного правочину є в силу закону, то такої процедури, як з оспорюваними правочинами, не існує.

Отже, можна зробити висновок, що доволі важливим аспектом є процедура визнання недійсності правочину, а також умови, за яких таке визнання може відбуватись. У разі потреби визнання недійсним оспорюваного правочину, мають існувати всі умови, які б підтверджували таку недійсність. А також потрібне звернення з позовом до суду, який і винесе відповідне рішення. При визнанні ж недійсними нікчемних правочинів, така процедура є непотрібною, адже недійсність прямо встановлена законом.

Література

1. Заборовський В.В., Деякі проблемні аспекти визнання правочинів недійсними. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки.* № 2(1). 2012. С.94-98
2. Кучер В.О. Недійсні правочини та їх цивільно-правові наслідки: навч. посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 344 с
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України 18.12.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>

С.Ф. П'явка

здобувач освіти спеціальності 081 «Право»
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник – канд. юр.наук, доцентка Тупицька Є.О.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ЩО ПОРУШУЮТЬСЯ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У роботі розглянуто правопорушень з питань інтелектуальної власності в Інтернеті. Проаналізовано законодавство України, щодо питань охорони прав осіб у даній сфері. Приділено увагу міжнародним дослідженням щодо умов в Україні для охорони інтелектуальної власності

З кожним днем значення інформаційних технологій у світі невпинно зростає, а наслідком даного явища автоматично стає надзвичайний вплив мережі Інтернет на всі сфери суспільного життя. Цей ресурс став вагомим засобом не тільки спілкування та обміну інформацією, а й нині є значимим

простором для ведення бізнесу та отримання прибутку в результаті інтелектуальної діяльності людей. Так, виявилась потреба не лише в правовому регулюванні та визнанні цієї нової сфери в законодавстві України та світу, а й в своєчасному адаптуванні їх положень до мінливих умов сучасності. Таким чином, було прийнято ряд законодавчих актів, унормовуючих відносини інтелектуальної власності, що покликані охороняти права авторів, та притягнути до відповідальності порушників права інтелектуальної власності.

Загалом, питання щодо прав інтелектуальної власності в Україні здебільшого вирішуються згідно системи приватного права. Та іноді, окрім цивільно правових, має місце застосування як адміністративних, так і кримінально-правових методів. Варто зазначити, що одного нормативно-правового акту, що опікувався б питаннями даної сфери саме в мережі Інтернет не наявно. Так, аспекти використання об'єктів інтелектуальної власності в Інтернеті регулюються такими актами, як: Цивільний кодекс України, ЗУ «Про авторське право і суміжні права», ЗУ «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних».

Так, положення книги четвертої Цивільного кодексу закріплюють: особисті майнові і немайнові права творця об'єкта індивідуальної власності, зокрема, виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ст. 424); право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності (ст. 424); способи його використання, як умови надання дозволу (видачі ліцензії) на використання об'єкта (ст. 426); порядок захисту наведених прав в судовому порядку (ст. 432); та правові наслідки, що виникають в разі порушення таких прав (ст.431). Натомість чіткий перелік таких правопорушень не вказаний. [1]

Дії особи, що стають на заваді реалізації перелічених особистих майнових і немайнових прав сфери інтелектуальної власності, підпадають під ознаки посягання на даного типу права, що закріплені в законі. А, отже, можуть бути визначені, як правопорушення. Перелічити всі порушення в сфері охорони

інтелектуальної власності в мережі Інтернет є неможливим. Однак, слід зазначити, що перелік певних дій, що кваліфікуються як такі можна знайти у ЗУ «Про авторське право і суміжні права» (ст. 50). Зокрема, ними є піратство, а саме його різновид - Інтернет піратство, що являє собою опублікування, відтворення та інші дії відносно об'єкту інтелектуальної власності, передбачені цим законом. Наступною категорією є плагіат, тобто оприлюднення чужого твору під іменем особи, що не є його автором. Крім того, мало не найрозповсюдженішим з правопорушень даної сфери є незаконне розповсюдження творів, а також вчинення інших дій, що створюють загрозу порушення авторського права. Всі перелічені дії, суперечать правам, якими наділений автор інтелектуальної власності, та що є згаданими в законах, зокрема Цивільному кодексі. Однак варто зазначити, що постійний розвиток технологій у світі зумовлює постійне виникнення нових можливих порушень прав, особливо в мережі Інтернет. Отже, він аж ніяк не є вичерпним. [2]

Наведені вище порушення прав інтелектуальної власності в Інтернеті, на жаль, є доволі поширеним явищем в Україні. Даний факт можна засвідчити і завдяки підготуванню спеціального звіту 2020 року установами США, а зокрема його результатам, аналізу і дослідженню яких присвячена стаття Г.Андрощука. Спеціальний звіт 301 містить перелік торгових партнерів, що не забезпечують належний захист прав інтелектуальної власності і тому потребують контролю. Так, Україна залишилась в PriorityWatchList (Список пріоритетного нагляду) разом із ще 11 країнами. Автор зазначає причини таких даних, як: «широке використання неліцензованого програмного забезпечення українськими державними установами; невиконання впровадження ефективних засобів для боротьби з широкомасштабними порушеннями авторських прав в Інтернет». Таким чином, можемо встановити нагальну потребу щодо вжиття заходів, спрямованих на протидію піратству та, що важливо, здійснення моніторингу за їх виконанням. [3]

Проблеми в сфері охорони прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет, зокрема порушення прав, впливають не лише на теперішні умови

існування країни та її престиж на міжнародній арені, а й істотно зменшують її майбутній потенціал в глобальному масштабі. Так, як слушно зазначив в своїй праці Микитин І., такий стан в Україні має істотне негативне значення для інвестиційної привабливості країни та її інноваційного рейтингу. Що у свою чергу, тягне за собою певне відставання країни і стримування її можливого розвитку в цілому [4]

Отже, на основі опрацьованого матеріалу можна зробити висновок, що Інтернет є не тільки відносно новим простором для ведення суспільних відносин, а й стрімко розвиваючим і поширеним. Саме тому досить яскраво витікає проблема відсутності в Україні єдиного всеохоплюючого нормативно-правового акту, що регулював би відносини з прав власності саме в глобальній мережі. Крім того, існує необхідність міцного контролю і за дотриманням вже наявних норм. Адже, як показує практика, результати статистичних даних в Україні у цій сфері є досить невтішними. А подальше погіршення становища, може відбитись не лише на окремих аспектах всередині країни, а й повпливати на майбутнє країни в глобальному масштабі.

Література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Про авторське право і суміжні права: закон України від 23.12.1993 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 13. С. 64.
3. Андрощук Г. Україна знову серед найбільш піратських країн світу: ефект реформ. *Юридична газета*. 2020. URL: Yur-Gazeta.com
4. Микитин В.І. Окремі аспекти наслідків порушення прав інтелектуальної власності. 2016.

Наукові досягнення – шлях до професії:

Тези міжвузівської науково-практичної конференції 15 грудня 2021 р.
/ За заг. ред. А.М. Старєвої. Миколаїв: МІРЛ та МФК ЗВО Університету
«Україна», 2021. 288 с.

*Відповідальні за випуск: О.А. Шевченко, А.В. Завгородній, С.В. Кандюк-Лебідь
Комп'ютерна верстка: С.В. Кандюк-Лебідь*

Україна, 54003, м. Миколаїв, вул.2-га Військова, 22
т. 711652, 710915, 572155 Е – mail: mmirl.edu.ua@ukr.net